

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

LANDBOLIV

AF
KR. MØLLER

DET SCHÖNBERGSKE FORLAG

LANDBOLIV

OMSLAGET ER TEGNET AF KUNSTMALER
TROELS TRIER · VALLEKILDE
TRYK: ANDELSBOGTRYKKERIET I ODENSE

LANDBOLIV

SPREDTE ERINDRINGER

AF

KR. MØLLER

LANDBRUGSLÆRER

DET SCHØNBERGSKE FORLAG

MCMXXXI

INDHOLD

	SIDE
Forord	5
Hjemstavn	8
Folkelærere	11
Drengbedrifter	20
Bondeliv i trange Tider	25
Hyrdeliv	36
Mestre og Lærling	49
Barndomsdom	64
Et Storbond hjem	77
Herskab og Tjenere	82
En Folkepræst	101
Folkehøjskoler	106
Vendelboer	122
Studenterøkonomi	138
Jul paa Kvisten	148
Landbohøjskoleliv ved 1900	155
Skoleminder	173
Svendeaar	185
Manddomsgerning	196
Slutning	206
Melodi af Gundorph Jørgensen	214
Anmærkninger	215
Landboens Bogsamling	236

FORORD

Vor Tanke sidder sjældn i Slummer derhjemme, den er den tro og travle Tjener, der utrættelig tumler med det, der skal blive eller med det, der blev. — Hos det virksomme Menneske vil den vel mest være forude for at sondere og sætte Kurs, og glemmes dette, gaar det galt; men det kan ogsaa være af Værdi at tænke tilbage og tage Lære af det, der var. En Kampplan maa lægges for Fremtiden og Slaget sættes ind i Nuet, men Fortiden er den Erfaringens Smedie, hvor Vaabnene dannes til. Og vi kan lære af ikke alene eget, men ogsaa af andres og ikke mindst af Slægtens Liv, og vi kan her hente mer end Belæring.

Paa Landet ser vi ikke sjældn, at mens de unge kender talstærke Forfædre og -mødre til Gaardens Præmiedyr, aner de næppe nok Navnet paa egen Bedstefar. At den unge har Interesse for det første er godt, men at lade ham vokse op uden Føling med sine ogsaa egne Fædre er at unddrage ham noget af det, der mer end meget kan højne hans Sind og styrke hans Stræben. Her kan han hente Ærbødighed for Fortidens Ofre og Færd og blive mindet om sit Ansvar mod Fremtiden.

I stedse flere Slægter ser vi derfor ogsaa, at et forstaaende Medlem samler dens Historie, og han skænker sikkert her Efterslægten en Gave større, end han selv straks ser. Og jeg tror, vi kan øge de unges Eje ved ogsaa at indvi dem i deres Hjem Historie. — For en Landets Gaard kan ofte Fortiden findes frem for Hundreder af Aar. Og ved nu at følge „Vor egen Gaard“ fra den rejstes i et Ryd i Skoven, i et Bakkelæ mellem Eng og Hede eller fra dens første Træden ud af et ukendt Før, leve med Menneskene i Lykke og Nød og kende deres Spor i

Have og Hegn, vil alle, unge som ældre, Barn som Mand, mere end før føle sig her paa hellig Grund.

Afvigte Aar fik jeg til Opgave at udarbejde vor Slægts Historie, og her stødte jeg paa den Mangel, som sikkert flere da vil finde, at kun saa faa havde fæstnet deres Tanker i Skrift. I et Samfunds Arkiver kan vi ved slig Syssel oftest finde Oplysning om deres Veje og Virke og af ydre Træk som i sparsomme Runer tiltyde os lidt om deres indre Eje, men kun saa lidt, saa lidt.

Et Menneske bli'r med Tiden rig paa Minder om Tildragelser og Tanker, Haab og Skuffelser, sjælelige Kriser og rige Stunder, men er der intet af dette fæstnet i Skrift, vil alt forsvinde med ham selv. En Erindrings Undergang er en Malerisamlings Brand, og det, der er uden Kopier, er uigenkaldelig tabt. Det maaske rigeste indre Liv vil synes Efterslægten saa usigelig fattigt. Hans hele Tilværelse kan samles og ses paa tre trykte Linier.

Alle, der har arbejdet med Personalhistorie, har mødt denne Mangel paa skriftligt fastsømmede Oplevelser og Tanker. Jeg lovede da mig selv ikke at begaa den samme Synd; ved Lejlighed vilde jeg nedskrive lidt om min Tid. Og selv om et Liv er levet nok saa meget paa den jævne Slette, kan der dog godt være eller komme dem, der gerne gennem dette saa lidt ind i Tidens Strid og Tanke.

Længe længtes jeg efter at tage dette op, Tiden tillod det ikke. Dagenes døgnlange Kæde af Krav hævdede, at sligt hørte en sen og svagere Alder til. — Mange har sikkert haft det samme Maal, opsat det af samme Grund og med det Resultat, at Tilværelsens Tæppe uventet og inden gik ned. Denne Skæbne var vel og blevet min, om ikke et Sygehvil i Fjor havde tvungen mig ud af Døgnets Kampe; men da fik jeg dette m. m. fra Haanden.

Oprindeligt var det kun beregnet for snæver Kreds (Tidskrift), men da forskellige og forskelligt bestemte mig til at give det Bogform, skar jeg det mere personlige ud. Fra min Barn-

og Ungdom lod jeg kun det staa, der var betegnende for Tiden, en Egn, en Alders- eller Folkeklasse.

Desuden er indføjjet enkelte Ungdomsbilleder af særprægede, betydelige Mennesker eller typiske Vildskud, jeg har mødt, og som fik Betydning for mig og andre (ansporende eller afskrækkende) eller blev kendt i mere vide Kredse.

Og endelig har der indsnegen sig en Del smaa Situationer, der vel ikke har anden Ret til Tilværelse end at være lidt maaske fornøjelige. — Da jeg efter endt Arbejde gik dette igennem, fandt jeg ikke faa saadanne, som under Indskibnings-Skyndingen havde listet sig om Bord. De allerfleste blev dog godtnok atter afsat, men enkelte havde alt indviklet sig saa gordisk i Tingenes Takkel, at de ikke nu nogenlunde let kunde udfiltres og fjernes; de blev. En hel Del har jeg sikkert slet ikke selv kunnet se, og andre har jeg — tilgiv mig — ikke nu næsten kunnet nænne at nægte Tilladelse til at gøre Turen med, fordi de saa tit, først ved deres Væren og siden som gæstende Minder, har været mig selv til lidt Sindets Fryd og Lise.

„Landboliv“ er ikke her alene Liv ved Landbrug, men spredte Minder om Livet paa Veje, den unge Landbo tit kommer til tilsvarende at betræde, Veje, der fører fra hans lille landlige Eden, gennem Ungdomstidens Læresteder, Standens Ungdomsskoler og maaske en Tur ind i Byens Tumult, før de sluttelig snor sig ud mod Maalet for hans Daad og Drømme: Manddomsgerning paa det Land, han forlod.

Schildringerne her er kun jævne Beretninger om jævne Ting fra jævne Veje, og kun som saadanne maa de tages og dømmes. Jeg kviede mig derfor ogsaa straks ved at give dem Bogform; men jeg føjede mig, for jeg ved, at selv om jeg nu selv har forladt disse de unges Veje, er Vejene der endnu, og ikke alene staar de indtegnet i de ældres Erindring; men de betrædes stadig af en lykkelig Hær af smaa grønne Sjæle.

Korinth, den 9. April 1928.¹⁾

Kr. Møller.

¹⁾ Se Anmærkningerne efter Bogens Slutning.

HJEMSTAVN

Da Istidsisen svandt, og Menneskene traadte ind paa vort nyskabte Land, har dette ligesom i Vildrede vippet lidt og mest om sin horizontale Tværakse. Slutningsresultatet blev, at Syden sank, og Norden steg. Med klædelig kvindelig Blu har det sydlige Danmark i sin Morgennøgenhed dukket sig delvis under Havet, hvor dets Datidsoverflades lavere Dele findes endnu. Men Nordjylland rejste sig paa mandig Maade iagttagende og kampberedt derfra.

Stenalderhavet forsvandt, dets Bund blev deroppe Land og dets Øer Højland og Høje. Fiskene skyllede med Saltvandet til Søs; men Skaldyrenes Kalkskibe tog Bund og sidder endnu paa Strandingsstedet under Muld, Mor eller Mose til Ophugning for Planteroden. Tangen døde af Tørst, Land- og Ferskvandsplanterne klædte Havbunden i landlig Dragt og forvandlede efterhaanden det hævede Hav til Vildmose og dets Fjorde, Vige og Bredder til Enge.

Da og saaledes kom Vendsyssel til Verden, mens dets mægtige Havbundsmose og mangetallige, milelange, vandstrømsslynge Enge begyndte at blive til.

Vildmosen, Neptuns tabte Land, har hidtil været delvis utilgængelig. Sumpe og Vand og ofte ogsaa Ild har holdt Menneskene ude fra Mosens Midte. Til Gengæld har Nordens vilde Fugle her haft tusindaarigt Hjem eller Mødested, nogle med fast Bo, andre som Gæster. Højnordiske Fugle kom her, naar Vinterkulden dvaler i deres Land. Her saa de atter Solen og sang som Tak deres Hjemlands Sange, medens Landets egne mere sommerklædte Børn var taget til Syden for at feriere og spørge Nyt.

Her var der om Vinteren Fest for de fremmede, om Foraaet Elskovssange og Redelykke, og om Somren Børnebadut og Badeliv, hvor nogle havde Badedragt og kunde svømme, medens andre foretrak at vade eller tage sig det tørt paa en Tue. Om Efteraaet havde Trækfugleungdommen travlt med Træning og de mere adstadige Bondefugle med at sanke Sul og Vintertøj til Kuldens Komme.

Naar ikke Lufthavet ganske var gjort taagesløret af Havgusen eller sønderslidt-usigtbar af de her helt uahæmmede Storme, var det udtømmelig som Fundgrube for længselsfulde unge Øjne. Her var der i Nær og Fjærn Fugleliv og Luftsejlads, i Mosens stængede Indre „bundløse“ Dyb og himmelstormende Brande, mens den mægtige Slettes fjerne, øde, brune eller grønne, bebyggede Bredder dukkede ned eller frem som anelsesfyldte Fata Morgani. Og mange er de unge Mænd, der i deres Æventyrtrang her gik ud, men aldrig vendte hjem, Vildmarken tog dem. Den kunde mindske Angribernes Tal, men øgede samtidig deres Mod og Styrke. Mystik og Muligheder skærper Fantasi og Virkelyst, og i Kampen vokser der Kræfter og Kærlighed til Hjælpere og Hjem.

Saa langt tilbage, min Viden rækker, har min fædrene Slægt ejet en af de grænsevide Gaarde, der var rejst ved det gamle Stenalderhavs Bredder, rejst ved Randen af Vendsyssels Højland og der, hvor Nordengene udfloder i Vildmosen.

Her paa deres gamle Gaard har de levet Livet i vekslende Velstand. Nøjsomhed var oftest og haardt Arbejde altid her Menneskenes Lod; men har Livet været kampfyldt og til Tider ydre tungt, synes det at have været dem indre rigt. Der var Hold i deres Helbred og lyst i deres Sind, ja til Tider vist lidt for lyst, for de har jævnlig maattet betale en Dristighedens Tribut. Men de har, som saa ofte Ødets Børn, elsket deres Gaard og Gerning, Sange og Spil, Virke og Væren paa de tavse Vidder.

Men min Oldefader blev den sidste der; under Pengekrisen for godt 100 Aar siden maatte han give op. Han var da vor gamle Gaards unge og vist lidt optimistiske Ejer. Gælden var noget stor, men „Tiderne gode“. Pengekilden flød rigeligt, men Penge var en Tid da som nylig nu Papir og kun Papir. En Hest kunde saaledes koste 2500 Rd., og kom Bonden til Byen, maatte han give 4 Rigsdaler for en salt Sild med Brød og Brændevin.

For sin bedste Ko blev min Oldefar budt 700 Rd. Ved dens Ofring kunde han havde dækket sin værste Gæld; men hans Kærlighed til Koen var stor, Fremtidsfrygten lille; der blev ingen Handel den Gang. Inden saa længe (1813) var Staten fallit og dens Sedler værdiløse. Indtægterne blev til Dværge, mens Modparten, Gælden, var ligestor, og i den kommende Krise maatte han, som saa mange da og nogle nu, tage Afsked med baade Gaard og Ko.

Dette var ham et haardt Slag; han følte sin Synd mod dem, der havde rejst, værnet og betroet ham Gaarden og mod dem, der vilde følge efter og finde den borte. Han har sikkert med Sorg sandet det gamle Ord: „Vi skal aldrig prale af vore Fædre, men leve Livet saaledes, at Efterslægten kan være stolte af os“. Dog, jeg skal intet bebrejde ham; det er saa tungt at plyndre sin Have, naar man er ung og rig paa Hjemglæde og Virke-trang, og for en Naturens Søn, der kun har lært at gaa og tro paa Jorden, er det ikke let at vide, hvor han skal staa, naar dens faste Punkter løsnes.

I Stedet for Bebrejdelser for Tabet vil jeg sige ham Tak for hans Modtræk derimod. Han søgte sin Trøst, ikke hos Stedets Kromand, men hos dets Smed. Hos ham, Sognets største Dattidskunstner, meldte han sig som Lærling. Amboltens Jern maatte nu undgælde for Guldets Falskhed, og som Mesterens Hjelper og Efterfølger i Embedet kunde han fremtidig „slaa sig igennem“.

FOLKELÆRERE

Nordboernes Oldtidstro havde dybe Rødder i Folket. Guderne, som midtpunktsamlede sig om Mandemodets og Sanddruhedens Thorskikkelse med „Fredens guldlukkede Sif ved sin Side“, var Folkets egne højeste og helligste personliggjorte menneskelige Maal. Kærligheden til dem var stor, ja saa stor, at den lever endnu, syv og tyve Slægtled efter Hedenskabets erklærede Konkurs.

Naar jeg nu af mine Minder henter frem de Mænd, jeg som Dreng for mer end en Menneskealder siden fandt paa de nordjydske Gaarde, var der, synes jeg, over dem noget som af Asatankens enkle Mandighed; vel har der i de kristne Aarhundreder virket flere udmærkede Mænd i deres Kirker, og der er sikkert ogsaa ofte derfra udgaaet et rigt aandeligt Liv, der ikke nu lader sig efterspore; men der kom ogsaa saa meget, der var Folket fremmed og uden Samklang med det bedste i de bedstes Sind. — De smaa Aanders jævnlige Kævl om „Retroenhed“ havde fyldt Folket med Foragt, og det, der af Kirkens „Mænd“ i Enfold eller til Almuekujonering var sendt ud af Hexerædsel, Helvedesfrygt og Djævletro, havde hos dem, der duede, kun vakt stille Moro.

Men Foragt er noget negativt, noget, der kanske kan rense, ikke nære et Sind. — De gamle Guder, Folkets egne aandsbaarne Børn, var borte, og de ny mødte dem ofte i en Skikkelse, der kun kunde faa dem til inderst inde at stænge deres Dør. Der var i lange og mange Tider og Steder stille Sjølehungere hos det vaagne og varmhjertede nordjydske Bondefolk.

Da lød der i Ødet en Røst, de forstod, en Røst, der talte Landets smukke billedrige Sprog og atter højsædesatte deres nordisk-mandlige Menneske- og Gudeidealer. Og mere end det, den samme Røst fortalte dem noget, de endnu mere dybt, men dulgt havde Trang til at fatte: at der i deres egen kristne Kirke var en Kærne at finde, der overgik alt, ja al Forstand: Kærlighedsbudet.

Den, der talte, var Grundtvig.

Grundtvigs Værd for fjernere Folkelag vover ikke jeg at bedømme; men jeg har tidlig mødt de første Slægtled af hans Arvtagere og Virkningen af hans Livsværk ude paa det jævne Land. Her blev hans Indflydelse stor, han blev Bondefolkets ukronede Konge. Og det blev han, fordi Folket følte, han var en af deres egne udrejste store Sønner, der nu kom rustet tilbage og gav dem Ord og Toner til deres halvt tænkte Tanker og usungne Sange og gjorde det paa en for mange saa gud-beandend Maade, at de herom maatte sige med Ibsen:

men da kom du — for første Gang paa Jord
jeg fandt min Tanke bag en andens Ord.

*

For vist mange vil det være saa, at de synes, der er et enkelt Menneske, der har præget Stedet og Tiden, hvor deres første Færden faldt. Dog er det ikke altid den samme, der vil mest-præge alle Stedets unge, for hans og deres Natur skal tilsvare hinanden som Bue og Streng. Den, jeg blev mest skyldig, var min Farfar.

Hans Barndom faldt i den fattige Tid for nu hundrede Aar siden og i et Smedehus, ikke paa en Storgaard; men dog kaldte han sin Barndom rig. Gaarden var borte, men Sangen og Naturen lige fuldt hans Arvepart, og saa Fantasiens, denne guddommelige Skabergave, der gør Hyrdedrengen til Kongesøn og med mere Kongelykke end en retmæssig Tronarving, hvis Sjæl er vingeløs.

Paa Jord og i Vand lærte han at færdes med Sikkerhed, men i Luften gik det ham ilde. Han vilde lære ogsaa den at kende og besteg det højeste, han vidste: Kirketaarnet. Men hans Skybesøg endte med Fald og flækket Hoved. Saavel Smed som „Kloge Karen“ stillede Diagnosen: Reparation ugørlig, men hans unge Hoved vilde leve, og det voksede da selv sammen. Ikke kanske helt kirurgisk korrekt, for det mægtige Ar var noget af det, jeg som Dreng, et halvt Aarhundrede senere først saa og mest „beundrede“ hos ham. Men selvgjort var velgjort, Hovedet var holdbart, og det virkede tilfredsstillende. — Og Faldet dræbte ej heller hans Mod, han vilde atter op og frem, han vilde være Lærer, og han fik Hjemmets Samtykke. Efter Dattidens Pædagogik skulde Visdommen bankes ind i Drengens Hoved ved Slag paa helt modsat Ende, og den skulde slaas fast, saa Armen maatte være god, men som trænet Smedesøn mentes han nok at kunne klare den, og han havde jo grundigt bevist at have „et godt Hoved“.

Grunden til, at han valgte Lærervejen, aner jeg ikke, men jeg ved, at han her mødte noget, der fandt Sangbund i hans Sind. Han kom paa Snedsted (det senere Ranum) Seminarium hos den kendte, evnerige Ludvig Chr. Müller.

L. M.s Arbejdsdag blev kun kort, men hans Indsats i mange Egnes aandelige Liv dog stor. Om ham og denne dette:

For hundrede Aar siden taltes han blandt Landets lovende unge. Han var da fattig Studerende, arbejdede med Teologi og Sprog, og her blev han Mester. Men da mødte han det, der endnu mere tog ham og satte Maal for hans Virke, han var blandt de unge, der fandt og fulgte Grundtvig. —

1845 skulde Snedsted Seminarium skifte Forstander, Valget faldt da paa L. M., og med ham kom paany der Liv i den da saa døde Skole. Den blev i mangt maaske Tidens bedste.

Som Medlærer fik han bl. a. Filip Pfaff, der var kendt som sin Tids mest fornøjelige Lærer. Han havde baade Hoved og Hjærte og i Tilgift den for en Lærer i tørre Fag herlige Gave, at alt i hans Haand blev morsomt. Ingen forsømte Timer hos ham, ingen sov, men alle og altid gik de glade derfra. Det hele havde været Fest og Fornøjelse, og først bagefter opdagede de til deres Forfærdelse, at de under Festrusen var bleven fyldt med da de mest kedelige Kundskaber, med tunge Tabeller, tørre Tal og meget andet, rent ufestlig Føde, og at det var anbragt saaledes, at det ikke atter kunde tabes, ja næppe nok kastes over Bord.

Som der ved gammeldags Kartoffellægning blev anbragt en Haandfuld Gødning ved hver Knold, plantede Pfaff af sit Vids Overflod et fornøjeligt og betegnende Billede ved alt det kedelige, der skulde huskes, og et halvt Aarhundrede efter fandt jeg disse lige friske i hans Elevs Erindring.

Filip Pfaff var en Kundskabens geniale Sædemand.

Det var Pfaff, der med Aandrighedens Plov nedfældede Kundskabens sunde Sæd i deres Hjærner, men dog Ludv. Müller, der fik den store Betydning for dem. Det var ham, der viste dem Livets mange andre Værdier, hans gode og sangrige Hustru hjalp ham, og ved fælles Hjælp skabte de der et Sangens og Poesiens og samtidig et Arbejdets og Alvorens Hjem og Lærested.

Om Snedsteds rige Indsats hørte jeg en Del fra min Bedstefar og hans Fæller, og jeg har siden set det udfyldt fra flere andre Sider, bl. a. siger Chr. Hauch:

„Det aandelige Liv, der levedes paa S. under Ludv. Müllers Førerskab, var saa stærkt og frugtbringende, som det sjældent ses i vore Dages Pragtskoler. Og der er maaske næppe fra nogen dansk Skole udgaaet et saa begejstret Elevkuld som fra denne Skole i Ludv. Müllers Dage. De var ikke tvungen ind i samme Form; men de, der var Muligheder i, var sat i Gang, og den store Igangsætter var Ludvig Chr. Müller.“

„Det levende Ord“ lød paa hans Skole, men han forlangte ogsaa af sine Folk et solidt bogligt Arbejde. Han krævede et ikke ringe Mindstemaal af Viden, men han forlangte noget andet endnu mere bestemt, og det var det samme, som I. C. Christensen i sine „Erindringer“ ogsaa kræver hos Lærere:

„De skal eje Glæden og Gnisten. Knndskaber kan kanske efterhaanden øges, men kun den, der selv brænder, kan tænde andre. Den, der er uden Glød i sit Sind, er haabløs her. Maaske kan han blive en brugbar Nattevægter; men man maa aldrig sætte en Lyseslukker i en Lærerstol, for da blir der øde, tomt og mørkt, hvor der skulde blive Lys.“*)

At der var Glød i hans unge Mænd ses ogsaa deraf, at ikke mindre end 22 af dem meldte sig som Frivillige i 1848.

Af de af hans Elever, der blev landskendt, kan bl. a. nævnes: Skoleforstanderne Povlsen-Dahl og Tang, Blaagaard, Forf. Knud Skytte, Morten Eskesen, Chr. Berg, H. C. Andersen og Søren Kirkegaard. Men foruden disse var der en lille dygtig Hær af unge Skolemænd, der hver i sin Kreds fik den største Betydning.

Ludv. Müllers Elever rejste ham paa Bergs Foranstaltning et Minde, og Grundtvig skrev ham en Tak derpaa; men hans Minde blev skrevet i mere end Sten: hvor hans Lærlinge tog fat, kom hans Navn og Gerning til fortsat at leve. — Min Bedstefar blev en af hans trofaste Arvtagere. Hans Gerning faldt i Vendsyssel, først i Hallund ved Brønderslev og dernæst i Guldager ved Hjørring. Begge Steder kom han i Samarbejde med „Grundtvigianismens“ Pionerer, og i deres Virkekreds fik jeg den Lykke at begynde mine Aar.

*

Skal nye Tanker befrugte et Folk, maa de først skabe en Hær af kampglade og kampdygtige unge Mænd. — For nu to Slægtled siden drog en saadan Hær ud paa det danske Land, det var Grundtvigs unge, varmhjertede Dicile, og gennem deres Gerning blev hans Indflydelse stor, men at give Grundtvig Eneæren for den Folkevækkelsens Bølge, der fulgte hans Spor og bærer hans Navn, var dog deroppe langt fra rigtigt.

Til vel alle Tider har der været Mennesker, der mere end de fleste har levet indre rigt; men først med forrige Aarhundrede begyndte for Alvor i vor Nation en Del af disse i Skrift at fæstne og flytteligggøre deres Tanker. Derfor: da, og først da, fik vi en hjemlig Litteratur, og det var en Lykke, den kom.

Og Komponisterne kappedes om at maatte lægge Svøb om de nyfødte Sange:

Weyse: Den signede Dag med Fryd vi ser. — Nu ringer alle Klokker mod Sky. — Julen har bragt velsignet Bud. — Moders Navn er en himmelsk Lyd, m. m. fl. Og de fleste af Ingemanns Morgen- og Aftensange gav han Tonedragt.

Barnekow: Vidunderligst af alt paa Jord. — Der er en Vej, som Verden ikke kender. — Guds Fred er mer end Englevagt.

Lindemann: Kolombo leged ved Havets Rand. — Et jævnt og muntert virksomt Liv paa Jord. — Herrens Røst, som aldrig brister. — Lyksalig det Folk, som har Øre for Klang. — O Kristelighed.

Rung: Paa Jerusalem det ny. — I al sin Glans nu straalere Solen.

Winding: Blomster i Vaar. — Herren taler: Ører hører.

L. Nielsen (senere): Mellem disse grønne Høje. — Se nu stiger Solen af Havets Skød,

Ole Bull: Paa Solen jeg ser.

Johanne Fenger: Habor kom fra Norges Fjælde. — Lille Guds Barn, hvad skader dig.

L. N. Boisen: Søn af Vennen fra de unge Dage.

Bay: Fred hviler over Land og By.

Og mange, mange flere fik vi fra disse foruden vore velkendte og højtsatte Melodier af: Berggren, Nutzhorn, Heise, Hans Hansen, Morten Eskesen, Kjerulf, Nordraak o. a. fl. Men de, der deroppe mer end andre blev med den dybeste Kalden i Folkernes Sind, var vist Hartmanns Melodier med den ejendommelige nordiske Tone, som vi bl. a. har dem i: Flyv Fugl flyv. — Jert Hus skal I bygge. — Julebudet. — Slumrer sødt i Slesvigs Jord og Mindes vi en fuldtro Ven.

Alle, der nu kender disse Melodier og Tankerne, de bar frem, og som har den Lykke at eje lidt i eget Indre, der svarer dertil, vil kunde forstaa, hvilken indgribende Oplevelse og sjælelig Udløsning, det var for et friskt Folk, da de som ved en Aabenbaring mødte dem første Gang. Under deres ensomme Virke havde de tænkt deres Tanker og tænkt saa meget, de ikke kunde faa sagt.

Og naar Grundtvig gennem sine unge Tilhængere kunde skabe en aandelig Opgang i Folket, var det meget, fordi de ogsaa gav det Del i de før da for dem ret ukendte Bog- og Toneskatte. Og her mødte mange deres egne dyreste Tanker, Tanker, de før havde kun knap turdet tænke end sige nævne, kunde nu komme dem i Møde lyslevende, langvejsfra og med Protest imod at blive dømt: værdiløse Drømme. — Der var vist næppe mange af det jævne Folk, der fulgte G, som tænkte synderligt over hans særlige dogmatiske Meninger; men med sine mange mandige Sange og herlige Salmer brød han en Breche i deres Kølighedens Isbræm, saa ikke alene hans Ord, men ogsaa andres i hans Køl vand kunde naa ind til deres Væsens inderste Havne. Da Modtageligheden var skabt, fulgte flere efter, og af disse flere fik i Nordjylland næppe nogen større Betydning end Hedens og Vidsynets, Sorgens og Glædens, Troskabens og Menneskekærlighedens jævne Sanger og Tolker: Steen St. Blicher.

Nordjylland har sikkert ikke kendt en Kirkegang som da og i „Grundtvigske Kredse“. Her kunde selv den alvorstore Klosterkirke¹⁾ om Helligdagen være fyldt og Vejene løvet af festlige Folk, og „Kirken var ikke nu“, for at tale med Høffding: „kun Ambulancen, der fulgte efter for at opsamle de svage, den var ogsaa Ildstøtten, der foran søjlede sig op og frem og viste de stærke Vej.“

I Kirken mødtes ung og gammel, Mand og Kvinde. De drog med Længsel dertil og beriget derfra. Salmesangen var Livets Søndagssmykke til de gravtavse, men minderige Rum, og det var ogsaa den, der drog det dertil, Grundtvig havde givet os en Kirkesang, der kaldte ogsaa de unge ind. — Den, der kunde indlede en Salme med:

Vaj nu Danebrog paa Voven,
 rul nu Bølge himmelblaa,
 spring nu ud hver Bøg i Skoven,
 sjunger alle Fugle smaa!

han lukkede som ikke før Foraaret ind i Kirken. Her var friske, unge Tanker ikke fortsat hjemløse, Helligdagshuset ikke mere et gravgoldt Hel med hjertelig Fodkulde, den unges bedste Tanker ikke længere lyst i Band, men maatte tages med ind, eftertænkes under Andagten, sammenvæves med Sangen og signes af Søndagens Færd.

Her mødte den unge sin morgensete Sommer: „Som Dug paa slagne Enge“. Og Høsten — Høstens hele Poesi kunde her komme Manden i Møde under Orgelord og Salmedragt og hans alvorstunge Tak tonet ind i dens Gaver derhjemme: „Men i vor Lade, paa vor Lo, der har vi nu Guds Gaver“, og Barnet kunde kælke ind i en Vinter, som det vidste, at den var: en frostklinger Slette af Sne om den knitrende Jul og med kærkomne Gæster fra Himmel og Jord:

Velkommen igen Guds Engle smaa
 fra høje Himmelsale,
 — — —

Men ogsaa Aarstiderne i eget Indre var nu her hentet ind. Barnet saa sin Jul, den unge Vaaren, og den modne Mand med Sommerdybene i sit Sind og Kvinden med sine Kære derhjemme kunde Søndag efter Søndag, med en Ydmyghed uden Ord, følge Daabssalmen: „Sov sødt Barnlille“, og de ensomme To med det sølvede Haar og Høstnats-Højhed i Hjerterne — for dem var alt som samlet i Salmen: „Guds Fred er mer end Englevagt“.

Og den Kirkedag, der gav den enkelte Lov til under Altergangsstilhedens Spil og sagte Sange at tænke egne Tanker og samlende slutte:

Saa bryd da ud i Fryderaab
 du gamle Tro, du unge Haab,
 og du som ej af Alder ved,
 du evigglade Kærlighed!

den — ja den havde bygget den enkelte op — ung som ældre — og stille styrket det, der bandt dem sammen og til det Gudehus, hvor deres rigeste Timer var runden og randt.

Det var jo ikke alle, der berørtes af dette Vaarbrud, men det var mange, og det var de bedste, det var de varmeste og rigeste Naturer. Nu vil vi vel nok alle synes og de mindre nænsomme ogsaa sige, at der var noget barnligt over disse Menneskers Første-Glæde ved dette ny, de mødte, og det var der ogsaa, men denne „Barnlighed“ maa staa som et Sjælesundhedens Stempel. Kun i de Sind, der er saa rige og rene, at de kan betages, kan det ogsaa gro, og gro kunde det her. Og de af mine Stands- og Tidsfæller, der har haft den Lykke at begynde deres Dage der, hvor denne Vaarvind gik hen over Sindene, glemmer ikke den Virketrang, det vakte hos Ungdommen, hos dem, hvis Aften nu er inde, saa de drog ud og skabte den ogsaa materielle Grund, vi kunde bygge paa, og de glemmer ej heller det Fredens Korstegn, der da kunde smykke de gamles Pande.

DRENGBEDRIFTER

I ethvert sundt Sind er der en Bund af utalte Barndomsbilleder, Billeder, der Livet langt er lige levende og jævnlig dukker frem med barnligt indsmigrende Bønner om Tilladelse til at trylle Tiden tilbage. — Vel ingen kan altid afvise dette Trylleri, jeg ikke heller og ej heller her; men jeg skal standse det straks, for jeg ved, at et Barndomsminde aldrig kan faa den Farve for andre, som det har for den, der ejer ogsaa Erindrings Sceneglans.

Da jeg havde levet i 4 Aar, begyndte jeg at bevare mine Oplevelser. Katl. No. 1 i min Erindrings Arkiv er nedlagt dette Aar. Da begyndte min Barndoms „historiske Del“. Den, der ligger forud, er min „forhistoriske“, og fra denne har jeg kun „dunkle Sagn i eget Eje“. Vil jeg her have sikker Viden, maa jeg, som altid en Historiker, søge til „fremmede Folk eller arkæologiske Fund“. — Men dette la'r jeg nu ligge, jeg var altsaa 4 Aar, da det gik op for mig, at jeg var til og af Skæbnen anbragt i en lille jydsk Gaard¹). Landets Sprog var jeg da saa godt hjemme i, at jeg lige og akkurat kunde „klare den“, i alt Fald mundtlig, og nu skulde altsaa Aastedet og dets sære Skabninger undersøges og ses.

Da jeg havde taget Kending af Hjemmets faste Punkter: min Far, min Mor, Bedstemor og vor Hund, satte jeg mig for at faa Tal paa mine Søskende, og dette lykkedes, for jeg kunde tælle til 5, og der var kun 4, fire Brødre, og jeg var den ældste. Jeg burde ogsaa været den klogeste, men ved ikke helt, om jeg var det, for min Mormors Straffetaler havde, husker jeg, ofte til Finale: „og du burde dog været den klogeste“. — Dette tyder jo ikke for godt.

Fangst. — En Morgen, min Mormor skulde ud at malke og jeg med som Haleholder, opdagede jeg trods Mørket en Maar, der paa Taget travede hjem med vor tavlede Høne.

Pr. Drenginstinkt udstødte jeg straks vor nordiske Stammes Krigshyl, og jeg maa have gjort det korrekt, for Bedstemor gjorde Holdt og høre om, mens Dyret af Skræk trillede ned til os.

Min Mormor var Barn under Napoleon, Ung i den fattige Tid, der fulgte hans Fald, og Voksen i Opgangs- og Arbejds-aarene 1828—1880. Hun havde lært at handle og hjælpe sig selv. Retsind og Resoluthed var hendes Væsen, alle fik efter Fortjeneste, alle kontant og ogsaa her. —

Med Mund og Malkestol tog hun, trods min Protest, (men vort Hørerør laa inde) „Røveren“ under en saa rask og straks Behandling, af han ganske antog en Flynders Form. Men da hun derpaa vilde vise mig, hvordan „man handler“ i Farens Stund, saa ogsaa hendes brilleløse Øje, at det var — Hønen. Den tavlede var nu hverken Fugl eller Fisk, men en ubrugelig Mellemting.

Og højt ved sit Hul sad Maaren og saa.

Ridt: — Da jeg fyldte fulde 7 Aar, fandt jeg det paa høje Tid at uddanne mig i Ridekunst. Men de voksne var lidt sære, min Mor ogsaa og som for Eksempel her af anden Mening, saa jeg maatte jo se at klare den selv, og det gjorde jeg.

Vi havde 2 Heste paa Stald, en lad og en løbsk, og over Trillebør og Spiltov entrede jeg den rares Ryg. Min Ganger tog det med en nærmest fornærmelig Ro, men jeg, jeg var „højt oppe“. I flere Dage fortsatte jeg mit ensomme Ridt, og da jeg følte mig sikker i Sadlen, maatte ogsaa den løbske holde for. Men nu blev det en anden Gangart. Vi stod skiftevis paa For- og Bagben. Den var en Bukefalos og jeg alligevel ingen Alexander, saa snart faldt jeg „stærkt bevæget“ min Hest om Halsen.

Og nu skete der noget, som kun ved et Under ikke kostede mig en knækket Ryg. Grimen sprang, Hesten fo'r ned, Døren stod aaben og var saa lav, at en Hest kun akkurat, og med sænket Hoved, kunde gaa under, men ud fo'r den, og nu hændte der det, der somme Tider sker, at vi handler rigtigt, før vi faar tænkt. I rette Øjeblik fik jeg fat i en af Loftets Lægter og holdt mig her, mens min Hest med et Spark forsvandt.

Jeg omtalte aldrig mit Ridt, og først ad Aare blev det mig klart, hvor nær jeg havde været ved Undergangens Dør, og at Lykken kan være saa langt bedre end vor Forstand.

Luftpejling. Da jeg nu var udlært som Kavallerist, vilde jeg forsøge lidt i Luften. Ideen hertil hentede jeg hos min Moder. Hun var ganske vist ikke selv Flyver eller havde Højde-Interesser, men dog inspirerede hun mig. Hun vilde skræmme med et mystisk Væsen, der hed „Skypumpe“, og som kunde komme og føre Høns, Høstakke og ustyrlige Dreng højt op og langt bort.

Denne Oplysning vakte min Rædsel og — Interesse, men trods det, at jeg søgte at gøre mig fortjent til Turen, kom der til min tiltagende Sorg ikke Bud efter mig. Og hvad skulde jeg saa gøre andet end forsøge selv.

Min første Erobring blev Hyldetræet, min næste skulde være vor Verdens højeste Punkt: Skorstenen. Men ogsaa her frygtede jeg, Visdommen vilde stille sig i Vejen. Skorstenen tyktes mig et Kundskabens Træ, og jeg havde min Far og Ras. Murer mistænkt for, at de vist helst vilde være ene om dets Plukning. — Dog, en Dag stod Lykken mig bi. Min Far og Mor var begge borte, vor pluskæbede Pige fik jeg ved List laaset inde; med hende sank den sidste Hindring for min Gang mod den dragende Top, og før hun fik færdigraabt sin tredie Trussel, ikke sad, men stod jeg paa Skorstenens skalperede Isse med den usvimlelige Sikkerhed, som kun en Dreng og Yngling ejer, og som han ikke senere kan tænke tilbage uden et sikkert Tag i Stolen.

Nu er dette mer end en Menneskealder siden, men endnu staar mit Syn derfra mig ganske klart. En Dreng kan snart alt det udenad, der ligger inden for Hjemmets Synskreds, en lille Tilvækst her er en Begivenhed, men den Dag lagde jeg en hel ny Ring til min Verden. Meget saas i dens Horizont, og ikke mindst mindes jeg Synet nedefter. Ved min Trones Fod strakte sig Tagryggen, derunder de stejle, mosgroede Tage og dybt under disse den forladte Stenbro, hvor Hønsene syntes mig Spurve og mine Træsko mikroskopisk smaa.

Havde Djævelen kendt min Moders Skorsten, tænkte jeg siden, vilde han sikkert valgt den som sine Fristelsers sidste Trumf.

Men mine Drømme brast. Der lød et Brøl saa jordisk kendt, at Himlen svandt, og det var Trine, for hun var brudt ud. For Desperationens Dirk maatte Døren være vegen, men sikkert ikke uden ærlig Strit, for hun var allerede hæs og skulde endda nu til ret at udlade en Forløsningsflom og for et fjernt Galleri. Jeg forstod det heller ikke alt, men dog saa meget, at hun vilde give mig det, jeg havde fortjent, og hun sparede ikke paa Løfterne. Hun skulde rigtig nok lære mig at kravle paa Skorstene, skulde hun.

Hendes Demonstrationstilbud troede jeg dog ikke rigtig paa, men jeg frygtede hende i Haand- og Mundgemæng, saa mine Udsigter var ret fæle. Dog: „Naar Nøden er størst o. s. v.“. Hun gav mig selv i sin Iver Ide til Frelse.

„Hvis du ikke straks kommer ned, kan du tro, jeg skal komme op efter dig!“

Men dette var et diplomatisk Misgreb, for ved at gennemtænke denne Udfordring blev først min strategisk stærke Stilling ret mig klar og min Krigsplan lagt.

Jeg kendte Trines Mod, hendes Akrobatik og Frygt for lidt Rift i Sværen, saa at min Fjende skulde storme, frygtede jeg lige saa lldt som hendes mulige Brug af Skyts. (Trine havde aldrig rigtig Held til at ramme). Her var jeg i Sikkerhed,

her blev jeg, og jeg fremsatte mit Fredstilbud: Vaabenstilstand mod frit Lejde.

Da min Far kom hjem, aflagde hun Beretning og med sikkert Haab om, at naar nu hun nidkært tog Byrden paa som Aktor og Dommer, vilde han takkende træde til som Profos, og jeg var da selvskreven som Delinkvent. Og han maatte da tydelig kunne forstaa, at hun var uskyldig og havde gjort alt for at hindre det, for hun var jo hæs.

Men jeg var uden Frygt. Højheden havde skabt Tryghed i mit Sind, og jeg kendte Højesteret. Min Fader handlede aldrig i Hidsighed eller af Hævn. Han gengav engang et Ord af Kold: „Den der har gode Ord nok, han behøver ingen Stok“. Dette passede for ham; vi adlød og glædede ham gerne og gjorde ham nødig imod.

Jeg maatte nu love ham ikke at gøre det mere, for jeg kunde falde ned fra eller i Skorstenen (for dette sidste gruede jeg mest). Han vilde saa vise os Verden paa anden og mere farefri Maade¹). Og han holdt sit Ord og jeg mit.

Skolegang. — Skolen begyndte nu og var det første fremmede Rige, jeg gik ind i. Jeg mødte der med Længsel, men forlod det med Lede. — For vor aldrende Degn var Skolen en lille kedelig Del af hans Virksomhed, saa han holdt Folk, skiftende Vikarer, der aldrig naede at finde og vinde os, vi frøs til for dem.

Og saa havde de, som Tiden og „Den gamle“ bød, 2 stygge Ting: en Tamp og en Katekismus. Den første var fæl, som den skimtedes der, slangerullet, lurende under Lærersædet, men den sidste var værre. Hin holdt sig dog inden Døre, men denne fulgte os helt hjem og stjal Freden ogsaa der. Den skulde huskes ordret, for at opfatte dens Mening opgav ialt Fald jeg som ugørligt. Det eneste Skriftsted, jeg fuldt forstod, lød kort: „Herren kender sine“. Dette var da ikke til at misforstaa, thi ogsaa jeg kendte Sine, for hun var Gammeljomfru og hyppig den gavmilde Gæst i vor Gaard.

Skolen slog mig et andet Saar; her mødte jeg for første Gang usædelig Snak. Min Forstand forstod kun lidt, men mine Følelser nok. Store Knægte og Tøse fra Herregaarden „Rantzause-gave“s Arbejderhuse førte an, de andre, og ogsaa jeg, lo med, men glad gjorde det mig ikke. — Frikvarterernes svinske Snak og Timernes „Religion“ gav mig en Skole- og Kirkelede, jeg først sent forvandt.

Da jeg 20 Aar senere læste „Adam Homo“, løb jeg paa et lille Billede, som fik mig til med Moro at mindes min Barndoms Rædsel. (Vi kan jo sagtens være kry, naar Faren er ovre). Den lille Adam skulde døbes, og Præsten (hans Fader) overøste ham da i sin Nidkærhed saa rundeligt med Ord og Vand:

at Barnet, som ej længer Badet taalte,
højt om Barmhertighed til Himlen skraalte.

Jeg kunde godt tænke mig, at der i barnlige Aftenbønner er sendt utalte lønlige, men dybtføjte Nødraab til Himlen om Hjælp mod „Religionens“ Rædsler.

Min første Barndomsven. — Han hed Knud, hans Mor hed Maren og var Bondekone af den ureflekterende Handlingens Slags.

Knud besøgte mig, og da Legedagen var opbrugt, mødte Maren. Sønnets Afhentning var Paaskud, en personlig Visit hendes Formaal.

Men den haabefulde Søn bandede da saa haardt, at den kærlige Moder blev opmærksom. Hun vidste, at dette her var fremmed Sprog og mødte derfor resolut med følgende grundige Rensning: „Ja det er da skammeligt, saa Knud han da er kommen til ligesom at bande. Det maa da være vor Røgter, som lærer ham det, for mæ aa mi Mand, vi bander da fandemæ da aldri“. — Og med Stolthed over den reddede Familieære spandt hun videre paa næste Beretning.

BONDELIV I TRANGE TIDER

Danmark har haft sine ikke alene Krigs-, men ogsaa farefyldte Krisetider.

1349 blev det trawlet af „Sortedøden“. Den var ikke ude efter en Provins, men Mennesker, og den tog dem skarevis.

1745 skulde vi være sultet ud. Denne Gang var det Kvægpesten, der kom som Ulykkens Udsending, og den toldede saa haardt af vor Hovedvelstandskilde, Kvæget, at Folket fik det at føle i hundrede Aar.

1813 var det galt med Pengene, ja saa galt, at selvste Staten maatte „standse“.

1880 var det atter galt, grundig galt, for da var det Jorden. Landbostanden var den Gang uden Viden om Planternes Ernæring; men de vidste, at øget Arbejde gav øget Høst, og i Tiden fra 1830, da Brak, Mergling og Jernredskaber vandt Indpas, udførte det flittige Folk paa dansk Jord et Slid, der ikke hverken før eller siden er set. Og Virkningen udeblev ikke, Jordens skjulte Skatte, dens „gamle Kraft“, kunde Planten nu hæve, og i det følgende halve Aarhundrede gav Jorden en Høst, der helt forbavsede det da med fire Fold fortrolige Folk.

Men de forstod ikke, at Jorden som enhver anden Kasse kun kunde give ud, naar den tilsvarende tog ind, og den tog intet ind. Kornet blev solgt og Gødningen spildt. Dette var en Rovdrift, der nødvendigvis maatte ende med Jordens Konkurs, og denne indtraf omved 1880. Da standsede Jorden sine Betalinger, og trods Trudser og Bønner, mange Kneb og mere Arbejde gik Høsten stadig ned, Jorden var tømt.

Saaledes laa Landet 1880, og 1890 var det værre endnu, for da var den opsparede Kapital delvis brugt, saa nu var ogsaa Folket fattigt, og det var tilstillet et Ultimatum: Nyskabe' Jorden eller forlade Landet som udslidt og uden Værd.

Mange valgte det sidste og drog til en ny og bedre Verden. Men de, der blev paa Vraget, har Æren for, at Danmark nu atter kan yde.

Og hvad gjorde de?

Ja, de ladede langsomt Jorden paany med Næring, og da Kunstgødning var ret ukendt, var der kun eet Middel: hjemmegjort Gødning.

Husdyrholdet maatte øges og Foderet være bedre; men selv denne Vej var vanskelig. Der savnedes Kendskab og Kapital, og ogsaa paa Dyr og dyriske Produkter var Priserne i Fald.

Vor Gaard kan tjene som Type for Tiden og Stedet, den laa i Landsdelens (Vendsyssels) Midte, var middelstor (36 Td. Ld.) og middelgod. Da vi overtog den var ogsaa Driften typisk og saaledes: 4 Td. Ld. Brak, 12 Korn, 12 Agergræs og 6 Eng.

Høsten: 100 Td. Korn samt Græs, Hø og Halm til 3 Heste, 1 Plag, 1 Føl, 8 Køer, 4 Kvier, 4 Kalve, 6 Faar med Lam, 30 Høns og 2 Gæs med Gasse og Familie.

Hestene tog 48 Td. Korn og Udsæden 12. Husholdningen tog Rug til Brød og Byg til Gryn, Mel og Malt. Gæssene krævede med rappende Røst hver en Skæppe Havre for at ville give Gæslinge, og Gassen truede med Sympatistrejke, hvis ikke ogsaa han fik en. Og („Som de gamle sjunge o. s. v.“) naar vi naaede Mikkelsdag, stillede de unge samme Krav: en Skæppe pr. Næb for at blive respektable Mortensgæs. Hønsene kagledede ogsaa op om Korn, og Kvinderne stemte i med og støttede deres Andragende.

Naar alle disse havde smagt paa Dyngen, var der kun Korn tilbage til Underhold af en So med Grise og Opfødning af 10 Sik. Svin.

Indtægterne blev da aarlig:

Salg af en Trears-Hest	300 Kr.
— Mælk (8 Køer à 4000 Pund)	1300 -
— 4 Stk. Kvæg	500 -
— 8 Stk. Grise	100 -
— 10 Stk. Svin	500 -
— 6 Lam	100 -
— Gæs og Æg	200 -

Ialt Indtægt... 3000 Kr.

Dette var da en normal Gaards normale Indtægt. Naar det absolut nødvendige: Skafter, Renter o. l. gik fra, vil vi se, at der kun var lidet tilbage til det ret nødvendige: Folkehold, Frø, Forsikring m. m. og intet til ikke-gratis Glæder.

Min Fader saa, at dette var galt. Han holdt derfor Krigsraad og tog os med. Dette var dog næppe for Sagens Skyld; men han vilde vække vor Interesse, og han regnede ikke fejl. Jeg var højtidsstemt og lydhør og har derfor endnu Ting og Tal i saa sikker Erindring.

Noget maatte der gøres. — Men hvad?

Ja, enten maatte vi flygte eller forbedre vor Gaard. Vi valgte med alle Stemmer det sidste. Vi blev.

Den rette Taktik var, mente min Far, gennem bedre Gødskning at øge Høsten og saa omsætte den i Smør og Flæsk, og jeg mente sønligt det samme.

Men hvordan? — Ja, vi skulde have Ajebeholder, og det fik vi. Den var Byens første, saa mange valfartede til den som til en hellig Kilde, og Under kunde den ogsaa godt nok gøre, det kunde formelig ses, hvor det kom. En velstillet Nysgerrig, der ikke mente at have Raad til at „holde Potte til baade So og Ko“, fik til vor Moro Svaret: „Ja, saa kan du ligesaa godt straks og her udhælde dine Penge og saa trøste dig med, at du ikke havde Raad til at købe dig en Pung“. Men trods Under, Valfart og Lovord havde Byen dog kun faa saadanne Velstandsbrøde, da jeg 1900 forlod den.

Flere søgte den Gang at forbedre deres Gaard ved stærk og dyr Fodring, og Virkningen udeblev ikke — paa Ko og Ejer. Den første blev fed, den sidste ofte „mager“, men Marken var uforandret, fordi de handlede som den Brygger, der køber fin falstersk Malt og ægte fynsk Humle, men glemmer at sætte Ølkar under Tappen.

Gaardens Mødding bragtes i Orden, saa dens Lager kunde skaanes for Tab, og samtidig købtes der noget meget mystisk: 2 Slags Medicin til Engen, de fikkes uden Recept, men havde dog saare sære Navne: Thomasslakke og Kainit.

Den Gang var disse Frugtbarhedsveje ret ukendte, nu er de kortlagte, og nu ved vi, at det netop er dem, der fører Frugtbarhed til Gaarde. — Hvem, der var min Faders Lærermester, ved jeg ikke, men der er en, jeg siden fik mistænkt. Vraa Højskole laa og stod os nær, og der havde de da flere Vintre som Lærer en dygtig ung Landbrugskand. N. K. Kristensen, senere mangeaarig Lærer ved Ladelund Landbrugsskole, og jeg tror, det var hans Sæd, der slog Rod i min Faders lydhøre Sind. I alt Fald har han „Æren“ for følgende:

Foraar 1894 kom der fra København en Sæk smaa, men smukke „Vibeæg“, der dog ikke blev lagt under Høne, men i vor Brakmark. Hver Morgen besøgte vi Rugestedet, for her skulde der ske noget, og der skete noget: En Morgen stod atter Æggene oven paa og paa eet Ben. Marken var spættet, jeg imponeret og min Fader stolt. „Ja, det sa' je' nok“, sa' han. Næste Morgen var alle Æggene revnede, og Dagen derpaa var der af hvert kommen en — tobladet Plante¹⁾).

Saa langt var alt godt, men nu begyndte vore Sorger. Ungerne vanartede, de blev kun smaa og blegsottige. Min Fader kom for hver Dag til ligesom mer og mer at ligne dem, og til sidst maatte han da forklare det, de ikke selv vilde vise: Det var Lupiner, og de kunde blive mandshøje og konedroje og kvæle alt Ugræs under deres Skygge og Skørter, og saa fik de gule Blomster, og en Duft, der drev ud over tvende Sogne og

kaldte sværmende Bier og dito Ungdom til, men i forskellige Døgtimer for ikke at forstyrre Freden for hinanden.

(Bier og unge elskende græsser ikke altid uforstyrret sammen. Møder eu Bi i en Lupinvang en Duftblanding af Havanna og Haarolie, kan den blive lige saa ilde berørt, som en elskovs-svimmel Yngling bliver desorienteret, hvis han i et afgørende Øjeblik ganske uforberedt hjemhenter et — Bikys).

Alt dette om Lupiner og mere til forklarede min Fader os (dog ikke det om Forlovelser) og det var ganske sandt, for „Kristensen-Vraa“ havde selv sagt og set det i Tyskland, og han var sprogkyndig, saa han baade kunde tale og læse, se og tænke paa Tysk. — Men sandt var det jo ogsaa, at de oversat paa Dansk tog sig knap saa godt ud. De naaede højst at kunne skjule en voksen Vibe og aldrig et Par Kærestefolk. —

Og hjemme i Skuffen laa Regningen.

Ti Aar senere havde jeg den Glæde at kunne vise ham, hvad han maatte nøjes med at bedyre. — Somren 1903 var jeg Medhjælper paa Askov Forsøgsstation, og her fandt jeg Lupiner, der var, som vore burde have været, og som havde det, vi den Gang slet ikke søgte: sit bakteriologiske Samliv (den store Rodknold) i Orden. — Herfra rejste jeg hjem med en Sæk Podejord. Da Banemanden hørte, jeg „rejste i Jord“, krævede han Fragten forud og var vist ikke helt sikker paa, om nu ogsaa Stumperne af min Forstand vilde vare Rejsen til Ende.

Hjemme blev Jorden strøet i Nattens Stilhed. Ingen maatte ane det, jeg vilde ene græde over mit mulige Nederlag, men den, der saar i Ydmyghed o. s. v. — Sejren blev Haabets, Tavshedens og den lange Rejses Løn. Lupinerne kom rettidig og velskabte til Verden, men da Tiden var inde, at de skulde „gøre Parti“, saa jeg, at Podejorden var strimlet strøet. Stjærnerne kan være gode Ledelys for et Oceans Skibe, men lidt for himmelsk hævet over Smaaligheden for en Landjordens Sædemand. I de ramte Bælter blev Lupinen mørkegrøn og knoldbesat, men mellem disse golde Gengangere af min Faders blodsottige Første-

grøde af for ni Aar tilforn. — Ja, en Bælgplante har det som en ung Mand: kun den kan klare sig, der har „Knolden“ i Orden.

Vort Smørlands Pionerer, Herregaardsmejerierne, havde i vel en Menneskealder ligget i ensom og primitiv Forpostfægtning, da vi 1884 satte ind med almen Opbud og Stormobilisering. Da begyndte Rejsningen af de snart talstærke Mejeriskorstene, ved hvis Fod der skulde være Støbested for de Projektiler (Smørdritler), der skulde kunne række over til og „indtage“ Britterne.

Vendssysels første Andelsmejeri, „Alfaholm“ pr. Vraa rejstes i vor By. Min Far blev dets varmt interesserede Formand. Han troede trygt paa Mejeribrugets Mission, satte alt ind paa sin Tros Manifestering, og derfor blev ikke hos os som gængs da den rødblissede Heston, men den sortbrogede Ko Midtpunkt tor Dagens Omhu og Ørke.

Vendssysels Roedyrkning var da kun i sin Vorden. Nogle havde faa, de fleste slet ingen. Men uden „Vintergrønt“ kunde kun det da meget billige Sommersmør produceres. Vi lod derfor vor 3. Aars Græsmark gradvis afløse af Roer, Mejeriet til Gavn, min Far til Glæde, men os Drengene til Sommersorg.

Vor Planteavls mægtige Fremstød forstaaer ret kun den, der selv har fulgt dens Gang. Roehakke og rigtige Radensere var da ukendte. Al Roerensning var Knæfalds- og Fingerværk. Da jeg var 20 Aar, regnede jeg at have kravlet fra Hjørring til Horsens, og at jeg allerede fra Aalborg var sønderknust i Knæet, ved Hobro brudt i Haanden, fra Randers træt i Nakken og ved Ankomsten til Aarhus ganske sort i Sind og Skind. — Ja, det er tungt for en Dreng en dragende Sommerdag at blive dømt til at gaa paa Fire.

Alle maa krybe, til de kan gaa. Dette maatte ogsaa den danske Roedyrker, men heldigvis var dette lært, da jeg naaede Horsens, saa jeg slap for at kravle hjem igen.

Og nu er der noget, der kaldes et „flyvende Roekorps“. Mine Rekrutkammerater og jeg har aftjent vor Værnepligt ved et kravlende.

Gennem Roeavl og bedret Gødskning steg Gaardens Ydeevne saaledes, at Kornhøsten gik op fra 100 til 140 Td. „Kornet skal gaa og ikke ages fra Gaarde“, siger en § i den jydskes Bondes Grundlov, og dette skete her. De 40 Td. Korn „gik“ i Skikkelse af femten flere Svin til Prov. første Andelsslakteri, rejst i Hjørring 1891.

Samtidig kunde vi øge Kotallet fra 8 til 12, og Udbyttet steg, saa Mælkemængden fordobledes, men fuldkomment var det ikke. Af Roer kendtes da kun Turnips, og deres Holdbarhed forsvandt, før Foraarssolens Komme. Datidens Køer fulgte fortsat den katolske Skik: Faste fra Fastelavn. — De ventede endnu paa deres „Reformation“.

At øge Produktionen var godt, men ikke nok. Udgifterne maatte stadig skrues ned, for Priserne faldt. Vi regnede da, at naar Smørret holdt sig i 1 Krone og Svinene i 25 Øre pr. lev. Pund, kunde det gaa, men vi maatte længere ned.

Den laveste „Flæske“pris, jeg har funden, betalte Ammundsen Grønlænderne under sin Gennemsejling af Nordvestpassagen. „Noteringen“ var da for $\frac{1}{2}$ fed „slagtet“ Sæl — 5 Stk. Tre-Toms-Søm.

Saa langt naaede vi ikke, men Smørret var for Somren 1894 nede i 77 Øre og Svinene lidt før 1900 helt nede i 17 Øre pr. Pund. Der skulde da 3 gode Svin til en Hundredekroneseddel, og en Ko betalte ikke nævneværdig mer for baade Kost og Logi et helt Aar. Intet Under, at Tvangsauktionerne da fik fast Rubrik i Avisen, og at Vendsyssel aarlig maatte lade en hel Hær af unge Mænd gaa i amerikansk Tjeneste, og at de, der blev her hjemme, og vi Børn maatte sulte og slide for at slippe frelst over Krisen.

Vi maatte op med Hanen og kunde ikke altid følge Hønen i Seng. — Om Somren begyndte vor Gerning Kl. 4 og varede saa længe, vi kunde se. Pigerne og vi Drengene, der skulde malke, maatte gaa endnu længere. Men hvorfor og til hvem skulde vi klage? — Officererne delte selv Mandskabets Kost og Kaar.

Spisesedlen, der vel nok vilde slaa Rynker paa en Nutidsnæse, saa saaledes ud:

Davre: Sopper (varm Mælk med Rugbrødshakkelse) plus $\frac{1}{2}$ Stk. Smørrebrød.

Øhn (Middagsmad):

Mandag og Torsdag: Byggrød af fælles Fad med dito Smørhul (mere Hul end Smør) plus Mælk af fælles Fad. — Kartoffler og Spegesild.

Tirsdag og Fredag: Bygvælling plus Kartoffler og Flæsk (Flæsket var pr. Ration: 2 Stk. pr. Mand. Et Stk. = en Nutidsmundfuld, men mangan Datidsdito).

Onsdag: Grønkaal.

Lørdag: Øllebrød plus Pandekager.

Søndag: ?? + ?? — Alene det store Spørgsmaal: „Gud ved dog, hvad vi ska' ha' i Da'“? var en festlig Forret. — Et russisk Ord siger: „Hvis en fattig Mand spiser en Høne, saa er enten han eller Hønen syg.“ Her kunde vi dog føje til: „eller ogsaa er det Søndag“.

Dryvtedavs (Kl. 2): Kaffe og brunt Sukker (med Traade).

Mellemmad (Før- og Eftermiddag): 3 Stk. Rugbrød med salt Kød, Ost og „Bart“.

Natter (Aftensmad): Kold Grød med Mælk og et Stk. Smørrebrød.

Bonden: Velbekom — Tak for i Dag -- God Nat!

Dette var Gaardenes Kost. Kald den hvad De vil, men der var kun eet Bord, om det var alle bænket, og Fadet stod paa Midten.

Paa enkelte Gaarde var Kosten endnu mere fattig. Mellemmaden var her kun eet Stk., men af en Teglstens Tykkelse og med Ost paa den ene og et Stk. Pølse paa den anden Ende. En staaende Ret i Foraarstiden var her: Et Fad Faaremælk midt paa Bordet, og Deltagerne udrustedes saa med Rugbrødsstrimler, som de skiftevis dyppede i det fælles Fad og forkortede i deres private Mund. — Hvis en Karl her spiste mer end 36

Skefulde Grød, regnedes han for tie (tærendes), og han fik da vanskeligt Plads.

I travle Tider fik vi Dram til den tørre Mad. De gl. sprut-spolerte Daglejere længtes. „Fanden med Maden, blot vi faar Drammen“, sagde de og mente det. De i Lømmelalderen sa' det samme, selv om deres sunde Maver skreg om Mad. De vilde synes forpimpede. — Tja. — Berømmelsens Vej o. s. v. —

Motion savnedes ikke, Appetit ikke heller. Ved Aftengrøden kunde særlig vi unge godt møde lidt trætte; men naar Maden var spist, Tænderne stangede, og Dagens store Hændelser (Karlenes knækkede Vognstang, Drengenes Fund af en Sivsanger-rede og Pigernes Forudfølelse af et godt Øje mellem Naboens Niels og Genboens Grethe) var drøftet og lagt retvendt ned i vor Erindring, kom Kræfterne tilbage, Kinderne i Glød, og Karlenes vandkæmmede Haar rejste sig da i Tak og Trivsel. Og sluttelig aflokkede Hans sin Harmonika saa ætheriske Toner, at store Stines Hjerter stille kom paa Klem, og lille Lise sang med eller fik Taarer i Øjet, som Tonen var til, mens Gaardens Bels¹⁾ faldt i Søvn, hvor han sad, og sov saa sødt som en Dreng paa en Stendynge.

Som Kosten var ogsaa Dragten spartansk, og særlig var der Hold i vore Sommerstrømper og dito Sko. Fra April til December saa unge Ben sjælden deres Futteraler, Hullerne heledes da uden Garn, og Saalerne sørgede selv for Læder. Om Somren kunde derfor ikke altid Skomageren blive ved sin Læst, men maatte ud paa Høstarbejde for at kunne oversomre. — „Det er i de gl. Klæder, vi skal tjene til de ny“, og den unge maa ikke tro, det er hans Træsko, selv om de er tunge, der hindrer ham i at komme frem i Verden. „Der er i hvert Slægtled en Hær med Træsko, der vinder frem, og en med Lakstøvler, der forsvinder“. ¹⁾

Men Renligheden stod højt deroppe. Indfødte Lus kendtes ikke paa Gaardene, og kom der en stakkels „Tilrejsende“, kunde den godt straks gøre sit Testamente, for den energiske Husmor sænkede ikke sine Vaaben, før den laa lit de parade. Ukæm-

mede Karle taaltes ikke ved et Hovedmaaltid, og Farvebetegnelsen „Sorte som Underbukser ved Paasketide“, maa være opstaaet længere syd paa.

Dette var Dagliglivet. Maaske synes det fattigt, men vi unge fandt det rigt og mente endda kun at være kommen til Paradisets Forgaard. Og de unge var baade røde og runde, Børnene søde og sunde, og de gamle kunde være gamle.

Som Furerne paa et Kohorn fortæller Ejerindens Trængsels-tider (Drægtighedsperioder) og dermed hendes Alder, kunde de gamles Ansigter have talløse Rynker. Maaske ogsaa de havde hver sin Historie, og Kampens Spor var da hos mange mange og dybe, men trods det kunde de holde. — 1897 besøgte jeg paa Vrejlev Galgebakke en Kvinde, der var født 1793 og altsaa da 103 Aar. Medens Napoleon som Mand stred for at skabe sit Verdensrige, var hun som ung Pige med til her at rejse sit eget Hus, og hun og hendes Værk blev ældre end han og hans. Hun var nu Husets Oldemor, men hvormange Gange, det var med „Tip“ i Titlen, vidste hun ikke rigtig, og dette var ogsaa ligemeget, for hun havde været fortsat den samme Mor for Husets Børn i nu henved hundrede Aar.

HYRDELIV

Datidens Dreng havde et fast og fælles Sommerarbejde, vi var Hyrder. Hyrdeliv giver lange og til Tider trange Dage, men det er krops- og sindsligt sundt. Duer Drengen, gaar han op i sin Gerning, bli'r personlig kendt med sine Dyr og gaar som en lille Adam rundt i sit Eden for at give dem Navne, men han skal ogsaa være en præcis og praktisk Dreng. Han skal fortsat flytte og frede sin Hjord, saa den uforstyrret kan opsanke Smørpenge og i det hele være en lille mandlig Martha.

Først trak jeg afsted med Kvæget
og fæsted hvert Hoved ved sin Hæl,
men mens lød med Faarebræget
et helligt Krav til min Hyrdesjæl.

Thøger Larsen.

En lille livfuld Hjørring-Dreng mødte en Række Somre som vor faste Feriegæst, og for ham var Hyrdens Liv paradisisk. Han var vor ihærdige Hjælper med Daad og Raad og Rend og lige rask til alle Dele, og han var en fin lagttager. Byens Barn ser ofte det, Landets Søn slet ikke bliver var. Han har „set“ det for tit.

Vor Bydreng havde observeret, hvordan Heste i Varmen stillede sig parvis op, Side om Side, men med modsat Front. Parret fik herved Hale i begge Ender, saa Ansigtets Sanseporte kunde holdes fluefri. Vi beundrede deres Genialitet og agtede pr. Lejlighed at give andre Del i Opfindelsen. — Og „pr. Lejlighed“ kom.

Paa en af Drengenes store Dage (Bissevej) bandt vi Køerne paa Hestemaner parvis sammen, men den gik ikke, de savnede

Solidaritetsfølelse. Resultatet blev straks: Horn i Siden, Brøl og brudte Lænker, Separation, Skilsmisse og vild Løstgighed. Vor Købstaddreng var uheldig, han var Ophav; her var Optøjer og ingen Gadebetjent at øjne.

Men det blev værre endnu, for vor Tyr rev sig løs. Om den vilde vise sine hysteriske Damer, hvordan Fatter klarer den, eller der dybt i dens under Haar og Horn gemte Fatteevne var dæmret noget om det uværdige i for den at stanges med Fluor, ved jeg ikke, eller maaske den kom til samme Resultat som Napoleon: „Myg og Forelskelse bekæmpes kun med eet Vaaben: Flugt“. Nok er det: den flygtede. Dog, Dagen var den ikke god, den „havnede“ et ganske fremmed og forfærdeligt Sted.

Gaardens mægtige Mergelgrav laa paa et Bakkehæld; paa den lave Side var Land og Vand i Plan, men paa den høje laa Vandet husdybt under den stejle Brink, og Graven var „bundløs“.

Som en besat (og han var besat) stormede Fatter frem, han vilde hjem. Men uheldigvis gik det lige mod Graven og fra dens høje Side. Flygtningen anede intet ondt, før Dybet aabnede sig under dens Hage. Øjeblikkelig slog den Bak, dens 8 Klove blev til 4 Plove, og de pløjede dybt, men Bremsningen kom for sent. Den erkendte det selv, og resolut tog den Kontrabeslutning. Over skulde den, nu gjaldt det at springe til og naa det forjættede Land eller i alt Fald saa langt som muligt i dette Liv.

Saa satte den Hornene frem, lukkede Øjnene og sprang til. Der laa et forfærdeligt Spring gemt i den Bagpart, den udløste det godt, men det var dog for lidt. Med et rædselsbaaren Brøl, der vel var dens Farvel til Verden, forsvandt den som en Hval i Dybet. — Da Tyren tav, tog Drengen fat, og græd en Graad, der vilde kunne rørt en Korthornsko, græd over Tyrens Undergang, græd for dens efterladte Koner og faderløse Kalve.

Graaden var dyb som Tyrens Grav, men kun saa kort. Et mystisk Syn greb os. Ved modsatte Bred viste der sig et ukendt Væsen, en Vandenes Skabning, der maatte være bleven ræd for den ukendte nykomne Gæst, og sikkert en Slags Dybvandsfisk, for den var blaa af Bundens Ler. — Men snart forstod vi dog, at det ikke var det; den talte Landbomaal, og det var Tyren.

Den havde, hvad der ikke blev enhver Tyr givet, lært Havet at kende tilbunds. Nu vilde den atter paa Land, og det kom den — en Erfaring rigere og alle sine Bremsers fattigere. De blev derude.

Feltherrer og Folkeførere har ofte begyndt som — Faarehyrder. De har øvet sig i det smaa og paa de fromme. Abraham, David, Moses m. fl. Jakob vandt jo i denne Stilling ikke en Prinsesse og det halve Kongerige, men to Prinsesser og den halve Hjord. Muhamed øvede sig paa Mekkas Udmark, Jomfruen af Orleans paa sine franske og I. C. Christensen paa sine danske Faar.

Hyrdeliv er Øvelse og praktisk Prøve. Den, der ikke kan tumle sin Hjord, maa opgive sine Feltherredrømme, han er uhjælpelig dumpet. Men at blive flyttet som Fører fra Faar til Folk er dog kun de faa givet, her skal der mere til. Dog, vor Lærling gjorde Springet, da Somren var slut, lovede han sig selv og os at ville være Cowboy eller Officer. Han holdt sit Løfte, blev det sidste og er det endnu.

Ikke alene Gaardens tamme, men ogsaa Naturens vilde Dyr er Hyrdens. De var ogsaa vore, og der var baade de faste, de flydende og de luftformige Elementers Børn.

De faste: — Rovdyrene saa vi sjælden, de var for mistroiske. De smaa (Lækat, Ilder, Maar m. m.) havde det omtrent som Naturkræfterne: Deres Virke kunde vi konstatere, for de delte min Mors Interesse for Fjerkræhold (og ogsaa hendes Udbytte). Vi vidste, de var der, men dem selv saa vi ikke. — Kun med Ræven vekslede vi et ret regelmæssigt „God Morgen“! naar han ved Dag gry vendte hjem fra sin natlige Dont.

Ræven og jeg gaar Morgentur
 og sender hinanden et Blik iblandt,
 mens Solen spejdende staar paa Lur
 paa Jordens yderste Kant

Thøger Larsen.

Vi vidste, hvor han boede, men gæste ham kunde vi ikke, for enten vi gik til hans Køkken- eller Hovedtrappe, blev vi Kamelen ved Naaleøjet. Ejeren sov i sit Fort og drømte som Engelskmanden: *My house is my castle.*

Haren fik vi sjældent fat, dertil var dens Ben og Øren lidt for lange og Halen uhaandgribelig kort. Men en Dag stod Lykken Bob dog bi: Haren blev hans. Bob var vor Barndoms bedste Ven, og han og vi bragte pligtskyldigt vort Trofæ til Gaardens Køkken, hvor vi, og vel specielt Haren, blev tilnippet et velment Velkommen. Bob var Dagens Mand og smilede forventningsfuldt fra det ene til det andet Øre, og han var ogsaa Morgenmand. Da Kvinderne næste Morgen kom til, havde han allerede Haren flaaet, Skindet spist til Davre og sad nu med en Mine, som kun den har, der har fuldendt sin Gerning og Samvittigheden helt i Orden. Men nu blev der budt ham et flerstemmigt Velbekom, han ikke havde ventet eller var vant til, for han og vi og Far talte aldrig ondt til eller om hinanden. Ude i Stald og Mark havde han højest kunnet hente sig en stakket Bebrejdelse i Bas eller Baryton, men det var „Vadskedag“, og her kom han da uanet ud i et løssluppet uvant og vedholden Orkester i Diskant. Og da de endelig holdt op som en Klokkesamling, der slog 12, var han helt himmelfalden. Det meste af Texten var ganske vist for ham forsvunden i Toner, men dog havde han forstaaet saa meget, at han burde skamme sig, skamme sig som en Hund, og dette overgik hans Fatteevne, for det var dog hans egen Hare, han havde flaaet, selv nøjedes med Skindet og overladt alt det øvrige til dem.

Resten af denne Dag laa Bob bag Laden og grundede over den menneskelige og specielt den kvindelige Retfærdighed, men det er der flere end ham, der har gjort.

Med een Angriber laa han og vi i erklæret Krig: Rotten. Rotter er graadige Gæster for en Gaard, de koster pr. Kuvert. Men de opdrager Drengene, tænder deres Harme og kalder Opfindsomheden frem. Naar Drengen en Dag lukker op for sin Mors Kyllinger, og de saa kommer halsende ud, blodige og sanseløse, hele og halve Kyllinger, Kvarter- og Hovedløse mellem hinanden, da, ja da ved han, at der har været Indbrud hos dem, og at de har gennemlevet en rædselsfyldt og søvnløs Nat. Da vil Drengen græde for de døde, sørge med de saarede og vredes mod den hjerteløse Rotte, der har gjort det. Og han erklærer den Krig, en hellig Krig, og her har mangan Dreng lært sig sin første Strategi.

Vandenes Vildt: — Af dem var der vel ikke mange, men vi havde, som enhver respektabel nordjydsk Gaard, en Eng med brogede Blomster og bugtet Aa, og om Somren var denne lige saa indbydende for os som Nilen for Faraos Datter. Vi fandt os jo aldrig nogen Moses, men den gav os Fiske- og Svømme- sted, Aalen sov her i sin Muddermadras, mens Fiskene fo'r fra Høl til Høl.

Men vore vilde Dyr var os dog mere indre til Grøde end ydre til Gavn. De satte Liv i vort Land, tændte vor Tanke, friskede Fantasiens og højnede vort Hjerte.

Min Fader elskede Vildt, men afskyede Jagere og aflyste Jagt. Han lærte os det samme, og Naturen hjalp til. Og denne Evne til at kunne glædes uden at begære blev mig til Held i de mange Aar, jeg som Mand blev Forpagter under Brahetrolleborg. Det, der da bandt mig saa stærkt til min skovkransede Gaard, var ikke mindst det, der her køs saa mange: Overtal af Vildt. Her havde det Hjem eller kom der som Gæster fra de vidtstrakte Skove og sydfynske Søer. — Men jeg kunde færdes iblandt dem, uden at Øjet ulmede ondt over et knækket Straa, eller Tandens blev savlet og Tanken kannibalsk ved Syn af en sorgløs Gæst ved en Grøft, for jeg kunde sige med Aakjær:

Jeg kender Brokkens Bo og Vildtets Veje,
men sænker Bøssen for at se det lege.

Fugleliv: — Men Fuglene var dog de aller vildeste.

Sejlads er alle raske Drenges Maal og allerhelst i Højden. Da jeg var Dreng, var Menneskene endnu ikke flyvefærdige, vi maatte derfor nøjes med at lade vort Øje følge Fuglene. Dette gjorde vi og blev derfor ret godt kendt med de fleste. — Og saa hændte der noget.

En Sensommerdag 1890 kom der os i Hænde lidt en lille højere Verdens Aabenbaring. Hvor den kom fra, anede ingen, hvor den gik hen ikke heller. Den fulgte Barnehyrdernes uskrevne Love og gik fra Haand til Haand, fra Kær til Kær og Hede til Hede, indtil den naaede Landets, Somrens eller sin egen Ende.

Da den naaede os, var den alt haardt hærget og præget af, at Tusinder smaa manglefarvede Næver havde budt den Velkommen. Nogle havde været røde af Blod fra blaafrøse Fingre, andre blaa af grønne Bær og atter andre sorte af lyngstegte, gule Kartofler uden Flæsk eller Dyppeelse. Og der var vel ogsaa Spor efter smaa Taaredryp fra kulderystende niaars Næser eller alt for „varme“ blaa og bløde ottears Øjne, der havde siddet og fortvivlet over, at der endnu var et uransageligt Timetal, til Solen naaede det Sted paa Børglum Bakke¹⁾, hvor der maatte begyndes paa Hjemdriftens Opsang: „Ho — hop!“

Det, der kom, var en lille forlæst og -blæst, slidt og søndret stakkels Naturhistorie. Dens Udspring vilde vist være lige saa uopsporlig som længe Nilens Kilder, mulig er den som udrangeret vandret ud fra en af Limfjordsbyernes højere Skoler og derfra gaet sin Apostelgang blandt Nordlandets smaa hedenske Hyrder. Til os kom den fra Drengene i Hederne hinsides Sognets sydligste Kær, og fra os gik den efter grundig Granskning pligtskyldigt til nærmeste nordlige Nabo-Kodreng. Og fra ham er den velsagtens verseret videre blandt Dyr og Dreng i Kær og Enge langs Liver Aa for saa sammen med denne at havne ved Hirtshals eller blive hittet og højsædesat som eneste og højeste Visdom for Flora og Fauna paa en fjærn Hede-Husmands Hylde.

Sort var den, da den kom, og ikke hvidere, da vi og ikke uden indre Taarer lod den gaa sin skæbnestukne Vej. Alt det om Storken og Brokken og Pindsvinet og Flagermusen var borte og Side 17 gjort grøn af en Ko, men dog havde den gjort sin store Nytte: den treogtres Sider mægtige Visdom sad fra da umistelig fast i vore hungrige Hjerner. Før kendte vi Fuglene pr. Habitus, men nu havde vi ogsaa Rede paa deres Navn og Adresse, Kost og Logi. — Og Vendsyssel var fuglerig.

Dog, Danmarks 150 Fuglearter naaede næppe alle derop, men mange havde Bo der, og vist flere kom som inden- eller udenlandske Gæster. Hver Vinter mødte her Nordens Fugle for at se det Land, der engang var deres (Istiden), og vist de mest præcise var Snespurvene. De mødte altid og i festligt Følge, og den nordiske Kvindes gamle Beskedenhed nød endnu Ære hos dem. Mens Fatter, som den udadtil repræsentative, mødte i sin mørkebrune Frakke og med hvid strikket Vest og Hue, gik Mutter i en tækkelig, af graa og brune Garnlevninger, hjemmegjort Hvergarnskjole. Endvidere: den velklædte Odins-høne med sin lidt uanselige Gemal. Norsk Bogfinke med sin rød-gule Vinterkrave, Sangsvanen, — de lærde kalder den *Cygnus musicus*, og det skal de have Lov til, for den er vel nok mere Spillemand end Sanger. Dens Klokkespil lød til os hver Vinter, naar den kom her ned fra sin Rede i Nordens Fjældsøer. Ja, selv den dekorative Laplands-Værling, der ellers regnedes for en sjælden Gæst, kikkede en Vinter ind ad vor Ladedør, og selv i den mest forvirrede Snestorm fortsatte de deres Kvinkeleren.

Mens Døgnet synes dig selv saa armt,
og Frostentager en Taa,
da Fuglen holder sit Hjærte varmt
med blot et Par Vinger paa.

Jeppe Aakjær.

Men de var ogsaa paa Julebesøg i deres Stammeland. Bonden gav dem Juleneg, og de takkede med deres Sang.

Foruden faste Gæster kom her Tilrejsende: Skandinaviske Fugle, der skulde syd paa, gjorde Holdt her hen og hjem.

Om Foraaret var de saa statelige, da var de i Frierdragt, men havde da saa jagende travlt med at komme hjem, saa de ofte kun logerede en enkelt Nat for straks efter næste Dags Davre at haste videre. Om Efteraaret, naar de skulde mod Syd, kunde de godt tøve og snakke lidt, da længtes de ikke, og Ungdommen var tilmed da paa sin første Rejse, saa allerede her var der for dem nok at se og smage. Her gik da Sandløber og Silkehale, Spover og Pommerans. Ja, selv Tranen, gav Gæsteroller i fantastiske Danse og Trompetmusik.

Men vor største Glæde var dog vore egne Fugles Hjemkomst. Hannen kom først for at have Reden rede, til Hunnen kom. Lærken kom tidligst, Stæren næst og de andre efter: Den blaa og brune Tornskade, Digesmutte og Vipstjert, Rørsangeren med sin Vuggeviser, Horsegøg og Guldbug (Hedens Nattergal), Løvsangeren (Inderlighedens Sanger) og Gærdesmutteren med de sæere Slag.

Og saa blev der Sang. Hannen sang for at lede eller vinde den ventede Mage, og naar de fandt hinanden, sang de begge. Nygifte er sangrige, Sangfugle ligesaa. Derfor: nygifte Sangfugle er udtømmelige. Sangfuglenes Hjemkomst og fuldtonige Kor var for os Kronen paa Somrens Komme. Og alle har vi vel disse Sange flettet ind i vore Sommerminder.

Om Menneskene hedder det vist: Elskov er en Sang, den begynder med Solo, slaar over i Duet, bli'r med Tiden til Trio og — ender i Kor. Fugleforlovelser er sjælden saa lange, den unge Frue bliver hurtig en huslig Kone med Rede og Rugning, men Hannen synger saa for dem begge. Den hele Sommer er det ham, der synger og laver Luftakrobatik, imellem han afløser og mader sin rugende Mage.

Men ogsaa mange vandrende Sangere kom og gav Koncert: den fixe Stillids, den rødsløjfede Irisk og Finken med sin Tromme. Ja selv Fuglekongen, Danmarks allermindste Fugl, var et Aar i vor Have.

Og saa Storken, denne Landets Pryd og Glædebringer. Hver Gaard, der var lidt lykket, havde sin, og Storken var hellig. Men den var dog mer end en lyttende Marie, den var ogsaa en Martha, der havde da saa meget, saa meget at tage Vare paa. Var den ikke ude at rekognoscere eller stod paa et Ben og grundede paa en lille Overraskelse til et af Egnens storkeløse Huse, sad den og drejede rundt paa sit Hjul for skiftevis at se ud over sine sumpede „Frømarker“ eller ned i Bondekoneens Gaard, hvis smaa Hoppentajere¹⁾ (rødbuksede Trolde og toppede Tøse) stod dens Hjærte lige saa nær, men dog mest de foraarsfødte, for de havde alle engang været dens udvalgte af Aarets Gavekurv.

Og Kærligheden var gensidig, Børnene elskede ogsaa Storken. Drengenes højeste Ønske var engang at komme op i Storkereden, saa meget Mod havde Pigerne ikke, men de havde Taalmod og vilde hellere i Stilhed haabe paa, at Storken maaske engang vilde komme til dem. Men de allermindste tænkte slet ikke paa sligt, for de sad og grundede paa, hvor det dog var, at de sidst havde set Storken. — Men saa Bondekone? — Ja, hun og den havde ogsaa meget sammen og somme Tider noget, som ingen andre, ja maaske ikke engang de selv, rigtig vidste. De kunde være fælles om Troen og fælles om Haabet, men der skulde nu ogsaa Kærlighed til, og derfor sendte de tit hinanden i Løn et forstaaende, et spørgende eller et forgæves bønfoldende Blik.

Dette var enkelte af dem, der ved deres Dragt eller Røst gav vor Natur Kolorit, men det var dog andre, der ved deres Tropestyrker var Hverdagens Prægere: Graaspurv og Stær, Lærke og Svale. Men kun en af disse var Sanger. Den første brugte Næbet kvikt, men den kunde kun passiare — tankeløst og tungelet, som Spurve kun og Kvinder kan.

Svalerne var ogsaa tonløse, men dog saa oplivende, de kunde kvidre og svinge sig som syttenaars Piger, der er budt til Bal. — Kun i Forholdet til Myg lignede de ikke hinanden.

Stæren syntes selv, den kunde synge, og den hængte ihærdigt i for at fortælle andre det samme, men jo mer den skar løs, des færre tog den alvorligt. Den sang ikke falskt, men den fløjtede, fløjtede som en Gadedreng, og den var ikke kræsen i Valg af Melodier.

De fleste Sangfugle er Originalsangere. De synger paa deres Moders- eller rettere deres Faders-Maal, nogle med lange andre med korte Kvad, og atter andre har baade Ouverture, Foredrag og Finale. Kun, naar der fremstaar et musikalsk Geni, der paa genial Maade kan fantasere og komponere, kan en Egn ved ham særpræges, Medsangerne vil lytte og lære.

Andre Sangere er Efterlignere. Fraregnet Fuglenes Ordfører, Papegøjen, er Amerikas Spottefugl den værste. Den gengiver, karikerer og sladrer om alt lige fra hemmelige Kærestefolks ordløse Hvisken til den brøsigte Taletone, den har hørt fra Skovens Ejermand.

Fru Fugl har siddet og lyttet, mens vi troskyldigt gik,
og gjort om os en Vise og sat den i Musik.

Henrik Ibsen.

De værste Eftersnakkere hos os er Tornskade og Stær, og den sidste er den værste. Stæren fløjter alle lærte Melodistumper, Køterens Bjæf og Fabrikkens Støj kan den efterligne. I mine Drengedage kunde den gengive Lyden fra Leernes Slibning og fløjte Afgangssignal til Toget paa Brønderslev Banegaard, og den er med Tiden. Nu skal fremmelige Amagerstære endog kunne recitere Flyvemaskinens Start og Komme.

Saadan var vore Stære: Plebejer, fløjtende Gadedrenge. De var ikke opbyggende, men oplivende og til Nytte. Ganske vist toldede de af de Kirsebær, de ved deres Larvejagt havde reddet til os, men det var ogsaa dem, der ligesom Forvalteren strunk og stornæbbet fulgte Pløjefolkene, mens de diskuterede med ham om, hvem af dem der egentlig gjorde mest Nytte. — Jeg skal ikke dømme dem imellem.

Lærken var og er de jydskes Drenges Yndlingsfugl. Vi havde alle 4 Slags: Den kluntede Bomlærke (som forresten ingen Lærke [er]), den sønderjydske Toplærke kom der enkelte Aar, men den sang ikke saa godt. Om den var paavirket af det prøjsiske „Verboten“, ved jeg jo dog ikke. Af Marklærker var der mange, af Hedelærker faa.

Hvorfor staar Lærken og Jyllands Børn hinanden saa nær? — Jo, af vist flere Grunde. Den er og var vor mest flittige Sanger. Marklærken tiltonede os Sommerglæde, Hedelærken Renhed og Alvor. Aftensangene sang den fra sin Tue, men Morgensang fra Luften, hvor den en Tid, højt eller lavt laa for Anker, og fra Højden kunde kun Taktslagene høres:

mens højt i Luften hang
den usynlige Lærke som Klokke og klang.

Chr. Winther.

Og saa var den trofast, den rejste sidst og ikke saa langt, kun hinsides Alperne, saa den var ligeved at kunne se hjem; enkelte forlod os ikke, men blev, og de bortrejste kom tilbage, før Vintren var omme. De var Vaarens Blænkere.

Dens tillidsfulde Sind, jævne Færd og Paaklædning stod desuden saa godt til Landskabet. Medens Stæren kom hjem, fjøtede rundt og vigtede sig i en aflagt, ældegrøn og plettet, katolsk Prælatkjole, andre mødte i broget Maskeradedragt, vor halvgamle Vibe koketterede i kort Kjole og med Pagehaar, og Storken stillede i Kjole og Hvidt a la Barnedaab, var Lærken uberørt af fremmed Flitter. Den kom hjem i et nyt og net, men fordringsløst graameleret Jakkesæt.

Rødkælken har, hvorfor ved jeg ikke, men den har, mer end andre vunden en lille højhellig Plads i Menneskenes Hjerter. Østerlandsk Tro om den har Selma Lagerlöf indsat saa smukt i sine „Kristuslegender“. I Europa tror Folket bl. a., at den, hvis den finder en død Mand i Skoven, vil løvdække hans Ansigt. Vi kan herom sige med Knud Povlsen¹⁾: „Hvor er det Menneskesind fint, der kan slutte sig til sligt“.

Hos Curwood (Kanada) siger en Far til sin Søn: „Ingen kan være saa onde, at Rødkælkens Sang ikke kan røre dem. — Jo, Bymenneskene, men dem maa du tilgive meget min Dreng, for de er saa fattige“. — Men vi kan sige det samme om vor Hjemlands Lærke med dens Sang og dens Troskab.

Og Samspillet mellem den og os, mellem Barnesindets bundløse Tilværelsesfryd og det reflekterende Menneskesind, har Greve Ludv. Holstein givet Ord:

Tappert fløj du helt herop
lange, lange Veje;
over Alpens Gletsjertop
til dit svale Leje,
redte paa den kolde Eng
hendes lille Rugeseng,
steg og genfandt alt fornyet,
kvad for Gud og Gryet.

Svømmer med Guds Herlighed
spejlet i dit Øje,
du ved luende Besked
om en dunblød Køje.

Et Sted skal vort Hjerte bo.
En, der vaager tavs og tro,
lytter mellem Kløverklynger,
Elsker, mens du synger.

Troskabs Glød blev i dit Blod
Lys og salig Lue.
Toneblomsten har sin Rod
i den lille Tue.

Himmelstormer, Græssets Søn,
aldrig steg en Morgenbøn
tindrende som din, du Søde,
Østens Lys i Møde.

Tillidsfuldt, som Græsset gror
om din Dugalkove,
trofast mod Guds svale Jord,
lydig mod dens Love,
vidner du for Sol og Sky,
at din Lovsangs pure Gry.
Jordens fryderige Stemme,
har i Græsset hjemme.

Veperklokke, Ottesang,
kærere end Malme
var for mig den Røst, der klang
fra din skyldfri Salme.

Lad mig møde denne Fryd
som den første Livets Lyd,
hvis jeg af min Søvn fornyet
glad skal gense Gryet.

*

Rousseau regnes for den, der har aabnet vort Øje for Naturen, men mod dette har Minister Byskov tilladt sig Protest. „R. har“, siger Byskov, „selvfølgelig ikke lært os Naturfølelse, for den er meget ældre end ham. Han har kun lært os at beskrive den, og en Følelse vinder sjælden i Styrke ved, at

der tales om den“. — Det var dristigt af Hr. B., der dog kun da var Seminariemand, at angribe en af Pædagogikens store Fædre, men Byskov har ganske Ret.

Saa langt tilbage, Jorden har ejet et lille Menneske med Følelse og Flugt i sit Sind, har Naturkærligheden været til. Den lille Hyrdedreng, der er saa lykkelig endnu ikke at kende hverken Rousseau, Minister Byskov eller hans lokale Udsendinge, kan elske Naturen. Han aner ikke, der er noget, der hedder Botanik eller Akustik, men dog er maaske for ham intet saa smukt som en uslagen Eng eller karsk som en Morgen med Gøgekuk i Maj.

Torden er hans stolteste Skuespil. Den Aften vil han ikke ind, før Himlens Drama er til Ende, og Naturen som lidt Lise til skrækslagne Sjæle ruller Regntæppet ned og af alle Himlens Farver spænder Bue om dens Port.

Og saa har han Mosekonen, denne bedagede Bryggerske, der kan kogle af sin Kedel en Taage, der tyst tylder Dalene til: Mosen bliver Hav, Kærene Sø og Engene Floder. Den snoende Aa paa dens slørede Bund synes ham en sølvskællet Snog, den alvorstore Tyr en hornerustet Hval og de legende Kalve fimrede Delfiner. — Som fuldriggede Sejlere rager Trætoppene op af Taagedalen, medens Buskene som Baade bræmme dens Bredder. — Og hans Aftenland er ikke øde: Ræven gaar paa Rov med nyslikket Svans, Katten kommer hjem med spjættende Pote, Frøerne kvækker paa „Bryggekedlen“s Bund, Fuglesangen ebber ud i et Samspil af Slummer, og kun Horsegøgen pauker i Kæret.

Om alt dette ved og drømmer Hyrdedrengen, og derfor er han rig, tankerig og -rank. — Ko og Kalv, Faar og Fugl er hans Følge, Naturen hans Kongerige, og alt er som hans unge Sind underfuldt og friskt og en Spejling af Himlen.

König ist der Hirtenknabe.

MESTRE OG LÆRLING

Naar en Datidsdreng blev konfirmeret, fik han godt med gode Ønsker, faa og smaa Gaver, og samme Aften maatte han saa hænge sine lange Bukser m. m. i Skabet for, at de (plus et Par Øgerør) kunde fortsætte som Stadstøj, til han skulde „ha' Ring paa“ eller tjene Kongen. Hans eneste „Vinding“ var, at han nu maatte møde tidlig næste Morgen for saa at gøre Karlsgerning i Drengedragt. Ligesaa her, jeg maatte straks ind som Hjælper i vor Gaard, jeg blev Lærling, min Far min Mester, men vi maatte begge arbejde lige haardt og haardt.

Vor Produktion var ganske vist god og Livet nøjsomt, men Priserne sølle og min Far lidt for rig paa Virketrang og Optimisme. Han troede saa gerne paa „godt Vejr i Morgen“ og var god i en god Tid, naar der skulde stormes, men ikke i en gold, naar det gjaldt at „ligge død“. Hans Tanke var næsten lidt for frugtbar, og saa troede han alle godt. — Den Dag, han fik Mælkepenge, gik ingen forgæves om et lille Laan.

Hinduens Kvinde er Familiens Sparekasse. I gode Tider deponerer Manden sit Guld i hendes lyttende Øren, paa hendes lysebrune Fingre og mørkebrune Tæer, og gaar det ham rigtig godt, faar hun Ring i Næsen. I trange Tider trækker han paa hende, med eller uden Opsigelse, til hun atter staar nøgen og maa lære at spinde.

Men ikke saa hos os. — Min Moders Attraa var ikke at blive Buste a. la. Bazar, og min Fader havde ogsaa anden Kærlighed: vor Gaard. Den var hans Sparekasse, her anbragtes gode Tidens Bonus og anbragtes godt: vor Mark var ren, „Gaarden holdt“ og vor Have og Plantning Byens bedste. — Men her at sætte alt ind er farligt. Vi kan ikke, om det kniber, betale med en gravet Grøft, en malet Port eller udryddet Tidsel.

I denne Krisetid maatte Provinsens Handelshus overtage flere af dens store Gaarde. Sælge dem igen kunde de ikke og drive dem uden Tab endnu mindre. En Del af disse maatte derfor standse, standse som „Herremænd“. Andre droges med og bl. a. min Onkel, der havde oparbejdet sig vort Sogns største Købmandshus, og her fik vi Tab, der tvang os til enten at give tabt eller tage endnu haardere fat. Det sidste blev vedtaget, og jeg maatte derfor straks være samtidig Lærling og „Forkarl“, en Stilling jeg holdt i fire stille og strænge, men ogsaa frugtbare Aar, for det er sundt i den Alder at lære regelret Arbejde og faa Fred til at tænke lidt over alt det, der gryer.

En Medhjælperes Værd afhænger af hans Kræfter, Fornuft og Moral (Vilje og Samvittighedsfuldhed) og de har Værdi i omvendt Orden. Uden Moral er de andre værdiløse, og det gaar galere uden Fornuft end med for stakket Styrke. Jeg skal ikke prale af mine Kræfter og endnu mindre af min Fornuft, den slog sikkert sine slemme Klik, men jeg mente i min Enfold, hvad enhver Dreng bør mene om sit, at „Vor Gaard“ var Verdens Midtpunkt, og at dette Verdenscentrets Velfærd særlig ahang af mig. Jeg havde noget stort at arbejde for, og jeg arbejdede stort.

Mine Heste var mit Alfa og Omega, jeg kendte korrekt deres Fysik og Psyke og derfor, hvad de kunde trække og taale. Deres Velfærd laa mig ømt paa Sinde, de var mine Under-saatter og den dyrkede Mark mit Rige. Før var jeg Hjemmets Abel nu dets Kain, min yngre Broder, der dog ikke hed Seth, var der traadt i mit Sted. Han var „Faarehyrde“, jeg „Agerdyrker“. Min største Dag faldt om Høsten, naar Kornet var sat op. Marken holdt da Udstilling, Planteavlsudstilling, og jeg var Udstilleren. Det var altid spændende at tælle Aarets Traver (60 Neg), og mit højeste Tal var 213.

Og aldrig jeg mindes en Mark saa grøn
som den om mit Hjemlands Haver,
og ingen Sol har jeg set saa skøn
som den, der gik ned mellem Traver.

Jeppe Aakjær.

Aarets vigtigste Arbejder var da: Foraarssaaning, Efteraarspløjning, Høst, Høslet, Tørveskær og Tærskning. Og de var for os unge trættende i omvendt Orden.

Foraarssaaning: Denne var ret en Fest. Alt var da saa nyfødt og friskt, at vi ganske glemte at tænke os trætte.

Hjemme ved Gaarden gik Dørene op, og Stæren satte i med sit allerfuldeste Fløjt. Blommegule Gæslinge trillede rundt ved Gavlene, fortumlede Lam trampede Toften om, og Katten „laa lang“ bag Laden, lang med lukkede Øjne og længselssyg efter Solens Komme med Kærtegn og Kilder til dens skjorteløse Mave.

Og ogsaa i Marken brød Aaret ind. Vejret var Kamp mellem Is af Nordøst og Sol af Sydvest og med Sejr for den sidste. Og alt var i Vend: Engene stod i Damp, Agrene „drev“, og den sidste Smule Sne laa i Læ under Diget. Grøfterne viste grønt, Følfoden gult, Drænene randt, Bækken drak, Buske sprak, og Ormene aad sig op og aabnede Jorden.

Husbonden kaldte, og Hestene nøs, og alle havde saa jagende travlt med at faa Æg under Hønen og trippende Frø i den jomfrufriske Jord, før Somren satte ind, den Sommer, der var os lovet saa længe. Og hele det ufatteligt lange Aars rette Forløb afgang af, mente vi, om alt nu kom godt og straks i Gang. Men dette stod paa os, her var der noget stort at arbejde for, og vi arbejdede for det. Sveden randt, og Sulet svandt, men aldrig var vi trætte, altid adrætte, for Hvile og Huld vilde komme med Somren.

Efteraarspløjningen: Plove da var ikke helt som Plove nu. De var uden Hjul og Gangen derfor bestemt af Pløjerens og ikke som nu af Smedens Snille. Den udelige kunde ganske vist da lave noget nedenunder elendigt, men den dygtige ogsaa saa noget ovenud godt. — Plovfurens Finhed var derfor mere end meget Maal for en Karls Kunnen. Og ved Efteraarspløjningen kuliminerede Kappelstriden mellem en Egns unge, for Vinterfuren skulde ligge saa længe. Om Søndagene var den unge ofte sine omved 150.000 Fv. Furer og 2 Snese Afpløjninger

igennem for i Stilhed at sværge over Svej og Slinger eller opbygges ved Synet af snorlige Sider. — Og kom der Gæster maatte disse med for at se og sige.

Den unge Mand vil gerne tænke, og vel aldrig har han Fred til dette, som naar han Dag efter Dag maa følge sin Fure, alene med sig selv, sin Skabertrang og Tanke. — Sjældnen er Himlen som her i September høj og ren. Ren og høj er ogsaa den duelige unges Indre, og de rigeste Tanker, der er talt i vort Land, er sikkert saa ofte tænkt i September og tænkt bag en Plov, selv om de først er kommen frem Aartier efter, prentet ved Lys i en stille Stue eller talt i Stadens betydede Sale.

Høsten: Høsten da var strængere og lang mod nu. Nu er den delt (Korn, Kartofler og Roer) da var den samlet. Alt var Korn. Sæd og Høst faldt senere, saa Tempoet maatte sættes op. Maskinerne manglede, og alt maatte tages med Rive og Le.

De ganske unge og lidt for gamle var med saa omtrent samme Kvantum Kræfter. Om Morgenen var vel nok de første, men ved Aftenen tit de sidste bedst og ikke mindst ved Mejning. — Ingen evner Dag til Ende at gaa med sløvet Le. Den, der ikke kan slibe og stryge, er haabløs her. Dette kunde de gamle, og Mejning var da for dem en Leg, men for den unge, der saa smukt kunde faa sin Le til at „klinge“, men ikke til at bide, for ham var Høsten haard. Og Dagen, han saa kækt kimedede ind med et langt lydende Stryg paa sit morgenblanke Blad, endte ofte med ydre Slinger og indre Graad.

For Bonden var Høsten med Held overkommelig, men for Herremanden ikke, naar Somren var sen. Vrejlev Kloster¹⁾ med sine omved 1000 Td. Ld. laa os nær. Enkelte Gange kunde det sidste Korn der komme ind til Jul, og ofte kunde der i en sinket Høst Søndag Morgen komme ridende Bud for at byde Egnens unge op at „holde Søndag paa Gaarden“. Og Lønningen var høj, 5 Kr. pr. Jern. Et „Jern“ var en Karl med Le plus Pige med Tejne og Lejle¹⁾). Tit kunde der komme henved 100 Jern, og saa blev der Søndag, set og let, sunget og slidt. — Og sikken en Kæde.

For os var det Fest, og for Herremandens Høst blev det Frelse.

Om Aftenen gik vi hjem, lykkelige som ingen og ikke uden Grund. I Lommen laa vor Femmer, paa Nakken vor Le, ved Siden fulgte Grete, og vi havde oplevet en Dag mere rig paa Erindring end ofte for andre en Rejse til Syden.

Høslet: Engen er ofte det paa en Gaard, vi hjertelig talt er mest tøjlet til. Her har vi Urtidens Flora uødt og ødsel, her er der Duft frisk og mangfoldig, og her er der Vand. — Og Høhøsten ejer en Poesi mere ren end Høsten selv. Men den var ogsaa, da alt maatte bides med Le, Aarets allerstrængeste Tid. Alle, der har prøvet som umoden ung, da Kræfterne var vege, Viljen ærlig og Æren stærk, Dag efter Dag at skulle holde Skaar og Trit i de store Enge, ved, hvad Slid vil sige.

Og jeg skal ikke skjule nu, hvad jeg skjulte da, at jeg mere end een Gang i min sytten-aars Sommer eften en saadan varm Dag har haft al min Evne behov for at se at hitte hjem til vor egen Gaard og der møde med en Mine, der var en „Forkarl“ værdig og med næste Morgen at hitte Leddene i de stivnede Lemmer.

Tørveskær: Som Brændsel brugte Vendsyssel da kun Tørv og op til 100.000 aarlig pr. Gaard. Sognenes skrappeste Slidere fik da Akkord paa at skære, og den allerskrappest, han hed Lars, han fik Akkord paa vore. Lars skar, og han skar løs, mens Gaardens Hjulbør og jeg maatte trille til Tørring. Han hængte i, og jeg hængte med, og som Tørvetriller fandt jeg hver Sommer her mit Livs slidsomste Dobbeltuge. Men om dette var jeg ikke ene. En hel lille Hær af Oplandets unge maatte holde Højsommer paa Mosen. Naar vi atter fandt hjem til Gaarden, var vi magre som Harver, sorte og solbrændte, men ogsaa sunde og sultne, saa vi genvandt hurtigt Huld og Humør.

Tærskningen: Tærskemaskinen havde da begyndt, men endnu ikke end sin Vandring op gennem Landet. Paa Herregaardene

mødte sammen med Vinteren en Hær af „Tøndetærskere“, og paa Bøndergaardene tog Folkene fat.

Tærskningen begyndte medio November og skulde være Slut ultimo Marts, og da skulde ogsaa „Taget være gjort“. Vendsyssels Ungdom var saaledes om Vinteren lænket til Loen, jeg det i samfulde 6, og sjælelig set var dette mig 5×4 Maaneders Vand og Brød.

„To skal vi være, naar vi skal forloves. To, naar o. s. v.“, og to skulde vi ogsaa være, naar Korn skulde tærskes. Dette var dog en een lille Lykke, mente vi, og det kunde det ogsaa være — Lykke eller Ulykke.

Den unge længes efter Oplevelser, alle hans Sanser staar i Sult, og skal han en Vinter lang lænkes til den mørke Lo midt i en Verden af Tildragelser, er dette lidt af det, Frits Reuter kalder Ungdomsmord.

De første Dage er det Sjøv, de følgende kedeligt, og saa sætter han al sin Opfindsomhed ind for at slippe ud. Naar han her maa give op, vil han sørge, sørge og tie. — Men ved dette kan han ikke blive staaende, dertil er han for sund og ogsaa til at synke hen i Sløvhed. Han gaar da i sin Hunger paa dette Lidet, hans Verden rummer. Før der er gaaet 7 Dage, kender han alle Loens Spind og Sprækker og er bleven Dus med dens Spindekoner (Edderkopper) og dernæst maa da hans !Makker holde for.

Hos ham kan han afdække 3 forskellige Tilstande, der paa hver sin Vis vil anvise Vejen for hans nære og ogsaa maaske mere fjærne Tænken: Hjælperen kan staa højt eller usselt i Evner og Moral. — Egentligt skulde dette give 4, men det giver kun 3, for er han uden Evner, er det ligemeget med hans Moral. Naar der er gaaet 2×7 Dage, kan han alle hans Oplevelser udenad, og er han farveløs og flad, har han nu intet højere Ønske, end at han vil tie, saa der bliver Fred til at korte Tiden med at udtænke lidt Luftpalæ.

Men er han evnerig, er det anderledes.

Aldrig har en Præst haft en Menighed saa andagtsfuld eller en Fører en Forsamling med en Afgudstrang som den, en Tærsker har i sin seksten-aars Hjælper. Omsorgsfulde Forældre kunde da som nu være saa ømme ved Valget af Lærer til deres unge Søn, og dette tjener dem til Ære. Men jeg tør paastaa, at dette spillede en ringe Rolle mod hvem, de lukkede ind til ham de første Vintre, han var forvist til den mørke Lo. Lærer og Præst var som Prægere intet mod ham med hvem, han her blev Et.

Den, hvis eneste Lyst var usædelig Svælgen, kunde en saadan Vinter grise den unge til, saa han sent eller aldrig atter kunde to sig ren. Men fik han en fin Natur at hente Tanker hos i de grøderige Dage, kunde han her faa Værdier varigt i Eje.

Og denne Lykke blev en Vinter min. Jeg fik som Makker „Mads Bolette“ (Bolettes Mads).¹⁾

Mads var en hærdet Mand paa 71 Aar. Da han tænkte mer, end han talte, havde en ren Mund, et rigt Sind og et ærligt Hjerte, kom jeg til at holde af ham. Og da hans Erindringsfilm var mer end fire Gange saa lang som min, og han tilmed havde været med i baade 1848 og 64 og bl. a. blandt dem, der sprang i Luften med Linieskibet „Kristian VIII“ (og blandt dem der kom ned igen) var han for mig en udtømmelig Visdomsgrube.

Som Krigshistoriker kunde han holde fra Mortensdag til Kærte-Messe. Jeg vilde i Februar bruge ham som geografisk Orakel, men da vi naaede Østrig og skulde have slaet fast, at dette Land laa paa Verdens yderste østlige Rand (som Navnet jo da sagde) opgav jeg at følge ham længere. Der standsede vi og gik over til „Religionsfilosofi“, og her blev Mads min første Mester.

Filosofen Descartes sagde for vel nu 3 Sekler siden, at hvis et Menneske vil danne sig en virkelig Mening om noget, maa han begynde med at tvivle. „Tvivl er Troens Fødselsveer, og uden disse bringes intet fuldbaarent til Verden“. — Og ganske rigtigt, naar den unge Mands Tanke vaagner (hvis den vaagner) vil han ogsaa tvivlende prøve alt. Dette er sundt og bl. a. en Borgen for Slægtens Forbliven paa farbare Veje.

Men endnu er han ikke fortrolig med alle Livets Værdier eller naaet saa vidt, om han nogensinde naar det, at en Descartes hos ham er efterfulgt af en Pascal, der har sat Tanken paa sin rette og tjenende Plads. Og naar han da møder de ældres Religiøsitet og noget der, han maa erklære umuligt eller ufatteligt, vil han med eller uden Ord rejse sig til Protest. Han kan i den Alder lettere tænke sig Verdens end sin egen Begrænsning.

I disse Aar fandt jeg enkelte af Jeppe Aakjærs første Ungdomsdigte. Fernando Linderberg anmeldte dem og med ensidige Citater, saa jeg fik Afsky for Aakjær, hans erotiske Billeder var mig for materielle. Jeg havde just da funden Carl Baggers platonisk-fine Digt „Bortrejsen“. Dette var det smukkeste, jeg da havde set, og med dette som Baggrund følte jeg mig særlig saaret af Aakjærs Ord. — Senere kom jeg dog til at sætte ham mere højt end straks lavt for den Samling af sande-smukke Billeder, han med Aarene gav os og Efterslægten af vor Natur, vor Gerning og fra Menneskenes Sind.

Dog, et enkelt af hans ungdommelige Himmelstormer-Ord tog mig: „Den Gud, jeg beder til i Løn, han ej i Himle bor, han elsker mer een tænkende end Tusinder, som tror“.

Dette var som Konklusion af mine og er det vist ofte af de unges Tanker. De, jeg satte Pris paa, syntes jeg da, troede for meget, tænkte for lidt. Jeg følte Trang til forstandslig Klaring. — I mangt var Mads min Mester, jeg gik derfor paa ham, men Mads gjorde Modstand mod at drages ind i denne Debat. Dog — til sidst gav han op, og saa sa' han¹⁾:

„Ja, — se A hedder Mads, og A hor ingen Teng lært, men A hor levet i 71 Aar, du kun i 17, og A ved nu, at der er Mening i det mest, men det kan det ikke nøt at prøv at gjør dig begribelig, for du er for ung, og derfor kan du kun forstaa med din Forstand, og den er endda ikke ret stor. Naar du har tærsket Korn i 50 Aar til, kan vi snak om et. Men A tækkes godt om, te du vil tænk dig om, for dem, der ikke gjør det, djer Mening bryder A mig ikke at hør, for de hor ingen.

Og ham den her Jep, te du snakker om, ham kender A nu ikke, men han er vist ogsaa lidt ung i et, efter hvad te A kan tørk. Han er vist ikke saa helt tosset endda, men han kan bliv klogere endnu, men saa kommer et an aapaa, om han hor Mod til at vær ved det, for det er nu ikke alle, te der hor det.

Og det med om Livet helt skal tages af vos, hvis te det er det, te du er ræd for, men det er det vist ikke, for i din Alder er der ingen Ting, der kan skræk jer, saa vil A kun sej: Tag den med Ro. For hvis te det var saadan, vilde det hele jo være en ren uforskammelig Historie.

Tænk dig dog nu, at vi tog en bette Dreng og sat ham ind i et Hus og fik ham til at bliv glad ved de Hus og si Hav, og han fik sig en Hund, og han kendt al sin Træer og var op hver Morgen for at pas paa dem. Og saa snart vi saa, te at nu var han rigtig bunden te et, og nu kun han forstaa, saa kom vi igen, og han bløv da saa glad, og vi skul da ha det hele at se og saadan.

Men saa siger vi til ham, at vi vil lad ham vide, at engang, Huset faar Skade og blir for dyr at gør i Stand, eller det kommer vos i Vejen eller blir for gammeldags, saa blir det brændt af og han selv lukket ind og brændt med og hans Hund og det hele. Han vil jo først slet ikke tro et, og han siger, at te de vil han ikke tro om vos, men vi slaar i Bordet, at det er sandt, og at det ligesaa godt kan ske paa Søndag som en anden Dag.

Han gaar saa ud i si Hav, og han kommer ind igen, men er bløven da li'som lidt sær, og saa vil han ha' vos te aa vent, til hans Kirsebærtræ er sprungen ud, og om vi da saa ikke nok vil la' vær aa gjør hans Hund Fortræd. Men vi sejer Nej, vi vil hverken lov Henstand eller saadan. Det jenest, vi vil lov ham helt bestemt, de er, at engang skal et ske, og saa gaar vi aa lar' ham vær jenle med det.

Tror du, te saa møj som jet jenleste Mennesk er saa ond, at han ku' lav saa forfærdelig noj noj, hvisemenstid te han da

fik Tid te aa tænk sig om. Det var strængt for I ung, men rent forfærdelig for di gammel, der aldrig vidst, hvad Dav te djer Binding sku' brændes, og saa di ikke vidst, te der var lidt, te der ikke ku' brænd med.

Saa kun det jo tænkes, at det var saadan ved et Træf, at te vi var bløven til og det hele. Men hvis vi nu tar en Spand smeltet Jærn, og vi smider det ud a' Lugen og ud i Gaarden, vil det jo størken, saadan som 'det kan. Og hvis vi gør det een Gang og to Gange og mange Gange, saa vil vi jo faa lisse mange Faksoner at se, nogen saadan og nogen saadan, men tror du, te at te nogen kan bliv ved at smid ud saa læng, te at det — for at ta en Ting — blev til en Hakkelsesmaskin eller saadan, der kun gaa rundt og saa endda træk sig selv.

Nej det her med et Slumptræf er da saa taabeligt, at ingen, der vil brug djer Forstand, da ka tro et. Nej saa ku A da bedre tro, te at de var en stor Satan, der had opfunden den mest tænkelige Gjør-Fortræd-Histori for sin Fornøjelse

Se det bildt je mig osse ind jen Gang, te at de var, men som Tiden er kommen til mig og forresten mest under Krigen, er et nu gaat op for mig, at te de har noget Skidt nu i alt Fald ikke været jenle om, for Verden er nu møj kønnere og et Menneske større, end manne di tror. Som nu den Gang, te der kom en Pige ned til os nede i Slesvig, og hun had gaaet 7 Mil, og ingen had vidst et, ned til si Kærest — ja det var der jo heller ingen, te at de vidst, te at det var — for han var da bleven skudt da saa møj slemst da. Og A finder hende en Morgen tidlig, og hun — naa ja, det vil A nu illywal helst behold ved mig sjel.

Og nu vil vi ikke 'snak mer om det, for der er saa møj, A ikke kan gør dig begribelig illywal, og det er der forresten ingen, te der kan, og |kan du ikke opdag et sjel, saa faar du det aldrig at vide, men de vil A ønsk for dig, te at te 'du maa min Dreng.

Og saa vil A til sidst sig dig en Ting: du skal aldrig gaa og grubeler over det, der ren og baar er uudgrublerlig.“

Filosofen Herbert Spencer naaede efter mange Aars stræng og skolet Tænkning frem til samme Resultat som Mads Tærsker.

Ja saadan talte gamle Mads, hans Ord var aldrig mange, og han var af dem, der kun troede det, han paa en eller anden Maade kunde fatte, men netop derfor havde jeg Agtelse for hans Mening. Spørge ham mer turde jeg ikke, jeg tænkte over, hvad han havde sagt og ogsaa det sidste, men jeg „grubelerede“ nu lidt alligevel.

Da jeg 10 Aar senere læste Adam Homo, fandt jeg der en af Mads's selvstændigt tænkte, men i Enfold udtalte Tanker, og her var den formet af en Mesters Haand:

— —

og Videnskaben rider rent til Vands.
De Stjerner, som fornægtes kan om Dagen,
dog gennem Natten bryde frem i Glans. —
Men den, der i et evigt Daglys boede,
mon ogsaa han paa Stjernehimlen troede?

Gennem de mange Aar, hvor vi levede i hver sin Ende af Landet, spurgte jeg lejlighedsvis til Mads, om han levede, og det gjorde han, og det var jeg glad for, for saa vilde jeg gaa hjem og skrive til ham og sige ham Tak for alt det smukke, han havde vist mig, at der kan findes i et jævnt og enfoldigt Menneskes Hjerte. Jeg gik ogsaa godt nok hjem, men skreven fik jeg aldrig. Det gode, som vi vil, faar vi ikke altid gjort.

En lille Menneskealder senere fik jeg hans Dattersøn¹⁾ som Elev, og da fik jeg at vide, at „Bedstefar“ var død. De, der overlever deres Tid og Samtid, ender let saa ene, og hertil havde jeg bidraget ved at forsømme en menneskelig Pligt.

„Giv mig en Blomst, mens jeg lever.“

*

Min Moder¹⁾ paatog sig den mindre taknemlige Opgave at lære os Orden i Tingene, og Nøgternhed i Tanken. Hun havde Arbejdsvilje og ukuelige Kræfter, og i det lille halve Aarhundrede, jeg „fulgte“ med hende, var hun aldrig ledig fra meget tidlig Morgen til sen Aften. Hendes Arbejdsdage blev mange, og de blev lange, de var nærmest 2 Gange de 8 Timer.

Der tales ofte om „Arbejderne“ som de ydende og bl. a. „Bonden“ som den nydende, men de, der taler saaledes, er uden Ærlighed eller Viden, for vi, der har Rod paa Landet og siden har set os om paa ogsaa andre Hylder, vi tør sige, at faa gør saa stort et Arbejde som vore Gaard- og Husmandsfolk og ikke mindst Standens Kvinder. For deres Arbejde maa vi bøje vort Hoved, jeg bøjer mit for min Moders.

I disse Aar gik vor Gaard godt frem. Det store Tab bøjede min Fader, men knækkede ham ikke, han tog selv haardere fat, og efterhaanden som mine Brødre slap Skolen, traadte de tappert til.

Paa de Gaarde, hvor det gaar bedst, er der tit 2 lidt stridende Parter: Sønner, der ejer Ungdommens Energi og Vove-mod, og saa en Fader, der repræsenterer Forsigtigheden. Ungdom kan løbe løbsk, Alderdom gaa i Staa. Med Sønnen paa Lokomotivet og Faderen i Bremsekupeen faar vi den rette Fart. — Saaledes blev Rollefordelingen ogsaa hos os. Dog holdt min Moder fra sin Pakvogn stadig Øje med min Far, at han ikke forlod sin Post og gik frem til os. — Han gjorde det gerne.

Med Slid og Nøjsomhed kunde vor Gaard akkurat svare sig, men der blev sjældent Løn til os. Vi maatte derfor som tyrkiske Embedsmænd selv se at kapre Gagen, og det gjorde vi.

I disse Aar udkom et nyt Ugeblad „Hejmdal“. Jeg blev Holder, for det bød paa store Præmier, her drømte jeg om at tjene Lønnen for mit Slid derhjemme, og Heldet fulgte mig, jeg vandt straks 3 store Præmier. Knap efter udsattes der 1000 Kr. til den, der kunde danne de fleste danske Ord af Bogstaverne i „Hejmdal“, og nu fandt jeg, at Lykken for Alvor var ude efter mig. Jeg tog fat og fandt: Hjem, Dal, Mad, Adel o. s. v.

De 1000 Kr. skulde komme til Gaarden som en Bombe, saa ingen maatte ane mit Arbejde. I 2 Uger tænkte jeg kun paa disse 7 Bogstaver, Dag og Nat laa Lommebogen rede, saa en forblifvende Ide let kunde lækkes. Tit smed jeg Plejlen for at notere, saa Mads var ofte vred og i mine frugtbare Stunder tilmed i Tvivl om min Tilregnelighed, men jeg stod med Ro i Sindet, for jeg vilde forære ham den ene Hundrekroner, og jeg saa i Tanken hans Benauelse over en Formue, som baade han og jeg kun knap kendte af Navn. Min Løn var Kost, Tøj og Træsko, hans 50 Øre plus Kost pr. Dag, men dette fandt vi begge højt, for hans Far havde i sin Tid tærsket paa Bangsbo for 10 Øre.

Saaledes fik jeg samlet 137 Ord. Dette mente jeg mange, var sikker paa min Gevinst, lagde Plan for dens Anvendelse, og Natten før Løsningens Komme sov jeg ikke for Længsel efter „i Morgen“.

Dagen mødte godtnok programmæssig, Bladet ogsaa, men tænk dog hvad der stod — der stod, ^{at} vore tusind Kroner var gaaet til en gal, til en Kvinde, en Lærerinde i København, for hun havde hittet 1078 Ord. Andre havde funden op derimod, og jeg — jeg og Mads, vi var slet ikke nævnt.

Jeg anede ikke da, der var noget, der hed Ordbog, og mine Modspillere har sikkert set en saadan systematisk igennem. — Ja, hvad er en stakkels Bondedrengs fattige Opfindsomhed mod den videnskabelig væbnede? — Som en Indianerbue mod Maskingevær.

Saa opgav jeg denne Vej til Velstand.

Mit næste Udfald her gjaldt en Gris. Jeg vilde være Soejer, og gik derfor paa Frieri, saa mig om, fandt og købte Byens bedste Gris og af det smukke Køn, lod den gøre et passende Parti, og vi ventede saa med Spænding, at der skulde ske noget, og der skete noget. Da Tidens Fylde kom, kom der Tvillinger. Dette Resultat vækker ikke Glæde i alle Familier og her ikke heller. Vi græd lidt over det — Soen og jeg — men saa tørrede vi vort Øje og prøvede igen og med bedre Lykke næste Gang.

Da Svineheldet havde gjort mig „kapitalstærk“, gik jeg paa Hestene, holdt fremtidig ogsaa en Plag, købte en mager og havde altid Held med dens Trivsel af „næsten ingen Korn“ (Kornet betalte jeg selv). Et andet Husdyr kastede jeg mig ogsaa over: Bierne. Somme Tider kastede de sig ogsaa over mig, men summa summarum: Jeg tog i dobbelt Forstand „Stikkene“ hjem, Gevinsten kom paa min Side, og saa var de saa interessante. En Sommer ofrede jeg al min Fritid paa Bier og Bilæsning; og saaledes naaede jeg uden Løn at sammenspare 700 Kr. Jeg tror en saadan Lønningsmaade: et Stk. Jord, et Par Husdyr e. l. var en Velgerning mod de unge. Det giver Interesse og Forstaaelse, binder til Hjemmet, og Pengene kommer vist ogsaa til paa denne Maade at ligge lidt mindre løst i Lommen. De unge erfarer, at ikke alene Arv og Arbejde, men ogsaa Kapital kan give Kapital, og det er rigtigt, som Ford siger: „Det gælder ikke just at lære den unge at spare, men at bruge sine Kræfter og Midler paa rette Maade“.

Landstingsmand Jens Sørensen Saxager blev ogsaa Mærke- mand i mit Liv. Hos ham opdagede jeg første Gang, at der er noget der hedder „et godt Hoved“. Han havde som ung købt den ret store Gaard: Saxager i Vrejlev, var en dygtig Mand hjemme og gled af sig selv op som Medleder af meget i Vendsyssel: Landbo- og Kreditforening, Slagteri og Amdsraad, m. m.

Han regnedes for at være Provinsens fineste Festtaler, og jeg tror det gerne, for at følge ham under en Debat var for os unge en Fest. Hans Ord syntes os Gnister fra en hammervarm Hjærnes Esse, illuminerede Projektiler, der paa engang kaldte os frem og drev os i Dækning. Og under vort ensomme Arbejde kunde vi længe oplives af at eftertænke Tingene og markere Afstanden mellem en Grinets Floskel, en Naivitets Marci- pan-Morsomheder eller Snakkesalighedens Flom og saa det klare-karske Vid, der fylder saa lidt, rummer saa meget og dog til Tider som Fugle fra en Fjord standseløst og let vinger sig op og ud af Sind, der er rigt og med ødsel Fantasi i en sikker Tankes Tømme.

Vraa Højskoje havde aarlig Efteraarsmøder i 4 Dage, og her mødte i disse Aar: Ulmann, Norge — Malling, Odder — Aug. Christensen, Taars — Jac. Knudsen, Mellerup m. fl. som ret faste, andre som vekslende Ordførere. I disse 4 Dage var Vraa Vendsyssels Centrum. Fra vor hele Landsdel strømmede Folket til og fyldte By og Skole. De gode Hjem gav da Ungdommen fri og til sikkert gensidig Gavn.

Det er et Mangefold af smaa Udtalelser — oplysende eller oplivende — der endnu er i min Erindrings Eje. — Her en enkelt plukket i Flæng blandt de sidste: En fornøjelig Taler, hvem husker jeg ikke, udtalte:

„Gid enhver ung Mand maatte blive forelsket“, (Pigeøjnene lukkede sig, Konerne saa stramme ud, Mændene foretrak under det opsejende Skybesøg i Stilhed at foretage Udregning paa Grundlag af sidste Smørpris, de unge Karle vaagnede, og de fleste saa selvsikre ud, kun jeg og enkelte andre følte med Skam vor Forsømmelighed) „men“, føjede Taleren til, „det skal være i en Gerning“.

Pigeblikkene dristede sig nu atter frem og med lidt ligesom maaske Mindelse om Mandag Morgen, Koneminerne blev mindre faretruende, de selvsikre Svende fik atter Knæk i Ryggen, Mændene standsede deres Mellemaktsbetragtninger og sendte Taleren et Bifaldsnik, og jeg, jeg genvandt min Ro, for jeg var netop saa inderlig forelsket i vor Gaard og min Gerning derhjemme.

BARNDOMSDOM

Med Lykken ved at have Børn i Følge følger ogsaa — og et overordentligt — Ansvar, og begge Dele vil øges med den unges Eje af Evner og indre Liv. — Tillidsfuldt følger Barnet sin Far og Mor, og de har derfor Ansvar for, hvor og hvordan det staar, naar det selv og alene skal fortsætte sin usete Vej. Og ikke alene Menneskene, det møder, men ogsaa den Natur, der bli'r Barnetankens Tumletelt, vil medbestemme, nedtræde eller nære, det unge Sinds Besaaing.]

Klaus Berntsen sagde: „En Husmand, der aldrig har hørt Ordet Pædagogik, men som har en Hest, tre Køer, en god Kone og saa en lille Kalv, kan tit blive en bedre Opdrager for et helt fremmed Barn end en professionel Pædagog for sine egne“. — Og han har Ret. Det er en Lykke for et Menneske, om hans Barndom falder paa Landet. Det er ogsaa en Lettelse for Forældrene, de kan her byde deres Børn et Voksested og Undervisningsmateriel, som Byens bedste Skoler ikke kan eftergøre. Der er her saa meget, der kalder paa Barnets Fantasi, Omtanke og Hjerteslag, at der næsten skal Kunst til for at sløve eller forgifte dets Sind. I Byen er det anderledes, og ogsaa derfor er denne bleven Begravelsesplads for saa mange oprindelig sunde Slægter.

Den unge vil engang, med eller uden Ord, blive Dommer over sin Far og Mor, og dette maa betænkes i Tide. Bismarck siger saaledes om sin Mor: „Hun lyste i mit Barndomshjem, men hun varmede ikke“. Dette er haarde Ord om en Moders Minde, men hos vist alle, der har deres Barndom paa Afstand og til Eftertænkning, vil der udforme sig en Dom, et for og imod, over dem, der da var deres Ledere.

Her skal nævnes lidt, der gjaldt Tiden, Stedet og Standen og tildels gælder den endnu: Landbodrengenes Sommersøvn var for ringe, Drengene skal ganske vist lære at „være vaagne“, men de kan ikke ustraffet sættes paa Soveration med de voksne. Og den unges Arbejde var ham ofte for haardt. Dovenskab kan optræde ogsaa paa Landet og vise sig i den unge Alder som smaa akutte Anfald, og disse bør straks tages under Behandling for ikke at sætte sig fast. Visse „gl. Hjemmeraad“ er her hensigtsmæssige, dem skal en Leder kende og kunne bruge, men i den Alder er ofte ogsaa Arbejdslyst og Offervilje langt forud for Kræfterne, og da maa en Leder holde tilbage. Unge Kræfter kan ganske vist være saa høje, men de tømmes ogsaa saa let.

Unge Mænd, der arbejder meget i Ensomhed, har saa udmærket Lejlighed til at sortere og assimilere deres aandelige Kost. De faar ikke forstandslig Forstoppelse, men en Tageevne, der er sund og sikker. Og er der Grotrang i deres Sind, vil de føle den Sjælehunger, Jenny Blicher Clausen har givet Ord i „Farbror Frans“:

Skriv, skriv,
 du dejlige Liv.
 Skriv hvad du vil,
 jeg byder mig til
 for det tunge det glade
 kun ikke de tomme, hvide Blade.

Det er den ældres Pligt at hjælpe de unge, saa det, de gennem Læsning og Oplevelser sænker ned som Bund i deres Sind, er noget, der kan nære deres Hjerter, give Tumlestof for Tanken og sunde Udgangspunkter for deres Fantasering.

I vor Ungdom var der Sjælehunger paa Nordjyllands ensomme Arbejdsmarker. Byens let talte Bøger kunde vi udenad, og den ny Almanak var altid Aarets med Spænding imødesete litterære Aabenbaring. Med mere Læsning kunde vi let have flerdoblet vort Fond af Udsyn og Viden, gjort det med Glæde, og til vel ogsaa vort Vel, Tiden og Trangen var der, kun Kosten ikke.

Dog, vi maa til dels tilgive vor Ledere, thi Tiden var ikke som nu rig paa tilgængelig Litteratur. Men Tidens og Standens Børn har ogsaa meget at sige Tak for. Vor Barndom blev ikke, for at bruge Drachmans Ord, „forgiftet med Bønner og Bøger, Kamferdraaber og Grødomslag“. Der var kun lidt af aandelig Tvangsfodring, vi fik Lov til selv at slaas med Vanskelighederne, og det er sundt som ung at øve sig paa de smaa Genvordigheder, saa der er lidt Træning, naar de store kommer.

Min Fader var saa bange for, at vi ikke skulde faa Kærlighed nok til vor Gerning, for fik vi ikke det, vidste han, at vi enten vilde ende i Forsømmelsernes Kloak eller blive Pligtens løvløse Slaver. Da vi skulde vælge Livsgerning, saa han helst, vi gik til Land- eller Havebrug, for her vilde vi ikke alene faa Gavn af det, vi tjente, men ogsaa Glæde af det vi fik skabt. Han sagde:

„Tømreren rejser ud og bygger Huse for andre, Fabrikantens Varer bli'r sporløst spredt o. s. v. En Barber har hele sit Liv sin Stue fyldt med stubskæggede og høhaarede Individuer, som saa, saa snart han faar dem til at se ordentlig ud, lister af for ikke at vise sig, før de paany er saa tilgroet, at andre ikke vil og kanske knap kan se dem. Af Tiøren (gl. Barberpris) har han Glæde — af sine Frugter ikke.

Modsat med en Landmand, ganske vist maa han sende Slagteren sine smukkeste Svin, men de var dog først hans mange Dages Glæde, og overalt kan han færdes blandt sin Gernings Frugter. Den vellykkede Kalv bli'r hele sit Liv hans tro Led-sagerinde, Kornet, han saar, ser han den ganske Sommer o. s. v. Ja Frugttræerne, han planter, bli'r ikke alene ham, men ogsaa hans Børn hver Vaar til Glæde og hver Høst til Gavn. — Landmandens Gerning nærer hans Kærlighed, saa han holder sig sjælelig sund“.

Og saa forstod han, at skulde vi unge bevare Foraar i vort Sind, maatte vore Idealer rejses ogsaa i det daglige Liv. Vi skulde lære at se det smukke der, og derfor hjalp han os til,

at vor Barndom blev denne herlige Blanding af Leg og Arbejde, der er den bedste Bro ind til Manddommens Gerning.

*

Men saa Datidens Skole?

„Deres Dages Dreng lærte jo kun saa lidt“, sukker ofte den unge Nutidsmoder medfølede, men med daarlig dulgt Podes stolthed. Og jeg maa da i Ærbødighed bøje mig, for af Kundskaber var vor Barnebelastning kun saa let, men — jeg tror dette delvis var vort Held.

Den sunde Dreng er et lille Stykke sammenpakket Livets Kraft, der er tilskikket Jorden. Han er den utrættelige Omgivelsernes Vurderingsmand. I Vuggegave fik han mange Ting og ikke blot et Pund af Klodens Energi, men ogsaa nogle Himmeldraaber Fantasi, og derfor er der Skaberkraft i ham. Tegner han, er det ikke Afbildninger, men han arbejder ud fra de rigeste indre Oplevelser, ud fra Verdener, der bor og gror i ham selv. Og gaar han alene, og dette gør en grødefuld Dreng gerne, tænker han sig Ting, der kunde hænde, eller bygger sig sindrige Slotte af Luft.

Naar han er 7 Aar, skal han i Skole, og han bliver ikke sendt, nej, han møder selv og med Øjne, der er farvet af Forventning om alt det, han nu skal ind og arbejde med, men han kommer hjem med et udslukt Ansigt, om Skolen vil afvinge hans Sjæl. Og dette vil den vistnok nu lidt mer end før ved for meget at fodre ham i Stedet for at lade ham spise, ved at ændre hans Hoved fra Værksted til Lagerplads og hans hele Natur fra aktiv til passiv, fra Handle- til Lideform.

Barnesjælens stærke Stopning med voksen Viden hører Nytiden til og bliver let af det onde. Den lille spæde Advarselsrøst, der først lød fra Indien og Rom (Tagores og Maria Montessori), har nu den hvide Verden rundt mange og mægtige Secundanter og ogsaa hos os. Et Resume af deres Tanker ser saaledes ud:

„Det, at Naturens virksomme Søn forfølges og fyldes med færdigtænkte Tanker, saa han ikke lades Ro til at arbejde paa egen Haand, giver ham en Viden, han maaske senere kan faa delvis Brug for, men det ødelægger andre Sjælevner, der da har den rette Udfoldelsestid, og særlig gaar det udover Fantasien. „Hos stærkt skolestoppede Børn kan denne visne paa ganske faa Aar“, siger en kendt Filosof og Skolemand¹⁾. En Hær af saaledes desarmede Drengene kan blive udmærkede Efterlignere, Funktionærer, der kan modtage eller afgive Kundskab eller Besked. Men i en saadan Skoles Urtegaard kan der vanskeligt vokse originale Aander. Mænd, der tænker deres egne Tanker og i Aandens eller Haandens Verden gaar frem ad ny og egne Veje. Med dem ved Roret vil Verden stagnere i Gammeklogskab“.

Skolen i vor Barndom og Egn havde sine Brøst, men ogsaa det gode, at Børnene mere fik Ro til at rejse egne Tankekonstruktioner. Vi havde Somren til uforstyrret Grotid, om Vinteren kunde vi nemt ordne den Smule, der blev lagt ind paa vor Lo.

Da vi fik Skriftsprogets Nøgleknippe (Bogstaverne) udleveret, kom Læsningen let og af sig selv, for vi erfor, at Gaardens Almanak og Husmandens „Ugens Nyheder“ var rige paa Begivenheder, og at disse kun kunde følges ved stykkevis at tygge de stygge Stavelser, saa ned maatte de. — Af Regning lærte vi egentlig kun Tabel og „de 4 Specis“, men i Praksis gik det godt nok op for os, hvad $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ og en o. s. v. Brøk var, og da vi med Aarene forstandslikt set fik Horn i Panden og Mod paa større Nødder at knække, fandt og knak vi ogsaa dem.

Vor Lærer sagde os ikke eet geografisk Ord og maaske til vort Held. Men Skolen ejede et Evropaskort, og dette, og særlig Alperne og Grækenland, var malet med saa festlige Farver, at vi Drengene fik Interessen vakt. Her var da Dagene med Glans, tænkte vi, og Spændingen steg, da Læreren paa vor beskedne Bøn intet herom vilde røbe. Vi stjal os derfor til at læse al den Geografi, vi kunde finde. Det var kun saa lidt, men det blev nydt efter Bramsens Tyggemetode: „Kunsten at spise“.

Ude paa Markskellet blev vi vel ingen store Geografer, men vi arbejdede med det indre Højtryk, der er Forløber for Udbytte og intellektuel Begejstring. — Rousseau siger: „For den friske Dreng er Verden et vinkende Vidunder, for den skolefodrede en kedelig Kugle af Pap“.

Jeg ved, at der i Nutidens Skoler arbejder mange udmærkede Mænd og Kvinder, at de arbejder godt og efter finere pædagogisk Teknik end da, men jeg tror dog, de har nogen Ret, der frygter, at det sunde Barns egenhændige Skaberkraft, hans Geni, ødes ved for tidlig og vedholdende Kundskabspaafyldning. — I Kunst, Videnskab, Moral og materiel Foretagssomhed sættes Sjælens originale Arbejden som højeste Udfoldelse, men denne, den naturrege Tankes frugtbare Føden, vil ødes, om Barnesindets Græsmark i Springtidens for meget bliver Bund under en Kundskabens Halmstak, og dette blev den mindre da end nu.

Den væsentligste Indvending mod vor Børnebelæring maa dog vist rettes mod vor Religion og ofte mod saavel Hjem som Skole og den Kirke, der stod bag. — Jeg tænker ikke her paa den engang gængse, under Tampetruer fremtvungne, Opramsning af for de smaa ganske ufattelige Spisfindigheder eller Dybsind. Disse „Religionens“ Drabanter, der stenede barnlige Sind med Skriftens afsjælede Paragraffer eller tvang dem til at udplapre det, der for dem var og skal være helligt, kan der nu ses bort fra. Dommen over sligt Vaccinationsværk er nu de fleste Steder og forlængst fældet, men der var dog i vor Tid en ikke ufarlig Rest tilbage.

Saavel Børn som unge blev da, tror jeg, tvungen til alt for ensidigt at lade deres i Tanke og Hjerte spirende, og efter lidt Vaarsol tørstende religiøse Liv opbygges af Dogmatik og Bibelbud. Og de, der her fik eller faar sig forankret ved kun et Skriftens Bogstav, er, hvis de engang bliver ærlige og tænkende Mennesker, for Alvor i Fare og et let Bytte for ydre og indre Angreb. Tøjlede Tov er uden Værd den Dag, Fortøjnings-

pælene gi'r efter. Men de unge er paa utagelig Grund, der faar den Lykke at finde og bygge paa det mest ukuldkastelige Pant paa en højere Tingenes Tilværelse: Værdier i eget Bryst.

De og kun de har i Eje et Alter, intet kan øde. De nødes ikke til stædigt at stænge for noget som helst af det, Tanken kan hjemhente — tværtimod: over alt sligt vil de glædes og høste Gavn. Et saaledes rustet Menneske kan uden Frygt sendes ud og gaa alt i Møde. Og selv om en redelig Forskning engang skulde naa til uomstødeligt at kunne godtgøre, at ikke alene alle bibelske Beretninger var alment Menneskeværk, men at der overhovedet aldrig havde existeret nogen Kristus, vilde ikke engang dette for ham tage Bunden bort. Hans „Kristendom“ vilde ved dette ikke mindskes, men maaske endnu mere faa Fæste, for han vilde da mer end før erkende Mægtigheden af den uskjulelige Guddomspagt, der har været nedlagt i ogsaa de utalte Skarer, der forud for ham og hans gik hen over vor Jord. Og han vilde mer end før bøje sig med Tak og i Tillid til den „Kristusskikkelse“, han her har funden og ikke i kun en enkelt, men i Milliarder af Jorden besøgende Sjæle.

Et saadant Stade kan intet øde. Vekslede Videnskaber kan under et lille opblussende Overmod paaberaabe sig deres „øgede Alvidenhed“, det rører ham ikke, for han ved, at der mellem disse Tankens Pionerer og ham kun højst kan findes nogle faa fattige Tommer af de uloddelige Dyb, der hedder Tid, Rum og Mysterium. Og han ved, at om det, der ligger uden for vor egen, og vel mindre end mikroskopiske, Tilmaaling af Tiden og Rummet, ved alle, Læg og Lærd, akkurat ligemeget: Intet. — „Ingen kender den Bygning, hvortil vi her bærer Sten“ (Høffding). — Og han ved ogsaa, at Forskellen mellem Tro paa og Tvivl om en Tilværelsesmening aldeles ikke ligger i dette lidet eller lidt mere, den enkelte har øjnet i sin Sfæres Periferi, men alene i, hvad han af Værdier har funden i eget Indre, og derfor vil han i enhver simpel Fornægter altid se det, der er: en Stakkel, der kundgør sin egen Armød.

Ved vor Dømmen mellem „rette og urette“ Former for Belæring i Religion skal vi være varsomme, thi alle ejer ikke lige let eller ens klingende Streng. Enkelte og særlig ældre, er vel nok saa indre øde og tandhjulstørre, at de kun kan se og værdsætte det, de paa opnoteret Side med Sort paa Hvidt kan finde prentet, de „vil ha' et skriftligt“, men der er ogsaa mange frodig-fine Naturer til, der smukkest beriges af det, der nøjes med at værne om og nære groende Værdier i eget Sind. Og jeg tror, Skolen da vilde medgivet sine Børn en bedre Arv, om den mere havde fulgt de Veje, der for nu mer end hundrede Aar siden blev os vist af Folkeskolens Skabere, Barnenaturens varmhjertede Talsmænd, v. Rochow og Reventlow, Stemmann og Bernstorff, Schimmelmann og Münter m. fl. De sagde: „Katekismusterperiet skal fjernes fra Børneskolen og give Plads for „Naturreligion“ og Morallære. Dagen bør begynde med Bøn og med Sang og al Undervisning ledes saaledes, at den fremmer religiøs Erkendelse og kristeligt Sindelag.“ — Og jeg tror, Skole og Kirke vilde beriget os som Børn og unge ved (de gode Undtagelser ufortalt) lidt at have lyttet til, fattet og fulgt en Forbøn af Høffding: „Lad Dogmerne falde og Klokkerne kalde“.

*

Spørgsmaalet: en Lærers Værdi, er ofte Genstand for Forældrenes Tanke og Tale, og dette tjener deres Omhu til Ære, men mange glemmer ganske den „Lærer“, der tit mer end nogen anden er deres Søns virkelige Fører.

„Fæster du Svend til dig selv, henter du Lærer til din Søn“, siger et gammelt Ord, og dette siger større Sandhed, end de fleste tit betænker.

Den friske Dreng, hvis Maal er at blive en rask Svend, tager først og fremmest Lære af ham, han er jo hans nærmeste Ideal og bli'r ret naturligt den Helt, i hvis Spor han stræber at træde. Det gør ikke saa meget, om der paa en Gaard er ogsaa mindre

heldige iblandt, blot den virkelige Fører, Modets Mand og Aand-righedens Lys, er af rette Støbning. Ikke alene er det ham, der anskaar Dagliglivets Tone, men raske Drengene paa 10 til 18 Aar har høje Idealer; de vil tjene ingen ringere end den største. Det er ham, og kun ham, de vil følge. Dette glemte mange da, og det samme glemmer mange endnu.

Som Første-Karl fik vi et Aar en ydre pæn, men indre beskidt Person. Dette Aar fyldtes Arbejds- og Fritiden med usædelige Beretninger, og „hvor Skidtfolk er, kommer Skidtfolk til“. Aften og „Helligdage“ mødte her hans Aandsfrænder, og Hverdagens svinske Solosange udsattes saa for fuldt Orkester. Inderst inde følte jeg Lede, om end ubevidst, ved at høre paa dem, men vi Drengene, der dannede Karlehærens Trods, hørte alligevel efter, og vi hørte godt efter. Det var for at citere Grønvald Nielsen¹⁾: „Landets simpleste Lærere, der her underviste i de højeste Ting med Sprogets mest urene Ord og saaede dem i saa foraarfriske Sind, at de ikke atter kunde glemmes, men satte uaftvættelige Pletter paa Ungdommens dyreste Dragt: Kærlighedens Klædning“.

For den moralsk voksne er det ligemeget, hvem han møder. Han kan uden Skade gaa til Raahedens Bord, styrke sig ved, hvad der findes af Kløgt eller Vid, og lade Resten sporløst passere; han kan vælge mellem Retterne. Anderledes naar Sindet ligger blødt og klæbrigt i Støbeformen.

Enkelte kender den eventyrrige Bettys Betydning for Rob. Burns, og mange vil vide, hvordan „Gamle Magdalene“ sang i Grundtvigs Barndomshjem, saa hendes Toner kunde kendes i hans Manddoms Sange. Og alle føler fra sig selv, hvordan Barndommens Følge slynger sig ind i Barndomsminderne med forskønnende eller ødelæggende Farver. Vi glemmer alle tit og let, at vi tager et stort Ansvar paa os, hver Gang vi lukker en Fremmed ind i Barnets Eden.

Det er næppe heldigt at give den unge Leveregler, det er bedre at mæge det saa, at han selv finder dem, men det

er dog ogsaa rigtigt at skærme ham mod dem, der vil slukke de Lys, der i hans betydningsfuldeste Tid bliver tændt. — „Aldrig er Verden saa dragende underfuld, som naar den første Kærlighedsdrøm har spredt sin opalskiftende Solopgangstaage over alle Konturer, men — ej heller aldrig er Vejene saa vildsomme“ (Ellen Key).

*

For mange unge har det den største Betydning, hvem de møder som Forbereder til deres Konfirmation. Ikke faa har her hentet en Kirkelede, de sent forvandt, fordi de brutalt skulde fyldes med noget, der frastødte deres netop paa dette Omraade og da saa saarlige Sind. For andre blev det modsat.

Da jeg skulde gaa til Præst, følte jeg, at min Far vilde mæge det saa, at jeg kom til en fremmed Præst: Aug. Christensen, Taars, en Mil fra mit Hjem. Dette var mig imod, jeg var bange for at blive kaldt „hellig“, nej saa vilde jeg dog hellere tituleres „Børste“. Men min Faders Ønske laa dybt, saa jeg bøjede mig og har siden sagt ham Tak dertil.

Aug. C. var et udmærket Menneske, og han var paa sin rette Plads. Han var Præst i Taars, Landets maaske fattigste Sogn, men selv var han rig, for han var saa inderlig fuld af Ærlighed, af Livsglæde og Kærlighed til sit Kald og sit sunde, men fattige Følge og Folk. Hans Arbejdslyst var ukuelig og hans Offervilje uden Grænser, han sparede ikke sig selv, og andre sparede ikke ham. Han var Vendsyssels mest søgte Ordfører, og hvor „August“ kom, tændte han Lys og bragte Glæde til Huse.

Hos ham mødte min Far og jeg en Foraarsdag for med Spænding at spørge, om jeg maatte komme hos ham om Somren, og det maatte jeg. — Der var den Dag Konfirmation og Sammenkomst i Præstegaarden. Den, der her mest fangede min Opmærksomhed, var en lidt ældre Kraftkarl, og han havde kun eet Øje, men med dette syntes han mig at spejde saa sikkert, at jeg trods mine to følte mig saa hjælpeløs og ukonfirmeret.

Manden hed Madsen-Mygdal, var Landstingsmand og boede i Mygdal, to Mil mod Nord. Han fik den Dag sin yngste Søn konfirmeret her, og Sønnen, en velvoksen, men tilbageholdende Dreng blev fremført som: Thomas. I Dag vilde det hedde: Statsminister Madsen-Mygdal.

Og med Landbodrengens hele Ærbødighed mødte jeg saa en Morgen i Maj ved Præstegaardens Port, men her maatte jeg stoppe op. I dobbelt Forstand følte jeg Trang til at „drage mine Sko af“, og Modet var paa for haard en Prøve. Hertil rakte det, men ej heller mer, saa her stod jeg, stod som en lille Stud med Benet i Bløde, holdende Hjemmets Salmebog i den ene Haand, Livet i den anden, og saa — kom selveste Præsten. Forvirringens sønderrevne Røster hakkede noget om at søge Skjul i Hundehuset. Ikke fordi Indehaveren af dette var egentlig indbydende, tværtimod — Tunge og Tand talte andre Ord, men dog syntes han mig her den mindst mystisk-farlige Modpart, jeg havde jo da været i Hundeslagsmaal før. Men Pligten sagde, at i Dag gjaldt det Præsten, og den støttedes af min Drengæere, der bød mig at gaa netop den største Fare i Møde. Dette gjorde jeg, og med dette Møde genvandtes min Ro. Aug. C. bød mig velkommen med Ord og Øje, saa jeg blev glad og tryk. Øjne er ikke alene til at se med, men ogsaa til at se i, og jeg saa i Præstens Øje, at han var et godt, et jævnt og et muntret Menneske.

Efter dette Første-Møde vilde jeg gerne tjent ham som Dreng, tjent ham tro og gaaet gennem Vand og Ild for ham, men i hans Konfirmationssal kerede jeg mig ikke om at komme. Jeg ventede mig intet i en Skolestue, men dog gik jeg ind, og jeg fandt, jeg tog fejl.

Aug. C. tog frejdigt fat, og han begyndte, hvor vi stod og følte os hjemme, han begyndte med Sang og med de hjemlige Salmer, vi kendte og forstod. Præsten var en god Sanger, og det gik ham ligesaa godt, som det gik Valdemar Sejr ilde, der han red til Ribe. Da Aug. C. begyndte, red han ganske alene,

men stadig sluttede sig flere Frivillige til, og inden saa længe fulgte ham mer end tredive Svende og endnu flere Møer. — I vore fælles Sange mødte han os og vandt vor Tillid.

Om vi skulde lære Salmer? — Ja, jeg husker det ikke. Men jeg ved, det blev gjort, for her vistes vi Vej til det, der da for mig blev en af vore Sangskattes rigeste Kilder: Grundtvigs Salmer. Her sang vi dem, der havde Bud til os, sang dem saa gerne og lærte dem saa let, de var i Pagt med vore Hjerter og klædte til Fest som vort fjortenaars Sind, saa vi sang dem ogsaa paa Vejem hjem og i Marken derhjemme, naar ingen hørte det. Andre og beslægtede Salmer tog vi ogsaa med: Kingos billedrige: „Nu rinder Solen op i Østerlide“ o. fl. a.

Naar Aug. C. valgte disse Salmer, var det ikke Frugt af pædagogisk Beregning, for han var slet ikke beregnende og ej heller „Pædagog“, men de faldt af sig selv sammen med hans eget varme og festlige Sind. Han talte vist kun lidet direkte religiøst til os, og endnu mindre søgte {han at fylde os med Frygt for digtede Djævle, for han vidste, at Mørket kun kan drives ud ved, at Lyset lukkes ind, og han forstod Ordene:

Kun til Helvede kan der tvinges,
til Himmerige med Klokker der ringes,

og han kunde kime for os paa rette Maade, saa vi paa en betydningsfuld Tid i vort Liv — ved den første Ungdoms Porte — fandt Værdier, vi her havde Trang til at eje.

Aar efter Aar fyldtes hans Hus med Ungdom, og ofte var Hovedparten fra fremmede og fjerne Sogne. Mange maatte gennemvandre milelange Stier og Lyngveje for at naa ind til den lille Præstegaard i Hedesognets Hjerter. — I travle Tider havde Hjemmene haardt Brug for vort Arbejde, men disse Ofre blev sikkert mange unge til Gavn, og de staar nu som et af de ikke faa gode Vidner om Fædrenes Vilje til at glemme sig selv for at gavne os.

Bibelens smukke Sagn om en Edens Have er mere end en Mythe, der er en større Virkelighed, end den mest bogstavbundne tit tror. Hvert Barn faar sit lille Paradis, hvor han med Undren vil møde alle dets Dyr og slet ikke ane, at ikke ogsaa andre er sorgløse som han. Og vel ingen kan begynde sit Liv saa usselt, at det ikke synes ham selv saa underfuldt og rigt og meget mere, end andre kan se, og han selv kan sige.

Alle vil vide dette, kende det fra sig selv, have anet det hos andre og allermest, om de har haft den Lykke at følges med Børn, fulgt deres Færd og set deres bundløse Tillid og Tro. Meget kan i Mennesket ødes, men Mindet om hans Eden kan intet slette ud. Han kan dømmе sin Barndom i Ord eller Tanke, men Hjertet har hjemme paa Landet, han saa, da hans Sol gik op. Og siden vil han opbyde alt for at oplede dette, han kan det ikke. Han kan komme paa Stedet, men ikke i Haven, kun paa dens Tomt.

Men er i det ydre det tabt, er det i hans Indre tilbage. Og hvor saa end hans Baad bærer ham hen, altid og alle Vegne, under Dagslys eller Nattehimmel, kan en for andre uhørlig Kalden hente hans Barndom tilbage. Laagen lukkes op, og han ser i et Syn sit lukkede Land, hører dets Lyde og fornemmer dets Lys, og et kort Sekund er atter noget i hans Sind det, det var og ønsker at være. — Og maaske intet Steds er dette sagt saa antydende fint som i Jeppe Aakjærs Hjemstavnsdigt „Limfjorden“, sagt med en enkelt prunkløs Linie midt i et Maleri af Døgnliv og Lyde:

Se Maagernes Hvirvlen, hør Spovernes Træk, —
 et Strøg mod dit Hjerte, og Lyden er væk.
 — Hvi skælver du, Hjerte, hvi dugger du Graad?
 Jo — Barndommens Spover har krydset min Baad.

ET STORBONDEHJEM

Naar et ungt umodent Menneske sendes ud, skal der findes ham en passende Plads, og her har en Far og Mor et af deres vigtigste Valg. Den unges første Plads vil altid lidt eller meget præge ham. Hvad, der læres, er endnu ikke det vigtigste, hvad der tjenes endnu mindre, men hvordan de Mennesker er, der skal rejse hans Idealer og lægge Bund i hans Sind.

Min Ungdom begyndte Mandagen den første April 1895 om Eftermiddagen ved Tretiden. Længe havde jeg længselsfuldt pillet ved Hjemmets Port, den Dag sprang den endelig op og jeg ud, en ny Tid begyndte. Og for den Plads, der da var funden til mig, vil jeg altid vide mine Ledere Tak. Jeg kom hos en Mand, hvis Navn i vor Landsdel da var kendt og godt: Lars Møller i Guldager.

Byen Guldager sejler ikke under falsk Flag, den svarer til sit Navn, dens Agre er høstrige. Dens Gaarde er krøben sammen og i østlig Ly ved en Bakkes Fod, men Vestergaard laa paa dens Top, og der boede Lars Møller.

Guldager ejer alle Arter af Jord fra det stiveste Stykke Ler til den blødeste Bunke Sand og alle Former for Humus fra frugtbar Muld til den sureste Tørv. Byens vise Forfædre havde i deres Retsstræb udstykket dens Jorder saaledes: Hvert Areal, der var noget for sig, blev delt i ligesaa mange Bælter, som Byen ejede Bol. Hver fik sit, saa ingen skulde kunne klage, men de klagede alligevel, for der var langt til yderste Løkke, og Marken var spredt. En Gaard paa 27 Td. Ld. havde saaledes sin Jord 21 Steder. Fik Guldager en ny Karl, maatte han derfor straks bestaa en Tillægsprøve i lokal Geografi, og saa kunde det endda hænde, for det er hændt, at han saade et Sted, hvor han ikke ogsaa kunde høste.

Da jeg mødte hos Lars Møller, var han fyldt de tres, men frisk som fyrre. Han havde Jord tilstrækkelig til at være „Proprietær“, men ogsaa Storsind nok til ikke at attraa Titlen, han var Bonde — Storbonde. Bonde var han, men dog anderledes end de fleste. Han ejede rig Energi og klar Forstand, og han havde ikke ødt sine Aar med Plot!) eller sløvet sig med Drukkenskabs- taage. Sit Liv har han levet i Kontakt med Natur og tænkende Mennesker, og derfor var han nu mer end sine fleste Stands- fæller inde i mange Ting.

„Af seksten Svende er der oftest een“, siger Cherbuliez, „der er saa rig paa Mod og Forstand, at han ta'r en Bog før en Bajer. I Dag er han Genstand for de andres Haan, om ti Aar er han deres Herre“. — Lars Møller havde været en af disse, og da han ejede et ubestikkeligt Retsind, var han sine Standsfællers kaarede Første-Mand.

De gamle Ægyptere havde to Slags Guder: nogle de tilbød af Kærlighed, andre af Frygt. — L. M. havde det omvendt, han havde to Slags Tilbedere. Alle priste de ham, men ogsaa her var der tvende Motiver. L. M. var ikke alene en stille Tankens, men ogsaa den haandfaste Handlingens Mand. Hvad han fandt pjaltet, angreb han med Klem, og han ramte godt. Han brugte kun faa Ord, men var dog farlig at komme paa tværs. Hans Miner markerede den ustormelige Fæstning og Munden et Skydeskaar.

Da L. M. var en af disse den nordjydske Naturs Sønner, der ejede et eget og rigt indre Liv, droges han alt i sin Ungdom ind i Elitehæren af de alvorlige og villende Mennesker, der da satte sit Arbejde ind for at give det nordenfjordske Folk Del i det, der havde beriget dem selv: Grundtvigs og andre nye Tidens Tanker. Men L. M. virkede dog mindre med sine Ord end ved sit Virke og sin hele Færd. Han kendte Budet „Du skal være ligesaa varsom med dine gode Følelser som med dine gode Klæder“, og han var det. Det jyske Ord: „Luk di Mund mi Dreng, ellers blywe dit Hjat kold“, kunde godt være hentet hos ham.

Han berørte sjældent højtidelige Forhold og kun ved tilsvarende Lejlighed. Han taalte ikke, at Sprogets Guldmønter skulde slides og søles ved dagligt Spring over Disken, han bad os da bruge søgne Ord, „Sedler og Chek“ i Stedet. Selv gjorde han det samme, og dette var godt nok, for vi vidste, han havde Gulddækning bag Vesten.

Saaledes var Lars Møller: en klar Aand og et rigt Hjerte i en Kølighedens Klædning.

Men hvordan var saa hans Hustru, for ogsaa dette spiller ind for den unge? — Ja, her var der, som i vore gode Bondehjem, slet ingen „Frue“, men det der var bedre: en god Hustru og Moder. Og hun hed Gitte, og hun kunde hævde sig uden Fruefjer. „Lars Møllers Gitte“ var lige saa højagtet som Kvinde som han som Mand, og hun fortjente det. Hun var ikke af den Slags Fruer, der tænker mer paa sin egen Snue end sin Næstes Hjertesorg. Hun var „Husmoder“, Moder for sit Hus og for de unge, der som egne eller andres Børn var hende betroet.

Og saa var der Ungdom, Gaardens Børn, Døtre der var Hjemmet værdige og nu med til at give dette og Dagene Kolorit. Og ogsaa de var af Værdi for os, for intet er saa højnende for unge Mænd som det, at de i de Aar, deres Idealer rejses, færdes blandt gode Kvinder, Kvinder der er saa sjæfulde, at de er hævet op over Grin, Sladder og simpel Flirt, og intet er saa nedbrydende som det modsatte.

*

Dette var Menneskene i min første Plads. Jeg skulde have 100 Kr. i Sommerløn og 10 Kr. til, hvis jeg var rigtig flink. Havde jeg ikke kunnet arbejde før, fik jeg det lært nu. Arbejdsdagen var lang (4½--8) og til Tider trang, men et anerkennende Ord fra Lars eller Tanken om min Tikrone var en Kræfternes Genkomst.

L. M. holdt aldrig „Foredrag“ for os, og vi spurgte ham maaske ogsaa lidt for lidt. Vi følte vist, at Tietgens Raad til de unge: „Lad aldrig gaa ubenyttet bort enhver gunstig Lejlighed til at — holde din Mund“, ogsaa var hans, men dog lærte han os meget, først og fremmest det, der skal være Fundament i al Virksomhed: Orden, Arbejdsomhed og Præcision. — Tiden blev fulgt, Tiden blev brugt, og alt havde sin Plads, hvor det kunde hittes i Mørke. Men ve den, der i Søvnne andet Steds lod det dryppe ned. — Og som i Tingene var der Orden i hans Økonomi.

Da jeg havde udtjent, var jeg meget spændt paa min Tikrone. Haab og Frygt slog skiftevis hinanden i Jorden. Jeg vilde hellere miste den store end den lille Seddel, syntes jeg næsten, og det var nær gaaet mig saa, for Lars gav mig først en Tier og sagde: „Værsaagod. Den har du selv tjent“. Af Taknemmelighed glemte jeg ganske Resten og vilde skynde mig bort, mens Øjet var tørt, for jeg havde dog Plads som Karl og var 18 Aar, men saa fik jeg en til, og det var Hundredkroneren. „Og den har jeg lovet din Far“, sa' Lars.

Lars Møller og Gitte har siden hos mig været Billedet for det sunde Bondemaal: Mand i sin Gaard og Kone i sit Hus.

*

I sit navnkundige Værk „Bondens Lørdagskvæld“¹⁾ har Robert Burns skildret Ugens Hvilefest i et af de smaa fromme Bondehjem paa hans skotske Højland. Her er fortalt, hvordan Børnene Lørdag Aften efter Ugens Arbejde kommer hjem til Far og Mor for at finde Hvil og Glæde. Aftenen slutter med, at Faderen, den jævne arbejdsprægede Mand, holder en kort, stille Hjemmets Andagt:

Saa knæler han den kongelige Mand
og beder tyst til Evighedens Drot.
Og Troen bygger Bro til Haabets Land,
og Jordens Vraa blir Søndagsfredens Slot.

Digtet slutter :

I slige Hjem har Skotlands Styrke Grund,
ved dem vandt Lykke vi og Kraft vort Land,
for „Adel“ Ord kun er i Smigermund,
Guds bedste Skaberværk: den brave Mand.

Lars Møller holdt ikke Andagt for os med Ord, han kunde gøre det foruden. I hans Hjem var der hellig Grund og Luften for sund til simple Tankers Trivsel. Burns Ord gælder ogsaa uden for Skotland og ogsaa for de gode danske Hjem, og her var der da et af disse.

Da jeg her havde tjent min Tid, var egentlig min menneskelige Fremtidsbane uænderlig afstukken. Hvad vi bliver, bliver, delvis det, vi sætter os som Maal — andre Maal naar vi i alt Fald næppe — og hvilke Maal, vi vælger, afhænger af vore Anlæg og af, hvad vi paavirkes af i Aarene, før vi helt har faaet fast Form. I min Barndom havde jeg mødt meget, der havde styrket mig til det, der faldt sammen med min Natur. Mine Maal var formet, men endnu bløde. Her havde jeg levet blandt gode og betydelige Mennesker, og de havde givet mig Vished for, at de Idealer, jeg delvis ubevidst havde dannet mig, var rigtige. De kunde ikke nu væltes, de var faststøbt og størknet.

Jeg har siden da mødt mange af samme Støbning og maaske med mere Kunst og Klang, men før mødte jeg dem utilsigtet fra min Side, og de medbestemte mine Fremtidsveje, nu lagde og lægger jeg bevidst min Bane om ad dem.¹⁾

HERSKAB OG TJENERE

Vel ingen ung undgaar at møde Mennesker, der vil øde hans Kræfter, søle hans Sind eller paa anden Maade forringe ham. Møde med moralske Menneskevrage kan blive skæbnesvangert for den, der ikke i sin Natur eller sine Minder har tilsvarende Modvægt, men har han det, vil hans Menneskekundskab skærpes og Skyerne i hans Sind spredes paa ny.

For alsidigt at lære min Fremtidsgerning vilde jeg have min næste Plads i Stalden, og for at hente mig lidt haardt tiltrængt „højere Dannelse“ vilde jeg denne Gang uden for Bondestanden. Begge Maal naaede jeg, men Pladsvalget var ikke absolut heldigt, og Skylden var min egen. — De Folk, jeg her fandt, var ikke egentlig opbyggende, men i flere Maader belærende og typiske for Undermaalere eller Vildskud, vi alle kan møde. Derfor: Tilgiv jeg lader dem her hente frem.¹⁾

Der fandtes disse Aar i en fjern og hyggelig lille By en fix Forretning for Damelingeri og dito-dragter, men ude omkring var det ikke alt dog Hygge, for det var i den stærke politiske Kamptid. Chefen her maatte jo saa ogsaa sige noget, og han erklærede sig da for saa rødhed Højremand, at Højre hos ham købte sit Tøj, for at ogsaa dette kunde være af rette Farve. Partifællefruerne blev hos ham velklædt, han hos dem velstillet.

Forretningen havde ogsaa mange og fine Landbokunder, og da han med disse tit og dybt havde drøftet Smørpris og Racehunde og tit og troligt delt Konekundernes Kyllingesorger, gik han jo og blev ganske landbrugskyndig. Selv følte han sin Synd mod Sámfundet ved at lade et saa rigt Fond af Landjunkerkunst forblive ufrugtbar, mere end een Kunde havde sagt ham det samme, og nu naaede han et andet Punkt:

Tegnebogen blev for tyk. Noget maatte der derfor gøres, og noget blev der gjort: han købte sig en Gaard.

Denne toges for Kundekredsens Skyld nevtralt (mellem By og Land), og straks lod han saa (sagt paa fyensk Facon) „Goeri brække av“ og en ny genopstaa efter alle Agrarfilosofiens og Kludekræmmerkunstens kombinerede Regler. Han besad nu paa Boelsmandsgrund (30 Td. Ld.) et Herresæde, men da dette ogsaa skulde forsynes med Folk og Fæ, meldte jeg mig og blev den lykkelige. Jeg antoges som Medlem af de første og Herre over de sidste, jeg skulde være Røgter, men tituleres Fodermester.

Da jeg forventningsfuld tiltraadte min ny „store Stilling“, fandt jeg ogsaa meget: militære Heste, præmierede Køer og grevelige Grise. En højbaaren Tyr fra en raceren Baron, en stinkende Buk fra en Overtroens Bonde (Kalvekastning) og ved dennes Side Videnskabens mest moderne Maaleglas for Hydrotryk og Thermo. — Ja, og saa en Samling af alle Overkulturens rædselsfulde Former for misfostrede Hunde: maveløse, slangelange, rocobenede, storsnude o. s. v. — Og mine Regioner, Staldene, tyktes mig en Tronarving værdige, men dog laa der endda højt hævet over dem og mig et omgittret, gaadefuldt Herskabshus.

Saaledes var min ny Scene, dens Personer følgende:

Herren,	Fruen,
Inspektør,	Plejedatter,
Avlsbestyrer,	Selskabsdame,
Fodermester,	Kokkepige,
Landvæsenselev fra Landet,	Stuepige,
Landvæsenselev fra Byen,	Hjælpepige,
Løse Arbejdere.	Gæster,

og de saa ca. saaledes ud:

Fruen: rund, rød og glad som en Gørehøne, men Galionsfigur og Antal Registertons misviste, for der var kun een Kylling, en Hønekylling og endda af et fremmed Æg, det var en Pleje-

datter. Men var Kroppen rig, var Aanden læns, den var pumpet tør, og det havde Tungen gjort, for den løb saa let.

Og før du tænker, du taler nøje,
en Mand kan trættes af Papegøje.

Herren: Herren havde jeg hidtil kun set, naar han spurgte Kunden ud om de mindste Ting derhjemme, mens hans Ansigt lyste, saa det tydeligt kunde ses, at netop denne Kundes Velaa Forretningen særligt paa Sinde. Hjemme tog han sig lidt anderledes ud, — dog, Smil og Imødekommenheden var permanente, som de let bli'r ved fleraarig Butikstjeneste og overvejende Damekunder. Han kom i Stalden med de for en Landbodreng mest barokke Spørgsmaal: Om Grise dog ikke ligesaa vel som Heste kunde trives bedre i Hø end i Halm, hvordan vi dog kunde se, om en Ko kunde kælte o. s. v. Spørgsmaalene morede mig, og min Sympati svandt ikke med den tekniske Respekt, men — det er jo nu kun faa, der fortsat kan staa som stor i sin Kammertjeners Øje.

Pljedatteren: I hende mødte jeg det første Exemplar af en Afart, jeg siden skulde se i Stimevis: en lille damelig Drivhusplante. Et af disse klorofyllløse Skud, der i en ufornuftig Moders Urtegaard er opflasket med Slikkeri og Lediggang, mens en ligesaa uklog eller hjemmeræd Fader stred for deres Underhold.

Selskabsdame: Kvinder kan den Kunst med Farve, Pladsering etc. at skabe den rette Ramme om et Stykke Tilværelse. Vi kan takke dem for vore fleste Hyggeoacer. Adskillige Fruer har ogsaa, bevidst eller ubevidst, altid Held til at finde de rette Medsøstre, naar de skal skabe det Hjemmets Firmament, hvorpaa deres egen Stjerne skal straale.

Om der her ved Valg af Selskabsdame havde været tænkt paa Baggrundstone, ved jeg ikke, men i saa Fald var Valget ikke daarligt: en højmoden Edderkop, der hidtil forgæves havde spunden sit Spind og ikke uforklarligt. Hun var stikkende og stram, løvløs og hvas som en sommerklippet Hæk, og en Mand ta'r kun af Vanvare Plads paa en Naalepude.

Og Priserne skifter, den Vare I fik,
 som ved Gry var saa dyr, gaar ved Kvæld for et Slik.
(Patrick Macgill).

Kokkepige: Abelone var en Type, jeg senere har set ikke faa Hel- og Halvsøstre til. De er ikke uden Værd. Hvor de kommer, kan de ofte øge baade Velstand og Folketal, dog — ve den Mand, der ejer normal Finfølelse og her gaar i Havn. Men finder hun en Ledsager, der deler hendes Foragt for uhaandgribelige Værdier, og som kan holde hende lidt i Ave med hendes egne Vaaben, da, ja da kan hun blive et produktivt Spands værdifulde Nærmer.

Kommer hun som Kone ind i en Gaard, bli'r der Justits, Hunden jaget ud og Kanarifuglen druknet. Med samme haarde Haand og Hjerte vil hun afstøve sin Stue, „høre“ en Koncert eller køre i Skoven i Maj, jage sin Kniv i den dødsdømte Kalv og pladssere sig i sin Kirkestol for paa Vejen hjem med haarde Ord at sønderslaa sin Næste. Sin lykkelige Mage vil hun skiftevis hundse og afkræve den Elskov, hun, hvis han kommer med Udflugter, vil lade vide, at hun har Skriftens Ord for, at han er hende skyldig. — Men hun gaar ej heller uden om sine Opgaver. Alt holder hun blanktpudset fra den største Kobberkeddel til den mindste lille Barnetud. Ved Spisegilderne er hendes Bord i Orden, og den aarlige stille, kedelige Tid mellem Juleanstrengelserne og Foraarsrengøring benytter hun til at aflevere nok en ny lille Medhjælper til Skabningens Herre og Mester.

Saaledes gaar det hende, der er helstøbt og heldig, men er der Brist i hendes Fornuft eller Karakter, saa hun forsømmer sin Besøgstid eller foregriber Begivenhedernes Gang, vil hun havne tilsvarende længere nede. Paa Herregaardene har vi mange saadanne som omfangs- og afkomsrige, helt eller halvt havgassegamle paagaende Malke-, Bryggers- eller Udgangs- „piger“. De mindst kluntede gaar dog i Køkkenet, og her mødte jeg altsaa Abelone.

Abelone tiltrak mig straks, for der drev dgl. de dejligste Dufte af himmelske Herreretter i hendes kvindelige Klædnings Kølvand. „En Kvinde skal bedømmes med Øret mer end med Øjet“, siger et sandt gammelt Ord, et Ord, der har kostet mangen Mand Liv og Lykke ikke rettidig at ihukomme. Men om Næsen nævner Ordet intet, saa jeg turde ikke her bygge noget større op paa denne min lille luftige Sympati, og var hun vred, lærte jeg ogsaa hurtigt at overlade hende baade Valplads og Vellugt, for hun var sværlemmet som en jydsk Hoppe og og delte sin Types Tro paa, at i Mundgemæng har den vundet, der raabte højest. Men ellers var hun glad, fysiologisk glad, for hun bruste af Helbred, plagedes ikke af Reflexioner og følte derfor, at hun, længere end Tanken rakte, kunde fortsætte med at være 29 Aar. Og Lykken havde virkelig ogsaa smilet til hende, smilet tit og ikke forgæves, for hendes Børn var alle anbragt i Pleje for Fædrenes Bidrag, og hun havde p. T. 2 Kærester.

Stuepige: Fanny, 23 Aar, var en anden og for en Landboyngling mere fremmed og farlig Type. Hun var byfødt og havde og har der talrige Søstre: ydre og indre fixe, bepudret med elementær Viden og saa rappe i Replikken, at den ukyndige tildømmer dem Begavelse. De er ydre og paa sin Facon ogsaa indre elskværdige, men uden højere Interesser eller dybere Følelse og saa ganske blottet for Begreb om sædelige Værdier. Deres Sjæle er flade som Fortovsfliser, og der er sikkert flere unge Mænd, der aarlig forkøber sig i en Fannys Godtkøbsbutik, end der omkommer i en Abelones mere gammeldags Rottefælde. Jeg havde før troet, at „Ring paa“ var en billedlig Plakat for „Adgang forbudt“, men her fik jeg rokket ved denne Tro som ved saa meget andet.

Hjælpepige: Lille Lise var ringest af Rang, men egentlig den bedste af os alle. Hendes Indsats i Dagliglivets Koncert var dog umærkelig. Lise var Husmandsdatter og hendes eget aandelige Hartkorn tilsvarende ringe, ja saa ringe, at hun lige-

som jeg, troede her at kunne lære højere Dannelse. Hendes Ydre styrkede ej heller hendes Magt, for hun mindede mest af alt om et lille mislykket Spejlæg, og hun var kun 17 Aar og i Fældeperioden.

Lise vakte paa en Gang min Medynk og Moro med sin kvindeligt prægede Naivitet, for før havde jeg kun kendt Enfold i Drengedragt. Hos hende hentede jeg en ny Forklaring paa Ordet: „Tanker er toldfri“. En Prop hedder paa jydsk en Told, og lille Lise havde slet ingen Told til sin Tankeflaske. Flasken var kun saa lille, der var kun faa og smaa Tanker deri, og for et godt Ord skænkede hun dem alle op.

Inspektøren var af Husets Slægt og pensioneret Oberst. Han var født paa Landet, havde tjent ved Kavalleriet, og regnedes derfor for saa landbrugskyndig, at han ansattes som den nye Gaards selvfølgelige Overhoved. Til rette Klokkeslet mødte han paa Gaarden, overlod mig sin standsmæssige Hest, inspicerede Besiddelserne og uddelte sine Ordre, og til dette sidste var han en Mester. Det morede mig at høre ham — lidt paa Afstand, skønt jeg ogsaa godtnok da kendte Ordet: Den Hund, der gøer, bider ikke.

„Overhovedet“ indfandt sig følgelig ved Roesaaningens Start. Der skulde da kammes op, og vi var 5 Mand mødte. Obersten kommanderede: Træd an! mønstrede sine Tropper og placerede Menig No. 1 som Kusk, No. 2 som Plovstyrer, sig selv som Kommandant og Ejeren og jeg som ukyndige Tilskuere. Og straks lød hans: Begynd! Men de fik ikke hegyndt, for de var ikke inde i Opkamingens Teknik. De vilde køre „ret om“, og trods Eder og Sved og korrekt Kommando gik det ikke.

Da der blev en Pustepause, dristede jeg mig til at foreslaa at køre „avet om“ (venstre Hest i Furen), men dette skulde jeg aldrig have gjort, for nu kom jeg under „militær Behandling“. De andre secunderede deres Foresattes Ord med ringeagtende Blikke og jeg, jeg var kun 19 Aar og havde langt hjem. — Dog kunde jeg godt lide den Oberst, han var, som

han var, og da han var færdig, da var han færdig. Hvad skulde jeg dog ogsaa der, naar Oberst og Ejer selv var tilstede. Dette var jo Insubordination.

Avlsbestyreren: 37 Aar, borgerlig Byrd, men som flereaarigt Første-Bud i Forretningen havde han tilegnet sig en Dannelse, der ikke kunde ventes hos en simpel Landets Søn. Han kunde klæde og føre sig korrekt og smile alle de Slags Smil, der skal kunne smiles i en Forretning med blandet Kundekreds. Og da han holdt Stalden fin og Forretningens Heste fede, havde den tiltrædende Inspektørs rekrutkyndige Oberstøje hurtigt her opdaget det skjulte Agrargeni, og da Chefen som sin Indsats fik oplyst, at han ogsaa ganske rigtigt var født i Byens Udkant, mens Fruen berettede om hans altid ulastelige Garderobe, og Selskabsdamen sagde god for hans hele mere almene Dannelse, var det saaledes ved Sagkyndighedernes Sammenspil lykkedes at fremfinde til Forretningens landlige Afdeling den rette Secundær-Regent. — Budstuens Første-Kasket med det blankpudsede Firmamærke blev derfor ombyttet med et Hovedhylster af landskabelig Tilsnit og Tøjhusets Tjenersmil med et for den landlige Leder mere egnet Byderblik.

Dog havde dette en kedelig Tendens til atter at flyde ud. — Til at holde sig i Højden var det lidt for fladslidt af de mange Aars Smil, de utalte Snapse og megen Ølstuesnak. (Enhver Bestilling har jo sine Byrder, Forretningen skulde repræsenteres o. s. v.) Og som i Byen begyndt blev nu paa Landet der levet, Rusen var aldrig stor, men den var stadig. Den rette dgl. Dosis var i kyndige Kredse fastlagt til $1\frac{1}{3}$ Pægl pr. „Mand“, men Datidsdrankeren var lykkelig, en saadan Salighedens Dagsrejse kunde da gøres for 12 Øre, nu vilde den komme paa Kr. 3,75. — De Undergivne fulgte ogsaa her deres store Foresatte, de ældre af tiltagende Trang til Purring i de plirrende Øjne, de unge af Mangel paa Mod til Modstand eller for med disse deres Heltehandlinger og forsorne Flegmaminer at lade Verden tillæse sig lidt om deres forfarne Færden paa

pimpede Veje og hele Føling med den høje Bybud- og Hotelkarle-Kultur.

„Alt det om Agerdyrkning og Planteavl, Kvægrøgt og deslige“ flød ganske vist og uden fast Form rundt paa hans Tankers Taagehav og ligesaa Budet til Jordens Dyrker: „I dit Ansigts Sved o. s. v.“, men ellers var han her den rette og værdsatte Avlsleder, for Gaarden holdt han fejtet, Herskabsvognen fin og Hestene fede, og han var den fuldkomne Kusk. — En Herskabskusk maa ikke have Interesser, hans Hoved skal være ydre fyldt, men indre tomt og tiende pynte paa sin Buk som en Roset i Hestens Sele, og her passede Petersen. Nogle extra Stænk Spiritus vine gjorde ham festligt glinsende og den velnærede Næse saa virkningsfuld vinrød, at den afværgede al Fare for, at Vejfarende skulde bede om at age med. De kunde paa Afstand se, at der var fuldt Hus, for den røde Lygte var ude.

Dette var min dette Dannelsears Foresat og Ledestjerne.

Landvæseneselev Niels: 21 Aar, Boelsmandsenkes Søn. Niels var meget rar, meget naiv, ja saa naiv, at han ligesom jeg troede, at han her kunde lære at blive Boelsmand, og hans Tro var stor og holdbar, for han gik uden Løn, og Troen holdt sig Tiden ud, men han og Petersen var ogsaa enige om, at han lærte meget.

Niels var eneste Søn, og hans Moder gav ham mange Lommepenge. „Herregud, det er jo eneste Gang, han er ude, og han drikker dem da ikke op“, sagde hun, og det gjorde han heller ikke, for det gjorde de andre, saa straks han fik dem.

Niels var lykkelig, han var rund og sund som en Sød-mælkskalv, havde korte Ben, Topmave og Fuldmaaneansigt. Han havde kun een Sorg: Selskabsdamen. Hende skulde han hjælpe i Haven, men hun var slem ved ham, ja saa skaanselsløs som kun en ond Kvinde kan være. Niels var ganske selskabelig usleben og ikke ovenud lærenem. Han kunde tilnøds huske at sige „Di“, men „Dem og Deres“ fik han aldrig lært, han fortsatte med sit „dig og din“. Naar Niels forlod Haven

saa raskt, at hans Trillebør peb, vidste jeg Besked, saa havde han sagt: „Vil Di ha' din Græsplæn slaaet“? og saa havde hun sagt: „Vil De gaa Deres Vej straks, — Bondekarl!“ for hun var da en dannet Dame.

Dog Niels tørrede snart sit Øje, han havde godt Lægekød, og han var lykkelig, han var forelsket, og han blev elsket igen. Der var kun det kedelige, at det var Stuepigen Fanny, han havde givet Hædersplads i sit lille straatakkede Landsbyhjørte, mens det var Lise, der holdt af ham. Dette var jo et vanskeligt Problem, men Niels var nu af de lykkelige, der ikke gav sig af med Grublen, han følte. — Fanny ejede egentlig et godt og gæstfrit Hjørte, men dog ikke rigtig for Niels hans Slags. Maaske har han ej heller kendt den gamle Sandhed „Du maa gerne tilbede en Kvinde, men endelig aldrig med foldede Hænder“, eller om han paa anden Maade havde været uheldig med Introduktionen, jeg ved det ikke. Niels vidste det ikke heller, men Fanny vilde ikke have ham, og det maatte Niels være glad for, for hun vilde have ødt baade ham, hans Moder og deres lille Sted der hjemme. Niels egnede sig ikke til at tumle en Fuldblodshoppe, men han kunde blive godt kørende med et lille godt Øg til $\frac{1}{2}$ Skp. Havre, og et saadant stod just nu til Fals paa hans Vej.

Hans Stolthed det var hans Harmonika,
den kunde han trække Toner a',
den kunde gøre en Kat jaloux
og tolke Alverdens Elskovs Gru.

Jeppe Aakjær.

Om Lise fik Niels, ved jeg ikke, men jeg vil haabe det, for saa har baade hun og han og gamle Mor, Harmonikaen og Stedet det godt, for Niels tog ingen Skade af det Landvæsen, han lærte her, for han kunde ikke rigtig faa fat i noget af det. Og Lise, ja hun havde en Myres og ikke som Fanny en Græshoppes Dyder.

Niels og jeg var her socialt og kulturelt sat lavest og lige.

Landvæsenselev Hansen: 23 Aar, Bybo, rig paa Flæsk, fattig paa Fut, fri for Karakter, spiste godt, sov godt og faldt for alle de Fristelser, der var paa hans Vej, og der var mange. Han faldt derfor tit, men han faldt saa blødt, saa blødt. Som Bøllebeværtningens Kopper med den tykke Skal og det lille Hul var Forholdet mellem Hansens Korpus og Sjæl, men trods Forskel i Fyld var der Samhør i Stof, der var mindre med Blod end Bindevæv, saa Skaden pr. Fald var minimal.

Hansen var et Produkt, der er mange af. Hans Far og Mor var kommen fra Land til By, havde begyndt en lille Beværtning, og den gik saa godt, at de nu ejede Byens næststørste Hotel. De havde det godt, var rige og raske, havde haft Sans for Penge og ogsaa for deres Søns ydre, men ikke for hans indre Sundhed. Værtshuset blev hans Barndoms Have og Havens Gæster hans Opdragere.

Da de gamle naaede lidt tilvejs paa Byens Borgerstige, skimtede de gradvis deres Mangel paa højere Dannelselse, særlig kunde Konen se Mandens Brist, og nu skulde saa Sønnen tage Revance, han skulde studere. At studere vil sige at lade sig indskrive paa Byens Realskole, og dette lod han dem gøre, men Examen fik han aldrig. „Han var altid saa sært i Uheld med sine Spørgsmaal“ sa' hans Mor. Saa skulde han da ind paa anden og mere retfærdig Vej. Han forsøgte sig som Kontorist, Manufakturist og Picolo, men saavel han som Stillingerne blev snart lidt ligesom kede af hinanden. — Nu vilde han altsaa lære Landvæsen, og han tog her den fineste Plads, han og hans Mor kunde tænke sig, og for at lære godt gav han Penge for at være der, men saa blev han ogsaa kaldt Hansen og ikke Sofus, og han spiste oppe hos Herskab og Hunde. Maden var ganske vist den samme som hos os, men Selskab og Servering var jo dog en anden. De fik da Serviet, og det gælder for en ung om at holde sig pletfri.

Hansen var Niels og jeg saa langt overlegen i mangehaande „Kundskaber“, han havde hentet uden for sin højere Skole, og

saa var han Indehaver af Kulturmateriel, som vi andre kun knap kendte af Navn: Galoscher, Negleklipper, et for os vist mere end tiltrængt Værk i Lommeformat: „Regler for unge Mænds Optræden i dannet Selskab m. m. m.“ ja og saa et mægtigt Guldur, saa han altid kunde se, hvor langt han var naaet i sin betydningsfulde Tilværelse. — „Lykke er at have en god Appetit og Raad til at tilfredsstille den“, og Hansen var lykkelig.

Saa længe Værten gav Kredit,
saa var hans Sjæl for Sorger kvit.
Goethe.

Det første, der vakte hans Interesse, var Ridekunst (Herren holdt Ridehest), men dette opgav han, for han og Hesten re-præsenterede hver sit Temperament: Flegma og Kolerik. Naar vi saa ham til Hest. maatte vi mindes Ingemanns Ord om Saxo:

Paa Bog og Skrift har han Forstand
paa Ridekunst kun liden,
han gumper som en Bondemand
med Hæl i Hestesiden.

Men ellers var der intet Bonde ved ham. Ejeren og jeg skulde lære ham Husdyrbrug bl. a. at malke, men ogsaa dette opgaves som farligt, og det var farligt. En kilden Ko blev Kilden til, at han forlod denne Syssel. Koen fik en Morgen et Ben ned ved Landvæsenselevens Bryst mellem Skind og Skjorte. Kun med Besvær fik vi dem gensidig forløst, og hun havde ikke gjort Toilette, og det var et Bagben.

Hansen og jeg delte Værelse, og en Nat var jeg for første Gang Genstand for Indbrud. Kirkeuret slog 12, jeg vaagnede ved dette og en samtidig sær Midnatslyd og skimtede i Vinduet et fremmed Væsen. Ingen af os rørte sig eller oplod vor Røst, vi nøjedes med skarpt at fixere hinanden. Indbryderen, der vilde fenstre hos mig, var mig ganske ubekendt, ja hans Træk syntes mig helt fremmedartede. Jeg kunde vanskeligt faa et sikkert Signalement af ham. Kun kunde jeg konstatere, at An-

sigtet var stort, fedladent og glatraget. Somme Tider syntes jeg ogsaa, at det var en, der laa paa Knæ og keg ud af Vinduet, var skaldet og med ulastelig Nakkeskilning, og jeg kunde ikke tilkalde Hjælp, for Hansen var endnu ikke kommen hjem.

Endelig blev Spændingen mig for stor. Ligesaa godt tage Tyren ved Hornet straks, tænkte jeg og sprang op, men — der var ingen Horn, og da begyndte der at dæmre hos mig en Anelse om, at der ej heller var Hoved.

Og var denne Tro rigtig, kunde Gaaden kun løses ude fra, inde var Identificering mig ikke mulig. Jeg tumlede derfor ud i Gaarden, og her saa jeg, at det var Hr. Landvæsenselev Sofus Hansen. Han hang her paa Maven i Vinduet med Hovedet ud og var ganske kropslig nøgen. Om han herover rødmede, ved jeg ikke, for Ansigtet var skjult i Skjorten, der var gleden frem og ned. — Hansen havde, som før hændt, faaet Kvalme af Nattens Nydelser, og han vidste, at en Herre af Dannelse ikke drikker sig fuld i en Beværtning og saa kaster op i en anden. Selvfølgelig var det ej heller pænt at staa inde og ofre ud, men det omvendte var dog værre, og derfor havde den syge taget fat, lænet sig ud, lettet sit Indre og sov nu sødt efter fuldendt Gerning.

Jeg fik da Hr. Hansen trukken op, Manchetskjorten ned og dem begge i Seng, og saa sov vi sødt til næste Dags Morgen, og først ved Frokosten, da vi begge helt var vaagne, betroede jeg ham under 14 Øjne (7 Par), hvad jeg havde oplevet, medens han var fraværende.

Dette var Hr. Hansen, og han var min første Kammerat med højere Dannelse.

Løse Arbejdere: Leder og Lærlinge kunde akkurat naa at holde Gaard, Heste og Have i Orden, men skulde ogsaa Marken ordnes lidt, maatte der Arbejdere til. Vort landlige Livs Leder havde fra sin Købstadtilværelse saa mange faste Forbindelser blandt Byens løse Lejlighedshjælpere, at blot han kaldte, var vor Vingaard fyldt. Og da Vingaardsmanden selv var et Ordens-

menneske, drak i hans Sold ingen Mand af Ære sig fuld før efter 8 Aften, men de sejlede stadig langs Salighedens Strande, og Arbejdet blev derefter. Dette var noget ganske andet, end jeg var vant til, og noget tilsvarende mødte mig ikke, før jeg som Studerende i København iagttog dem, der for Kommunens Regning gik og trillede rundt med Vimmelskaffets haardkogte Hestepærer eller flyttede lidt om paa Plørepølene ved Kongens Nytorv.

Hvad jeg lærte af Landøkonomi, skal jeg ikke trætte Lærerne med her at opramse, kun kort nævne een Ting, et nyt og for fremmelige Farme nyttigt Redskab, jeg her saa for første Gang: en Slaamaskine. Og dens første Anvendelse var i — vor Roemark. — Forud for første Rensning maatte Marken have en lille Omgang Slaamaskine og Hesterive, saa en hertil hvervet Arbejderhær med Heste og Høstvogne kunde fjærne dens mangefarvede Førstegrøde og bane Vej for den efterfølgende højere Tekniks Tropper. — Disse, der dernæst traadte til, var Lederen selv med sine tvende Lærlinge, en højhælet Hest plus højmoderne Radrenser. Den ene Agronom blev her Hestens og den anden det tekniske Vidunders Styrer, medens dens tredie og viseste maatte gaa forud som det heles Navigator.

Ingen viste mig nogensinde Gaardens ikke-eksisterende Regnskaber, men eet Tal, ved jeg, her blev højt, og det var (for at udtrykke det med korrekte og landbokendte Ord, men Ord, jeg dog ikke er helt sikker paa, ogsaa der vilde vakt Forstaaelsens Klarhed i et adspurgt Ansigt): Produktionsprisen pr. hjemmeavlet Foderenhed.

*

Dette var de optrædende i denne min Tilværelses-Akt. Her fik jeg det saa let som aldrig før. Arbejdet i de gode Stalde kunde jeg ende paa den halve Tid, saa der var Stunder nok til at holde mine Dyr fine i Tøjet, klappet og kæmmet til Ejeren kom og takserede os med sit Manufakturhandlerøje.

Men jeg havde ofte al min grønne Standhaftighed behov for at faa Lov at leve paa Landjorden. Mine tørstige Fællers Løn og Lommepege var altid opbrugt, og da det vel ved Drik kan siges: „Saligt er det at tage mer end at give“, var jeg aldrig fri for Prajning fra mit søgaaende Følge. De Dage, de stod for fuld Last, blev der lokket med svømmende Smil, og var de en Dag ude i Ballast, var det Alvor og med hæse Trusler. — Dog, een Gang gik jeg med. Der blev Sommerudflugt for Gaardens Folk med „Paarørende“ d. v. s. Karlens Flammer og Pigernes Tilbedere. Særlig denne Dag var disse mange, og da Krage søger Mage, blev det et ret ensartet Selskab af ca. 20 unge Mænd og Møer for at bruge et Par maaske nok mere rimende end rammende Ord. Og de kunde feste sammen, for de havde fælles fattige Maal for højeste Lykke: lidt Kildren i Kødet.

Vor Tur gjaldt Stranden, jeg saa den for første Gang, og mit Møde med Havet blev mig en altid husket Højtid.

Men dette Møde forblev ikke uforstyrret, Dagen gav ogsaa min Erindring andet i Gem.

Da „Bordet“ begyndte, sagde jeg til mig selv: I Dag holder du saa godt gørligt Trit med de andre, men dog ogsaa ubrydelig Kæft og Retning, — dette sidste skulde blive mig besværligere end det første. — Jeg tog paa Forhaand og i Stilhed nøje Bestik af Vejen fra Bord til Vogn, og saa begyndte „Festmaaltidet“. Jeg talte Snapsene og naaede i alt Fald 7. De første var klare, af de sidste Snaps forekom en mig at være rød og en anden grøn, men helt garantere tør jeg ikke.

For første Gang følte jeg mig besat af Vinens Aand. Hidtil havde jeg selv ført min Skude, nu kom den ind og vilde være Lods om Bord. Kommandoen fik den dog ikke, men den blandede sig forstyrrende i Navigationen, og vi var uøvet i Samarbejde. Jeg tog en Tur som Prøvesejlads, men det var ikke let. Vejen gik op og ned og delte sig til Tider i to og uden Vejviser. Der stod jeg, for hvad skulde jeg dog nu gøre, og

ofte kunde jeg pludselig træde saa bundløs dybt. Dog, jeg kom lykkelig og vel paa Vognen og holdt saa Krigsraad med mig selv.

Jeg kendte Ordene: „Naar en Mand kun er saa klog, at han kan indse sin egen Dumhed, gaar det ham aldrig helt galt“, og: „Den, der er klar over, at han er uklar, han er klar“. Derfor: jeg søgte at gøre mig klar, at jeg var uklar. Dette lykkedes, og jeg vedtog saa at tie bomstille. De fleste andre var værre faren, nogle havde brolagt Dagen med Drammer, andre var ogsaa elskovsberust, og for dem var det vist aller vanskeligst: Hjertet vilde her en Vej, Hovedet ofte en anden, medens Benene vilde gaa deres egne uransagelige Veje.

Omsider var vi paa Vognene, om vi var der alle, blev aldrig opklaret, og nu blev der Sang. Sang findes vel paa alle Veje, og hver udsynger sine Længsler, Tekst og Toner varierer. Fynboen synger om Hasselhegn og Humlehave, Elskov og Æblegrød, Grønlænderen om Bjørnemod og Sælspek, Polarlysliv og Skindposehygge. Her var der ogsaa baade Mod og Bjørne, men dog andet, der blev besunget, jeg skal ikke recitere.

Jeg var inderlig veltilpas og havde hele min sidste Smule Selvbeherskelse behov for ikke at synge med. Jeg mente, at min eneste Redning var absolut Tavshed og Minealvor, men dette var nær bleven mit Forlis, jeg blev overvurderet. — Naar Amor stormede, var Abelone ikke uangribelig. Dog, hvis en poetisk-sværmerisk Yngling kaldte ved hendes Klosterport og talte om Maaneskinstur med Zitherspil og Aftensange, var hun godt nok ubønhørlig. Det var kun, naar der blev banket paa Borgmuren af en virkelig Erobrer, en Stormbuk med alvorlige Hensigter, at hendes Vindebro gik paa lidt maaske for lette Hængsler, men ellers var der intet, der kunde rokke hendes massive Fysik og Psyke, Vinens Aand ikke heller. Trods Dagens Snapsestrabadser var hun fortsat klar, handlekraftig og højrøstet. Og pludselig tordnede hun „Holdt!“ og krævede bestemt en anden Kusk paa sin Vogn. Den ansatte: Landvæsens-

elev Niels Nielsen, mente hun ikke kunde staa for Spiritusprøven. Bestyreren maatte lystre, og han resolverede da, at jeg skulde være hans Stedfortræder.

Denne Udnævnelse huiede mig ikke, jeg frygtede mit Kørekort. men jeg modtog dog Hvervet mod at maatte køre foran. Der var 3 Vogne, jeg mente, Bestyreren bedst kunde overse det oprømte Selskab og tælle de tabte, naar han selv sluttede Toget, og heri gav han mig Medhold. Jeg bestemte nu Farten, og den blev langsom, for jeg følte min Uformuenhed til Væddeksersel.

Der var 2 Mil hjem, og inden vi naaede Vejs Ende, var Festens ualvorlige Del forbi, alle upassende Sange sungen, Opkastningernes Rædsler overstaaede, og Selskabet gleden ind i Rusens mindre smukke, mindre opløftende, men ogsaa mindre farlige Stadier: nogle sov, andre laa syge, ingen sang, og alle sad de og overskyllede hinanden med deres Fuselaande. —

Dette var Frugten af denne Ungdomsfest.

Næste Morgen var jeg til min Overtaskelse hverken død eller syg, men jeg havde et sjæleligt Ildebefindende efter Gaarsdagens aandelige Kost, og jeg var ulykkelig, for i Tanken saa jeg den Sorg, jeg vilde bringe dem, jeg saa nødig vilde saare, naar min Rus rygtedes, men det blev anderledes. Kokkepigen frelste mig.

Abelones Kjole var som hendes Gunst omfangsrig og rummelig. Gavl og Facade kunde godt være af forskellig Farve uden at dette med Sikkerhed vilde opdages. Men Tilfældets Luner o. s. v. Kort sagt: Hun fandt næste Morgen, at Bryst og Bag havde uens Striber. En Undersøgelse viste, at det var Opkastning, og da det var Ryggen, der var farveændret, var dermed hendes eget Alibi bevist, men hvem, Ophavsmanden eller -kvinden var, blev aldrig opklaret. En Analyse gav kun usikre Fingerpeg, saa hvad skulde hun gøre?

Men hendes Vrede skulde ud, og ud kom den, og for at være sikker paa at ramme den rette indledte hun med at

skælde alle ud. Men ogsaa denne Taktik var forfejlet, det kunde rokke hendes Ry som sikker Dommer ved Spiritusprøven, hvis alle faldt. Enkelte burde bestaa, og her var jeg saa heldig, at Loddet faldt paa mig. Med sikker Røst bedyrede hun i Urtebod og Herskabshus, at alle havde været saa forfærdelig fulde paa nær hende selv, hendes Favoritkæreste og saa min Ringhed. Hun kunde raabe højst, hun havde altsaa Ret, jeg blev frifunden, og jeg undlod for en Gangs Skyld at tilbagevise en uretfærdig Beskyldning.

Jeg var forbavset, og jeg var taknemmelig mod saavel min Amazone som mod den Lykke, der ogsaa her havde været bedre end min Forstand. Jeg lovede da mig selv bestemt ikke oftere at vove mig saa langt ud, at Bølgen kunde rokke mig, og jeg har holdt mit Ord.

Pladsen her var af Oplandets unge en attraet og ogsaa af mindre forstandige ældre betitlet „god Plads“: Kosten var fed, Sengen blød, Arbejdet let, Lønnen god, og den var fri for „dette uforskammede“ med ham Bonden, der vilde retlede „voksne Karle“ ja paatale Ting, der slet ikke „kom ham ved“ m. m. Og alt dette være indrømmet, men mangan ung kan saa usigelig let komme til at betale slig en „god Plads“ saa uerstattelig dyrt. — Der er to Former for Forlis, der vel mer end andet truer unge Mænd: Rushang og sædelig Forødelse. Det første fører dem ind i Taagelände, hvor alle Lys er Lygtemænd, det sidste slukker Lysene, der leder op mod Livets Højder, saa de suges ned i Raahedens fattig-klamme Kælder.

Her havde nu jeg ofret et Ungdomskaar paa et af de Steder, hvor al Tale, alle Tanker og eneste „Glæder“ var Usædelighed og Drik. Mens Aaret var inde, var Aaret mig uskønt, og Mindet om det er det endnu, og dog har jeg siden været glad for, at Raaheden ved sin første Kommen mig i Møde mødte mig i netop al sin usminkede Usselhed.

*

Ofte hører vi Veraabet: „Ak, Herregud. Jeg saa i Aftes en Del unge Mennesker, og de sang og var vist berusede. Ja, det er sørgeligt, naar de unge drikker, saadan har de aldrig gjort før“.

Vi kan hertil sige: „Græd dog ikke for det. Den unge vil sandelig selv udforske Verden og ret naturligt smage alle dens sære Safter. Han vil prøve alt for at kunne vælge det bedste, hans Livsopfattelse skal være hans egen. Saadan har det altid været, men det har den gamle glemt“.

Faar den unge Fornuft, vil han vælge det rette, og faar han Vilje følge sit Valg, men dette Tidspunkt naas ikke lige hurtigt af alle. Nogle er Lømler i 2, andre i 10 Aar, og nogle bli'r aldrig andet. For en voksen er Fuldskab mer graverende, for da ved vi, at enten er han endnu en Lømmel, eller har han i alt Fald været det saalænge, at Trangen fik Tag i ham.

Frihed under Ansvar er det eneste holdbare Opdragerprincip. Den voksne maa vise den unge, hvor alle Livets mange Veje fører hen, og saa maa han sige: „Gør som du vil min Dreng, men tag selv Følgerne, jeg kan det med min bedste Vilje ikke“. Drikker han sig en Kaadheds- eller Forsøgsrus, maa han selv kaste op, selv vadske sin Vest og selv klarere den med sine Tømmermænd, naar de næste Morgen møder til Reparation. Hans medfølende Moder maa ikke træde til for at gøre det for ham.

Ingen bliver Hel- eller Halvdranker uden, at han har haarde Huller i Fornuft eller Vilje og tilmed er ret blottet for højere Former for aandeligt Liv. Den, der for Alvor ejer dette, vil, som Aar lægges til Aar finde fler og fler Veje til andre og højere Tilværelsesglæder. Kun for den, der er aandelig arm, kan Rusens Rumsteren i Kødets være højeste Lykke. — „Drukkenhed er Udhængsskilt for indre Usseldom, og Drukkenbolte skal derfor ikke omvendes“, siger Alfred Bramsen, „de skal udryddes, de skal have Lov til hurtigst muligt at drikke sig ihjel“. ¹⁾

Dette er haardt ligesom gl. Tidens Bud: „Arbejd eller dø af Sult!“ men som dette er det sundt. Det er en Ulykke ved Understøttelse, Forbud eller Barnepigebaand at lukke for de Sold, der frasorterer et Samfunds moralske Umuliusser, det er en Forringelse af næste Generation. — Velordnede tyske Byer sendte i gl. Dage hver Morgen Vogne rundt for at opsamle de „Nattens Faldne“, der laa paa Steder, hvor de kunde hæmme Trafikken eller vansire den vaagnende By. De kørtes saa ud i en Bunke paa Byens Losseplads for der at udsove deres Rus. Saadanne Vogne gaar der billedlig talt endnu, og mer end een af mine Fæller her er siden da fjærnet af dem.

Rousseau siger: „Er en Moder for svag til at være Amme, eller Faderen ikke har Tid til at være Barnets Lærer, spilles Slægtens sidste Akt“. — Sofus Hansens Moder havde vist været en frugtbar Amme, hendes og Sønnens Former og Fylde kunde tyde derpaa, men hverken Fader eller Moder tog sig Tid til at være hans Fører, de overlod ham tilmed den tarveligst tænkelige Tumbleplads, og Resultatet blev derefter: Sønnens blev Slægtens sidste Skud.

Hansen blev aldrig Landmand. Hans af Sprut og Spise, Nikotin og Erotik trættede Hjerter kunde ikke i Længden fortsætte sit Pumpeværk i den fedtfulde Krop. Efter en anstrængt Aften „takkede det over“ og ophørte at slaa, og dette kaldes at dø af et Hjerteslag. „Hjertet slog ham ihjel“, docerede selvsikre Nabomadammer ved næste Kaffebord. I Virkeligheden var det ham, der slog Hjertet ihjel, men Resultatet var jo godt nok det samme. Han var da kun ganske ung, og ca. samtidig gik Petersen, hans Lærer og Leder, samme Vej. De fulgte Bramsens Bud: de udryddede sig selv.

Dette var mit første Besøg paa højere Hylder.

EN FOLKEPRÆST

Alle nord og de fleste syd for „Fjorden“, som nu har naaet Manddomsaaer og levet lidt med i deres Tid, kender Navnet: Ludvig Bøgeskov. Jeg fik den Lykke at møde denne Mand i min Ungdom, og som saa mange andre blev jeg ham Tak skyldig.

Da han som ung traadte ud i Livet, ejede hans Fader „Vester Egeskov“ i Ø. Vendsyssel. Han var født 1853, og hans Ungdom faldt altsaa i en aandelig Brydningstid. Den sindslige Højnelse, der da i grundtvigsk Iklædning gik hen over Landet, fandt Sangbund hos ham som hos saa mange andre sjælssunde unge, og han var af de mest evnerige.

Gaardejer Niels Krustrup i Guldager havde været en af min Bedstefaders nære Venner og Pioner under Vendsyssels folkelige Opblomstring. Hans Gaard paa Guldager Holme var da et materielt og menneskeligt rigt Hjem, der var mange og udmærkede Sønner og Døtre, saa her blev der den Gang Sang og Samlingssted for Tidens bedste Ungdom¹). 1880 blev Ludv. Bøgeskov gift med Niels Krustrups Datter Birgitte, og samtidig optog han sammen med sin Broder Johan Bøgeskov en Højskolegerning paa Bornholm. Dog Hjemlandslængselen laa dybt i hans og hans Hustrus Sind, og 1888 kom de derfor atter hjem, købte „Præstegaard“ i Serritslev ved Brønderslev, og dette deres Hjem blev nu i en Menneskealder Midtpunkt for et rigt og egenartet Liv.

Bøgeskov og Birgitte var praktisk dygtige Mennesker, og inden saa længe var deres Gaard en af Landsdelens mest vel-drevne, og da de var rige paa Initiativ og Energi, satte de meget i Scene, der kaldte deres Standsfæller til. —

Dog materiel Virksomhed var ikke L. B. nok. Da han havde arbejdet paa sin Gaard i 7 Aar, faaet den og sit Hjem i Orden

og sine Planer modnet, begyndte han 1893 at holde Møde med og for sine mange Venner, hvor de samledes om Sang og Samtaler. L. B. var en ypperlig Sanger og et Menneske, der havde noget paa Hjerte. Den, der virkelig har dette, finder ogsaa Ord derfor, Bøgeskov gjorde det samme, og da han blandt de, der kendte ham, var baade afholdt og højagtet, kom og hørte de ham gerne.

L. B. var en særpræget Mand, en religiøs dybt betaget Natur, og derfor fandt hans Ord Genklang hos saa mange varmhjertede Mennesker, høje og jævne, unge og gamle.

Men Bøgeskov var mere end en Samlingens, han var ogsaa en Kampens Mand. Den grundtvigske Religiositet, han mødte i sin Ungdom, havde vunden ham saa fuldt og helt, og mod denne Ungdomskærlighed var han tro — ja saa tro, at han kunde blive kaldt snæver eller stejl. Han mente, at mange af vore Højskoler blev Omnibusser, hvor de kunde komme og ogsaa føre an, der var religiøst golde og uden sædelige Værdier. Mod dem, han mente, der vilde sænke Niveauet, var han altid i Vaaben. I denne Kamp var han varm, maaske mere varm end varsom, og derved fik han ogsaa Modstandere. Som en af hans sidste Kampe kan nævnes hans bestemte Modstand imod, at Direktør Peter Nansen blev Ordfører ved Indvielsen af Grundtvigs Hus. For ham syntes et Samarbejde mellem Nansen og dette at være ligesaa umuligt som af flydende Farver at have sort og hvidt i samme Skaal.

Men trods Modstand blev den Kreds stor, der fik Centrum i Serritslev. Det rummelige Stuehus blev snart for lille, og der blev da som femte Fløj til hans Gaard rejst en af de største og kønneste Samlingssale, Vendsyssel ejer.

Her blev der nu mange og fastsatte aarlige Møder. L. B. trak selv det største Læs, men efterhaanden traadte stedse flere hjælpende til. Af fjerntboende kan saaledes nævnes Præsterne Laurtsen Kistrup og P. Pedersen, V. Tirsted, og særlig var Morten Larsen, Holstebro, her en tro Gæst.

Og naar der var „Møde hos Bøgeskov“, kom Folket til. Fra nære og fjerne Sogne mødte der Vogn efter Vogn med Mennesker, der her følte sig hjemme. Det var en Festlighed som ved et rigt Bondebryllup, og selv den store Sal blev ofte da for lille. Hvor der er Hjerterum, kan det netop til Tider knibe med Husrum. Men Dagen blev altid rig, det var mere Vennemøder end Forsamlinger, og aldrig synes jeg at have mødt en Folkesang som den, der disse Dage lød i Serritslev.

Men for de store og stores Møder glemte L. B. ikke Dagliglivet og Egnens unge. Om Vintren var her Onsdag Aften Møde for dem, og her var jeg en nødvendig svigtende Gæst. Vi havde en lille Mil at gaa, men kom vi end nok saa trætte ind fra Arbejdet, svandt Mødigheden med vor Aftengrød, og Humøret fulgte med Søndagstøjet og Tanken om, at det var Onsdag Aften.

Ad alle Veje kom der Ungdom. Mine Brødre og jeg kom ad den nordre og længst fra. Vi begyndte og var straks alene, men mange Gaarde gav Tilvækst, og inden vi naaede Maalet, var vi en hel lille kampglad Hær. Andre Veje var ogsaa frugtbare, og paa Slaget 7¹/₂ var Salen fyldt, Bøgeskov mødt, og saa begyndte vi og selvfølgelig med Sang, det, der fylder Hjertet, vil Tungen tolke. Sangen satte Liv i den arbejdssunde Ungdom, ja selv de mere døde og Salens frosne Ruder maatte da kapitulere.

L. B. „prædikede“ ikke for os, vi sang meget, han fortalte os lidt, men læste mere, og dette maa være rigtigt valgt, for vi gik altid derfra glade og med mere Virkelyst, og aldrig har jeg paa Hjemvejen her hørt et uhøvisk Ord.

Jeg ved ikke, om L. B. var ensidig, jeg har kun kendt ham, da jeg var ung og ikke rigtig rustet til kritisk Granskning, men jeg har mine Ungdomsminder i Behold, og derfor tør jeg trygt sige, at han for mig og for os unge har gjort en god og udbyttebringende Gerning. Hos ham har jeg hentet mange af min Ungdoms bedste Morgenminder.

L. B. var en Arbejdets Mand. Han havde samtidig en Landmands, en Foredragsholders og en Forfatter Gerning, var Medlem

af kirkeligt Udvalg, Redaktør af „Vort Samfund“ m. m. Hans Bøger: „Skov Kirsten“, „Inger Dal“, „Tre Gennembrudsmænd“, „Brydninger“ m. fl. er maaske ikke sproglige Mesterværker, men simple, smukke og sande Skildringer af religiøse Menneskers Kampe og Haab; og de, der er kendt i Nordjylland, vil læse dem med dobbelt Bytte.

Ludvig Bøgeskov døde 1914. Hans Liv havde været en Kæde af arbejdsrige Aar, men dog syntes han ved dets Slutning, at den Menneskealder, hans Manddom spændte over, og Følgeskabet med hans Hustru havde været som en altfor kort Sommersøndag.

*

Fra min fjerne Plads i Byen vilde jeg atter paa Landet, og jeg valgte da at blive Avlskarl hos Ludvig Bøgeskovs Svoger, Martin Jensen (Martin Gori!), Aarupgaard. Hans Gaard var stor og han selv meget borte, saa dette var i mine unge Øjne en meget stor Stilling, jeg her blev betroet, og jeg var glad for atter at komme i godt Selskab.

Dog ogsaa her mødte jeg ødelæggende Kræfter om end af anden Art. — Tuberkulosen var den Gang haard i mange jyske Egne, flere Slægter blev ganske udryddet, og i Martin Jensens højtbegavede Slægt var Dødshøsten haard.

Han var gift med Niels Krustrups Datter Sine, og dette var et Par udmærkede Mennesker: klare Hjerner, rige Naturer, og de var fulde af Virkelyst, men i min Tid var M. J. trods sine bedste Aar en dødsmerket Mand. Som Taxationsmand i Kreditforening m. m. var han meget borte, og var han hjemme, var han, den høie, kønne og sjælfulde Mand, altid paa Færde; men der var hos ham et skærende Misforhold mellem Vilje og Kræfter. Om Høsten var „Martin og Sine“ meget i Marken hos os, men hun gik da oftest med en let Stol, saa han jævnlig kunde hvile. Jeg forstod ikke da, hvor nær han var ved Livets Slutning, og om han gjorde det selv, ved jeg ikke rigtig. Over hele hans Væsen

var der en egen Blanding af dyb Sorg og ukuelig Glæde. Det syntes, som om ikke engang hans gode og ædruelige Tanke magtede at tage Troen og endnu mindre Haabet fra ham, og skete dette, bar han det i Tavshed for ikke at kaste Skygge ind i vi unges og Børnenes Sind. Han talte træt, men dog saa livfuldt om sine Planer for Fremtiden, men han fik ingen Fremtid, før før Aar var omme, var hans Liv forbi.

Hans Jordefærd var min første virkelige Sørgenhøjtid. Jeg følte Sorg over, at dette Menneske med det lyse Haab, at netop han skulde skuffes, og Højtid ved at samles med de mange Mennesker, der her mødte med den stille Alvor, der er Ungdommens Natur saa fjern og dog saa nær.

Med dette som Baggrund følte jeg mig dybt saaret ved, at et Par Deltagere (Forretningsforbindelser) uden at ænse min (en Bondekarls) Nærhed lagde Planer op om at udnytte en Mand, der var i Nød paa sin Gaard. Jeg var den Gang flittig Læser af Clark Russel, og jeg maatte mindes hans Ord: „Hvad er et Menneskes Liv? For den ene er det alt, for Verden intet. Fordi en Boble brister, standser Strømmen ikke sit Løb, Ørreden ikke sine Spring og Gedden ikke sin Graadighed.“ — Om deres Anslag lykkedes, ved jeg ikke, og det er nu ogsaa ligemeget hvem, der fik Pengene, for begge Parter har alt forlængst overskredet den Grænse, hvor ikke alene det forladte Lands uomvekslede Sedler, men ogsaa dets Guld er værdiløst som Betaalingsmiddel.

FOLKEHØJSKOLER

Min Fader gjorde mig en Dag opmærksom paa, at jeg var gaaet og bleven 20 Aar, og saa føjede han til: „Du har nu ganske vist tiltjent dig trænede Lemmer, Dagligtøj og Søndagsstads plus lidt Ynglingeluksus: Lommekam og Lakstøvler, Humbug¹⁾ og Harmonika. Ja, og saa jo da ogsaa noget reelt da, dine smaa tusinde Kroner i „Hjørring nørre Bank“, som du nu har ladet din So tage i Gaardens Truge, dine Plage sanke op paa mine Marker og dine Bier stjæle Støv til i din Mors Blomster, mens du selv gik i fremmed Sold. Se saadan er din Status, og det kan saamænd godt gaa saa langt, men du maa se at blive lidt klogere min Dreng, for den, der mangler noget i Hovedet, maa bruge sine Ben, for han kommer tit til svedende at saa det, som andre i Mag gaar og høster o. s. v.“

Saaledes talte min Far, for han vilde have mig paa Højskole og fandt det klogest at lokke med det, der kunde læres, men jeg vidste godt, at han tænkte mest paa de mere menneskelige Værdier, han mente, jeg her kunde hente.

Denne Plan var jeg imod. Jeg kom tit og gerne til Højskolens Møder, men jeg mente ikke, der her var nok for mig af lønnende at lære. Min Læsekunst var ikke stor, men stor nok, jeg kunde jo da forcere Dagens Avis, Aarets Almanak og det Par Bøger, jeg havde været saa heldig hidtil at hitte. Jeg kunde ogsaa skrive det, jeg havde Brug for, for jeg skrev aldrig. Og jeg kunde regne saa meget, at jeg aldrig fik for faa Penge tilbage i Byen. — Han talte saa noget om Brøker, men med dem kunde han ikke skræmme mig, for jeg havde erfaret, at Brøker kun var Bussemænd i Skolens Bure. Større Brøker gik aldrig løse paa Landet, i alt Fald havde jeg ingen mødt, siden jeg

reddede mig uden for Skolens Rækkerum. Derinde fandtes de ganske vist, det vidste jeg, jeg havde selv set dem og endda i foruroligende Størrelse, og somme Tider havde de rottet sig sammen til Brøksbrøker, som Degnen havde pudset paa de mest regnerappe Drengene, naar de i deres Selvsikkerhed løb for langt fra Hjorden, men ude i Praksis var der saamænd ingen Fare for at løbe paa dem, blot vi lod dem gaa.

Saadan tænkte jeg, og desuden vilde jeg se at sanke Penge til en Gaard. For 4000 Kr. mente jeg at kunne komme ind, men skulde dette ske, og ske skulde det, maatte vi sandelig se at færdes lidt forsigtigt.

Dog, efter et halvt Aars stille Kamp og Løfte om Tilskud gav jeg efter, og vi blev ret let enige om at vælge Vraa Høj-skole. Den kendte jeg, og meget drog os der, men ogsaa noget skræmmede mig: Højskoleelever regnede jeg da for en Art Overmennesker. Jeg havde somme Tider og ikke uden Ængstelse mødt nogle i Flok, og de syntes mig at se saaledes ud, saa jeg var saa sørgelig klar over, at jeg absolut ikke kunde „følge med“. Med denne Tanke var jeg forsonet, men jeg vilde hellere lide dette mit oplagte Nederlag langt borte. Fra Vraa vilde det med Vinden føres ud over vort halve Amt, at det var mig, der var den dummeste eller i heldigste Fald den næstdummeste af denne Høst.

Men et andet Moment drog mig endnu stærkere: Jeg vidste, at jeg en saadan Vinter vilde øge min Kreds af Kendinge, og det, at jeg senere hen lejlighedsvis kunde mødes med dem, regnede jeg for en livsvarig Værdi. Tog jeg længere bort, vilde disse sporløst spredes i vort snirklede Land, og der vilde gro Græs paa de Stier, der ikke kunde betrædes.

Ved Ungdommens Valg af Skole, tror jeg, at dette burde medregnes mer, end det ofte bli'r, det at miste sine Ungdomsvenner er et uerstatteligt Tab. Dog kan det ogsaa være frugtbringende at mødes med unge fra andre Egne, men hvad, der vejer mest, vil være forskelligt og bl. a. afhænge af Udstrækningen

af den unges fremtidige Virkeomraade. Mit Maal var hjemlig Gaard og Gerning, og bl. a. derfor valgte jeg Landsdelens Skole: Vraa.

Da Grundtvig vandt sig Tilhængere ogsaa nord for Limfjorden, rejste der aarlig stedse flere unge Mænd og Kvinder syd paa til Skolerne i Askov, Vallekilde, Testrup, hos Kold m. fl. Og ret rimeligt rejstes derfor snart Ønsket om en hjemlig Skole. Flere Planer var fremme, bl. a. var der Tale om en Skole i Lendum med Morten Eskesen som Forst., dog intet blev til mere end Tanke, Tale og smaa Forsøg. Men pludselig kom der uden større Betænkninger eller Basunstød en ung Mand, og han hed Jørgen Terkelsen, og han tog fat.

J. T. var 1844 født et Sted ved Vejle. Han var Bondesøn, men der var Stræben i ham mod mer end materielle Maal, han vilde være Lærer. Paa Jellinge Seminarium tog han sin Examen, og den var god nok, men mere værd for ham var dog den menneskelige Højnelse, han fik gennem dets udmærkede Forst. Svendsen, her blev han bl. a. optaget af Grundtvigs religiøse og skolemæssige Maal. Og for at blive fuldt fortrolig med det, der da var fremme i Tiden, tog han efter endt Examen paa Skole hos Kold. Besøget var kun kort, tre smaa Uger, men dog blev da hans Skæbne skreven, for han mødte her to Mennesker, en Mand og en Kvinde, der begge vandt ham og bestemte hans Fremtids Bane.

Manden var Kold og Kvinden en Vendelbopige, Kristine Albertsen. Paa disse Par Dage fik den ydre jævne Kold nedlagt, i den dog nu med Examen forsynede, unge Mand, Tanker, der gjorde ham samtidig ydmyg-ængstelig og varm for at melde sig i Højskolens Tjeneste. — Medens Kold tog hans Tanker, vandt Kristine hans Hjerte, og hun var en god og betydelig Kvinde, der styrkede hans Tro paa og Kærlighed til hans høje, men vovelige Maal.

For unge, sunde Sjæle er Verden lys og let, og bliver de to i Føjge, og Følget er, som det skal, og som det kan være,

vil en Gudehaand løfte dem op paa en Tinde, hvorfra Livets Herligheder ses, Vanskelighederne synes smaa, og deres Virke-trang og Offervilje bliver da uden snævre Grænser.

Ogsaa for Kristine og Terkelsen gik det saaledes. De vilde hjælpe hinanden at rejse en Højskole, men hvor skulde den være? — Ja, Kristine vilde helst have den derhjemme, for der var der Trang, og T. vilde ogsaa gerne følge hende derop, skønt hun kun kunde byde ham sin egen menneskelige Hjælp og saa en lille Lod af Hjemmets tomme Mark. Hendes Hjem laa i Landsbyen Stenum langt fra Vej og By, men dette skrækkede dem ikke, de tog frejdigt fat og byggede her paa bar Bund: Stenum Højskole.

Stenum Højskole indviedes 2. November 1872, begyndte med 24 Elever og voksede nu langsomt, men sikkert.

Kristine var en ydre og indre køn og betydelig Kvinde, og hun blev en udmærket Højskolemor. Høje og jævne, unge og gamle kom gerne i hendes Hjem, og hun havde valgt sig den rette Husbond.

Terkelsen havde den Vilje og de Kræfter, der her skulde til. Han ejede baade Hoved og Hjerte, og han var „selv hjemme“, saa han hentede sig jævnlig Modstandere, men de, der ret fik ham lært at kende, kunde kun holde af ham, og hos alle vandt han Respekt. Han var en Arbejdets Mand, der holdt Orden i sin Skole og dens Økonomi, en heldig Forening af grundtvigsk Menneskelighed og bjørnbaksk materielle Realisme, og derfor kunde han rejse en holdbar Borg i Vendelboernes Land. — Men en Ting bremsede dog der hans Gerning.

Som i sin Tid Rom var Verdens, blev Stenum nu paa de store Mødedage Vendsyssels, Centrum, men der var den Forskel paa disse to Byer, at medens alle Veje førte til Rom, gik der egentlig ingen til Stenum. Langt fra alle, der ønskede sig der til Møde, naaede derud, de blev frafiltreret af de vejløse Afstande. — Er vi uden Indkørsel til vor Gaard, kan vi et af to: lægge en Vej til Gaarden eller vor Gaard til Vejen. Det

første gør de fleste, men T. valgte det sidste. 1890 foretog T. sig sit Livs sikkert eneste Sneglehandling: han tog da sit Hus paa Ryggen og drog til Vraa. Da og saaledes fremstod „Vraa Højskole“. — Nu var der Vaar i Vraa.

4. Novb. 1898 mødte jeg her som Elev sammen med saa mange andre unge, som den store Skole kunde rumme, og 4 Lærere stod parat til vor Behandling. Min Glæde var stor ved at komme der, min Tro paa dens Nytte kun ringe, men lad mig sige det straks: Jeg tog fejl.

„Højskolen lærer dem for lidt“, siger somme; „Men“ riposterer dens Venner: „H. er mer end en Ladeplads for Kundskaber, den skal vise de unge Vejene til Tilværelsens holdbare Glæder. Livsglæde giver Virkelyst, og den virkeglade skal nok selv hitte Viden“. — Alt dette er rigtigt, og Højskolen har sikkert saaledes gjort stor ogsaa materiel Nytte. Men de, der kræver rigeligt Arbejde, har sikkert ogsaa Ret. Menneskelig Højnelse hindres ikke af samtidigt Arbejde, og Skærpelse her rammer kun de sløje, de, der duer, gaar alligevel af indre Trang i Gang.

Paa Vraa kunde vi da mod Driveribeskyldning sige: Dør forbi. Der var vel ingen synlig Arbejdstvang, ingen Plakat med: „Driveri forbudt“, men dog drev ingen, nogle vilde, andre turde ikke. Vore Skolekundskaber blev ordnet og øget, og vi har vist nu erfaret, at Manddommen har Brug for sikrere saadanne end Ungdommen med dens Arbejde af mere lemmelig Art.

Terkelsen selv var en dygtig Lærer. Jeg kom der blank for historisk Viden, men han behandlede enkelte Afsnit saaledes, at jeg efter Skolens Slutning købte mig en Verdenshistorie og i ledige Stunder lærte dens Skelet udenad for at kunne hægte da og senere sankede Bløddele op paa sin rette Plads. — Den Lærer, der lærer sine Elever lidt, men giver dem Mod paa mere, har gjort en bedre Gerning end ham, der har fyldt dem, men paa en saadan Maade, at de føler Trang til at komme uden for og kaste op.

Jens Bertelsen, nu Medforst. for Skolen og Valgmenighedens Præst, var da dens Førstelærer. Han havde været ved Skolen siden 1888, var nu gift med Terkelsens Datter og havde i Vendsyssel vundet andet end hende: Folkets Tillid og Hengivenhed. Og han fortjente det, J. B. var et ydre jævnt og indre fint, dygtigt Menneske. Det, han hjalp os i Gang med i vor Litteratur, fik for mig samme Betydning som Terkelsens Verdenshistorie.

Harrald Balslev, cand. theol., var just da kommen hjem fra Sverrig efter endt grundig gymnastisk Uddannelse, og han gjorde nu sit bedste for at sætte sin svenske Smidighed ind i vore danske Landbolemmer og for at gøre os grundig kendt med vor kropslige Fysik og Funktion. Og denne hans Gerning var os til Gavn, kun den Ungdom, der fatter og vogter ogsaa sit legemlige Vel, er arbejdssikker. — H. B. var en fin Natur, men ligesom lidt for meget „Stuemenneske“ til helt at blive Høvding for Landets mere maskuline Ungdom. Han er nu Forst. for Pige højskolen i Ubberup og sikkert her paa sin rette Plads.

N. K. Nielsen var ung Landbrugskandidat, underviste for første Gang og var da uden pædagogisk Træning, men det var godt, han var der. Han øgede i ikke ringe Grad Interessen for vor hjemlige Gerning, og saa kunde vi godt lide ham. Han var en Handlingens Mand, en af dem, der rider samme Dag, han sadler. Han er nu Ejer af Follerupgaard ved Fredericia.

Skolens mange Elever var saa godt som alle udmærkede unge Mennesker, der nu sidder som Mænd paa deres nordjydske Gaarde og flere i fremskudte Stillinger, mens en enkelt, S. Saksager, er Landsretssagfører i Oplandets By: Hjørring. Og alle var vi glade for denne Vinter, der var saa meget, der ikke alene klarede vor Tanke og øgede vor Viden, men ogsaa saa fint fik smykket vort Sind. Vi følte, vi her var i et godt Hjem, Luffen var ren, og ude og inde blev der levet et muntert, jævnt og virksomt Liv. Kristine Terkelsen var Landets egen Datter,

og Landet var stolt af hende. „Frue“ sagde Skolens Landbovenner kun nødig, med denne sjælsløse Sladretittel skulde ikke ogsaa hun vansires, hun vedblev at bære sit jævne, kønne Kvindenavn: Kristine.

Terkelsens ypperlige Oplæsning af vor rige, men før for os fremmede Litteratur, bl. a. af Bjørnsons fjældfriske Fortællinger, var noget af det, der mest byggede os op og viste os nye, lokkende Veje. — Her mødte vi ogsaa det, der er saa betagende for unge Sind: Stilhed og Toner. Skolens Forst. og Døtre var Musikkens Mestre. Og her fik vi Lov til selv at synge, vi lærte mange nye Sange og Salmer, og de gode gamle, men evig unge, sang vi atter og atter — ikke for at lære dem, men for at blive dem, og vi blev dem. De slog Rod i vort Sind, og de gror der endnu.

*

Fra Højskolen tog jeg hjem for at hjælpe min Far som Tak, fordi jeg ikke fik min Vilje med Skolen, og jeg narrede ham ikke. Ingeninde har jeg ejet en Arbejdslyst som da, saa langt var alt godt, Skolen havde kun gavnet os og ogsaa som Arbejdere, men jeg havde mistet min Fred. — Der var der dybt i mit Sind tændt en lille lønlig Kærlighed, men endelig ingen maatte ane den, for jeg bluedes over at huse saa høje Maal.

Om den hemmeligt forelskede ganske unge Mand hedder det vist:

I Hjertet han bærer en Hemmelighed,
som ingen — uden Alverden — ved.

Og sandt er det, for hans troskyldige Ynglingeøje vil røbe ham og ofte før, han ret ved det selv. — Trods Løfter om det modsatte gik det mig ligesaa. Oftest er det vist Moderen, der læser de unges Hjertesorger eller -glæder, hun ser her klarest og er maaske ogsaa den mest interesserede, men her var det

min Fader, og jeg gik til Bekendelse, for jeg vidste, at han ikke bragte betroet Gods til Torvs.

Før var mit Maal en lille mønsterdreven Gaard (ja unge Maal er og skal være høje). Dette var ændret, mit Ønske var nu en Landbrugsexamen for saa væbnet med denne Viden at træde ind som beskeden Hjælper i det Skoleliv og -arbejde, der her saa helt havde vundet mig. Min Landbolyst var lige frisk, men med denne Uddannelse turde jeg trygt emigrere til mit nye Rige, for jeg havde fortsat Borgerret i det gamle, Broen var ikke brændt. Det var dette nye Maal, der stjal mine Tanker, men min Fader vilde intet raade, han turde ikke røre mit Ror i de for ham fremmede Vande. Vi var to om Tanken, men kun een om Raadet, og jeg frygtede Holdbarhed af Evner og Pengekraft. Jeg turde ikke undlade at lægge Vejen om ad en Landbrugsskole, mine Forkundskaber var for faa, og jeg vilde ogsaa først prøve at løfte paa tungere Byrder, end dem Højskolen bød, men en saadan Forskole vilde tage Fjerdedelen af min Formue. Valget var vanskeligt, og først sent paa Somren forelaa dets Resultat.

Ladelund Landbrugsskole blev den, jeg valgte. Her mødte jeg $\frac{4}{11}$, 99, Aften, en Skare paa ca. 160 unge Landmænd eller Mejerister. Vi modtoges af 5 Lærere, og jeg var meget spændt paa, om nu ogsaa en saadan Samling sultne unge Sjæle en Vinter lang kunde mættes af saa faa.

Forst. Niels Pedersen tog straks fat efter næste Dags Davre, og ham syntes jeg godt om, han var ydre anseelig og indre frodig. Den første Time brugte han til at lære os Landets (Skolens) Love. De havde mere end een §, og mange var saa morsomme, at jeg mindes dem endnu: Banen passerede Skolens Port, og, sagde han, vi maatte gerne se paa Toget og om Søndagen vinke til glade Børn og dito Damer, for med den Fart var Risikoen ringe, i alt Fald havde han endnu ikke mistet nogle af sine Mænd paa den Maade. Men vi maatte endelig ikke lægge noget paa Skinnerne, for der var engang en ung

Mand, der sidst paa Maaneden vilde prøve, hvad en Femøre kunde drive det til, om den kunde trykkes ud til en Tiøre, men den blev til meget mer, den blev til 16 Kroner, for det er nemlig Begyndelsesbøden for Togattentat o. s. v.

Indledningen var lovende, men Skolen blev mig dog delvis en Skuffelse, jeg lærte mindre end ventet. En af Lærerne var lidt ung og endnu uden den Vaabenfærdighed, der skal til for at faa et saa samtidig vigtigt og vanskeligt Fag som Kemi retvendt jongleret ind i ofte modstridende Hjerner. En anden Lærer var ikke rigtig rask dette Aar og savnede da Smidighed og Koncentrationskraft til at række os den rette Extrakt af sine fyldende Fag. Begge var et Par samvittighedsfulde og kundskabsrige Mænd.

Jens Johansen, den kendte Regnemester, var vor Lærer i Regning og Fysik. Her var han selv en Mester, hans Tanke gik aldrig galt i Byen, men det kneb til Tider for os at følge ham i Højden. Naar jeg siden saa en Flyver som en løsreven jordisk Tankestreg forsvinde bag en Himlens Sky, mens et undrende Publikum stod med Knæk i Nakken, maatte jeg minde J. J. i hans mest bevingede Timer og med talfyldte Tavler. Der som her var der Beundring for Flyveren, hans Mod og hans Magt. Der var Stolthed over, at en Jordens Søn virkelig kunde svinge sig saa højt, men Tilskuerne forblev fortsat ved Jorden, Forbindelsen var brudt. — Blandt Mejeristerne var der flere baade sikre og selvsikre Beregnere, og her var han den rette Mand, der var ingen Fare for, at de i deres Overlegenhed skulde faa deres Mester fra centrifugeret.

Skolen ejede to dygtige Pædagoger, men kun den ene kunde helt ofre os sine Kræfter, det var N. K. Kristensen. Til vort Held havde han hele Husdyrbruget, og han var dets fortrinlige Tolker.

Forstanderen selv var egentlig hans Overmand, han var rigere paa Farve, men han var saa optaget, at han ikke altid naaede at faa sine Ting sat i System. Og dog: — han var

ogsaa saa rig paa saavel Vid som Viden, at han, skønt han deltog i mange Møder og megen Debat med højere Aander, evnede hjemme hos os at træde ned, bruge „barnlige“ Billeder og tale om Tingene i et Sprog, vi forstod. — Forst. N. P. var en god og genial Mand. Han havde selv skabt sin Skole og i disse Skolers paa Modstand og Kampe rige Urtid, saa han havde slidt og sled haardt, og hans Skoleledelse kunde godt være præget deraf, men vi forstod og tilgav ham og gik altid med Glæde til og fra hans aldrig trivielle Timer.

Skolen havde Elever fra det ganske Land, fra Skagen til Slien, fra Romø til Rønne, og det var en Samling værdifulde unge Mænd og endnu bedre — ikke end de bedste, men — end Middelt i Vraa. Grunden var næppe aftagende Folkekvalitet mod Nord, for en Del af de ikke-daarligste var Vendelboere, men det var allerede da lidt en Mode at tage paa Højskole, ikke alle kom der af egen indre Trang. Landbrugsskolen var da mere ny og derfor i Modvind. De gamle havde ikke været der, de forstod den ikke og frygtede maaske ogsaa de unges Overlegenhed, de kunde være haarde nok endda. Derfor: her kom da kun de, der var rigest rustet med Virkelyst og Vilje. Det var saa godt som alle Bøndersønner, der havde været paa Højskole og der faaet Kundskabstrangen styrket. — Mange af dem er nu landskendte Mænd.

For at spare levede jeg paa tør Kost, og jeg var den eneste, der gjorde det, saa jeg skammede mig straks derover, men naar jeg stod tidlig op, kunde jeg naa, før de fineste viste sig, at faa hentet Brød i Brørup, Mælk i Mejeriet o. s. v., og saa gik det fint.

En nu i Vestjylland kendt Sogneraadsformand og Forgrundsfigur var en af dem, jeg satte højest. Han havde alle en ung Mands Dyder paa nær en, een eneste: han var om Morgenen ganske uden Mod paa Opstandelse og Davre. Jeg talte dog saa længe med ham om Dejligheden ved en tidlig Tur, — at han endelig en Morgen mødte i halvt vaagen, men fuldt ud-

rustet Stand. Men — gid han var bleven i Sikkerhed, for Skæbnen vilde ham det ilde. I Selskab med sin trofaste Stok og tændte Porcelænspipe rutschede han ned ad „Legaardshusets“ morgenmørke Trappe. Ved dens Fod indhentede de mig alle tre, Stokken først, Manden næst og Piben sidst, og Gensynet var sørgeligt, for denne havde faaet sit Hoved og Ejeren sin Buksebag flækket, medens Kæppen laa og havde brækket sig paa Midten. Piben var den eneste, der gennemførte Programmet, for den „gik ud“. Manden for det hele vilde atter ind og aldrig op saa tidlig mer. „Ikke for det, for han kunde sagtens, men det kunde ligefrem ikke betale sig“, sa' han, og set bag fra var der ogsaa ganske rigtig — ikke sort paa hvidt, men — hvidt paa sort for det.

Med mine Mønter gik det, som det gaar saa let og tit: det, jeg havde medbragt og beregnet som passende, slog ikke til. Da jeg skulde rejse, stod jeg i Skyld til Skolen for 20 Kr., og jeg havde kun Rejsepenge til et Sted mellem Randers og Hobro. Landbrugslærer Konradi var da endnu ikke Lærer, men Skolens Bogholder, og nedbøjet gik jeg til ham for at høre, om jeg maatte sende min Skyld, naar jeg kom hjem. Hvordan jeg skulde klare Rejsens nordlige Del, haabede jeg i mit stille Sind, at jeg nok fandt Udvej for nord for Fredericia, for der slap vi de aldrig tiende Øboer. — I Stedet for Svar tog K. sin private Pengepose, gav mig 30 Kr. og sa': „Vær saa god, her har du dem, saa kan du klare den som en pæn Mand“. — Med denne Tillid steg hans Stjerne atter hos mig, for jeg var dog kun højst $\frac{1}{160}$ af hans unge Forb. og snart tre Breddegrader borte. Pengene sendte jeg ham følgelig straks, saa var dette formelt forbi, men alle gode Minder, et Menneske har sat sig, staar stedse og trækker Renter, og jeg har siden da hver Termin sendt ham en — venlig Tanke.

Saa havde jeg staaet de to Skoler igennem, der med Tiden blev den danske Bondestands. Der er næppe nu mange af de Mænd, som i Stilhed hjemme paa deres Gaard — Storgaard

eller Bol — eller ude t Standens store Fællesvirke er i Spidsen for dens mægtige Opdrift, der ikke som unge har gæstet begge disse dens Skoler. — Folk fra fjernere Stænder deler ofte vore førende Bønder i dem, der af Højskolen er aandelig og dem, der af Fagskolen er faglig vakt, men en saadan Sondring er usand. Det er saa godt som altid de samme Folk, der har øst af begge Kilder og her hentet den Kærlighed og Kundskab, der gav dem Ildhu til at gaa frem og Evne til at hitte de holdbare Veje.

Den gode Højskole har funderet den unges almene Viden og øget hans Virkelyst og Trang til faglig Forstaaelse. Denne har han saa hentet paa Fagskolen, og ikke mindst har den unge Bondesøn her hentet een Ting, der har gjort Standen sikker: en naturvidenskabelig Byggegrund. Her blev han tvungen til at lade Tanken træde de faste Veje og altid sætte sit sunde: Hvorfor?

Jeg havde knap her hentet saa meget som haabet (Haabene var kanske ogsaa for høje) men jeg var glad for det „lidet“, jeg lærte og egentlig mest for Udbyttet af vort „værste“ Fag: Kemi. Her saa vi mange af Tilværelsens Foreteelser, der før for os var Taage, dukke dagklare frem: Forbrænding, Kulsyre-assimilation, Planternes org. Opbygning og Energibinding, Dyrenes tilsvarende Tilbageføring m. m. m. Og her hentede vi mer end Opdagerglæde, her fik vi Forstaaelse af Arbejdsmaaden indenfor og imellem de to Jordens mægtige samarbejdende Riger (Plante- og Dyreriget), hvorfra netop vi skulde hente vore Hjælpere: Planterne, der som Pionerer aarlig skulde skikkes i Marken for af Solens Lys, Skyens Regn og Luftens og Jordens otte til deres Opbygningsbrug bestemte Stoffer at hjemhente den højeste Høst, og Dyrene, vi saa kunde lade træde til for af denne at udspalte det, der havde Menneskeværd, og give Jorden dens Rest retour. Vi saa, at i denne Strøm skulde ogsaa vi engang, som nu den enkelte og Standen, sætte vore Midler ind, at vor og Nationens Velstand bestemtes af denne

mægtige Omsætnings Økonomi og denne igen af ikke alene vor Energi, men ogsaa af, hvor godt vi forstod hele dette fint afstemte Stykke Naturspil.

Højskolen fik os til at sande Grundtvigs kendte Ord:

Den Mand har aldrig levet,
der klog paa det er blevet,
han først ej havde kær.

Landbrugsskolen afkræftede ikke dette, men den lærte os, at Ordene ogsaa kunde vendes om: Interessen for og Kærligheden til vor Gerning var vokset med Forstaaelsen. — Vi kom ikke hjem med Recept til at drive en Gaard efter, som tit Ukyndigheden tror, men vi havde faaet en Forstaaelse af mange Forhold, der let lejlighedsvis kunde have ogsaa Pengeværd. Et kvart Tusinde Kroner var for mig en Formue, men jeg regnede da med, at der ikke i en halvthundreaarig Landbrugsgerning skulde undgaas ret mange eller ret store Fejlgreb, før den atter var tjent ind.

Saaledes dømte jeg da, og denne Dom er ikke ændret i den lille Menneskealder, hvor jeg nu har haft den til Eftertænkning.

*

Udlandets Pædagoger gæster vort Land for ved Selvsyn at se, hvad det ved vor Folkehøjskole er, der gør, at det har blomstret saa rigt i dens Spor. De udspørger og opnoterer: Timetal og Fag, Pensa og Examinere m. m. m., og saa gaar de hjem, sukkende: Ja, men det er jo det, vi ogsaa akkurat har. — Kun de mere forstaaende vil vide, at hvor der, hos os eller ude, holdes „Højskole“ saaledes, at Sindet højnes, og Virke-
modet vokser, maa der bydes paa mer end simpel Viden, der maa ogsaa da være noget, der kan tænde Glød, Tro og Tillid i Sindene.

For den, der er ung og sjælelig sund, er Verden hellig. Han tilbeder det Liv, han gaar i Møde, tilbeder det i Løn, ingen maa ane det, men han gør det alligevel.

Ingen ved, hvor du var dejlig,
 du min Ungdoms Drøm,
 dejlig som en Sommer-Soldag
 paa den dybe Strøm,
 gyldent Solskin paa det brede,
 blaa og blanke Hav —
 ydmygt sang mit Hjerte for dig,
 men min Tunge tav.

Vald. Rørdam.¹⁾

Den, der nedtramper denne den unges Tro, gør ham fattig, men den, der kan dele og styrke den, vil øge hans indre og ydre Værd. Og det er her, Hemmeligheden er: Højskolen har styrket Ungdommens Tro til det Liv, de skulde leve, saa de saa, det var rigt og ejede Værdier af en saadan Art, at de kun kunde tro paa ogsaa Holdbarheden. — Der er saa meget, vi som unge kan tænke og synes, men som vi dog ikke siger og ej heller bør sige. Men for den ældre er det anderledes, for ham er Tingene lutret i Tilværelsens Skærsild, og da kan han føle det som sin Pligt at sige det, han atter og atter har set: at den, der ikke har funden frem til denne af Kærlighed til Livets Værdier udsprungne Forvisning om deres Varighed, han bygger paa Bobler, der brister saa uendelig let. Dette er noget, den, der er tænkende og ærlig mod sig selv, mer og mer maa sande, og det er det, der blev en Lykke for vor Stand, at der rejstes den en Højskole, der ikke alene væbnede den med Viden, men ogsaa bramfrit og redeligt og ofte uden Ord gav Ungdommen Mod til at tro det, de med deres hele Natur tragtede efter at tro: at det i Livet, der drog dem, var et Arbejde værd, fordi det var holdbart og helligt.

Ikke faa af dem, der har vor Højskole kær, nærer Frygt for dens Forlis, Frygt for at om ikke dens Ydre saa dens Indre skal dele Guldhornenes Skæbne, og maaske nok noget kan nære denne Angst, men — —. Der har altid været og vil vel ogsaa altid være Mennesker og ogsaa Ungdom, der er saa aandelig arme, at de kun kan fatte og værdsætte letkøbte Lyster

i et dyrisk Bodega, men der vil ogsaa altid og ogsaa i den mest materialistiske Tid være Ungdom, og vist flere end vi tror, der i Dybet af deres Hjerter drives af Længsel mod det, der under deres stille Stræben mod højere Maal kan række dem en Haand.

Men der er noget andet, der let kan lede den ukendte vild: Landets Folkehøjskole begyndte allerede i min Ungdom paa det, der siden da er fortsat og taget til: at skifte Navn og Ham.

Børneskolens stigende Timetal og Dygtighed har gjort, at Ungdommen ikke nu, som da Højskolen fik sin første rent faglige Form, har samme Trang til øget Fundering i almene eller højere Skolefag. Trangen til Højskolens Kundskaber, og maaske endnu mere Troen paa denne Trang, har derfor været i Daling, medens samtidig Landbrugets mægtige Udvikling hos sin Udøver har krævet stadig større Fyld af teknisk Viden og „videnskabelig“ Forstaaelse. — Det er derfor intet Under, at stedse flere af de unge Mænd, der i de sidste Slægtled har sat sig som Maal at tage en Gerning op i den Folkehøjskole, der vandt dem, har valgt at ruste sig med netop naturvidenskabelig og landbrugsfaglig Kundskab og Kunnen. Af disse unge Mænd, Højskolens egne og ofte ogsaa bedste Arvtagere, er den danske Landbrugsskole skabt, det er dem, der her har ført og fortsat fører an. Den og Højskolen er spiret af samme Sæd, deres Kerne er ens, de har kun omspunden sig med forskellig kundskabelig Skal. Og ogsaa andet er paa begges Fane: det, der mer end meget andet kalder og kendetegner sund Ungdom: Idræt og Sang.

De mest villende unge Mænd har søgt og søger begge Skoler, men naar Tilgangen til de sidste dog har været stærkest stigende, maa dette ikke tydes, hvad det ofte med Ængstelse bli'r, som Tegn paa tilsvarende aandelig Aflomstring. Det er ikke alene Landbrugsskolens mere materielle Dragt, der drager, det er ogsaa dens hele højskolelige Aand og Herkomst, og jeg ved, at mange nu forlader vore gode Landbrugsskoler med

et Udbytte, der ogsaa etisk højnende kan helt eller henad jævntiltes med det, de har hjemhentet hos dens Moder og Medarbejder: Højskolen. De, der kender og værdsætter vor Folkehøjskole, vil derfor med Tryghed erkende, at denne endnu staar ufalmet i Blomst, og at det, der af enkelte tydes som Flugt fra Fanen, kun er lidt Forflytning fra dens gamle Ridderborge til disses Afbyggergaarde: Landbrugsskolen.

De mange unge Mænd, der mødtes paa de to Ungdomsskoler, der blev mine, følte, at disse trods forskellig ydre Dragt af Væsen var ens, og ikke mindst derfor var vi glade for, vi kom der, og jeg er det endnu.

VENDELBOER

Foraar 1900 var der Strid i mit Sind, Strid mellem Skolen og min lille forrevne Restformue. Den første foreslog Fortsættelseskursus for Sommeren, mens den sidste mente, at det vist var mest raadeligt at skynde sig hjem, købe Landbohøjskolens Lærebøger, arbejde om Dagen, læse i Aftentiden, og saa i alle ellers ledige Stunder tænke lidt Drøv paa Tingene. Dens Raad blev fulgt.

Vi solgte da vor Gaard i Vrejlev og købte en i Mygdal¹⁾ (mellem Hjørring og Skagen). — Bjergby-Mygdal er samhörrende Sogne, de regnedes den Gang for kulturelt at være et af vort Amts Oacer, og jeg fandt, det var sandt. Det var et vaagent Folk; for alt godt eller nyttigt Nyt stod deres Døre aabne, mens de samtidig tro holdt fast ved Fortidens Spartadyder.

Hvad var Grunden? — Sikkert flere.

Der er Storhed i Stedets Natur. Bjergby-Mygdal er ikke flade Flæskesidesogne, hvor alt er i Vinkel, kartoffelbelagt og 400 Kr. værd pr. Td. Ld. Her er ganske vist noget for Tandem, men ogsaa noget og mere for Øjet: halsbrækkende „Fjeldpartier“ med grønne Bunde, brune Sider og høje Toppe, hvorfra Verden og Situationen kan overses. Vor Gaard laa 210 Fod over Havet, og mod Øst, Vest og Nord kunde dette ses. Mod Syd kunde Øjet mønstre Landet omtrent til Vildmosen, hvor Røgen fra en aargammel Brand triumferende forkyndte, at Menneskene dog endnu ikke alle Vegne var Jordens og Elementernes Herre.

En saadan Natur gør sit til, at Menneskene ikke drysser sig i kronisk Søvn og tror, at Verden ender med Høkerens Hønsesgaard. Udsyn og Saltvandsvind hindrer de unge i at sidde og forpuppe i hjemmelummer Luft og de gamle i at gro til i Grisk-

hed. Men Folkets Tak for sjælelig Sundhed kunde de dog ogsaa give anden Adresse. I deres tre Skoler var der da udmærkede Mænd, som her i en Menneskealder havde gjort deres Gerning og efterladt sig Spor. De havde vakt Virkelyst og Hjemkærlighed i Børnenes Sind, saa de som unge var rejst ud i Verden og — kommen tilbage med denne.

I Bjergby Skole havde vi Eskildsen, en virksom Mand med mange Interesser og ikke mindst for Idræt. Han var mangeaarig Formand for Amtets Skyttekredse og har sin Andel i, at Bjergby Ungdom ansaas for Landsdelens friskeste Gymnaster.

Til Mygdal nordre Skole kom der 1862 nede fra Gjøel en ung kraftfuld Sognefogedsøn, Niels Peter Madsen. Han vandt hurtigt Folkets Agtelse, blev Formand for dets Sogneraad m. m. 1882 blev han, uden at det fra hans Side var attraaet, opfordret til at indtræde i Landstinget. — Dette gjorde ham samtidig glad og betænkelig. Han havde Interesse for sit Lands Politik, men det var ham haardt imod at skulle forlade den Skole og det Folk, han med Glæde arbejdede for og iblandt, og det var ham en Sorg, at han ikke saa som før helt kunde leve i sit Hjem og for sine Børn.

Dog, han tog imod Valget, og gennem en Menneskealder gjorde „Madsen-Mygdal“ et stort Arbejde som Landstingsmand, Statsrevisor m. m., men Skole, Sogn og Hjem glemte han dog ikke, og de glemte ikke ham. Trods det mægtige Arbejde i Storstad og Ting var hans Hjem stadig det lille nordjydske Sogn. Hans Arbejdsevne var stor, og det Rigsdagen levnede af Tid og Kræfter, ofrede han paa Skole, Hjem og Børn. Naar „Madsen“ kom hjem, blev der Højtid der og i de Huse og Gaarde, han kunde naa at gæste.

Da jeg 1900 kom til Mygdal, havde hans yngste Søn, Thomas, været hjemme som Vikar, men var nu atter rejst. „Han vilde lære at blive Landmand“, hed det sig. „Thomas“ havde da i sit Hjemsovn en høj Stjerne hos unge og gamle. Det var dem en Sorg, at han nu vilde forlade dem, og de forstod det ikke,

for de skulde nok kræve ham indsat i sin Faders Embede, og dette var dog en stor Stilling, mente de, ja den største i Sognet — „næst efter Præstens jo da,“

Naar han nu vilde være Landmand; kunde de kun tænke sig, at han vilde ind i en større Gaard, han kunde faa for Prioriteterne. „Og han skal nok klare den, for dygtig det er han“, slog de fast. — Ingen, og sikkert mindst han selv, anede da, at den prioritetsbetyngede „Gaard“, han engang skulde overtage, blev — den danske Stat.

Gamle Madsen-Mygdal var en Arbejdets og Soliditetens Mand, og af disse Egenskaber var hans Elever ikke forbleven ubesmittede.

Mygdal søndre Skole havde da Jens Pedersen som Lærer. Han var fra Egnen ved Odder, et stille Menneske og en sjælden fin og dyb religiøs Natur. — Der var her halvvoxsne, opvakte Børn hjemme, somme Tider en Vikar og altid en Lærerinde, gennem mange Aar en udmærket Kvinde, Johanne Lauritsen fra Taars. Ved Samspil mellem unge og ældre skabtes her et værdifuldt Midtpunkt for Egnens unge. Nu er de gamle borte og de unge spredt, en Søn er Lærer i Ryslinge, andre i Amerika o. s. fr., men vi er vist ikke faa, der altid med Tak vil tilbage-tænke dette lille Skolehjem, hvor Alvor og Humor da havde hjemme. — Gamle Lærer Pedersen var et fint Menneske, og jeg kan ikke uden at tænke paa ham mindes et Ord fra „De vises Sten“: „Saalænge Jorden har Børn som Hansine, maa Menneskene tro, der er Engle i Himlen“.

Da jeg nu atter og for maaske stedse skulde forlade min Hjemstavn, følte jeg ret Styrken af de Baand, der bandt. Saa godt jeg kunde, tænkte jeg da over, om der virkelig var noget egent over Folket paa Fortidens „Vendel“, og det fandt og finder jeg, at der var.

„Jylland har Vorherre da skabt, men Sjælland er kun noget, Menneskene selv har gjort“, siger Jeppe Aakjær, og han føjede til, da I. C. Christensen flyttede sin Virke fra Rigsdag til Hede-

selskab: „Jyllands ægtefødte Søn kan leve sit Livs Middag hvor som helst, men hans Aften kun der, hvor hans Morgen randt“. Jeg stod nu i Begreb med at begrave mig i en hjemmegjort By, men det var tidlig paa min Tilværelses Formiddag, saa jeg trøstede mig med, at jeg atter kunde naa hjem, for Dagen syntes mig saa lang.

„Det var de stærkeste Germaner, der fortsatte længst mod Nord, og Norden har fortsat sorteret dem“, siger Etnografien. Dette er sikkert sandt, men en Sortering finder jo Sted alle Vegne, og kun naar vi kender de Kræfter, der drager og bortjager, kan vi tiltænke os Resultatet. — Her lidt af det jeg mente at se hos den sorterende Natur og dens Folk: Vidsyn, Havstorme og Ensomhed — sunde Sæder, Retsind, Sjælfuldhed, Virketrang og Troskab.

*

„Det danske Folk er, modsat det engelske, gradvis ændret fra søfarende til flæskeproducerende, og heri er der en Fare for vor Folkekvalitet“, siger Povl Drachmann. — Maaske? — Men er der en Fare, er denne mindre, hvor Øjet rækker langt, end hvor Menneskene staar med Hovederne under en Busk og ikke kan tænke sig værdifuldere Viden end den, de kan hente ved at snuse til Nabokonens Skorstensrøg eller højere Dom end den, der fældes i nærmeste Sladrestue.

Vendelboerne kan nøjes med mindre Redskabshuse, thi Blæsten kræver, at Landets Harver og ofte Plove med m. m. ta'r fast Plads paa Tagene (Tromlen saas dog kun sjælden der), og er Stormen særlig slem, maa alle vaabenføre Folk fra 12 til 60 Aar ofte ud for trods Islag og Mørke at manøvrere med Ballasten. De, der da og i Storme, hvor Solen var ved at blæse ned, ikke har kunnet holde den gaende paa de stejle Straatage med en Harve som Klatreklo, har aldrig naaet at faa hverken Kæreste, Kone eller Børn, de er, som ormeædte Æbler, længst

forinden blæst ned og enten begravet i Rendestenen, som den skal, der dør af Skræk, eller efter endt Besvimelse retireret syd paa til mindre svimle Zoner.

Og Far, han stod der lav og vred,
mens Møntørvsklumper sejled ned
fra Toppen af hans Gaard.
For hvert et Rusk i Aas og Tag
vi frygted Fald og Dommedag.

— — —
Og Far løb til:
„Gud fri vos vel!
Fik Laden nu sin Rest?“

Jeppe Aakjær.

Thyboen siger, at Vestenvinden hos dem af hver Generation fører de mest kærnesvage Individier til Mors, hvor Vendsyssels aarlige Avner gaar hen, skal ikke her efterspores. — Men Stormen mer end tolder af Folket, den kan ogsaa sænke Stemmen og fortælle det, de nødigt glemmer, eller bringe Bud om Menne-skenes Færd og Naturens Trylleri.

Og Natbrisen bærer af Hø fra din Vogn
de dejligste Dufte til fjerneste Sogn.

Jeppe Aakjær.

Stilheden paa de ensomme Gaarde, de vide Marker og Moser, Heder og Enge har ogsaa kunnet mærke sit Folk. Den, der i sin mest levende Ungdom Dag efter Dag har fulgt sit Spand, sin Plov og sin Fure i ensomt Selskab med Himlens Skyer, Markens Dyr, sig selv og sine Tanker, vil vokse sig stærkere og dybere end den, der da var forvist til et Værksteds snævre Støj. Og selv den, der som ung sad ved Kundskabens korrekte Bord, kan være fattig og fortovsflad mod den uskoledede Landets Søn, der tit har tilbragt sine Ynglingeaaars længselsfulde Sommeraftener paa Udmarkens Høje, hvor han har set Naturen lægge sig til Ro i sin ætherlette, anelsesfulde Taagedragt, mens alle Nattens melodiske Lyde akkompagnerede hans uanede Rigdom af usungne Sange for sluttelig at ebbe ud i en Naturens betagende Vuggesang.

Det nordjydske Landbofolk er præget af denne Ungdomstidens Ensomhed. Deres Tanke har været i baade Højde og Dyb, og deres Fantasi er sund, men kun de, der har Evne og Trang til at tænke mer, end de taler, kan trives her. De, der hertil er for fattige, vil først fable om at „kede sig ihjel“, men da dette desværre saa sjælden lykkes for nogen, vil de forsvinde til Steder, hvor der mere kan flydes i Snak. — De mange ensomme Stunder har vel ogsaa ved saavel sin Sortering som sin Fred til Tænkning gjort sit til, at manges Nordjyde blev rig paa det, Søren Kirkegaard satte som højeste Sindsstade før det religiøse, og som Høffding kalder „Højsindets Humor“, denne Sjælfuldhedens Sindsart, hvor der kogles af ordknap Vid (komisk Sans kuset og klædt af klare Tanker „Lune“) mod en Baggrund af Hjertelag. Alvoren vil altid her møde i spøgefuld Form, men bag Spøgen ogsaa altid være Alvor, og alt smaat faar sin rette Plads, [naar det ses mod ophøjet Horizont. Paa denne Humor kan Vendelboen være rig og saa ofte ogsaa paa Grubletrang, og da kan han godt ligesom Hinduen „glemme Nuets Krav for at drømme Evighedsdrømme bag sine Lotusblomster“.

*

Dette lidet om den sorterende Natur, om Folket enkelte andre betegnende Træk¹⁾:

„Naar et Lands Kvinder bærer dyre Dragter og læser billige Bøger, staar økonomisk og kulturelt Folket for Fald“, sagde George Brandes. — Tit har vist mange maattet mindes dette ved at se og høre paa de „dannede“ Damesværme, der brutto (Netto + Tara) udgør en ikke ringe Del af vor Nationalformue. Men jeg har ogsaa da maattet mindes, hvordan min Hjemstavns Kvinders Klædning i sin Simpelhed var smuk og i Harmoni med Alder, Arbejde og Aarstid.

Nu ser vi sine Steder og tit noget andet:

VedAftenpromenaden: Backfischestrømper paa Bedstemoderben.

Paa Morgentrapperne: balladeklædte Husalfer med Askepot og Svabrespand.

Og med Aarstidsharmonien er det rent af Lave. Fik en af min Ungdoms unge Venner uforberedt en Nutidsnymfe ved sin Side, vilde han til sin Rædsel tro sig fulgt af et Fabeldyr eller en kunstklippet Puddel, og først, naar han fik sit Choc og sin sære Bylt paa Afstand, vilde det gaa op for ham, at han havde været ude for en Damestump i disharmonisk Dragt. Og var hun i Vinterham, havde han endog set den i Splid med sig selv: Damens øverste Del bjørneskindsemballeret og parat til Nordpolsfærd, den nederste solskinsfarvet-silkesvøbt og tilsyneladende betænkt paa en Tur til Troperne. — Det eneste, der ikke undrede ham, var, at Midterstykket da ligesom var trukken lidt tyndt.

Og han vilde kanske ogsaa begynde at grunde over, om et af vor Ungdoms Ordsprog: „Det er haabløst at gaa efter en Gaas for den, der ønsker at finde en Strudsfjer“, ogsaa og altid vil gælde endnu.

Søren Kierkegaard siger: „En Kvinde burde altid sværge ved Moden, for da blev for Alvor der Bund i hendes Ed“, og: „O, du Aand, der skjult bag Silkehængets Folder er sat til at være Modens Bestemmer, din Magt er forfærdelig. — Bliver du en Dag fortørnet paa det kvindelige Køn, kan du tage den rædsomste Hævn. Siger du: „Du skal komme til at gaa med Ring i din Næse!“ — Godt, saa faar hun Ring i Næsen. Inden Aar er omme, vil alle fra den hvideste Grevinde til den sommerbrune Gaasetøs med kvalte Hyl og stoisk Heroisme have givet sig Boremanden i Vold.

Og Verden vil forandres: Landene lyde af smaa smertelige Pift, naar spæde Fingre faar fat i den fristende Ring under Mors endnu ømme Næse, Guldets suges ud af Bankerne, Sølvets smeltes om, og Kobberet vil stige ved Columbia og Baikal. Og du, du min unge Ven: Dig vil en Aften din Elskede komme i Møde med det ene Øje i Smil, det andet i Smerte og med den dinglende Ring i sin allersødeste lille Næse¹⁾“.

Naar vor største Tænkter har talt, vover ikke jeg helt at være Tvivler, og han var kendt i Kredse, som ikke jeg kan kontrollere, men jeg tør dog dristigt tro, at han ikke saa ret var hjemme paa det nordjydske Land, for saa vilde han vidst, at en Modebølge, barok og tummelumsk, der vilde brydes mod Blokke af Fornuft og forfersket flovne ud under en Kuling af Komik. — En ringet Næse var da næppe naaet nord for Løgstør.

Den besvansede Fruetittel er med Stationsbykulturen trængt ud og gør nu Papegøjeben til bovne Gaardmandskoner, og enkelte er ikke betydelige nok til ikke at betages, men logrer kendeligt med Halen, naar en tilløbende Laps siger „Fru Hansen“, mens vi kan se den Besynderlighed, at hendes Ansigt aftakles, om Husmandens Kone følger efter som „Fru Nielsen“.

Vendelbobonden holdt i min Tid sin Sti ren. Ingen — ikke engang en Manufakturkommis — turde driste sig til at sige „Frue“ til en respektabel Bondekone, og havde han sine ensfarvede brune Øjne kær, var ej heller dette tilraadeligt — i alt Fald ikke, hvis Bonden selv var til Stede.

En lille Dreng¹⁾, jeg kendte, havde observeret tre Slags Kvinder: Koner, Piger og — Damer, men Gud ske Lov, min Hjemstavn var da kun fattig paa de sidste. De kunde ikke rigtig trives i Bondeviddets Land.

„Spurven ynker Paafuglen, fordi den har saa tung en Hale“¹⁾.

Bondestandens bedste og betydende Kvinder var for sjælfulde til at attraa og for forstaaende til at ville blænde med Flitter, og for de unge var ej heller dette den rette Adgangsdragt til de bedste Mænds Hjærter og Hædersstue. — Mest er vist unge Mænd finere og renere, end de selv lader, og andre tror, og da har de skjult i deres Sind et Kvindeideal, der kan udsiges med Kaalunds kendte kønne Ord:

O, Pigelil — jeg vil ej se,
hvordan din Hat kan klæde,
men om du kan med Aanden le
og ret af Hjertet græde.

*

Vendsyssel er „Landet nord for Lov og Ret“. Dette ved alle, men faa hvorfor.

Der er to Slags Mennesker, vi kan bygge paa, men af uens Grunde: Den ene følger Lovens eller Selskabets den anden altid Fornuftens og Samvittighedens Bud.

De første, kan vi være ganske trygge for, aldrig vil vige fra Forskrifternes Bogstav, men blot de „har Lov til det“, plyndrer de med urørt Samvittighed deres Næste for alt. De andre tager det ikke saa nøje med Formen eller Snakken. De spørger deres Fornuft og Hjerte om, hvad der er godt, og hvad der er ondt, og hvad de i de enkelte Tilfælde bør gøre.

I første Gruppe findes vist de fleste Jurister og ret naturligt, de kender Loven som vi andre vor Tretabel. Langs dens Rand har de saa længe balanceret, at de ganske har glemt at spørge en indre og finere Lov, den visner. Og ogsaa her finder vi Flertal af Kvinder, kun er det ikke Landets, men Selskabets Former, der for mange af dem er Tankens og Handlingens Rettesnor, eller den „offentlige Mening“ i nærmeste Nabokones Skikkelse.

Den typiske Vendelbo finder vi i sidste Gruppe. Loven tænker han ikke saa meget paa, Sladrestuens Dom endnu mindre, men hvad, hans Samvittighed byder, følger han uden Vaklen, mod den er han tro. Derfor: hvis vi hinsides Limfjorden har et juridisk „Nord for Lov og Ret“, er vi her menneskeligt mer end mange Steder i Rettens og Retfærdighedens Land. Men det kan godt tænkes, at gejl Embedsmandsspirer særlig i Fortiden ikke har været helt stolte af en Ansættelse her oppe, og mulig er det dem, der har omdøbt vort Land.

Vendelboen har et blødt Sind, men siger hans Samvittighed, at han har reel Ret, er han ubøjelig. I gl. Dage brugtes Vendsyssels Pinebænke kun til at konstatere, om en Fange var ægte eller tilløben. Over for Landets egen Søn var de værdiløse. Ham kunde de flaa levende, men ikke afpine et betroet Ord. En Vendelbo kunde falde, men flygte, det gjorde han ikke.

Derfor har Vendsyssel fostret Mænd som Skipper Clement og hans Hær, og derfor var det dem, der 1086 til Fods fulgte Kong Knud til Fyn, og dem, der tog Tyren ved Hornene, ud-kæmpede „Brønderslevslaget“ 6. Sep. 1885 og slog Gendarmet paa Flugt. De skulde nok selv sørge for Orden som før.

Jeg skal ikke forsvare deres Handlinger, de kan tage fejl, men det, de tror paa, kæmper de for og uden smaalig Beregning, og de siger som Napoleon: „Den Mand, der frelser sit Folk, er bedre end ham, der holder en hindrende Lov“.

„Husmandens Datter“⁽¹⁾ af A. C. Andersen har af Kritikkere været fremholdt som et vellignende Vendelbobillede. Jeg kan ikke helt dele denne Mening, men maa indrømme, at der i Hovedpersonen, en Almuekvinde, findes flere af Folkets Bundegenskaber.

Hun hed Ellen og fik sig som ung en Kæreste. Hun var lykkelig, inderlig lykkelig, over at have hittet et beslægtet Væsen at følges med.

Han hed Søren og var forelsket, men han følte, at han ikke helt havde vunden hende, og dette var ikke til at forstaa, for han syntes selv, han saa godt ud og ogsaa, at han havde en stor Forstand.

Men nu mente han, Slaget maatte være vunden, for han var bleven Helten i en Bedrift: En raa Velhaver var bleven gift med en Kvinde af anden og finere Støbning. Søren havde opdaget, at hun ude i Plantagen mødtes med sin Ungdomskærlighed. Denne var en kraftfuld Mand, men da Søren havde set, at hun græd, og han var nedtrykt, var han ikke bange, men lod dem omringe under raa Tilraab.

For helt at vinde Ellen indledte han næste Stævnemøde med Fremstilling af sit Mod og denne Bedrift, men — da han var færdig, var til hans Forbavselse Ellen tavs og hendes Ansigt uden Blomst.

Søren smilede et lammet Smil, skød Brystet frem og snakkede videre: „Tænk, det var jo ulovligt“.

„Aa! hvor kunde du dog gøre det“, brød det endelig ud af Ellen, „og du som selv har en Kæreste“.

Der blev intet langt eller godt Møde den Aften. — Søren sjokkede maabende hjem — syd efter. Ellen gik mod Nord og gik alene. Hendes Verden var uden Glans, for der var falden en Helt for hende den Aften.

Da Ellen blev ældre, var der en yngre Kvinde, der under usigelige Sjælskvaler ude i en Mose havde født, ombragt og nedgravet sit Barn, men bagefter greb Fortvivlelsen hende med endnu større Styrke. — Ellen saa, hun sad ved Afsindets Rand, blev klar over Aarsagen og vilde opbyde alt for at frelse hende, men hendes Handling blev erkendt, og nu blev der Kamp.

Alt, hvad Ellen ejede af Kærlighed, satte hun ind for at hindre den ulykkelige i at glide under i Fortvivlelsen, mens hun samtidig maatte lade sin Forstand kæmpe mod de skriftkloge og deres Straffeparagraffer, saa de ikke skulde lægge det øde, som hun vilde frelse. — Hun sagde: „Ser I dog ikke, I laver en Ulykke ved at komme her ud til os. Gør en Kvinde sligt med Overlæg, er hun meget slet, og I begaar da en Synd mod os alle ved at hindre hende i at lade et sikkert lige saa daarligt Afkom forsvinde, før det ret faar Liv. Og er hun som hende her opreven af Fortvivlelse, faar hun mer end Straf nok af sin Samvittighed. I gør kun Ulykken større for hende og hendes ulykkelige Familie. — Rejs dog bort i Stilhed og Tide“.

Dog, Ellens Kamp var forgæves, de andre var de mange, og efter endt „Forbedring“ gik det omstridte Menneske ind i de Sindssyges haabløse Huse.

Dette var to Retsbegreber, der mødtes.

*

Da for Aartier siden de to store religiøse Retninger, Indre Mission og Grundtvigs Folk, stredes om Landet, blev Kampen haard og lang, det blev en hjemlig Trediveaarskrig. Folket,

særlig paa Landet, delte sig i tre skarpt skilte Lejre. Der samlede sig en Hær om hver Høvding, og en tredie Styrke stod uden for. Den, der har overværet disse Kampe og set lidt inden for i begge Lejre, vil vide, at det vist her i mer end ret mange andre Krige var tre psykisk set fra hinanden saare afvigende Hære og ret naturligt. Det var Frivillige, og hver var gaaet hen, hvor han hørte hjemme. Staa-udenfor-Styrken var mest uens, den rummede ialt Fald to forskellige Typer. Hærene: I. M. og Gr. var ret indre ens, men fra hinanden afvigende fra regnet de enkelte, der tilfældig var havnet, hvor de ikke hørte hjemme.

Der skal ikke her forsøges Skildring af Hærenes afvigende Psyke den Gang, de og vel særlig for Dele af I. M. havde en Skarphed, der ikke nu mer til Fulde findes, men nævnes noget, der ikke saa lidt belyser Vendelboernes Naturel: Medens det barske Land og haarde Liv deroppe beredte Bunden for en med I. M. beslægtet Religiositet, samlede Hovedhæren sig trods dette talrigt og intenst om de grundtvigske Faner. Hvilket Fortegn, dette giver Folket, faar enhver [afgøre for sig, men det oplyser en Del om dets hele sjælelige Udrustning, og de samlede Hæres Storhed og Styrke er et Vidne blandt de mange om Vendelboernes stærke religiøse Søgen.

Og — og dette staar som et Storsindets Stempel — kun sjælden kunde vi der møde det, der er den allerusmageligste Form for „Religiositet“: religiøs Egoisme: smaa Egenkærlighedens Kroppe, der tripper tæt efter Præst og Vorherre og med denne ene tynde Tanke at sikre eget lille Selv den bedst beskyttede Plads bag en Himlens Kakkellovn, forsigtige Bedsteborgere, der „ser paa deres Salighedssag“ eller forvirrede Kujoner, der ligesom Ludvig XIV kun har een — men ogsaa saa en mægtig — Drivfjer ind under Religionens Gardering, en uimodstaalig Vind i Ryggen: Frygt for Fanden.

Indenfor Indre Mission fandtes dog da et Par Afvigelser fra Hovedhæren.

I denne „Religionskamp“ mere hede Tiaar kunde I. M.

somme Steder arte ud til Karikatur af det, dens bedste Mænd stræbte efter. Ungdommens sunde Livsudfoldelse fik sort Stempel, den menneskelige Tankes Higen mod Højderne blev betegnet som et Djævelens Værk, der fik de stillestaaende til at korse sig i Rædsel, mens den eneste Prøve for Menneskeværd var, hvad de af bibelske Beretninger og autoritativt vedtagne Tolkninger tankeløst troede at tro. Og efter dette deltes Menneskene i 2 Horder: Troende og Vantro, Arvtagere til henholdsvis Himmerig og Hel.

Denne letfattelige Sorteringsmetode, der var saa haandgribelig-god for grove Naturer, saa sødmefyldt for Hævnens snævre Sjæle og saa nævenyttig for nidkære Hyrder, hvis centraleste Tanke — bevidst eller ubevidst — var at omramme sig med en letbeherskelig Hær, havde vel ogsaa i Vendsyssel baade Talsmænd og Tros, men af en anden, finere og mere tiende Type fandtes dog fler.

Den Pietisme, der et Par Aarhundreder tilforn som en mild Søndenvind gled ind over vor Grænse for fra det første og dybe Tøbrud i Egnene om Tønder at finde Vej til alle modtagelige Hjerter i Bondens Bo som Kongens Gaard (Fr. IV.), levede endnu om end i noget nordisk-nedstemt Form i nørrejydske Hjem.

Som nyslagne Enges bevingede Bryggersker i selv sommerstille Julinætter under usporlige Vindes Elskovsleg kan snige sig op og ud over slumrende Sogne, ind i unge Drømme, nære disse og leve der, kan rige Følelser og tændende Tanker, der er i Kontakt med Sindene, gøre det samme, og Pietismen havde saaledes og da gjort dette her. Hvordan, den i sin Tid fandt herop, eller om Vendsyssel har haft en egen nu forglemt hjemlig „Hauge“, vides ikke mer, men herop kom den, og den levede her endnu indsungen og værdsat, som den var og blev i Brorsons Salmer.

Og hvem var saa disse tilbageblevne? — Ja, det var mest dem, der her i Hus, Gaard eller Bol havde levet et langt, et haardt og ydre fattigt Liv. Meget havde de under Slidet sat til,

aldrig havde de rejst, og kun lidt fik de læst, saa deres Last var let, deres Træden tung og Fantasiens svunden. Mange vilde vel derfor kalde dem „aandsforladte“ og ej heller helt uden Grund. I Grundtvigske Kredse syntes Livet dem maaske for omfattende og Mesteren selv i sine Ord for pompøs. Hos I. M. fandt de meget ligesom mere letfattelig-ligetil, her mente de sig derfor mere hjemme, og her kom de, selv om de som de første Pietister mere droges af Egeneje og Inderlighed end af Fællesform og Ortodoksi.

Men var de uden omfattende Aand, var de ikke derfor arme. — Her kunde Mand og Hustru eje en Fællesverden saa smuk og fredet som faa. De huskede deres Barndom, da Verden var dem saa vidunderstor, deres unge Dage, da de med hellig Glæde først tænkte paa og siden fandt og fulgte hinanden, deres første Samarbejdaar, da selv det haardeste Slid var Sang, og de lange, mange Aar der fulgte, og hvor Glæde og Sorg skiftevis havde farvelagt deres Vej.

Og de — og de alene — havde set deres unge Søn, ham med det tillidsfulde Sind og den karske Tanke, set ham samle sine Sparepenge og tage hjemmefra for i Kanadas Skove at sammentjene det, der siden saa ret skulde herliggøre deres Hjem. De havde set ham saa haabefuld rejse ud, med rystende Haand brudt hans første forventningsfulde Breve, delt de tavse Ængstelser, da Skib efter Skib, Aar efter Aar stedse intet ejede fra ham, og de havde i Fællesskab gennemlevet dette forfærdelige, da der fra andre kom Bud om, at han, og uden at nogen vidste hvor eller hvordan, var bleven borte i en Vinternats Øde. Og alt havde de nu saa gerne givet, Velfærd, Leveaar og alt, alt for dette ene at kunne have rakt ham en Haand, da han laa forladt derude. — Kun den, der har haft noget ufatteligt kært og set dette dø, ved, hvad det er at leve, og han spørger ikke, om Livet kan vare, han ved det, ved det uden at vide, og saadanne Mennesker vidste det ogsaa. Alt andet, kunde de ane, gik under, kun ikke dette, for saa vilde der jo slet ikke være

Mulighed for at faa bragt en Tak, vi her havde gemt og ikke fik givet eller udrettet lidt af alt det gode, vi gerne vilde gøre, men ikke fik gjort, og dette var en saa stor Uret, at den ikke kunde tænkes og slet ikke ske.

Og af saadanne ensomme Slidere, der intet Steds ret var værdsat eller helt hørte hjemme, men hvor den, der lidt vilde lytte til, lette og lede deres enkle Ord, ofte kunde afdække en overraskende rig hjertelig Væren, var der da ikke faa rundt i vort nordlagte Land¹).

*

Kun de, der kan fatte andre Goder end Velleved, Lediggang og ydre Glans, kan leve lykkeligt i Nordjylland. Den urolige Luft og de korte, kølige Somre vil mindske Høsten og nødvendiggøre Slid og simple Sæder, og ogsaa dette har bortskræmt en Del og præget dem, der blev.

Fælles Fare, fælles Kamp og fælles Sorg binder Menneskene inderligere sammen end fælles Lediggang og fælles Glæde. „De to har ej tilsammen levet, som ej har tilsammen grædt.“ — Og ikke alene binder det Menneskene sammen, men det styrker deres Kærlighed til Stedet, hvor Striden er stridt. „Den heroiske Sjæl bukker hellere under i Kamp eller gaar ind i Lidelse end til Fuldkommenhed efter lavere Maal“ (Høffding), og de, der er rigest paa Kærlighed, bærer hellere deres Byrder, end de forlader dem, der trænger til dem og det Sted, hvor deres Minder bor.

Der bo'de Mor, til jeg blev stor,
saa fik jeg Hyttens Gæld og Jord.
Et brydsomt Værk, men jeg var stærk,
og jeg tog Skæbnen i dens Kværk.

Og Hytten her, den er mig kær,
naar Spergel gror, og Rugen drær,
dens Karm er vind, men Solens Skin
gaar selv ad skæve Ruder ind.

Jeppé Aakjær.

Nogle af mine fineste Baand med mit fjerne Barndomshjem er Minderne om, hvordan min Far stred for sine Renter, stred for, at vi kunde blive der, hvor vore Haab og vor Gerning groede. Og for dette Baand, som kun fælles Sorg og Kampe knytter, har ogsaa Aakjær Ord:

Her har han smagt al Armod's Tort,
følt Kløften mellem Rang og Aand,
har set en elsket Far gaa bort
med Rykkerbreve i sin Haand.

Dette var noget af det, jeg fandt hos Folket der, og som bandt mig til dem. Alt stod mig dog da i Morgendisens Slør, men det har holdt sig og nu „op ad Dagen“ antaget fastere Form. Lidt er fordampet, da Dagsolen kom, men andet er ogsaa da traadt ud af Taagen: „Hvor der er længst mellem Gaardene, er der ofte kortest mellem Menneskene og mest Trofasthed“. — Og Vendsyssels udrejste Sønner vil, ved jeg, forstaa Burns, naar han siger om sit skotske Højland:¹⁾

Farvel da mit Højland, du Landet i Nord,
hvor Modet har hjemme, hvor Troskaben bor, —
men hvad mig end møder af Sorg eller Glæde,
ved Højtid mit Hjerte hos dig søger Sæde.

Min Tanke gaar herfra til Højlandet bort,
til Højlandet hist med den springende Hjort
og sorgløse Kalve og kaldende Raaer. —
— Min Sjæl er paa Højlandet, hvor jeg end gaar.

STUDENTERØKONOMI

Lørdagen den 1. Sep. 1900 var en Godtvejrdsdag, i mit Sind var der April, i Naturen September, og med Morgenexpressen forlod jeg da vor hjemlige Hovedstad: Hjørring. Turen var herlig, Jylland tog vi paa langs, Øerne paa tværs, og Kl. 8⁴⁵ E. naaede vi paa Landets yderste østlige Rand mit Maal og dets Centrum: København.

Da Toget spyttede os ud i Storbyens Babel, blev først min Lidenhed mig klar, alle andre hastede husvant videre, kun jeg, jeg vidste hverken ud eller ind. Af Strømmen skylledes jeg ud paa Gaden, men dette genskabte ikke mit Mod. Jeg var vant til at kunne tale fortroligt med de hjemlige Tage, men her saa jeg mig nedsænket taarndybt under disse og lige saa fortabt som den Tudse, der er plumpet i Bondens Brønd.

Da jeg havde gruet og grundet, gik jeg til Gadens Politi, det var dog ham, jeg frygtede mindst. Han forklarede mig, hvor jeg kunde finde Byens billigste Logi — som han dog ikke anbefalede — og jeg fandt det. Dets billigste Baas blev bestilt, og saa tog jeg Plads i Skænkestuen for med lidt levnet Landbobrød at afstive mit Mod til at gaa Byens Nat og Mørke i Møde.

Selskabet her huede mig dog ikke. „Damerne“ var ganske vist nymalede (dog uden Advarselsplakat for den nysmurte Facade) men de førte en Tale, der gav mig Lede ved den ny og Længsel efter den forladte Verden. „Herrerne“ saa mig ud til allehaande, og jeg skyndte mig derfor at følge min olieglinsende Værtinde op ad Himmelstigen til min natlige Stærekasse.

Det første, jeg her søgte, savnedes ganske: Laas for Døren. Protestere turde jeg ikke af Frygt for at vække Tro paa min Velstand. Stolt var jeg ikke, og saa snart min flæskegungende

Ledestjerne havde passeret Døren, lod jeg derfor denne barrikadere med Hullets to eneste Møbler: en Stol og saa en Ting til. Den første satte pligtskyldigt sin Ryg mod Døren og alle 4 Ben til Strids, mens den sidste stod med sit ene og eneste Øre mod Dørsprækken, den var Nattens Lyttepost. Mit Konfirmationsuhr og mine Hundredekronesedler deponerede jeg i et af Madrassens mange Huller, medens min Restformue, 13 Kr. 43 Øre, blev lagt parat som troværdigt Offer til Nattens eventuelt sejrige Røver.

Men vi kunde sparet Frygt og Forsvar, ingen kom, og ingen tog os.

Næste Morgen købte jeg Adresseavisen plus et Kort over Byen og holdt saa Søndag Gade op og Trappe ned paa „Hummerjagt“. Det søgte, et tomt Værelse til 10 Kr. pr. Md., fandt jeg i et Baghus paa Gl. Kongevej. — Saa var jeg Borger i Byen og Mandag Morgen mødt paa Skolen.

Landbohøjskolens Historie og Stilling havde jeg p. F. sat mig ind i, men dog var den mig en daarende Oplevelse med sin kgl. Pragt og sine for mig fantastiske Samlinger.

Her uddannes foruden Landbrugskandidater ogsaa Dyr læger, Forstmænd, Havebrugsk. og Landinspektører. Første Aar følges alle ad, og da de fleste af Norges og mange af Finlands Dyr læger ogsaa uddannedes her, var det en bred og broget Strøm, der yed Skolens Aabning gled ind ad dens Port. Jeg talte 43 Landbrugere og saa med Ængstelse, at venstre Fløj kunde blive arbejdsløs og min Tid og Formue mulig spildt. — 10 Lærere stod rustet og rede til vor Bearbejdning, saa Lediggang her truede os ikke.

Efter dette lille Bestik af Skolen og dens Folk var det en Tid ikke den eller Studiet, der tog mine Tanker, men kun Spørgsmaalet: Kan dine Penge holde her i 2 Aar? —

Da jeg forlod Landsbyen, syntes min Velstand mig ganske vist solid, men her i Hovedstaden hjælpeløs lille. Husene var saa høje, Menneskene saa mange og alt saa dyrt. Jeg og min Formue fyldte saa lidt, og da jeg hørte mine Medstuderende

ligeegyldigt henkaste, at den Examen, jeg vilde se i Stilhed at naa med mine 700 smaa Landsbykroner, mindst vilde tage 2000 af deres vist endda meget større, blev jeg betænkelig og forstærkede hver Morgen mine hjemlige Løfter om Arbejds- og Nøjsomhed.

„Skik følg eller Land fly“ havde Ordsproget sagt mig, men Livet her bød mig noget andet. Landet havde jeg før Landgangen svoret ikke atter at rømme, men skulde Eden holdes, og det skulde den, maatte jeg sky dets Skikke, forlade Folkeflertallet og se at finde egne mindre dyre om end kanske lidt dunkle Veje.

*

Naar der nu her fremføres spredte Træk af det, jeg da satte i Scene for at faa Pengene til at vare Studietiden ud, maa dette ikke tydes som Tro paa særlig Opfind- eller Nøjsomhed. Der er sikkert (og forhaabentlig) mange Studerende, der har været noget tilsvarende igennem, og det var saamænd ingen Skade til, om dette for en Akademiker var „tvungent Fag“. Hvis vordende Embedsmænd ogsaa skulde aflægge Prøve i det „at kunne klare sig“, vilde dette kanske en lille Kende ændre, men ingenlunde forringe Standen.

De, der „har studeret“, opfattes ofte som en Slags halvkvindelige Væsener, der altid har ligget som Blomme i et eller andet Æg. Men Misunderne bør gøres begribelig, at netop det modsatte tit er Tilfældet. Mange af „dem i gode Stillinger“ kom kun der, fordi de i de Aar, Grunden for deres Manddom lagdes, har levet et Liv i Arbejde og Askese, mens Angriberne ofte er dem, der da bortfraadsede deres Ungdom.

Jeg levede pr. tør Kost og var nu ved at være husholdningskyndig. Passende Forbrug var pr. Uge: 1 Pd. Margarine, 1/2 Pd. Sukker, 3 1/2 Pot Kærnemælk, 2 Spegesild, 21 Kartofler, Brød efter Appetitens og Paalæg efter Standhaftighedens vekslede Styrke. — Det er farligt for en ung Mand at gæste en Paalægs-

forretning, „et eller andet for 25 Øre“ er ganske vist en Himmerigsmundfuld, men ogsaa kun een. En velsaltet Sild klarer sig længst, for den kan da til en vis Grad „bide fra sig“. — $\frac{1}{4}$ Pd. Kaffe gav 28 ordentlige Kopfulde og altsaa Luksusdrik for fjorten Dage.

Da jeg selv var samtidig Herskab, Kok og Servør, blev der altid let Enighed om eventuelle Forsøg med gastriske Nydan-
nelser, og ved „Samraad“ opfandt og knæsatte vi 3, tre ny rigtige Retter: „Man tager“ (tog) 6 Skefulde Havregryn plus en dito Sukker, og naar dette paahældtes Mælk og stod fra Morgen til Middag var der uden Kogning en eller anden herlig Ret. Det kunde være Grød, og det kunde være Vælling, og naar vi undlod Mælkens Maaling, fik vi som gratis Forret til „Middagen“ det pikante Spørgsmaal „Gud ved dog, hvad der bydes paa i Dag? — Var det Grød, var det godt, og var det Vælling, var det bedre, for saa havde vi den 3. Mulighed: Sødsuppe (Safttilsætning). — Ja, Værdierne ændres. Disse Armodsretter er nu kommen til Ære i ikke faa højmoderne Hjem som et af Midlerne til at naa de hundrede Aar (Raakost¹)).

Og nogle Opdagelser fjernede de værste Poster, og saa var jeg reddet.

I Byens fineste Bagerier kunde jeg hver Morgen paa Slaget 6 hente „Brød fra i Gaar“, og var Mester i Humør, og jeg rakte ham en Haand ved Vognenes Fyldning, blev mit Brød baade godt og gratis. — Jeg var vant til at strides med Landets hjemmegjorte Rugkager. Ofte havde de i mer end en Maaned ligget som forstenede Mumier ved Gaardens sodede Skorsten, og Springet fra dem til Byens „gamle Brød“ var for mig som at gaa til Kyllingesteg fra en suppekogt seks Aars Kok.

Dette Fund førte mere med sig. Min Værtindes altid søgende Øje saa mine Erhvervelser, og hendes Mave fik nu den Ide, at den bedre kunde døje dette end Dagens mere sejge Sager, men hendes Undersaatter nægtede bestemt — trods rundelig Huld og Hvile — at fungere saa tidlig paa Dagen. Derfor:

hun og jeg ordnede det da saaledes, at jeg holdt hende med Brød til halv Pris og hun som Valuta mig gratis med Smør. — Dog, dette Smør kostede mig en Ting til, som jeg skammede mig over: et Udsnit af min Overbevisning.

Min Værtinde gav mig mange moderlige Raad m. H. t. Husførelse. Jeg takkede for dem alle og fulgte nogle — dog, en Dag maatte jeg opponere. Hun bad mig endelig bundrede Sengen hver Lørdag, for „ellers avlede der Lopper i Madrasen, og de kunde springe — ja springe fra Sal til Sal“, docerede hun. Men her ramte hun mig lige i et nylært Yndlingskapitel, og i hellig Begejstring gik jeg paa med et højvidenskabeligt Foredrag om Cellens Uskabelighed, Materiens Konstant, Amøbe og Arthropode m. m. m. — Men til min Forundring trillede alle Videnskabens Argumenter virkningsløse ned ad hendes vatterede Matronepanser. Ikke engang Citater fra Boas's Zoologi eller selveste Pasteur rørte hende, for hun havde selv set og følt det, og fortsatte hun: — „en meget dygtig Dame i Krusemyntegade med 4 Børn med sin anden Mand, men ingen med den første, som — som ogsaa hed Hansen, og som havde en Søster, der tjente i Fredensborg, da Russerkongen kom der, og som havde en Lakaj, De skulde ha' set ham, og . . .“

Den Dag, vi skulde bytte Brød og Smør, lod jeg som blødgørende Ouverture skinne igennem, at det dog godt kunde være, at Købstadlopper, hvis der var noget, der hed saadan (og det var der, nikkede hun) kunde frembringes mellem en Madras og en Skraapude.

Til kanske Skade for Zoologiens Uddybelse kom Prof. Boas og jeg ikke ved Examen ind paa dette springende Punkt, men jeg undgik da ogsaa her at rejse Strid mellem de Lærde.

Et andet Sted fandt jeg en fin Ostebod, der hver Morgen udskar Dagens forventede Salg i Terninger. Her kunde jeg paa given Tid hente „Halvmaaner“ af Klodens fineste Mærker: Ementhaler, Roqefort, Schweizer o. s. v. saa billigt, at jeg fik et fint dgl. Forbrug af Luksusost for 2 à 3 Øre.

Og Lykken havde flere Smil endnu.

Min Urtekræmmerkone og hendes Mand var fra Landet og stræbsomme Folk. Hun passede Butik og lod ham tage Hyre som Ølkusk, men ak — vi gaar i Fare, hvor vi gaar. En ellers normal Mandag Morgen viste det sig helt ugørligt for ham at passere sin egen Kones Køkkenkælderhul. Hansen var umærkeligt bleven tilpasset til større Forhold. Til alt Held for Hansen indtraf dette kritiske Tværmaal en Dag, han var paa Lemmens overjordiske Side, saa han var ikke for evigt fordømt til Op- hold i Hjemmets Underverden. Han kunde godt nok fortsætte som baade Ølkusk og Ægtemand, men slemt var det nu alligevel, for Konens Kræfter var ikke vokset med Mandens Tværmaal, saa hun kunde ikke magte at hente de mere tunge Ting op.

En Morgen, da de undrende stod og betragtede hinanden og det lille hjemlige Hul, „som de dog de første fattige, men lykkelige Aar, da de levede af Kærlighed og Grøntsager, Arm i Arm“, fremsmilede Konen, „havde kunnet akkurat passere“, kom jeg til og blev indviet i deres huslige Genvordigheder: Tingenes Tyngde, Konekraftens Konkurs og Fatters Frafiltrering.

„Er din Næstes Okse eller Asen plumpet i Brønden, maa du forlade dit eget for at hjælpe ham den halet op eller gravet ud“, hviskede en Røst noget om i mit Indre. Jeg saa paa Hr. Hansen og tænkte, at Hjælpen sikkert her kunde blive strengere end Hændelsens Hindring, og tilbød da at være Bodens altid parate underjordiske Bybud mod en lille ugentlig Løn af 2 salte Sild plus 20 store Kartoffler, og saaledes blev det. Forretningen kunde nu fortsætte uden Fare for, at Indehaveren skulde omkomme, og saa var mine Sildesorger slukket.

*

Nu var Kosten overkommelig, men ogsaa andet kunde skrues ned:

En dunet Dreng har saa let ved med selv den sløveste Skraber at ave den Knebelbart, han egentlig mest ejer i Drømme,

og jeg kunde det samme, men med Haartoppen var det værre, den kunde jeg ikke selv skære ned, og i den Alder er der tit bedre Grøde paa Issens ydre end indre Side. Derfor: Haaret var en Tid en af Hindringerne for fortsat Studium, men i Tordenskjoldsgade fandt jeg min Redning.

Der opdagede jeg Barberskolen og Tilbud om, at trængende Borgere visse Ugeaftener kunde blive gratis Prøveobjekter. Lidt før 8 mødte her altid en lille mixet Hær af skægbeholdne Lazaroner, fregnede Læredrenge og langlokkede Musesønner. Alle med bund- eller pengeløse Lommer og Haaret ned ad Nakken. I denne „Kunstnerkreds“ meldte jeg mig og til Tilfredshed. Her var der Renlighed og Justits, og til Slut mødte Mester selv for at planere de mest stejle Lærlingetrapper og bringe Hefteplaster og Trøst til henholdsvis kantklippede Øren og deres rødstrigede Ejermand.

Men saa Varme, Vadsk og Garderobe? — Ja, naar en ung Mands Moder sender ham sin Stoppenaal, kan han saa udmærket selv hele sine Huller, ligesaa vel som han med anden og passende Udrustning kan flikke sin Sko, saale sin Støvle samt sørge for, at der er den rette Kontakt mellem Knapper og Knaphuller.

Vadsker han saa sig selv ren og holder Haandklædet tørt, kan dette hos ham være lige saa fint ved Semestrets Slutning, som det er ved Ugens hos den, der ikke afvadsker, men bortgnyder sit overflødige Snavs. Og lærer han sig den straks lidt kolde, men i Længden sunde Kunst at gaa afklædt i Seng og tage sit daglige Bad, kan Skjorten holde sig fin i fjorten Dage og Underbukserne til Paaske.

Og vil han gøre godt og billigt Vinterarbejde, har han paa sit „Kontor“ et Par varme Sko og en dito Trøje, og naar han sidder i sin Tænkerstol et uldent Tæppe. Det er billigere at holde paa sin egen Varme end at købe den hos Kulmanden, og med denne Udrustning kan han tilnøds, ja kanske til Held, pantsætte sin Kakkelovn, for skal en Mand arbejde godt, maa han holde sit Hoved koldt, Fod og Hjerte varmt.

Tandpine er ødelæggende for en ung Herre. Paa Minutter kan en Balløvemine ændres til Grimace, og vejrer han Lægelugt eller hører Tale om Tænger, er det helt ude med ham. Denne Ulykke var en Dag ude efter mig, og for mig var den dobbelt, der var ikke Raad til Operation. Pinen faldt ind under mit Arbejde i Laboratoriet, og i min Vaande prøvede jeg straks et gl. Hjemmeraad: Skraatobak. — I Travl- og Fortumlethed kom jeg da for Skade at spytte paa Gulvet, og saa dukkede pludselig Prof. Odin Christensen frem. Min Tandpine glemtes ganske, men „Odin“ var en Mand med Lune, han sa': „Naa, De har nok Tandsmertter. Ja det er fælt, det havde jeg somme Tider selv, mens jeg gik med gammeldags Tænder, men jeg skal hente noget til Dem. Det smager stygt, men De kan jo saa spytte i — spytte i Vadsken. Det gør ingen Ting, — De maa saamænd godt spytte i Vadsken.“

Jeg sa' Tak, men vilde dog gerne først vide, hvad det kostede. Gode Raad, vidste jeg, var dyre, nu havde jeg faaet et godt saadant, og skulde jeg saa ogsaa have dyr Medicin, vidste jeg ikke rigtig. Jeg vilde først bede Professoren oplyse, hvad der var dyrest: hans Raad plus Medicin eller Tandudtrækning. Prof. sa': „Det er lige dyrt, begge Dele er gratis, for Tandten tager Tandlægeskolen for ingen Ting“. Jeg sagde Tak, tog Medicinen og spyttede i Vadsken. Om Gulvet talte vi ikke.

Næste Morgen stillede jeg paa Tandlægernes Øvelsesplads, og det hjalp. En kraftfuld Herre med opsmøgede Ærmer modtog mig, og ved dette Møde blev Tandten tavs, han syntes saa stærk. — Men mit Mod kom dog straks retur, for det viste sig, at det ikke var ham, men en fix lille Dame, der skulde være Operatør. Hun stod parat med Kittel og Knibtang, hende frygtede jeg ikke, hun var saa let og lille, og jeg havde læst, at intet skulde være saa helbredende for en saaret Helt som en nænsom Kvindehaands Behandling.

Herren kommanderede. Jeg gabede, og Tangen gabede, og den og dens Ejerinde tog fat. — Men!!! — For første Gang

var jeg ude for kvindelig Haandspaalæggelse, og med det allerførste Tag erfor jeg Forskel paa Teori og Praksis. — Tandens var øm og hun et lille Jern. Den strittede imod og vilde ikke gaa godvilligt, men hun blev ved sit. Hendes ene Haand laa fast paa Tangen, den anden i min rædselsstrittende Haartop, mens hendes Sko skiftevis blev plantet paa min Stol og Støvle for ret at faa Fodfæste.

Jeg selv var ulykkelig. Slaa fra mig maatte jeg ikke, raabe om Hjælp kunde jeg ikke. Det var rædselsfuldt, og det varede længe, men Sejren følger den ihærdige: Paa en Gang var den og Tandens hendes. Hun var en Erfaring rigere, jeg ogsaa, plus en Tand fattigere, andet kostede det mig ikke. Odin havde Ret.

Jeg har siden da haft Respekt for energiske Damer, selv om de er smaa. — Den sværmeriske Yngling, der drømmer Paradisdrømme om Pigeblæk og Jomfruhaand, skulde først forsøge sig hos en kvindelig Tandlæge.

En anden Udgift fik jeg ogsaa fjernet: mit Tobak. Metoden hertil var indtil nu en Hemmelighed, jeg skammede mig over den. Men jeg faar nu sige som Drengene: „Det er saa længe siden“, — og som den fejge: „Vi var to om det“, — og med Militæret: „En Løjtnant kan tillade sig meget, en Kaptajn aldrig kan gaa med til“.

Frederiksberg var rig paa rige Folk. Frederiksberg Have m. m. var deres Lystskov, og her kunde vi finde de dejligste og dyreste Cigarer, hele eller Trekvarter tabt eller smidt. Naar Spidsen var fjernet, smagte Resten flot i vort Rygerør.

Vor „Høst“ ahang af Vejret. To meteorologiske Situationer gjorde Fangsten fin:

Glat Føre: — Naar en forsigtig Pastor emeritus eller flæskekung Grosserer blev truet paa Balancen (og den sidste tænker altid paa „Balance“) maatte de ogsaa baske med Forlemmerne, og skulde der saa samtidig raabes „Jøsses“, var den nytændtes Undergang beseglet. — Hvem turde dog paa Is eller i Mørke forsøge en Bukning, og var Husholdersken saa uden for Kaldevide, maatte Havanereren lades i Stikken.

Mildt Vejr med Maane: — Efter en saadan trylkerig Aften gemte skjulte Stier og dito Bænke ikke alene herreløse Hattenaaale, forvirrede Fingerbøl m. m., men ogsaa ofte elegante Mavebæltecigarer købt i eller til en Stund, da Duften og Udslaget var alt, Udlæget intet. Vi betragtede dem som Kærlighedsgaver, ikke just henlagte, men -- ja ingen kan jo samtidig blæse og have Mel i Munden. Og hvor der handles, der spildes, selv om det kun er Byttehandel og under god Forstaaelse. Vi saa paa dem, sukkede, forsøgte os med et Takkesmil for det, der var henlagt til os som Gave paa Elskovsstierne, og saa gik vi hjem til vort Virke, mens vi havde Mas med Hostrup, der dæmpet fra en stænget Hjertekrog, men dog unedtysseligt akkompagnerede:

— —
 lokkende Toner ind til os sig trænge,
 Verden er lys, og Kvinden er saa smuk,
 men vi Døren stænge
 skønt med et Suk.

— —
 Tyske Studenter gaar med Fiskekrog paa Promenadestokken (dog uden Lökkemad) for skjult at kunne drive deres Fiskeri. Vi klarede os foruden og priste os lykkelige over Universitetets Fjernhed. Min Medskyldige er nu en meget anset Borger, hvis Navn jeg ikke i denne Lazarusforb. skal nævne. Men jeg vil til vor Ære sige, at ret beset er Renligheden større ved at anbringe en markfunden Cigar i sin Pibe end ved med uvæbnet Mund at gaa løs paa en „frisk“ uden at kende den Tyrk eller lige saa sorte og mindre vadskeægte Sværtetegademadam, der har spyttet mest i Haanden ved dens Fremstilling.

Saalænge, man er Hund, maa man gnave Ben.

JUL PAA KVISTEN

Tiden gik, Julen kom, og alle rejste hjem. En Islænder drog med Povl Fenger (nu Korinth) til hans jydsk Fødegaard, men min Vej var ogsaa lang og dyr, saa jeg foretrak i Stilhed at overjule i Byen og ved stille Studium indhente det forsømte. — Det blev ogsaa „Studium“, men af anden Art end anet.

Med Juleaften var jeg længe i Vildrede, men da fik jeg en Ide: — I Frelsens Hærs Hjem for Hjemløse vilde jeg melde mig, der gaves gratis Julegrød, og mit Toilette til Turen blev ikke forsømt. Det simpleste Tøj toges frem, Uhr, Kam, Flip, Lommetørklæde o. l. maatte holde hinanden med Selskab i Skuffen, og saaledes desarmeret mødte jeg i „Selskabssalen“.

Det meste Vildt har Fredningstid, Banditter og Bundfaldsstakler ogsaa: Juleaften. Denne Aften kan de trygt træde frem fra Skalkeskjul og Skarnkasser, og de gør det. Aldrig har jeg set et saa usoigneret Selskab som der. Der var ca. 100 Individuer i alle Aldere, røde af Drik, blaa af Kulde og sorte af Snavs, og alle Fortidens Skrædermoder syntes repræsenterede. Et Par praktiske Naturer mødte med henholdsvis en matronevid Svømmedragt som Overalls og Hattepuld som paa-syet Buksebag. Men der var ogsaa Gentlemen imellem. — Der indtraadte bl. a. en virkelig „udhalet“ Herre, ved hvis Tilsynkomst jeg ret følte egen garderobelige Ringhed og maatte mindes et Ord af Ibsen:

Han tog den i Frakke med flagrende Fliger,
„man muss sich drappiren“, som Tyskeren siger.

Men ak, — enhver har sit at bære; da mit Øje endelig dristede sig til skjult at skue ham, saa jeg, at han havde den

Tort at maatte gaa Højtiden i Møde med kun een Livkjoleflig. Om Ulykken kunde jeg kun konstatere, at Saaret var et Rive-saar, men ikke om det var en selvlukkende Dør, en nærgaaende Politinæve eller dito Pladshund, der i en forjaget Stund var bleven Prydelsens sejrige Ejermand.

Stemningen var straks trykket, men steg hurtigt og højt, der var godt med Grød og Hunger. Efter Spisningen var der Juletræ og Julesang, og mod min Tro blev der ogsaa sunget godt. Grøden, Varmen og Sangen gjorde, at de svageste straks faldt i Søvn og sov, hvor de sad, mens de raskeste ret vaagne op.

Jeg skal ikke skildre det uskønne, jeg saa og hørte, men der var ogsaa smukt. Flere var synligt greben af Højtiden eller vel mere af vakte Minder. En forhutlet Gæst med et intelligent Blik og mesterlig Sangstemme lagde jeg særlig Mærke til. Jeg forsøgte en Samtale, men forgæves. Men da vi gik, kom han og tømte sin Lomme i min Haand, der var 15 Øre. „Vær saa god“ sa' han, „tag dem til en Pægl i Morgen, for jeg kan godt se, du lige er kommen ud“.

Jeg tog da Bo paa en billig Kvist, men trods det, at jeg nu fik 6 Lag Lejere (under mig, forekom denne Stigning mig dog straks en Fornedrelse, for jeg vidste, at det er Kvist og Kælder, der huser Byens Udmarksbørn. Men til min Glæde fandt jeg, at jeg alligevel var kommen „oven paa“, og at en ung Mand fra Landet netop hører hjemme i Højden. De mange Trappers Tagning er som en forfriskende Tur i Marken, og ankomsten til 5. Sal er han egentlig atter paa Landet. Her er Luften landlig, og her kan han tale Landbomaal med Himlens Fugle, naar de møder ved hans og deres fælles Rude for at tinge om de Smuler, han alligevel ikke her kan gemme til Grisen. Og her er stille, stjernestille, saa Byens Brøl føles som en kun svag og næsten melodios-løftende Undertone.

Jeg havde taget den billigste Kvist, den til Gaarden, men til min Overraskelse kom jeg netop her paa Tilværelsens mest interessante Side.

Her kunde jeg overse 20 Ejendommes eller ca. 300 Familiers Bag-Kulisse-Liv. — Paa sin Facadeside er Huse som Folk saa kedelig polert-korrekte, bag fra er de mer sig selv, her kan vi rigtig se deres Liv og deres Gerninger: Børnenes Leg og Kvindernes utrættelige Tøjtørring.

Hver Sal havde sin Snor, som fra Vinduet kunde fyldes og tømmes, og paa Godtvejrs-Dagene var Gaarden Gaden langt overlegen i malerisk Dekoration, den var som flagsmykket, og alle Nationer syntes repræsenterede. — Nogle Snore var regelmæssige Perlerækker af mangefarvede Petitstrømper, der ligesom øvede sig i Liniedans, medens dito Miniaturbukser sprællende af Henrykkelse lod Vinden gi' sig en Gyngetur. Dog, paa nogle Snore var der mere Anstand, og det var der, hvor halvtønde-vide, højrode, brandgule eller himmelblaa tilsvarende Voksenhylstre den Dag gjorde Turen med for at holde moderlig Opsigt med de smaa, imellem de smilende spejlede sig i Ruden eller gabende af Rædsel stirrede i Dybet.

I en saadan Gaard var Livet mangfoldigt: Duerne koketterede paa Taget, Spurvene paa Tøjsnoren og de unge Mennesker i Gardinernes Skjul og tilsyneladende lige lykkeligt paa alle Etager. Om Aftenen, naar Mændene kom hjem, holdt Hjemmene Hovedmaaltid, og Manden var Midtpunkt, men om Morgenen, naar Trækgardinerne aabnede sig for mit Synsfeldts 300 Sovekammervinduer, var det Husmoderen: Manden skulde purres op og ud, de store Børn tornystres og i Skole, de mindre i Tøjet og de allermindste ganske endevendes. Efter endt Tortur og Indpakning fik nogle Pind i Munden, jeg kunde tænke mig, at det var Drengene, der nu skulde ligge og lege „ryg Shagpipe“. Andre blev bestrøet før ny Emballering, og det kunde jeg jo nok tænke, at det var Pigerne med deres spirende kvindelige Krav om Pynt og Pudder.

*

En Storstad rummer et Utal af Virksomheder, hvis Existens

en Landbo aldrig kan ane. En saadan lille mystisk Bybeskæftigelse fandt og fik jeg denne Jul:

Nede paa 4. Sal boede et ældre Ægtepar, Per — og Madam Nielsen. Madam N. og jeg kom straks paa god Fod, jeg bar hendes Kulspand op (saadan begyndte det) og hun syede saa min Søndagssløjfe og sang nogle svenske Almuesange og gjorde begge Dele saa kønt, at hun vandt mit Hjerte og har det endnu. Ganske vist var jeg et let Bytte, for jeg var alene i en stor By, og det var Jul, men hun fortjente det ogsaa, for hun var en god Kvinde, ydre ufilet, men indre fin, og paa ægte kvindelig Vis betroede hun mig næste Dag ved Kaffen sin Historie:

Hun var født i Värmeland, men det var nu saa mange, mange Aar siden, som ung flicka var hun rejst ned til det lille lokkende Land, Danmark. Og der blev hun jo Pige, og saa blev hun go' Venner med Pe'Nielsen, og de blev gift, og de fik jo Børn (dejlige Børn), og nu var de alle i Amerika undtagen Linea, for hun var jo saa højt oppe, helt inde ved Kongens Nytorv. Og nu var de velstillet og havde en god Forretning, for alle, og særlig Kvinderne, syntes saa godt om Per, sluttede hun stolt og ømt, idet hun viste mig en stor Skaal med Breve og Kort. Jeg saa, det var Husets Helligdom, og læste med Andagt. Det første Kort lød saaledes:

Jærnbængød, 18. Afgus 1900.

Kjærre Pæ. Nilsen.

Je hvilte gjærn. Om igge Du nog hvilte kome ok se tel vos nu vors lile Elskde Prins er Dorli og hvist har druknet Sur fløde og ska nu Bruge Meget Sand og jeg vej Du holler a ham lissom Mæj.

Kjærli Hilset fra Mig Petrine Sørensen.

Jeg grebes af Gru og Generthed og tog et skjult Skøn over Bunken: Alle Tiltaleformer og Stilarter var repræsenterede

fra den mest bevingede Højflugt til Petrines kluntede Gangart, men alle havde de et til fælles: en Dame, der skrev, at hun og et eller flere smaa Væsener længtes efter ham. — Situationen var trykket.

Jeg skævede til Madam N., som jeg ventede at finde opløst af Graad og Galde, men til min Forbauselse sad hun stadig øm og venlig og ventede synlig stolt paa min Lykønskning med Ægtefællens omfattende og resultatrige Virksomhed.

Men nu gik der et Lys op for hende, hun var den klogeste. Hun saa, at jeg i min Enfold var tumlet ind paa gisningsfyldte Veje, og hun havde Vid nok til at fjerne Brevene og lade mig rave lidt rundt i Mysterierne. — Saaledes gik der Dage, vi plagedes begge af Længsel efter at henholdsvis modtage og afgive Viden, men jeg tog den med mest Ro, for jeg kunde se, at den Dag nærmede sig, da hendes kvindelige Natur vilde 'sejre og hun under Explosion aabenbare det hele. — Forløsningen indtraf om Julen, for da blev Per syg, hun maatte anskaffe ham en Hjælper, og Valget faldt paa mig.

Her hendes Forklaring:

I By som paa Land er en hel Del smaa rare Katte optaget i det menneskelige Selskab. I Storstaden tælles disse i tusindvis og findes mest hos enlige, ældre, velstillede, godhjærtede Kvinder. Et saadant Væsen fordrer flere Ting bl. a. lidt Sand. — Madam N. var en fin Kvinde, hun fulgte ikke denne Tanke længere, jeg spurgte ikke, men saa i Aanden: Sandet anbragt i Stuens skjulteste Krog, Mis somme Tider det samme Sted og paa sin zirlige Vis med Halen hjørnevendt, medens det smilende Ansigt beroligede udadtil, og Øjnene, hvis den var meget fintfølede, lukkede sig for at sænke Mørke ned over det hele.

Alt dette og mere til opdagede Per for allerede længe, længe siden, og derfor havde han nedsat sig som „Kattemand“. Forretningen var ganske vist uden Telefon, Telegramadr. e. l., men ikke derfor uden Plan, Anlægskapital og Bogholderi. Den havde en Kælder med det dejligste Sand i flere Farver efter Kunder-

nes Smag, 2 Spande, 2 Sandskeer, en Trækvogn, alt stands-mæssigt malet og saa — en stor Bog.

Hver Morgen fyldte Ejeren sin Vogn og kørte rundt til sine Kunder, med hvis Tur og Trang han altid havde Føling. Her mødte han med rent Sand i sin rene Spand og den anden parat til Returgods. — For regelmæssige Besøg var der ingen Taxt (ingen Fagforening), men Per var pæn, kløgtig og med baade Hjerte og Gemyt, hans Selskab var oplivende. Hvor han kom, var han velkommen, fik en Forfriskning sammen med Beretning om hans og Husets fælles Vens sidste Meriter. Og til Slut fulgte den og Ejerinde Per til Dørs for takkende at tiltrykke hans hjælpende Haand en ikke altid helt ringe Ducør.

Dette var den lille daglige Docis, men der var ogsaa extra. Per var Special-Dyrlæge, og han var ikke en overtroisk Mørke-
mand, men virkelig inde i al Slags Kattepine. Hans Erfaring var lang, hans Forstand sund, og han havde læst alt det, der paa Tryk var sagt om syge Katte. Blev der een daarlig, gik der derfor Bud til Per, og selv om han ikke — som sine latinnoterende Kolleger — havde sat det gl. Ord: „Gode Raad er dyre“ i moderne Taxtsystem, tjente Per dog pænt.

Og det mest indbringende er tilbage:

Hvis det hændte — og det hændte — at Ejerinde og Pro-tege blev enige om, at det kunde være rart med lidt Ungdom i Huset — f. Ex. et Læg pæne Killinger, gik der ogsaa Bud til Per. Per var saa klog og kunde fuldstændig fri dem for paa Plebejermaner at spille egen og andres Nattesøvn ved at sidde og udklage deres Ensomhed og Afmagt fra Tage og Plankeværker. — Per, han kom, og han og Ejerinden talte da først et stille, men alvorligt Ord om hvilken Farve: rød, graa, hvid eller sort-blisset med hvide Poter, der stod bedst til Hjem-mets Møbler specielt Sofabetræk m. m. Mis hørte meget spændt efter, og efter endt Forhandling tog den og Per hinanden under Armen og forsvandt. Hvad, der saa siden hændte, ja — det forblev en Hemmelighed mellem de to, ja egentlig for Per

alene, for Mis havde været saa fortunlet, at den slet ikke havde vidst af sig selv at si', og det hele stod siden for den som en dunkel-dejlig Drøm.

Men paa Per kunde de stole, han havde ogsaa her bevaret Ligevægten, og da han kom hjem, skrev han noget i sin store Bog. Og hver Aften læste Per i den Bog, og hver Morgen vidste han altid, hvor han skulde hen, og han var altid saa sær heldig at komme netop der, hvor en Mis og dens Herskerinde undrende stod og bøjede sig glade-grundende over en Klynge smaa klynkende Uldtotter, der slet ikke var der i Gaar.

Og hvis nogen ønskede sig en ny Mis, kunde de blot skikke Bud til Per, saa kom baade han og den og akkurat som ønsket. Og Per, han blev en holden Mand. — At gavne og fornøje . . .

Dette var Forretningen, og den vakte min Forbavselse og Moro, og her blev jeg altsaa Viceleder, men kun saa kort og for løbende Forretninger, for saa var Chefen selv mobil. Men jeg maa have gjort det taaleligt, for Madam N. talte siden om, at Per blev gammel, at en ung Co. havde store Chancer, at Per havde læst højt for hende i Avisen om Katteforretninger i Paris med baade Butik og Lager, og at Linea altid havde været en så mychet — en så mychet søt och snäl en flicka.

Jeg sa', at jeg ganske vist altid havde haft mere Interesse for Husdyrbrug end Planteavl, men jeg vidste jo ikke endnu, hvordan min Examen blev. — Og det — det om Linea, det hørte jeg slet ikke, for jeg vidste jo, at selv med Udsigt til at blive Kattermand havde jeg jo dog kun Landbodannelse, medens hun, hun var Expeditrice i „Du Nord“ og i Afdelingen for Parfumer.

Ja, en fornøjelig Jul kan fejres mange Steder og ogsaa paa Kvisten.

LANDBOHØJSKOLELIV VED 1900

Med Helligtrekonger vendte mine Kammerater ydre og indre styrket tilbage, og ogsaa jeg var i Orden, for mine Udgifter var nu saa nedklemte, at jeg med Sindsro turde lukke mig inde med Studiet og dem. — Derfor: da, og først da, begyndte Visdommen, dens Tempel og Tolkere at udtræde af Taagen.

Af Lærere var der altsaa 10. Det var dygtige Mænd, der vandt vor Agtelse og ret naturligt. Til disse høje Stillinger kan der vælges blandt de bedste, men de var ikke ens. Jeg skal ikke her nævne deres almene Fortrin, men enkelte af de Særegenskaber, der efter min grønne Mening var deres Gerning til Skade eller Gavn.

Professor Ellinger (Fysik og Meteorologi) var lidt en Kraftkarl, der altid med koldt Blod, Kraft og Klogskab kunde retvende indviklede Problemer og forvirrede Ungersvende.

Professor Odin T. Christensen (Kemi) var rig paa tør Lune, men dog bedre som Fagmand end som Lærer. Hans Fremstilling var lidt ensfarvet, saa han efterlod sig for faa faste Punkter.

Professor Boas (Zoologi) var den grundige og glødefulde Fagmand. Han levede blandt og for sine Elever og Dyr, men ve den unge Mand, der var upræcis eller ukorrekt: han blev kæmmet af Dyrekongens Klo. — Boas var streng, men ogsaa streng retfærdig. Baron og Bondesøn fik samme Medfart.

Professor O. G. Pedersen (Botanik) havde i mig en ugod Elev. Jeg var uden Forkundskaber, og lære Botanik i Vinter-tiden er ca. ugørligt. De fleste havde Sommerkursus og var derfor Plantekendere, jeg var blank. Jeg lærte hans lille Lærebog ordret udenad. Dens Køb kostede mig 120 Øre. Tilegnelsen

vel det samme Antal Timer, men dog: min Viden var rodløs. — Vi holdt meget af „O. G.“, men lidt Flegma i Fremstilling og Færd mindskede Mængden af det, vi hentede hos ham.

Professor W. Johansen (Plantefysiologi) var lidt rastløs-springende, men dog lærte han mig meget. Hans Fag var egnet Vinterføde, og han selv energisk. Han arbejdede den Gang haardt paa den Arvelighedsforskning, der senere har gjort ham verdenskendt.

Professor Tuxen (Geologi o. l.) var en udmærket Lærer, og saa ejede han i Tilgift et Vid, jeg ikke før eller siden har set i en Lærerstol. I hans Timer sov eller savnedes ingen, men der var mest for mange. — Andre Studerende: karbolduftende Dyr læger, græsgrønne Skovmænd og taltørrede Landinspektører luskede jævnlig med ind for at faa lidt Farve paa deres gammelkloge Tilværelse.

Professor Krabbe (Husdyrsanatomi) var systematisk og sikker, men gammel. Dette kunde kendes paa hans Undervisning, vi blev hans sidste Hold og har ikke kendt ham i hans fulde Kraft.

Professor Maar (Redskabs- og Driftlære) var allerede da ikke rask. Timerne var ham til Besvær, og han følte sig synlig befriet, naar de sluttede. Men vi skattede hans gennemfine Karakter.

Docent L. Fejlberg (Tegning) passede sin Gerning godt, men havde ikke her Lejlighed til fuldt at vise, hvad han ejede af Smidighed eller Kraft. Vi havde altid paa Følelsen, at han tænkte mer, end han talte, og da jeg senere lærte hans filosofiske Skrifter at kende, saa jeg, at vi havde tydet ham ret.

Da vor gamle Kending, Foraarsolen, nikkede til os ved Ruden, blev der banket paa vor Dør af en ukendt Alvorsmand: Examen (1. Del). Og nu maatte vi mindes Bibelens 10 Jomfruer, der alle ventede deres Brudgom, men ikke alle var forberedt. — Ligesaa hos os.

Nogle havde arbejdet jævnt det hele Aar, de havde Olie paa Lampen, saa den og de var parat til at skinne. Andre saa

med Rædsel, at Lampen var tom. De første kunde nu holde Hvil og møde med friske Tanker, naar deres Skæbnetime kom. Men de sidste fo'r rundt som Sjæle i Skærsilden eller maatte bruge deres Nattetimer til Slid og Slugeværk for saa at møde ved det grønne Bord med gule Kinder, ømme Hjerner og Øjne som Hedeblomster i Julisol.

Examen kom, Pinen blev kort, vi var færdige i en Fart. Kun eet Fag var henlagt til anden Tid og Sted: Landmaaling og Nivilering.

Kaptajn Nyholm var her vor Lærer. Grunden var lagt om Vinteren paa Skolen, men Hovedundervisningen og Examen var praktisk og skulde foregaa i Marken. For at faa denne maatte vi tilbringe vor Forsommer i Dyrehaven og der tildeles stedse sværere Arbejder, indtil vi som Examensopgave maatte maale, nivilere, udregne og kortlægge et tildelt større Areal.

Det var herlige Uger, vi ventede os der mellem fornøjelige Kammerater og kaade Dyr, men en Ting kølnede mine Sommerhaab: Pengene var slidt op. Min Smule Restformue stod i en Hest der hjemme, og ved denne vilde jeg nødig røre, nu Høsten stod for Døren, men ved langsomt at lade Pantelaaneren tage alt Sommerluksus: Galocher og Vinterhat, Underbukser og Overdyne etc., naaede jeg lige og akkurat at turde tro paa ogsaa at være med, ved vor Slutningsakt.

Til Banebillet rakte dette dog ikke, saa jeg maatte tilkalde min trofaste Cykle. Men fra Hovedstad til Dyrehave var der 2 smaa Mil, vi skulde stille pr. Morgenstund, Cyklen og jeg var begge lige uøvet i Menneskemylder-Snoning, saa min første Dyrehavsdag, der begyndte med saa høje Haab, blev et Dolorosa-Døgn. Trods mine ustandselige: „Pas paa!“ og Klokkens samvittighedsfulde Kimen, og trods det, at jeg ved hver Paakørsel dog pligtskyldigt havde brugt det jyske Om-Forladelse-Ord „Hov!“ var vor Morgenvej ikke forbleven helt ubesat med smaa eller storbandende omkuldkørte Københavnere. Et Par Gange havde jeg selv lagt mig ved deres Side, men det var dog ikke

dem alle, hvis Slutningsord havde været „Aa je' be'er!“ og det var faretruende-tænkeligt, at netop de mest morgendødeltevæltelige ved vor Aftenhjemtur vilde være de mest aggressiv-mobile.

Dette var Vejen, den var lang, og den var trang, og min Entree paa Eremitageslettens gl. kgl. Jagtslot blev lidet fyrstelig: udslidt paa Legem og Sjæl, flækket Fælg, hullet Knæ og skrællet Næse, og her holdtes for Alvor Lidelsernes Tornekroner parat for min Pande.

Kaptajn Nyholm var Handlekraftens og den militære Punktigheds Inkarnation. Han taalte intet Sløseri med Tid eller Ting, og hos ham kom jeg, og paa selveste Stillingsdagen, ikke to smaa Minutter, men en stor stiv Time for sent. Dette var „Insubordination“, og jeg blev straks budt et saa kraft- og klangfuldt „Velkommen“, at Havens Hjorte skyndsomt forsvandt, og mine Kammerater lyttende traadte til.

Vi -- disse brave unge Mennesker og jeg -- havde flere Gange i stemningsrige Aftentimer svoret hinanden dødsforagtede Bistand i selv de fjærneste Farestunder. Nu kom de ogsaa godt nok, for jeg kunde tydeligt skimte deres „deltagende“ Ansigter, men ligesom mest hinsides Kamplinien. Cyklen og jeg stod alene paa denne, vi havde kun hinanden at støtte os til. Den stod saa sammensunken og ligesom halvdøv for det hele, jeg forstod det heller ikke alt, men dog saa meget, at jeg var Slettens sorteste Synder, og da jeg med et flere Gange paabegyndt Defensorat aldrig naaede længere end til „Ja—men“, blev denne Kendsgerning slaaet enstemmigt fast. —

Dette var Resultatet af min første Dag i Dyrehaven.

Men var denne slem, blev den næste værre: De samme Antal Væltninger, de samme Gange Sammenstød med forsinkede Svende, der kun havde Sans for Fløjten, nattrøjeklædte Madammer med Morgenmælk, varme Rundstykker og Fløde for 5 Øre eller „Gentlemænd“, der, mens „Tømmermændene“ foretog den mest nødvendige Reparation efter Nattens Hærværk, var ude

paa en sansesløv, pinefuld Trippetur. — Om det var c'e samme Individer, tillod min Tid mig ikke at forhøre dem om, men efter Udtalelserne at dømme kunde det godt være det. Jeg kom akkurat og præcis den samme Time for sent. Det eneste, der ikke var det samme, var min Velkomsthilsen, for den blev tre Gange galere og slog Gaarsdagens Afgørelse uigenkaldelig fast.

Dette var en lidet lovende Start, men snart blev alt dog bedre. Jeg lærte at tage Turen, før Byen kom paa Benene eller i Stilhed at overnatte i en af Havens Høstakke, og Kap-tajnen, der straks køs mig saa slemt, kom jeg til efterhaanden at sætte endog overordentlig højt. Han var ganske vist den fuldt betalende Irettesætter, men ogsaa den kontante, der var ikke noget med smaa „Efterbetalinger“. Han var en dygtig Lærer, frisk og ligetil, og da jeg tilmed fik ham mistænkt for at være endog en fin Natur afløstes min Rædsel af Sympati. Men komme for sent, — nej, det indlod jeg mig ikke mere paa, og mit Landmaalercertifikat blev godt nok og upaavirket af, at der var kommen Blod os imellem.

Saa kunde vi rejse hjem til Hvil og Høst med Examens første og mest frygtede (teoretiske) Del som Fjer i vor Feriehat.

*

Til September mødtes vi atter og paa 2. Del. Den grundvidenskabelige Syld var støbt og stivnet, nu skulde den faglige Overbygning rejses, og til Foraaret kunde saa Vimplen (Examen) sendes til Tops.

Til Afløsning af de „Jord- og Betonarbejdere“, der havde funderet os i Fjor, mødte der nu følgende faglige Bygmestre:

Professor T. Westermann (Agerdyrkning og Planteavl) var sikkert den af alle, der ejede den største Viden og fineste Orden i denne og sin Fremstilling, Tiden spildtes ikke for ham med overflødige Ord, Smil eller Omsvøb. Men? — Læreren ved en højere Skole skal ganske vist ikke være Vækkelses-

prædikant, han maa have Lov at forudsætte, at han arbejder med „opvakt“ Ungdom, — Ungdom, hvis Kundskabstørst han ikke skal vække, men stille. Men dog — Professor W.s Værd for os var vist bleven endnu større med lidt mere Fremstillingsfarve.

Professor G. Sand (Hesteavl og -exterior) var den lidt landbobrede, men dog saa rationelle Lærer, der forstod at lægge Tingene skarpskaaren og retvendt frem. Hans Viden var stor og hans Indsigt sikker, og saa var Professor S. saa frisk og fornøjelig, at vi kun kunde glædes og opbygges under hans Føreskab.

Professor H. Goldschmidt (Husdyrbrug) kaldte mange uklar, men dette er næppe helt rigtig ramt. — G. ejede en vist nærmest sportslig Hang til at lade sin Tanke gaa i Snirkler, og han kunde det, og jeg har sjælden set ham snuble og aldrig gaa vild. Det var tit en Fryd at følge hans Ordjongløren, men passede vi ikke paa, blev vi filtreret fra. — Dette i Forbindelse med, at han syntes at arbejde uden egentlig Kærlighed til sin Gerning, gjorde ham til en nok maaske mindre frugtbar Lærer.

Professor Th. R. Segelcke (Mejeribrug og Bogføring) var en smuk gammel Mand. Han havde fulgt Mejeribruget gennem dets store Udvikling og levede nu i dette med rørende Interesse. I sit Undervisningsstof havde han en enestaaende pillen Orden og var gennem denne og hele sin Omhu en opdragende Lærer, men Prof. S. var da for gammel.

En Lærer maa ikke fortsætte sin Gerning efter, at Alderen har gjort hans Tanke træg. Han begaar da en Synd mod sine Elever og mod sig selv. „Tjen med Tapperhed i 19 Aar, men vær træt i det 20-ende, og du faar Utak for dem alle“. —

For den, der er Lærer i „færdige“ Fag, gaar det længst, men i Fag, der som Mejeribrug aarlig vokser, gaar det den gamle galt. Det er hans Lykke at leve i sine Minder, og det skal han have Lov til. Han hverken kan eller maa tvinges frem i Fronten. — Professor Krabbe og Segelcke var i vor Tid begge for gamle, den første mest, men dog var det af

antydede Grunde for ham, det gik bedst. Med Prof. S. var det mod ham selv og os en Synd, Fagets Historie blev for lang, saa vi lærte lidt for lidt af det, der laa for, og jeg er bange, vi somme Tider saarede ham ved at savne Pietet mod den Fortid, der for ham var hellig.

P. Christensen, nu Laboratorieførstander i Odense, var da Professor Tuxens Assistent i Jordbrugskemi. Han var her vor sikre og værdifulde Hjælper, men, modsat sin Mester, den noget ordknappe Kemiker.

Anton Christensen, nu Docent og Statskonsulent, var da Assistent hos Westermann og Maar. — Et Lexikon er nyttigt, men kedeligt. Dog — her var der en Undtagelse: A. C. var et Lexikon. Vi mente, han vidste alt, for han kunde klare alle vore „timelige“ Vanskeligheder, og han var aldrig kedelig. Vi søgte ham tit, søgte ham gerne og vist aldrig forgæves.

Dette var Fag og Førere ved vor faglige Anden Del.

*

Studiet tog ganske vist vor Interesse og toldede haardt af vor Tid, men vi var unge, og saavel Ungdommens sjælelige Hunger som vor Fornuft bød os at drage Nytte og Glæde af ogsaa Hovedstadens kulturelle Kilder. Jeg maatte dog forsaage alt med „Entre“ ved, men dette skete uden lydelig Graad, der var meget alligevel: de mange Musæer, Rigsdag, Højesteret, Forelæsninger ved Universitetet, mange udmærkede Møder, hele det frie Folkeliv m. m. Og bl. a. maa jeg nævne en Ting, der laa Skolen og kom til at staa mange af os nær: Godthaab.

„Godthaab“ var en Slags „Højskole“, Fernando Linderberg havde aabnet i Falkoneralleen. Her var faste Aftenmøder med Sang, Oplæsning, Foredrag, Musik m. m. Mange kendte Mænd kom her som Talere, og „Skolens“ 2 smaa Sale var da altid fyldt med Tilhørere mest unge Haandværkere, Soldater og Studerende, der havde Rod i Landets „Højskolekultur“. Her kom

ogsaa et tilsvarende Antal unge Kvinder, tjenende nette Landsby piger plus pæne Byens Døtre, og det var godt, de kom, de satte Farve paa Festen.

Du saa paa mig, jeg saa paa dig,
saa gik vi hver den halve Vej,

staar der vist et Sted. Vi saa maaske nok lidt over til hinanden, men da ingen gik den halve, naaede ej heller nogen den hele Vej. Om de drømte Morgendrømme om at „bli' Kone paa Landet og faa sig en Høne blandt andet“ var maaske ikke utænkeligt, og dette være dem tilgivet, for flere af mine Kammerater saa godt ud. (Jeg skal for de andres Skyld ikke nævne Navne). Men det var tiltalende unge Piger, der ikke dreves af hverken økonomisk eller erotisk Rovlyst, og i saa Fald var de ogsaa ganske gaaet galt i Byen. Guld eller Sølv havde vi ikke, og ved Afskeden med Hjemmet havde vel nok de fleste lovet deres Far Økonomi og Arbejde, deres Mor at vogte sig for Sporvognen og saa til allersidst, mindst højt, men mest højtideligt, mens de tog ind „at studere“, givet deres Hjerte i Forvaring et godt og trofast Sted der hjemme. Og mine Medstuderende var sædelig sunde og samvittighedsfulde unge Mænd, der ikke attraaede overfladiske Døgnforbindelser, saa godt som alle var rene i deres Ord, og paa vist ingen kunde der sættes Plet for Vandel.

Og saa Kirken. — Det er en Uriaspost at være Præst, hvor unge Mænd og ikke mindst Studerende sidder i Kirkestolen. De er i Stilhed ude efter noget, de tør bygge deres Liv paa, og duer de, nøjes de ikke med andres Ord og gaar i Hi med noget letkøbt-færdiglavet, de faar ikke Fred, før de finder det, de selv inderst inde kan „fatte“. — Under denne deres Sandhedssøgen gaar Hoved og Hjerte Haand i Haand, og bydes der dem noget hjerteligt simpelt eller forstandsligt decadent (fritsvævende Paastande, tanketomme Talemaader, ulogiske Slutninger, naturvidenskabelige Uhyrligheder eller Snak og Sagn som guddommelige Sandheder) vil deres ærlige Indre rejse sig til Protest.

Jeg besøgte alle Byens Kirker, flere er jo af herlig Udsmykning eller Arkitektur, og i et Par kom mange af os ofte: Vartov og Valgmenighedens. Hoff og Jungersen var da Præster der, og det var fint tænkende Mennesker, der ikke lod Tanken gøre Indhug i mer, end den kunde magte. — Ærligt talt hørte vi vist kun mindste Parten af, hvad de sagde, thi naar Tanken er ung, er den vanskelig at holde hjemme, passer vi ikke paa, gaar den paa Langfart. Men vi kom der gerne, Vartov syntes os saa mindesmykket, og begge Steder gik vi for en Stund ind i en Verden, hvor Ord og Toner bragte Bud fra vor Fortids bedste Timer og blandt Mennesker, vi troede godt om. „Klimaet“ var her hjemligt, og her mødte mange, vi kendte: tilrejsende Landboere, enkelte af vore Lærere o. fl. a. Og her opdagede jeg altid først en og saa en til og efterhaanden en hel lille Hær af mine Kammerater, som jeg nu slet ikke havde set helt siden i Gaar Eftermiddag Kl. 3, og alt dette skabte en Sindets Opbyggelse, vi vist nødig en Søndag Morgen vilde være foruden.

*

Hen paa Vinteren maatte min sidste pengelige Reserve sættes ind, og trods det, at den forsigtigt holdt sig i Dækstilling, tyndede det daglig ud i dens Rækker. — Ofte havde vi haft smaa korte Laan hos hinanden, naar vi passerede et magert Bælte, trængte til en Stund at tænde Lys i Sindet eller købe os ud af en Skrædderklo.

Laan mig tyve Dukater, da alt mod intet jeg vædder,
at jeg skal højne Niveaueet og faa betalt min Skrædder.

Jeppe Aakjær.

Dette havde de fleste og ogsaa jeg prøvet, men nu var Sagen en anden, for jeg saa ingen Udvej til snarlig Genbetaling. Efter endt Overvejelse bestemte jeg mig derfor til at tilskrive et Par ældre, rige og barnløse Folk om et Laan paa 200 Kr. samt sige, som det var, at jeg af reel Sikkerhed kun havde en

ærlig Vilje plus et halvt Hundrede ubrugte Arbejdsaar, af formel: Intet. — Men dette mit Forehavende var voveligt, thi et Tilfælde vilde alene bestemme, om det blev Knald eller Fald for min hele henholdsvis fremtidige Færd og hjemlige Ære.

Knald: — Modtog Manden mit Brev, vilde han i Tavshed sende mig den frelsende Sum og jeg paa samme Maade engang give ham den tilbage ledsaget af et lille Glimt af den Hengivenhed, jeg da og mer end før vilde føle for ham. Han selv vilde fortsat være lige rig, jeg kunde frelse de af egne og mit Hjemms Haab, der nu stod paa Spil, og begge vilde vi for altid være et smukt Minde rigere.

Fald: — Faldt Brevet først i Fruens Haand, vilde jeg fra samme Haand erholde en Tale over Teksten: Vanskelige Tider, frække Lønkrav, sønderknusende Piger, de retroendes Tilflugt, beder saa skulle I faa o. s. v., og hvad værre var: inden Udgangen af Fastelavn vilde alle i Kredsen kende min Nød, min Tiggergang og hendes Talen mig til Trøst.

Derfor: under Bøn blev Brevet fostret og født og overgivet et af Skæbnens røde Bude. Med Bæven modtoges trende Dage senere sammes forseglede Beslutning, og den saa saaledes ud:

. . . . 8. Febr. 1902.

. . . . .

Min Mand synes desværre ikke, han kan, saadan er han nu, men jeg sender dig 5 Kr. og det haster ikke, og dem kan du beholde, til du faar Examen og besøger os og er velkommen og . . .

Det er ellers koldt i disse Dage, og vi tror, du holder dig til de rette Veje, men i en saadan By er jo den skindbarlige Djævel med sine Fristelser. Og Socialister og Fritænkere og Syndens brede Vej, men da gælder det jo at være paa den sikre Side, og jeg sender Pengene i Brevet, for saa sparer vi jo at give Posten mere. Og det var jo en streng Tid med alle de Julegilder og Spisen og Snakken, og vi skulde jo endelig ogsaa med til Grossererens i . . . , og Østergaards Else er

bleven forlovet, og Præstens venter sig vist en Lille. Ja det er vanskelige Tider, vi lever i. Venlig Hilsen og det er godt Vejr.

Mine . . . .

Da jeg næste Dag havde sendt hende Almissen tilbage sammen med en ulastelig Tak for den gode Vilje og en Lykønskning til Else (men ingen til Præstens) og taget mig en nogle Timers ensom Vandring paa Frederiksbergs stille Veje samt en rask Svømmetur paa Gl. Kongevejs brede Strøm af glade Mennesker, var Sindet atter skyllet rent og Menneskene smukke som før. Og saaledes restitueret gik jeg hjem og skrev tvende Breve til to af mine bedste og mest møntrige Ungdomsvenner for at spørge, om de ikke hver kunde laane mig 50 Kr.

Men — disse Breve blev aldrig sendt. I nu snart 30 Aar har de beroet i mit lille private Arkiv og kun enkelte Gange været hentet frem for at genkalde unge Dages Prøvelser og „Beundring“ for alle de Snirkler en ganske ung Mand og kun han kan slynge, Snirkler, der varierer med Textens Art, og genspejler hans mange Minder om landlig Liniekunst: Slangeharvning efter nysaaet Rug, Hundehaler i Regn eller Grisesvanse i Godtvejr m. m. m. Og aldrig bli'r vel slige Prydelser saa rundhaandet strøet, som naar en meget ung Mand paa sit ensomme Kammer prenter et lille og egentlig kun for sig selv bestemt Brev til den himmelskhævede Kæreste, han aldrig i mer end sit Haab har haft eller ogsaa — naar han maa bede om et meget, meget lille, men for ham altbetydende Laan.

Og jeg takker Tilskikkelsen, at Brevene blev, hvor de blev, for derfor kan jeg nu her finde fastankrede naive Vendinger fra denne halvparadisiske Alder, da vi endnu ikke anede, at Synden (Egenkærligheden) var kommen ind i Verden (kun Brevenes Tilbageholdelse tyder paa lidt begyndende Berøring med Menneske-Kundskabens Træ) og derfor kan jeg her se et upostplettet Minde om den Tid, da vi under gl. Kr. IX.s kgl. Mærke kunde skrive helt hjem for borgerlige 8 Øre, og derfor

omfatter mine smukke Minder endnu ogsaa disse tvende uegenlyttigt, altfrende Ungdomsvenner.

Ganske uanet fik jeg Bud fra min gamle Præst, Aug. Christensen, han kunde tænke sig, det kneb, og vilde meget gerne laane mig alt det o. s. v. Jeg blev saa inderlig 'glad ved at se hans smukke Sind, men da jeg vidste, at hans hjertelige og pengelige Velstand ikke helt kunde svare til hinanden, sendte jeg ham en ærlig Tak og en (maaske ærlig talt knap saa ærlig ment) Meddelelse om, at jeg troede nok, det gik.

Vejen til Frelse var nu et Arbejde, der kunde forenes med Skolens. Jeg forhørte hos Bagerier o. l. om Natarbejde, — forgæves. Mens de andre bad om godt Vejr, bad jeg om Sne (Snekastning). Himlen bønhoerte mig ikke, den sendte hverken Sne eller Manna. — Et Kontor for Nattevagt lovede at sende Bud, naar der var noget, men der var stadig ikke noget, og som Tæppefald for Rækken af skuffede Haab oprandt den Dag, da den sidste Tiøre sprang over Rugbrødsbagerens Disk.

Med den svandt mit sidste Haab, og med lidt Tøj under Armen tog jeg „hjemme“ fra og ud ad Gammel Kongevej, Pilealleen, op over Frederksberg Bakke o. s. v. Jeg vilde ud paa Landet, ud til en Gaard og søge Arbejde, ligegyldigt hvor, hvilken Art og hvilken Løn, blot jeg fik et Stykke Brød som Forskud. Skole, Kammerater, Examen etc. fik saa fare. Men jeg var træt, sulten og syg i Sindet og gik derfor ind paa Fasankirkegaarden for paa den overfladefrosne Sne at hente Hvil og Køling. — Men da øjnede jeg lidt borte en Bænk med et Par Kvinder, og nu fik jeg Ide til en Handling, jeg aldrig før havde drømt skulde blive min. Meget holdt tilbage, men mere drev paa.

Jeg gik hen til dem og bad — og Bønnen kom fra Hjertet — om en lille Skilling til et Stykke Brød.

Kvinderne var godt midaldrende, velklædte, men arbejdsprægede.

„Hvorfor har du intet Arbejde?“ — spurgte den ene.

„Jeg har — jeg har — været syg“, stammede jeg skamfuld over, at det ikke var sandt, men Sandheden kunde jeg ikke sige.

„Ja“, sa' hun, „jeg kan se, du taler Sandhed“.

Saa gik hun lidt bort, tog et Pengestykke og lagde det skjult i min Haand. — Det var en Krone.

„Gaa saa hen og faa lidt at spise og saa noget Arbejde“, sa' hun med Alvor og Deltagelse.

Den anden gav ogsaa en Gave og lige saa skjult, for heller ikke den maatte ses, — det var en Femøre.

Jeg blev saa berørt af den førstes hele Færd, at jeg intet kunde sige ikke en Gang Tak. Det eneste, jeg kunde have gjort, og som jeg følte Trang til, var at have taget hende om Halsen, men jeg gjorde det ikke, jeg gik tavs min Vej. — Jeg har ofte i Aarene, der nu ligger imellem, ønsket at vide, hvem og hvor hun var, for saa vilde jeg komme og give hende den Tak, jeg nu har haft gemt til hende i mer end fem og tyve Aar.

Et Stykke Mad og Mødet med hende forandrede saa helt Verden for mig. Naar vort Sind er ungt, skal der kun knapt kunne skimtes et Haab, før Tankens underfulde Skyttel begynder at gaa og væve sine Draperier.

„Ej Aandevedenen stænges barsk,
det er din Sjæl, der ej er karsk“.

Goethe.

Og saa gik jeg atter hjem.

Næste Dag var Lykken for Alvor ude efter mig, og den kom i to Tempa.

Om Formiddagen fik jeg en Pantelaaner til at tage tre Bøger, som to andre havde afvist, og om Eftermiddagen blev min Sejr mig sikret.

En af mine Medstuderende standsede mig og sa': „Jeg synes, du ser saa træt ud. — Er du syg?“

„Næ“, sa' jeg, — „jeg er rask“.

„Faar du noget at spise?“ fortsatte han.

„Ja — jo“ svarede jeg o. s. v.

Jeg parerede, saa godt jeg kunde, men han var ret nærgaaende.

„Ja, — se jeg er ikke Doktor“, sluttede han, „men du er heller ikke syg, og derfor kan jeg godt her stille Diagnosen og ordinere Medicin. Den er her, det er 100 Kroner, sørg saa for at faa lidt Humør til Examen, og er det for lidt saa kom igen. Jeg har ganske vist ingen Penge, for jeg har kun det, jeg tjener, og jeg tjener intet. Den her er fra min Far, han har heller ikke ret meget, men har han for lidt, har jeg en Bror i Siam, han tjener nu godt, og kniber det, skriver vi til ham. — Farvel!“

Den unge Mand hed: Thomas Madsen-Mygdal.

*

Aar 1900 modtog Skolen 43 Elever, 1902 kom sidste Examen med sine Fald og sine Sejre saaledes, at de 27 kom derfra med det Trofæ (Examen), der var Kampens Maal¹).

Saa godt vi kunde, søgte vi da at gøre Status for vor Studiehøst. — Om Fagene havde haft det rette relative Timetal, var vi vel ikke helt enige om, men jeg var ikke ene om at mene, at der i Plantesygdomme og Kendskab til danske Dyr var givet for lidt og af Kemi og særlig Zoologi krævet for meget. — Kemi kan vel kaldes Studiets mest fundamentale Fag, uden sikker Syld her bli'r saa meget andet kun Huse paa Sand. Dog — det, der her gælder, er mere at forstaa end at vide, men jeg tror, der da her lidt for meget blev kaldt paa vor Hukommelse, og jeg ved, at dette nu paa Skolen er ændret.

Og saa Zoologi. — Trods mesterlig Fremstilling blev denne mig en Skuffelse. Netop her ventede jeg mig meget, fandt ogsaa meget, men andet end det søgte. Jeg elskede Livet paa Landet og vilde gerne kende alle dets Dyr fra Brok til Bænkebidere, kende deres Liv og Levemaade. Denne Sagens Side gik vi her forbi, men til Gengæld ind paa alle Dyreformers Anatomi.

Dette Studium viste mig noget, jeg før kun halvt havde hørt: Arternes sandsynlige Udvikling fra fælles Grundform. Denne Opdagelse aftvang mig Interesse, men mere glad ved eller kyndig paa Tilværelse og Gerning gjorde den mig ikke. Alle mine dejlige Dyr derhjemme i Naturen og i Menneskenes Selskab skrumpede lige som disse ind og blev som jeg selv til sjælsløse Draaber i et naturlovkoldt Tilværelseshav. — Lidt frostklart-skaanselsløst i Prof. Boas's Omtalemaade fremmede denne Fattigdomsfølelse og fik mig til at mindes et Ord fra Faust:

Hvo, det levende vil forstaa og beskrive,
maa allerførst dets Aand uddrive,
saa holder han Delene i sin Haand
og savner ej mer end — Livets Baand.

Jeg mente og mener endnu, at der af de Zoologiafsnit, der laa vor Gerning fjern, blev krævet for meget, og i det, der stod os nær, givet for lidt. Det, der her er til Landets Lykke, er, at dets unge Agronomer kommer hjem med Kærlighed og Kendskab til det Liv og den Gerning, hvis Sjæl de skal være og ikke som fjerne-golde Grublere. — Men jeg bøjer mig for Prof. Boas's Nidkærlighed og Retsind.

Men Hovedskylden for denne truende Afblostring, som Mødet med Udviklingslære, Bibelgranskning o. l. var for mange unge, falder paa Skole og Kirke. De havde ofte ladet Ungdommen lægge ud paa deres Tilværelses Hav i et af kun Sagn sammensømmet Fartøj, en lille Kano, de burde vide, kun kunde holde for den, der vilde ligge og pilke lidt ved Kysten, men aldrig for de af deres Sønner, der vilde søge sin Lykke lidt længere ude. — Og naar saa derude deres Barndoms Skude skiltes, ja, saa var der for dem kun den Redningsmulighed, at de kunde holde sig oven Vande, mens de af egne og Vragets Værdier fik tømret sig sin egen lille uforlidelige Ark. Dette lykkedes for mange, men ogsaa mange gik vel under i Haabløshedens Hav og med Forbandelser mod den Moder, der havde sendt dem ud paa deres uholdbare Fartøj.

Denne Undergangsfare for den ærlige og tænkende Ungdom var for en Menneskealder siden stor, nu er den vel nok noget mindre. „Børnelærdommen“ er næppe mer saa ensidigt bogstavbygget, og „Videnskaben“ og i det hele Kulturfronten er nu langt fra saa materialistisk, som da den gennembrød Reaktionen med noget af Barbarernes Bestialitet. — Ja ofte staar vel nu netop de mest „frit“- og videnskabeligt tænkende Mennesker til højre for Kirkens Flertal i Aandserkendelse og dyb og sand Religiositet.

Andre ankede over, at ogsaa vor Fysik var for fyldig, men dog vist uden Grund. — Fysik er en Samling Selvfølgeligheder, der er velegnet til Tankeøvelse og -prøve. En nogenlunde hjerne-stærk ung Mand kan her ved at lære lidt tænke sig til meget, og den, der her mener at staa foran et Bjerg, burde vist i Stillehed raadføre sig med sig selv om, om han nu ogsaa kan magte de mulig mere bjerghøje Opgaver, Livet i en attraaet Storstilling let kan lægge for hans Fod.

Tilliden til vort Studium øgedes godt ved den Kontakt, vi følte, der var mellem det arbejdende Landbrug og vore faglige Lærere, Disse var ikke verdensfjerne Filosofer, men Mænd, der var kommen fra og fortsat levede med i den Landbogerning, der ejede vore Minder og Maal.

Haardt maatte vi slide den Gang. Studiet var forkortet fra 3 til 2 Aar og med cirka samme Pensa, men dette Slid var næppe nogen til Ulykke. En ung Mand ødes ikke ved en Tid at maatte mobilisere sine Kræfter, lige saa lidt som en Stand svækkes ved, at dens aarlige Rekruthær for at komme i Land maa forcere en lidt haardt toldende Modvind.

Selvfølgelig var vi jo knap saa kloge som de vore unge Arvtagere, der nu med den atter forlængede Studietid stiller paa Arenaen. Jeg vil ogsaa gerne tro, at disse og dette maa blive vort Land til Lykke, skønt Erfaringen viser, at mange af de udmærkede Mænd, der blev vort Landbrugs Løftere, har begyndt med kun ringe Kundskabskapital. Til Gengæld har de saa været

rige paa det, uden hvilken al Viden er uden Værd: ukuelig Energi og Kærlighed til Gerningen. — Og for mange unge er det lidt en Fare med for lange, lette og landbofjerne Studieaar.

Der var dette Aar en pæn ung Herre, der var kommen for Skade at dumpe 2 Gange, og nu skulde han saa forsøge sig for tredie. Jeg var Tilhører ved hans kemiske Examenstale og Prof. Odin Christensens Kundgørelse af Dagens Resultater. Da „Odin“ kom til min Ven, Gengangeren, udtalte han: „Naa, saa kommer vi til Dem, Hr. H. — ja De fik jo saa $g \div$ — ja godt minus, det er jo godt, det fik De ogsaa i Fjor, saa De har altsaa slet intet glemt“. — Her var det ikke for stakket Studietid og forresten ej heller bristende Evner, der var Skyld i Miseren.

„Kan dit Studium betale sig? Kan Vinding dække Tab?“ spurgte vi ogsaa hinanden og os selv. — Tabene var ligetil, de kunde maales i Tøjslid samt Svind af Pund og Penge. Vindingen var værre at vurdere, den var et Kvantum Kundskaber med tilsvarende Attest, men Værdien af disse og denne kunde og kan kun og endda blot skønsvi maales, naar vi ved, ved hvilken af de to Hovedhære: praktisk Landbrug eller teoretisk Gerning, Indehaveren agter at melde sig.

For den, der vil ind det sidste Sted (Skole-, Konsulent-, Forsøgsvæsen e. l.) er Sagen oplagt. Her kan i vor dagklare Tid ikke den rodløse „Filosof“, men kun den inklades, der i sin Examen har hentet Garanti for at eje et vist Mindstemaal af Viden, Arbejdsevne og Arbejdsvilje. — For den vordende Praktiker ligger Landet lidt anderledes, ogsaa han har Brug for Viden, men vel i Reglen ikke mer, end han med ringere Udlæg af Tid og Penge kan hente sig paa en af vore gode Landbrugsskoler.

Saaledes talte og tænkte vi, og dette var rigtigt nok, men dog tror jeg, at ogsaa de vordende Praktikere „vort Aar“ var glade for, de kom der og af flere Grunde: — Hvis den unge Mand ikke har en Kæreste, der gør ham alt for længselsfuld efter at komme hjem og blive lænkelagt, eller der er andet, der

hinurer ham i at leve nogle ambulante Ungdomsaar, vil han nu mer end før have Evne til at fatte det, han ser, og ogsaa til at kunne indtjene sine Udlæg. — En lille streng Studietid giver ogsaa den sunde unge en Tanketræning, der vil gavne ham som senere Aandsarbejder. — Desuden: — Det er saa velgørende at møde en Mand, der tænker tilbunds og derfor stadig sætter sit „Hvorfor“, og denne sunde Trang til tankelig fast Grund under Foden vil øges ved et Ungdomsaarenes Studium paa naturvidenskabelig Grund.

Og endelig: „Mennesket lever ikke af Brød alene.“ — Intet Steds har som i en Storstad alt — ondt som godt — sit Hovedsæde. Her kan Drankeren finde sine taagede Brødre, Tøjten sine Tilbedere og disse hende, men ogsaa her leves der et Aandsliv saa højt og rigt som vel ikke andre Steder. — Paa Landet er Omgangskredsen mere geografisk bestemt, men i Storbyen kan de, der hører sammen, bedre finde hinanden, og det højeste Aandsliv derfor ved Samvækst ret komme i Blomst og sætte sine Frugter, og her kan den moralsk sunde unge Mand, hjerteligt og kulturelt leve nogle rige og udviklende Ungdomsaar.

Lidt Kamp mod Mangel og Møje skader ikke den unge. „Mennesket vokser i Medgang, modnes i Modgang“, og der er sikkert flere unge studerende, der faar „varigt Mèn“ af for mange end for faa „Studie“penge. En toppet Tegnebog er ikke den mest sikre Redningsplanke i et Farvand med Hajer og Havfruer, men der er en gylden Grænse for alt. — Jeg, og vel flere med mig, vilde vunden ved lidt flere Studiemidler, for mange af Hovedstadens gode Ting var stængede for os. Men havde Aarene været rige paa Arbejde og Ængstelse, lidt paa Savn og lidt paa Sult, var ved Sejrens Dage dette glemmt, og vi kunde sige med Victor Hugo: — Ved Sjælesejrens Glædestimer vender alle vore udstaaede Lidelser tilbage som ligesaa mange Tjenerinder, der vil smykke vor Gildeshal¹).

SKOLEMINDER

Paa Landbohøjskolen møder mest to Hovedtyper af Landbrugsstuderende:

1. Bøndersønner, der paa Høj- og Landbrugsskole har faaet Interessen for deres Gerning yderligere vakt og nu vil i denne tilbunds for saa at tage et Arbejde op i Praksis, ved Fagskolen, Forsøg e. l.

2. Adels- og Overklassesønner, særlig fra Herregaardene, der her tager deres teoretiske Uddannelse for saa at gaa til Storlandbruget.

De første er oftest udsøgte Folk, unge Mænd med Kærlighed til deres Gerning, gode Evner og høj Energi. De fleste af de Mænd, vort Land skylder Tak for Landbrugets mægtige Højnelse, har i deres Ungdom været med i denne Kreds. Af Slægten foran os, af dem, hvis Liv nu er afsluttet eller fremrykket, nævnes her enkelte i Flæng: Brødrene Hans og Axel Appel, Skolemændene Jørg. Pedersen, Dalum — Niels Pedersen, Ladelund — Nybo og Foghsgaarde, Ødum — Brink-Lassen, Chr. Christensen og Svendsen, Tune. — Forsøgslederne K. Hansen, Fr. Hansen, N. A. Hansen og P. Gommesen. — Landbrugerne Inspektør Legaard, Rosvang — Mikkel Holm, Samsø — And. Nielsen, Svejstrup Østergaard o. a. fl.

De sidste er ret naturligt mere uens. De færreste har kæmpet for at komme der, og flere var „Fars Sønner“, der modstræbende blev sendt derind. Men der har ogsaa her været megen Ungdom med rige Evner og Virketrang, og vi kan takke dem for, at mange af Landets Herregaarde er i en nu saa mønsterfin Drift. — Af disse Mænd kan der fra den nu ældre Slægt nævnes kendte og fine Navne: Brødrene Carl og Harald Branth,

Skolelederne: S. C. A. Tuxen og A. la Cour, Næsgaard — Kap­ tajn la Cour, Lyngby. De to landskendte Forpagtere: G. F. Schroll og Chr. Sonne.

Der er tit straks lidt Strid mellem disse to Grupper. De sidste ejer i alt Fald den ydre Dannelse og vil derfor ofte straks stødes af og stikle til Bøndersønnerne med de mere uskoledede Manerer, medens disse med deres jævne, men sunde Fornuft kan være ret aarvaagne og skudsikre mod det, der synes dem Paafuglefjer.

Ogsaa vort Aar var der vel lidt Gruppegnidning og sikkert til gensidig Gavn. Tænkende Mennesker kan altid lære af anderledes tænkende, og alle, der naaede frem til Examen, var ud­ mærkede unge Mænd, saa Samarbejdet da og senere blev det allerbedste. — De fleste er efterhaanden gaaet op i en Gerning, der har gjort dem landskendte, og naar jeg nu ser, hvad de har naaet og mindes dem fra da, maa jeg ogsaa mindes Goethes Ord: „Den unges Karakter bliver en Gang hans Historie“.

Jeg skal ikke her tegne mine Medstuderendes Ungdoms­ bil­ leder, kun nedenfor fremføre enkelte betegnende Træk hos en Del af dem, der nu er i „offentlig“ Virke. De, der har paataget sig at styre vort fælles Bo, er det jo vor Ret lidt at granske. De, der lades unævnt, behøver ikke at være de ubetydeligste, men deres Gerning er bleven mere skjult, og det er jo ej heller alle, der kort kan karakteriseres.

Som unge drømmer vi anderledes end ofte senere, ganske vist mere umodent, men ogsaa maaske mere menneskelig rigtigt. Unge Mennesker er saa dejligt fordomsfri. Rang og Rigdom regner de ikke, det er Aandfuldhed og Mandighed, der har Stjerne hos dem. En Kujon foragter de, og intet er dem saa imod som en Snob, der fedter for sin Lærer, men sparker en svagere Kammerat. — Men den, der siger sin Mening og tager sine Klø, skænker de deres Agtelse og Hengivenhed uden smaalig Hensyn til, om han, naar det rigtig gælder, siger „Fanden gale mig“. Snusfornuft, korrekte Kujoner eller smaalige Kræmmer-

sjæle vækker Afsky i unge sunde Sind, uren Tale gør det hos de fleste ogsaa, selv om de hellere skjuler deres Indre i en grov Klædning end lægger det blot.

Ubevidst vil dette vist mest paavirke vore Ungdomsdomme, mens vi senere ligesaa ubevidst ser paa et Menneskes Værd som Samfundshjul.

„Har en Kvinde vunden en Mand, vil hun fortsat for ham bevare sin Alder fra den Gang, han gav hende Plads i sit Sind“¹⁾, siger en gl. Sandhed. Men dette gælder mer end der, det har ogsaa i høj Grad Gyldighed i Forholdet til vore unge Dages Venner.

Barndommens Minder er uudslettelige og kan rumme mangt af Værdi, men det er vel egentlig først i Ungdommen, vi ret bliver selve Menneskene var, og derfor vil de, vi da ser — og særlig vore samtidige — sætte sig saa oftest smukt og altid ufjærnligt fast.

For mangan Dreng er Skolen et Skyggerige, den var ligesom Natten den mørke Formøbler af hans lyse Dage, og den gav ikke som denne Vederlag i Drømme. Dens Minde kan han siden da kun sky. — Med Ungdomsskolen er det ofte modsat, da var ikke alene hans Lyst til Leg, men ogsaa Trang til Viden vaagnet og til Samføling med Mennesker, der ligesom han selv lever i Troen til det Liv, der nu ret skal oplades.

Ungdommens Skoledage blev for mange en Højtid, en Bryllupsfest for den Manddom, der da gik ind, og de, der delte denne deres Fest, blev mere end andre deres Ungdoms Venner uden, at de selv ret vidste det end sige fik det sagt. — Venskab er et Fluidum af Velvilje, stille Forstaaelse, Tillid o. a. m. et florlet Spind, der let kan bryde, blot Navnet nævnes.

Derfor nævnes og tilsyneladende findes Venskab aldrig, men er der noget, der delvis svarer til Navnet, har det vist mest sin Oprindelse i Ungdommen og tit i Ungdomsskolen, og derfra kan det være sammenvævet med saa meget andet og smukt, at det stille vil styrkes, som Aarene gaar.

En Fest, der let bli'r en virkelig Fest, en Mindefest, er den Studiefæller ikke sjælden sætter i Scene et Aaremaal efter endt Examen. Tit ventes der med og paa denne i fem og tyve Aar, men dette er en lang, en vovelig lang Tid, det er en lille Menneskealder. Og de, der nu mødes, er ikke mere egentlig unge. Glæder har næret og Sorger modnet deres Sind og Tiden spunden Sølv til deres Tinding, men dog sker der det, at de ved dette Stævne endnu engang kan føle sig og ses i deres Ungdoms Klædning. Ingen aner sin egen eller ser den andens Ælde, for ham er han fortsat den, han i Ungdommen fandt og vandt. Lad Verden kalde dem gamle, for ham er hans Ungdomsvenner altid unge.

Ogsaa vi fik vor Mindefest. Foraar 1927, et kvart Aarhundrede efter vor Studietids Slutning, mødtes vi atter og da som den Gang paa Skolen, fandt og hilste paa hinanden og de af vore Lærere, der endnu stod i deres Gerning. Efter at have beset vor gamle, men nu stærkt fornyede Skole og været Gæster hos Th. Madsen-Mygdal paa hans Gaard, Edelgave, havde vi om Aftenen Samvær for i Fred at opfriske fælles Minder. Der var hertil skreven flere Sange, af disse hidsættes en, der vel ikke var den bedste, men den mest omfattende og fortællende om, hvorfra Deltagerne som unge kom, og hvorhen de i deres Manddom gik.

Mindefest for Landbrugskandidater af 1902

21. Maj 1927.

Mel.: Der er et Land, dets Sted er højt mod Norden . . .

De Vise ved vor høje Agriskole,
de sad ved sidste Sekels sidste Aar
lidt tavse; tyst de spurgte: — „Tør vi stole
paa, at vi nu ej Seklets Bundfald faar“?

Paa Landet smiltes lunt —, de svarte ikke,
men tænkte: — „Snart den Taare tørres vil;
den rette Væbnerflok vi just skal skikke
som Følge frem fra Tidens nye Skel“.

Saa samlede en Hær af Viljer unge,
af Virketrang, af Alvor og Humør:

- 1, 2 En kom fra Sams og en fra Falsters Tunge,
- 3 en Militær blev sendt fra Helsingør.
- 4, 5, 6 En Engelsholmer, to omtrent fra Skagen,
- 7 en Koldingyngling med saa lyst et Sind,
- 8 en Molbosvend med moden Sæd paa Hagen;
- 9, 10, 11 fra Heden tre med Vestenvind kom ind.

- 12 En Rytter klædt i Skind og islandsk Trøje,
- 13, 14, 15 tre Korthornsmænd fra Marsken, Salling, Thy,
- 16, 17, 18, 19 seks fundne var paa Sjællands indre Høje
- 20, 21 paa Gyldenholm og ved Rolf Krakes By.
- 22 Een Sukkerroesøn — ej fler — ej færre,
- 23, 24, 25 fra Ærø, Vejen, Vejle trende Mænd.
- 26 Fra Sjællands Horn nedkløv en kraftfuld Herre,
- 27 fra Danmarks Klippeø hans Følgesvend.

Nu Morgenliv der blev i Visdoms Bolig,
Naturens Love kom ved Davren frem,
(Er ej man lidt med Land og Lov fortrolig,
da Spillet ender let med „Store Slem“)

Vi Stoffet lærte se med „Odin Øje“,
i Floras Rige O. G. førte om.
Johannsen bød os Væksten fatte nøje,
Hr. Ellinger med Hestekræfter kom.

Ej kun vi kom blandt Mennesker og Guder,
til Dyreriget og vi maatte gaa.

I Løvebur bag gnavet Ben og Huder
„Dyrenes Konge“ første Gang vi saa.

Med Løvemod (men ej med Løvevanke)
midt i sit Rige kongeklar han stod;
men den, der her faldt ind med taaget Tanke,
med Ar af Løveklo hans Bo forlod.

„Træd an“! — saa bød Hr. Nyholms sikre Tunge,
„Til Dyrehaven skal vi — March! — afsted! —
Der agter jeg og Slettens Bukke unge
D'Hrr. lære lidt at rappe sig.

Jeg agter og Dem lære Fald at finde
og maale Mark, saa siden De formaar
at se, naar Vand op- eller nedad rinde,
og om De Hus faar eller Herregaard.“

Nn Bondens Gerning grundig blev studeret:
Vi Grisens Trivsel læste i dens Blik,
hans Hest blev skilt og stykkevis takseret,
vi gennem Koens Tarm en Tur os gik.

Blev Duft for dyrisk os i Tempel-Stalde,
Hr. Westermann paa friske Sysler bød,
han lærte os som „Første Akt“ af alle
at hente Rigdomshøst af Jordens Skød.

Som moden Mand nu dunet Yngling kommer
for Vaarens Venner se og spørge om:

„Hvor har I Sæde søgt i Livets Sommer,
hvad fandt af interessant I, hvor I kom??“

Som Konge paa sin Gaard Du fjorten finder,
til Folket ti udskænker Kundskabs Saft,
men kampgod Kriger mer end Hjemmet binder,
hans Arm vil kaldes, hvor der fattes Kraft.

- 5, 10, 11 I Kongens Raad der kan Du træffe trende,
 2 paa Jydens Jord M. K. som Første-Mand.
 13 I „Inspektøren selv“ — Du Ib vil kende,
 26 A. P. gik som Spion til „Vaterland“.
 12 Paa Islands Tun som Høvding Sigurd travler.
 Korinth tog tre, som kunde mer end Græsk:
 8 en Floras Søn som praktisk Planteavler,
 6, 9 to stred for Grisens Vel og for dens — Flæsk.

- 15 Som Justitarius for Fynbo-Tyre
 vort Smørlands Skæbne Kjær i Haand fik lagt.
 19 Sylvest Kulsvierne som Foged styre,
 25 til Melfars Hæder Boesen Frø fik bragt,
 14 Som Dyredoktor Daabjerg Pulver blander,
 16 ved Visdoms-Køkken Hylstrup klogt tog Hjem.
 3 Som Kriger Rodskier i Reserve stander,
 i Nød staar han og — Holger Danske frem.

Kom Statens Skib paa grum og brydsom Bølge,
 saa andre blev paa Broen utilpas
 og søgte sig i Land og Last at dølge,
 5 vor Mygdal maatte ud som Urias.

Vi der har mødt ham paa hans Ungdoms Veje
 og fulgt hans Færd med Foden fast ved Jord,
 vi ved han Kraft og Retsind har i Eje,
 vi paa hans Værd som Statens Styre tror.

En solløs Sjæl er Løn for Pengepuger,
 for driftig Mand kan mangt gaa ned og op;
 er sundt hans Sind, han ej paa Græmsel ruger,
 fra Bølgedal han stævner straks mod Top.

Saa hilser vi paa Ven fra Vaarens Veje,
 paa trofast Hjælper gennem Manddoms Aar
 og ønsker: I de Skatte faar i Eje,
 som skaber Sol i Sind og ej forgaar.

1. Hans Holm, Samsø, nu Konsulent i Hadsten, var en frisk, aaben Natur og derfor afholdt.

2. M. K. Kristensen, Gedser, nu Konsulent i Planteavl for ds samv. jydsk Landboforening, var ogsaa som ung en Mand, der vilde og kunde noget, saa vi, der kender ham til Bunds, med Tryghed ser ham i en af Landets betydningsfuldeste Stillinger.

3. V. Rodskier, Helsingør, nu Reservekaptajn og Ejer af Højnæs ved Kolding.

4. Aug. Bech, Engelsholm, nu Forp. af Vallø Kloster. — „Kammerherre Bech, Engelsholm“ var da et af Landbrugets fineste Navne. I Sønnen saa vi derfor straks noget stort, og han drog ingenlunde Navnet ned. —

5. Th. Madsen-Mygdal, Mygdal, nu Statsminister og Ejer af Edelgave.

6. Forf.

7. Joh. Schultz-Petersen, Kolding, nu Ejer af Tyrstrupgaard ved Kristiansfeldt, var Holdets mest fornøjelige Yngling. — Her et Træk: Ved Examen i Analyse faar vi til Opgave at finde en Blandings Grundstoffer. Det er da slemt for den unge Kemiker at mangle noget, men endnu værre hvis han, hvad somme Tider hænder, „finder“ fler, end der er. — Jeg fandt 12, var sikker paa deres Existens og inderlig lykkelig, men — ved „Aabenbaringen“ røg min Fryd, der var 13. Jeg havde overset det lettest paaviselige: Mangan. Sønderknust søgte jeg Trøst hos S. P., og jeg fik den. Han sa': „Hr. Møller! De er et Fæl! Overse ef Stof paa Examensdagen! — Nej ved De, hvad jeg har? — Jeg har fundet dem alle, og saa er det desuden lykkes mig, Johannes Schultz-Petersen, at paavise 2 — fler, end der var!“. —

8. Hans Sloth, Djursland, nu Lærer ved Korinth Landbrugsskole, var saa klar og speciel saa kundskabsrummelig, at han ansaas for en af Holdets dygtigste unge Mænd og ogsaa fik sin Examen op paa Udmærkelsens Grænse. Hans Virkelyst, alsidige

Interesser og gennemfjne Natur gjorde, at han regnedes for at blive en Mand af Værd i den Gerning, han her forberedte sig til: Lærergerning.

9. Povl Fenger, nu Forst. for Korinth Landbrugsskole, savnede maaske som ung noget af den Sindets Charme, der bli'r den naturlige Blomst af Aandfuldhed og Hjertelag, og som den skal eje, der skal kunne komme i fuld og god Kontakt med Ungdommens paa en Gang aabne og exclusive Sind. — Men P. F. var en Dygtighed. Han havde gode Evner og som næppe nogen anden: Vilje til at sætte sine Kræfter ind. Han var sikkert den, der her gjorde det største Arbejde, og den, der herfra hjemførte den rigeste Høst. — Og paa hans Ord kunde vi bygge.

De Løfter, der ikke er helt byggesikre, kan være runden af 2 psykisk set saare uens Kilder: Nogle holder for lidt, andre — lover for meget. De første er de samvittigheds- og æreløse, der kun holder det, der betaler sig at holde. De andre kan være rige paa Samvittighed og Vilje til at ofre alt for at holde deres Ord og mere til, men deres Sind er lyst, og i deres mest lyse Øjeblikke kan de love mer, end nogen Magt kan holde, de „forlover“ sig. P. F. var ikke upaalidelig af nogen af Grundene. Han „forlovede“ sig aldrig, og havde han sagt noget eller sat sig et Maal, skyede han intet Offer for at gøre Ord til Handling. — Derfor: vi vidste, at naar engang han tog Selen paa, saa skulde der ske noget.

10. H. Hauch, V. Jylland, nu Forst. for Asmildkloster Landbrugsskole og Landstingsmand, var vel næppe en saa ureflekterende Gaa-paa-Mand, som Ungdom gerne er og ser, men han var maalbevidst, pligtopfyldende og saa arbejdssikker, at vi nu vist alle med Tryghed ser ham som Standens Mand i vort høje Ting.

11. Svend Nielsen, Viborgegnen, nu Proprietær i Kongerslev og Folketingsmand, var saa dejlig ligetil, at vi kun kunde glædes ved ham, men „Svend“ var lidt stejl, ærlig-stejl, fik han en Mening, lod han sig ikke rokke af Magt eller Fristelser og og-

saa kun nødvendig af — Fornuftgrunde. — Under en Krig vilde S. N. være en fortrinlig Frontofficer. Ingen orienteret Fjende vilde storme, hvor „Svend“ stod, men Hauch vilde vel nok være mere frugtbar som Parlamentær til Fjendelejr.

12. Sig. Sigurdson, Island, nu Direktør for Landbrugsselskabet der, var en beskeden, grundig og fin Natur uden islandsk Stejlhed. Hans store Stilling der oppe viser, at de ogsaa der kan lodde deres Folk til Bunds.

13. Ib Windfeldt, Ribeegnen, nu Inspektør for Landbohøjskolen var den sikre Ordensmand m. m. Egenskaber, der er uundværlige for den, der skal fylde hans nuværende Stilling: den store Skoles Inspektør.

14. J. Daabjerg, Daubjerg, nu Dyr læge i Haslev.

15. C. Kjær-Nielsen, Thy, nu Lærer ved Dalum Landbrugsskole. — Georg Brandes sagde: „Harald Høffding og jeg er lige gamle, men vi har ikke været unge sammen, for Høffding har altid været 40 Aar“. — Om K.-N. kan jeg sige lidt det samme. Den sunde Fornuft gik ogsaa da saa sikkert ved hans Side.

16. H. P. Nielsen, Hylstrup, nu Konsulent og Forst. for Haraldsborg Husholdningsskole. — „Hylstrup“ var ikke altid ufarlig at komme nær, han havde komisk Sans og kunde godt hitte paa at være spydig. Det var ikke helt raadeligt for en ung Paaflugl at vifte sin Hale i hans Opland, og vist de fleste har fra hans Selskab maattet trække sig lidt af sides for at slikke sine Saar. Men dog satte han sig et smukt Minde i vor Erindring for sine fine mandige Dyder: skjult Hjertelag, Retfærdighedsvilje og Mod til altid at sige sin Mening uden smaalig Hensyn til, om det kunde betale sig eller ej.

17. N. P. Jeppesen, Slagelse, nu Forretningsfører i Vaarst. Hans sikre Tanke og beskedne Færd spaaede, at han aldrig vilde klatre op paa højere Hylder, end at fuldt ud og lidt til kunde magte dens Opgaver.

18. K. Schnak, Klarupgaard, nu Ejer af Klostergaarden ved Roskilde, var en Mand, der aldrig trængte sig frem, men dog er han nu den eneste, der er kommen hinsides det grønne Bord. — Som Landbohøjskolens Censor i Mejeribrug er han rykket op i Dommerstol fra „Anklagebæk“, og — jeg stoler paa hans Domme.

19. Sylvest-Larsen, Hillerødeggen, nu Gaardejer og Sognefoged der.

20. V. Neergaard, Gyldenholm, nu Godsejer til Valdemarskilde.

21. N. P. Nielsen, Lejre, nu Ejer af Særløsegaard.

22. E. W. Kjær, Maribo, nu Forp. af Vaarskov ved Bandholm, var Holdets yngste, men ikke usikreste Hoved.

23. H. Cl. Andersen, Ærø, nu Landbrugslærer i Haslev, var saa kvikt tænkende, at det ikke undrer os, han nu er den anerkendte dygtige Lærer.

24. Jørg. Bundsgaard, Kjærholm ved Vejen, nu Ejer af sin Fødegaard.

25. J. Boesen, Vejleeggen, nu Grundlægger af Boesens Frøforretning i Middelfart, ansaas for et af Klassens klareste Hoveder, men hans Examen kom knap paa samme Højde. Han var ikke den korrekte Lektiesluger, han havde mange andre og gode Interesser, og „hvad Folk sa“ var ikke Rettesnor for hans Færd. — Om Efteraaret var hans Sommerhat for god at brænde, for sløj at gemme, og som en sparsommelig Jyllands Søn vilde han intet spille, men lade den sidde til den fandt en naturlig Død. Dog — ultimo Januar maatte — ikke Hatten, men — han kapitulere. Byens Drengene mødte for talrige frem.

26. A. P. Jakobsen, Horns Herred, nu Statskonsulent i Berlin, var en maalbevidst og kundskabsstærk Mand. Det undrer os ikke, at han efterhaanden er naaet højt, ligesaa lidt som vi frygter, at hans Kræfter skal slaa Klik.

27. Joh. Jensen, Bornholm, nu Forst. for Kærhave Landbrugsskole, var saa rigt rustet med ikke alene faglige, men ogsaa menneskelige Interesser, at han sikkert som Skoleleder er den rette Mand paa denne Hylde.

5. Th. Madsen-Mygdal, Mygdal, nu Statsminister. — De andre er stands- men han landskendt, og da nu han er Nationens Første-Mand, har han mest Interesse og er derfor gemt til sidst.

Jeg skammer mig egentlig altid ved i Ord at være oplagt anerkendende mod en Magthaver, men her kan dette — Sandheden tro — vanskeligt undgaas, og iøvrigt: har en Minister sat sig til Opgave at føre Reformen, der giver øjeblikkelige Byrder, er selv en Statsministers Magt ligesaa usikker, som Stillingen er byrde- og angrebsfuld.

Jeg tør trygt sige, at af de mange unge Mænd, jeg i min Ungdom fik i Følge, havde Th. M.-M. de rigeste Evner. Hans Tanke var sikker, hans Arbejdsevne og -vilje overordentlig, og derfor kunde han i Studieaarene, som senere i sin Manddom, altid ordne de Opgaver, der var paa vor Vej. Og da han tilmed paa mandig Vis sagde sin Mening og var ens mod store og smaa, vandt han vor Agtelse og Tillid. — Th. M.-M. dømtes vist da til at være en lidt kold og nøgtern Natur, han gik ialt Fald altid i en Kølighedens Hverdagsklædning — en Dragt, der forresten ej heller klæ'r en ung Mand saa ilde.

Der er indvendt mod ham som Minister, at han ikke var rigtig „diplomatisk“ — og maaske? Men vi, der har kendt ham mere grundigt, ved, at dette ikke skyldes bristende Evne til psykologisk at pejle sin Modpart og ej heller simpel Stædighed, men M.-M. var Vendelbo, og det var hans Natur imod at gaa paa Akkord med noget, der syntes ham Uret. — En Vendelbo kan kæmpe, men har lidt svært ved at lempe og dæmpe.

SVENDEAAR

Der var engang — ja, her nævnes ikke Aar eller Navn — der var engang en ung Mand, der sendtes ind for at blive Landbrugskandidat. Af Krop var han Kæmpe, af Aand knap middel og af Karakterstyrke lidt derunder. Visdommens Gudinde vandt ham aldrig, i hendes Sale søgte og fandt han kun den Hvile, Bakkus og Venus stjal fra ham.

Da Examen kom, tænkte alle: „Den gaar ikke“. — Selv havde han egentlig altid ment det samme, men han listede dog med ind til det grønne Bord, for saa kunde de da se der hjemme, at det i Grunden ikke var hans Skyld, han havde jo forsøgt. Men nu hændte der det, der somme Tider hænder: Lykken oversteg hans Forstand. Han slap lige og akkurat over Plankeværket, og der stod han glad og forbavset, og mest det sidste, over der at gense sig selv.

Aftenen efter endt Examen var nogle af hans samtidige inde paa Byens største Forlystelsessted for med et Par Timers Glæde at lyse Rædslerne og de mest gruopvækkende Examinatorgenfærd helt ud af Sindet. Men denne Renselsesfest var kun knap begyndt, før der fra Salenes Baggrund udtøstes et Brøl, saa alt andet forstummede, Orkestret stoppede op, Tobaksskyerne splintredes, og Tjenerne tabte Serviet eller Servering, mens Syngedamerne samt deres Guirlandeskjørter skyndsomst forsvandt, og Overkelneren selv kom til Stede.

Brølet udtornede: „Jeg er den Onde lyne mig Landbrugskandidat!“ — Ved Udbrudets Slutning sad de svageste som fastnaglet, med Naadebøn i Blikket og paabegyndt Testamente, mens de mere modige var paa Vej mod Dørene ladende deres daanede Dame og ubetalte Servering i Udyrets Vold.

Kun ved min Hjemmelsmands Bord var der Ro, for de kendte straks baade Røst og Raaber. Det var deres store Kollega, der var Opstandelsens Ophav.

Dog, Tiden har læget saa mange Saar og ogsaa dette, Luf-ten heledes igen, alt og alle fandt atter Ro og Plads paany, kun ikke han. Hans Glæde var utæmmelig, den kunde i Træk kun tøjles akkurat 17 Minutter, men saa ej heller et Minut mer, da maatte han atter rette sin stærke Krop og raabe den samme ufattelige Hændelse ud over Tagene. Første Gang køs Landets svære Søn Byens mere spædbrystede Børn, men da de som Marius's Romere først blev fortrolig med Teutonens Væsen, veg deres Rædsel, og de istemte da ved hver Genkomst hans Lykkeraab. — Standen blev en Stund populær i fjærne Kredse.

Vor Røst lød vel ikke saa højt som hans, men glade det var vi den Dag, Slidet var slut og vor Sejr os sikret. — Jeg burde vel nok været „ked a' de“, for jeg var bankbedømt insolvent. Passiver: 300 Kr. Aktiver: Et Examensbevis plus en Garderobe, der ikke var helt upaavirket af 2 Aars Deltagelse i Hovedstadslivet. I Incassokredse var jeg sikkert bleven paasat Prædikaten: Værdiløs. Men Læseren maa tilgive: Jeg var lykkelig alligevel. Examen stod ikke længere for mig som et truende Spøgelse, men laa som et sammenlagt, skikkeligt Bevis i min tømte Tegnebog. Humøret var højt, Verden aaben, og Menneskene syntes mig alle at tone frem i mine Studiefællers fornøjelige Følge.

Et nyt og bedre Livsafsnit skulde nu begynde. — Da jeg mødte paa Skolen var jeg „ungt Menneske“, nu „ung Mand“ efter gængse Ord og egen Mening. Først siden har jeg set, at en Mand sjælden er „Mand“ (aandelig voksen) før han er 30 Aar. Jeg var det ikke heller.

Jeg var nu lige saa længselsfuld efter at komme fra Skolen og ud til Livet og Landet som i sin Tid efter det modsatte. — Hvad vilde jeg være? — Ja, foreløbig ingen Ting, kun ud paa nogle lærerige Vandreaar, ud som agronomisk Vagabond. Var

jeg bleven tilbudt et halvt Kongerige og en hel Prinsesse, og det var en fast Plads med pr. straks Tiltrædning, havde jeg sagt Nej. Dog, dette Afslag faldt mig let, for Tilbudet forelaa ikke.

Vagabond-Aarene, der nu begyndte, skal jeg ikke skildre planmæssigt, dertil blev de, som Svendear gerne er og gerne maa være, for sønderbrudte.

Somrene kom og gik med vekslende Virksomhed: Hjælper ved Forsøg, praktisk Landbrug, Kontor, Kursus o. a. m. For-tjenesten var passabel, men Sindet sulten, saa mit Konsum stod tæt efter. Jeg vilde se vort Land, og det er de færreste Sogne og Seværdigheder, jeg ikke da fik naaet at gæste.

Det var herlige Somre, disse løse Aar gav, lidt a la Spinoza, der afslog alle Tilbud om faste Stillinger for frit at kunne travle Filosofiens Rige, og blev han sulten, meldte han sig nogle Dage ved sin Ungdomssyssel: Glasslibning. Her ligesaa, kun var det mere jordiske Veje jeg gik, og mindre industrielt Arbejde jeg tog op.

En ung Mand uden Kæreste (eller Kone plus Bagage og Barnevogn) kan rejse billigt, og jeg rejste billigt. Paa Landets Ungdomsskoler er Kammeratskabet gerne godt. Den, der har været disse igennem, har derfor Landet over Bekendte, han til gensidig Glæde kort kan gæste. Dette gør en Rejse billig, og er der for langt mellem disse, kan der altid paa en dansk Gaard købes en Pakke solid Bondemad for et godt Ord til Konen og en Kobberkrone til Husets 6 Aars Søn. Spises den i Vejgrøften, smager den bedst, og der spares da Løsepenge til ham med Servieten, der ellers i Krohaven vil nidstirre os. Sommerlogi sluger ej heller Formue. Der er billige Kroer, gæstfrie Gaarde og dito Høstakke.

Askov Højskole holdt ogsaa disse Somre Kursus for unge Lærere; og et Par Gange deltog jeg. Her var flere Fag fremme og derfor noget for enhver Trang. Men den enkelte kunde ikke da faa Forbindelse med alle Kursusets Lærere og jeg kun med følgende 4:

Harald Axelsen Drejer, nu Præst i Pedersborg ved Sorø, var da ung Lærer og gik med Liv, Energi og Plan op i sin Gerning.

Gamle Feilberg behandlede trods sine 70 Aar vort Almueliv med ungdommelig Charme.

Professor Marius Kristensen var Lærer i Dansk for ældste Hold og os her til Held med sin omfattende Viden og sproglige Sans.

Jakob Appel kørte os med Klarhed og Kraft rundt i sin Matematik.

Blandt Deltagerne var der ikke faa af mine Studiefæller og flere nu kendte Mænd: Skoleforstanderne: With-Hansen, W. Siewerts, Olav Kjems, D. Dideriksen. — Højskolelærerne: Christensen (Hadsten), Hansen (Vinding), Knudsen (Karise), Th. Laursen (Antvorskov), Petersen (Klank). — Redaktør Torben Bille, Forstander Lars Bækhøj m. fl. — L. B. havde ikke alene da som vi endt sin Uddannelse paa danske Skoler, men ogsaa alt levet ikke faa Aar ude (Syd Amerika). Dette gav ham mere Mandig- og Modenhed, og da vi tilmed lærte ham at kende som et fint og betydeligt Menneske, saa vi med Tryghed, at det blev ham, der blev Leder af den store Skole i Ollerup.

Ikke alene ved vunden Viden, men ogsaa paa andre Maader, vandt vi ved disse Ophold. Det er altid klarende at følges med betydelige Mennesker, med hvem vi har Interesser, men ikke altid Mening fælles.

Vort Kursus bød ogsaa paa Undervisningsøvelse. Den, der skulde optræde, maatte selv vælge Emne, som han saa først behandlede i en skriftlig Afhandling og dernæst i Foredragsform for en lyttende Tilhørerkreds af Kursusgæster og Lærere. Dette var meget lærerigt for baade ham, der optraadte, og de der hørte hans Fremstilling og den paafølgende Kritik, men en følsom ung Mand kunde dog ikke her paa helt naturlig Maade genspejle sin hjemlige Gerning.

„En Undervisning kommer kun i Stand der, hvor Elevens Trang og Lærerens Evne mødes“, siger Pædagogiken, og dette er rigtigt, men Elevens Trang, Tagetrang og -evne, er givet, og derfor er det en Lærers første Opgave at finde, hvor han

staar og saa gaa ned og tale til ham i hans eget Sprog. Evnen hertil er en Første-Betingelse for at blive en frugtbar Lærer. Men det er ikke let for en følsom ung Mand at gaa ned og tale med barnlig Enfold, naar han samtidig staar vis a vis en Samling kendte Ansigter, der lyser af Inteligens og skjult Skælmeri. Disharmonien vil lamme hans Tanke.

Cæsar sagde: „Hvis en Feltherre duer, forcerer han aldrig Marchen mer end, at Kamelerne kan vinde med“. Ved en Undervisning gælder det samme. Der maa stadig holdes Øje med den bageste Kamel, den bestemmer Farten.

Men hvad skal en stakkels ung Mand gøre, naar der, den Dag han er paa Tribunen, ikke i hele Forsamlingen er en eneste Kamel tilbage at øjne. Han er nu uden Hastighedsmaaler, og Fremstillingsarten bliver da let for stor for den Forsamling, han skulde tænke sig at tale til. Det „lykkedes“ saaledes for mig at forklare (eller formørke) en højvidenskabelig Afhandling om Planteernæring paa mindre end 15 Min. Opponenternes Nærgaaenhed skal jeg ikke rippe op i, men Povl Bjerge gav mig den Ros, at jeg dog konsekvent holdt op, da jeg var færdig. „Det er ikke enhver Taler, der gør det“, sa' han.

*

Dette var lidt fra min Ungdoms Somre, men saa dens Vintre? Ja, Livet paa vore Ungdomsskoler havde vunden mig, saa jeg havde rejst som Maal: Lærergerning der. Der vilde jeg nu have mit Vintervirke og helst først paa en jydsk Højskole som Lærer i simple, reelle Fag; og dette Maal naede jeg.

Galtrup Højskole paa Mors blev det Sted, hvor jeg først fik fat, og her blev jeg i 2 Aar. Fra gl. Tid har den været en stor og ansæt Skole under Povlsen Dahls og senere Georg Himmelstrups Ledelse.

P. Hansen var i min Tid Skolens Forstander, og han havde som saadan flere gode Egenskaber, og han var, hvad der ogsaa her er meget værd, en fortrinlig Oplæser og Sanger. Hans

Hustru, Johanne, født Boldsen, var netop her paa sin Plads som Højskolemoder. Hvor hun raadede, havde Jævnhed, Flid og Orden til Huse.

Rasmus Bording (nu Forstander i Ry) var da Skolens Første-Lærer. Han var en lidt tung, men grundig Natur, der ejede den jydsk Bondestands bedste Egenskaber. Han og den gode Landboudom forstod hinanden, og hans Gerning gav derfor gode Frugter. Desuden havde Skolen da i sin Lærerstab Theologerne: K. M. Christensen (nu Provst i Ulfborg) og Georg Christiansen (nu Lærer paa Frederiksberg). Begge et Par dygtige og helt igennem fine unge Mænd.

Her var samtidig Skole for Haandværkere og for Drengene i Overgangsalderen. Paa den sidste havde jeg megen Arbejde og til min særlige Fornøjelse, jeg har siden da haft stor Tro paa disse Skolers Værdi.

Landbodrengen lærer ofte for lidt i sin Børneskole, hans Tanke arbejder med sit og ser ikke Skolens Nytte. Nogle Aar senere har dette delvis ændret sig. Paa Højskolen hører de endnu ikke hjemme. Ja, de kan mulig ikke komme der uden Skade, de faar Lede ved en Føde, de ikke fatter. Kærligheds-længsler eller Trang til Tilværelsens Klaring ejer de endnu ikke, men de er saa praktisk interesserede. Naturkendskab, Regning, Sløjd, Sport, Sprog og dsl. har Jordbund hos dem. For disse Ting er ofte nu den rette Saatiid inde og ogsaa for en Oplæsning, der giver Plads for Medfantasering og for denne anlægger gode Udgangspunkter i deres grødesunde Sind. Om Vinteren kan Gaardene undvære dem, og i de lange, ledige Vinteraftener er Faren størst for, at uheldige Kammerater træder „belærende“ til.

Men Skolen og dens „Indmad“ maa være stærkt, være lidt a la Løvebur. Dette var den ogsaa, og i dette Bur var det mig en Glæde at træde ind, jeg blev glad for Samspillet med de unge mod- og mankerige Løver.

Min Lærergerning var nu begyndt, jeg var rykket op i

Officersmessen, men Rangen var lille, jeg var Nr. sidst, jeg var „Ung Lærer“.

Paa en retrustet Skole skal der findes en „Ung Lærer“, et ejendommeligt værdiløst-uundværligt Væsen. En Skabning, der baade er Fugl og Fisk, Lærer og Elev og ingen af Delene. Et Amfibium, der aander lige let som Hale til de store eller Hoved paa de smaa. En Husnisse der har hjemme paa alle Skolesamfundets Hylde og i Stilhed sørger for Kontakt mellem disse.

En „Ung Lærer“ skal intet være, men kunne alt:

Tage alle de mest foragtelige Smaafag og gøre dem til de mest interessante.

Hjælpe Skolens Gæster Tøjet af og sørge for, at de mest snakkesalige inden alt for sent og paa umærkelig Maade atter faar det paa.

Staa som Skolens mest indskrænkede Lærer og dog parat som Afløser i alle Fag.

I sin korte Fritid maa han hjælpe de strandede Elever over de mest forskellige Lektievanskeligheder og samtidig som ene Vis besvare alle de Spørgsmaal, hundrede unge Daarer kan hitte paa at stille.

Tage Temperatur hos den unge Mand, der i Søndags blev syg og ikke ved, om det er Kærestesorg eller Byld i Halsen.

Ved Bal maa han aabne Dansen, men dernæst kun danse med dem, der ellers vilde fryse, fordi de, der skatter Takt og hele Tæer, ikke tør tage dem.

Om Middagen maa han rose Maden, selv om det er Bygvælling, og ved Fest holde en morsom Tale for dem, de andre intet smukt kan sige om.

Er Fruen borte og Barnepigen gaaet ud at se paa Maane, maa han i rette Øjeblik kunne gribe ind og ordne Permissionsknapper eller give den mindste Narresut m. m. paa.

Han maa kunne betroes de unges hemmelige Elskovssorger eller dito Forlovelser og samtidig garantere Tanterne for, at der intet Kæresteri finder Sted i deres Nærhed (i alt Fald ikke uden at de faar det hele at vide).

En Aften maa han kunne glæde sine tre mest flinke Elever med at være fjerde Mand til en meget, meget lille Whist og næste Aften paa Skolens Vegne forvise sig om, at der ingen Kortspil finder Sted.

Kommer der interessante Gæster, og Forstanderen er i Humør, skal han tie, men er det modsatte Tilfældet med Gæst eller Vært, maa han aktivt træde til.

Søndag Aften, naar Glæden truer med at sprænge det hele, skal han gaa ned blandt Gemytterne medtagende et Ansigt, der er støbt til Alvor, og Mandag Morgen, da Forstanderen ikke selv kan smile, skal han lyse af Liv, Humør og Opsang til den nyfødte Uge.

Den spraglede uopdragne Laps, der den 3. November mødte med grove Ord og kæphøje Tanker, paa ham skal han til Mortens Aften have Munden lukket. Og den beskedne Kresten, der er helt dvalebunden, fordi han ikke i sin Haabløshed tør tale til den lille Marie, der i Køkkenet staar og taber sin Tallerken af Længsel efter ham, ham — ja, ham maa han se at faa hjælpen over det døde Punkt.

Han skal være Tillidsmand for begge Parter og være det samvittighedsfuldt. De unge skal trygt kunne stole paa, at han ikke bringer Tingene til Torvs, og Skolen, at han ved alt og er en Borgen for, at intet forkert finder Sted. Og overalt skal han være parat til at le med de glade, græde med de grædende m. m.

Her faldt altsaa min Rekruttid som Lærer. Om Pladsen var tjent med mig, ved jeg ikke, men jeg befandt mig vel der og i denne Gerning, ja, saa vel, at jeg lovede mig selv, at jeg, hvis jeg engang blev for gammel til andet, da atter vilde melde mig som „Ung Lærer“.

Jeg havde nu lært det lille frugtbare Mors og dets Folk at kende, og de var noget for sig.

Landøkonomisk var de en heldig Blanding af moderne og gammeldags; de var lydhøre for alle tekniske Fremskridt, de var med Tiden ja ofte forud for denne, men samtidig holdtes her gammeldags Jævnhed højt i Ære.

Paa Gaardene var der kun eet Bord, men det var godt besat, og det var vist da ligesaa umuligt paa Mors at finde en „Proprietær“ som en Muldvarp.

Til Erstatning for Proprietærer med Herskabsbord, Folkestue og Prioriteter, havde Øen Storbønder med Pengeskrin og studefyldte Stalde.

Storbonden sagde A til sig selv og du til de andre og var fra tidlig Morgen paa Færde paa sin Gaard, den gav han sine Kræfter, og her groede hans Glæder, men fik han først sine blankpudsede Søndagstræsko paa og flotte lyse Hopper for sin beskedne mørke Vogn, blev hans Aktionsradius stor, ja, saa stor, at den rakte ud til baade Købstad og Kirke.

Det eneste, jeg savnede hos dem, var lidt af Thyboernes kontante Krasbørstighed og Vendelboernes friske Fantasi og Sans for smukt. Medens ikke alene paa det frodige Fyn, men ogsaa i det spartanske Vendsyssel, Gaarde og Huse hver Sommer bliver kalket og kæmmet, laa paa Mors Husene hen ligesaa graa som den Stund, de kom til Verden. Landet var uden Løv, Gaardene var dødfødte.

Men var Morsingboen karrig med landskabelig Pynt, har han ikke savnet Sans for menneskelige Værdier. Kun faa Steder har Idræt og Gymnastik taget Ungdommen og præget Folket som der, og det er ikke tilfældigt eller ufortjent, naar det er Mors, der blev Stammeland for den Mand, der i vort Slægtled blev Folkegymnastikkens Første-Mand: Niels Bukh.

Morsingboerne er et dybt religiøst Folk, og det er faa Steder, hvor Folket saa tidligt, saa fuldtalligt og saa grundigt som her meldte sig i Grundtvigs Følge. Frimenighedens Kirke og det store ottekantede Forsamlingshus, der blev rejst ved Høj-skolens Side, var hver Søn- og Festedag fyldt. Mange, der har taget en religiøs Gerning op, har virket paa eller er udgaaet fra Mors. Af de mange vil jeg her nævne en, en der kom fra Vendsyssel og var min personlige Bekendt: Landstingsmand Søren Olesen. Hans Manddomsgerning faldt paa Mors, hvor

han levede stille og beskedent. Ved hans Død skrev Jeppe Aakjær ham et Mindedig og der bl. a.:

Stærkest var du, naar du talte
Hjertets Sag bag Bjælkelofte,
hvor Forsamlingen og Ordet
begge gik i Bondekofte.

Dette passede saa udmærket paa ikke alene „Gamle Søren“, men ogsaa paa Menneskene og Livet paa Mors.

*

Efter 2 Aars Arbejde paa Højskolen her dristede jeg mig ind i vor faglige Skole. — Skaarup Landbrugsskole ved Svendborg blev her min første Virkeplads, og her fik jeg som Medlærer cand. phil. Alfred Engel, nu Bornholm, og Markus Kristensen, et fordringsløst, men fint tænkende Menneske, der nu er Lærer i Skjolding Skole ved Jellinge.

Chr. Søndergaard var da dens Forstander og noget angreben af sine Standsfæller, men jeg vil sige, at Chr. S. ogsaa havde gode Egenskaber. Han var nøgtern og nøjsom, flittig som faa og i alle Forhold et Ordensmenneske. Skolen var kun lille, men den og han arbejdede solidt, og trods Forskel i Naturel og menneskelige Maal blev vort Samarbejde godt. Vore Fritidsglæder søgte vi derimod ad forskellige Veje. Vi fik hver sin „Kærlighed“, der drog os. S. tog sig da en Hustru til Ægte og var samtidig optaget af ogsaa at købe sig en Ager (Jord til den da jordløse Skole). Jeg blev indtaget i Egnen og dens Folk.

Det at flyttes fra Nordjylland til Sydbyn er en Revolution. Det er mer end et Spring paa 4 Breddegrader, det er en Omplantning fra Landets Udmark til dets Have. I et saa rigt møbleret Vand- og Landskab, som det, der har Svendborg til Centrum, er der udtømmeligt paa Stof til Glæde og Granskning for den skovløse Slettes Søn.

Og ikke alene mit nye Land, men ogsaa dets Folk blev jeg glad for. Den jævne, sunde Bondestand, vi har i Nord- og

Vestjylland, har vi ogsaa paa Fyn og mere der end vist alle Vegne i Østjylland eller hinsides Storebælt.

Jeg var ellers tilraadet Forsigtighed med Fynboen. Der blev sagt: „Saalænge en Jyde og Fynbo taler Alvor, gaar det godt, men Gud fri dem fra at snakke Spøg, for saa gaar det galt. Naar Fynboen spøger, sukker Jyden: „Saa nu pjatter han“, og begynder Jyden at røre paa sit Humør, snurrer Fynboen: „Saa — nu gør han da Nar“. — De skilles hurtigt og til gensidig Lindring, Jyden søvnig, Fynboen saaret“.

Jeg maa indrømme, der er noget om det. Jyden, særlig Nordjyden, elsker lidt Kamp for Kampens Skyld. Vil han friske sit Sind, opsøger han en af sine vaabenduelige Venner og ikke for, at de saa kan grine sammen, men gensidigt lade Vid og Lune spille i en lille frisk Duel, en Tankens Turnering.

Derfor: mine første fynske fjorten Dage var jeg saa urokkelig Alvorsmand, at jeg var ved at være træt i Ansigtet, men saa kom Befrielsen, for jeg fandt, at Reglen kun gjaldt tildels og for Grundmassen. Saa vi tættere til, var Fyn krydderstrøet med Mennesker, der var lige saa ladet med Lune som dem i det Land, jeg forlod.

Og aldrig syntes jeg før at have funden et Folk saa samtidig voksent-virksomt og ungdommelig-fornøjeligt som det, der da havde hjemme i Svendborg Opland. Med dem var det altid festligt at mødes paa de store Landbodage i den kønne By, Søndag Morgen ved Valgmenighedens Kirke i Vejstrup eller hjemme paa deres pyntelige Gaarde, hvor de med barnlig-mandig Virkeglæde fremviste deres velbyggede Brændestakke, røde Præmiekalve, nystrøgne Egebinding eller givtige Æblegaarde.

Bag Ruden ulmer Gyldenlak,
og lifligt Bøgebrænde
staar stablet i en Keglestak
ved Husets søndre Ende.

Ludv. Holstein.

MANDDOMSGERNING

I vor Ungdom drages vi af Længsel mod den grænsevide Verden for der at lære og prøve vore Kræfter, men vort Manddomsarbejde vil vi samle og sætte ind paa det, der under Ungdommens Vandring vandt vort Sind. — Glæden ved min Skolegerning steg med Aarene, ved den vilde jeg blive. Folket, jeg levede iblandt, var jeg glad for, Arbejdsstedet kun tildels. I Stilhed saa jeg mig derfor om efter bedre og blivende Virkeplads.

Men ganske uventet traadte et fast Maal ud af Taagen. En Foraarsdag 1906 blev der banket paa min Dør, det var en fremmed Kollega. Han kom ind og meddelte, at han havde hittet det herligste Grundlag for en Landbrugsskole og tilbød nu mig at indtræde som Parthaver. Skolen var det fynske Højres Højskole ved Brahetrolleborg.

Jeg sagde Tak for Tilliden, men afslog Tilbudet, da jeg troede, at ej heller vi var saa ens i menneskelige Maal, at jeg kunde love at blive ham den rette Hjælper.

Men min Interesse var vakt, og første Fridag besøgte jeg i Stilhed og for første Gang det gamle Herresæde, Brahetrolleborg, ved den unge Baneby, Korinth. Skolen blev beset, og den vandt mig helt. — Her dens Historie:

Da Højskolerne i deres Grytid groede frem, var det mest den solide, men jævne Bondestand, der bar dem. Det var ikke politiske Skoler, men dog mest Demokratiet, der her fik til Huse. I den politiske Kamptid fik Højre den Tro, at de løb en Fare ved ikke ogsaa her at være med, og under store Ofre rejste de da 1889 „Brahetrolleborg Folkehøjskole“.

Fra deres Side sparedes intet ydre Offer. Stor og stilfuld blev Skolen skabt, og den sattes straks og godt i Gænge.

Men den bragtes lidt brat af Bane. De politiske Kampe mildnedes, og Højrepartiet svandt. Ved dette led den lidt, men det gik dog endda, for dens Forstander, J. H. Vinther, var her den rette Mand. — Men nu hændte der det, der vendte Skolens Skæbne: Forst. V. døde i sin bedste Manddom, og da der ikke kunde findes ham en fuldgod Afløser, gik Skolen i Staa.

Dette var dens Fortid. Nu havde jeg saa set og var vunden af den og dens Opland. Modtage Tilbudet kunde jeg ikke forsvare, men jeg havde den Tro, at Købet vilde strande. Og fik jeg derfor den Tanke da at træde til, om jeg kunde finde et Menneske, jeg med baade Tryghed turde og Glæde kunde arbejde med og for.

Den unge kan saa helt betages af en Tanke, han kan leve højt og længe af Kærlighed til et eller andet, og en saadan Tid kom nu for mig. Dage og Nætter tænkte jeg nu kun paa Korinth og paa, hvem jeg skulde tilbyde mit der fundne Paradis. Kongsemnerne defilerede ustandselig, og tilsidst udtog jeg de to, der i min Tanke først var kaldt til. Det var 2 af mine unge Dages Studiefæller: Konsulenterne Povl Fenger, Horsens, og Hans Sloth, Grenaa.

Jeg havde det som den unge Mand, der ikke alene ved, hvem han gerne gav Plads i sit Hjerte, men som ogsaa føler, at blot han lukker sin Dør op og kalder, vil det ikke længere være tomt. Er han den endnu kun følende Yngling, vil han helst „si' det“ paa Søndag, men er han en mere moden Mand, vil han be' sit lille forhippede Hjerte et Øjeblik at tie, saa han og hans Forstand uforstyrret kan tale et Alvorsord sammen. Han vil da spørge, om det, han ser, er andet end en almindelig lille Butiksrude, der genspejler hans eget Hjertes Haab, eller om det virkelig er et andet Væsen, der ejer et saadant Sindets Strengfeldt, at de to i Længden kan opbygges ved Sømmenspil. — Jeg gjorde det samme, gjorde op saa godt jeg kunde, hvad det var, jeg saa, og hvad det var, jeg søgte.

*

Hvad en rigtig Lærer maa rumme og være: — Lærerefter af højere Værd kan ikke plukkes paa hvert et Træ. Lærer af Navn kan hver den blive, der lige og akkurat kan knibe sin Examen og falde ind i et Embede med tilhørende tvungen Skolegang, men blive det saaledes, at Ungdommen af indre Trang søger hans Lærerstol og gaar beriget derfra, bliver kun den, der ejer et ret rigt Fond af Egenskaber og Evner.

Læreraspiranten skal ikke alene have sine Kundskaber i Orden, men ogsaa helst se nogenlunde ud for ikke at danne en altfor afskrækkende Illustration til egen Tekst, og han bør være uden angribelige Særheder. Det er en Uriaspost at være Lærer for aandsvaagen Ungdom, lagttagelsesevne og Fantasi er her saa spillevende, at alt bliver observeret, kritiseret og karikeret, og er deres unge Foresat ikke tilsvarende feltherreraf, kan hans „Undergivne“ hurtigt berøve ham baade Mod og Magt.

Alt dette skal til for at „kunne klare den“, men skal der udrettes noget rigtigt, kræves der meget mere bl. a. fin Intelligens, Aandrig-
hed, Hjertelag, Kærlighed til Gerningen og Menneskekundskab.

Intelligens: — En Faglærer skal af sin Videns Fylde kunne udkære det og akkurat det, der skal bruges for hos den unge at lægge en fast Forstaaelsens Grund under den Sagkundskabens Bygning, han nu efterhaanden af sine Erfaringer skal rejse. Denne Syld skal tømres smukt og solidt, dette kan den tankeklare, og kun han, gøre, og han nøjes hellere med lidt, der forstaas og derfor værdsættes, end omvendt. Men for den, der ikke ret ejer den Tankeintensitet, der skal til for ud af en indhøstet Ladefuld Viden at uddrage den Essens, der intet fylder, men rummer alt, for ham bliver let dette „omvendte“ Tilfældet og overlange Timer Udslag af et Misforhold mellem Lager og Lys i Lærers Lade. — Kun den, der ejer den fintsløbne Tanke, kan fremstille Tingene saa klangfuldt klart, at der vækkes „intellektuel Begejstring“, denne tankelige Takkefest og Opsang, der er saa frugtbargørende for unge Hjerner.

Den mest betagende Arkitektur er klare Tankers Opbygning.

Aandfuldhed: — For nogle er en Vej kun en kedelig Afstand mellem 2 Steder for andre altid en Rejse gennem Tilværelsens rige Midtpunkt. Det er Menneskets egen indre Rigdom eller Armod, der bestemmer den enkelte Rejses og dermed hele Tilværelses-Vandringens Værdi. Vel intet Sted er Aandstomheden saa misanbragt som i en Lærerstol, thi ethvert Fag kan blive ligesaa trøstesløst som den, der blev dets Talsmand, selv om han er nok saa „klog“. — Kun i Aandfuldhedens Haand bli'r Tingene fornøjelige og faar dette lille lette Poesiens Slør, der paa Sindenes Besaaning er den grødegivende Majregn.

Hjertelag: — Kun for den, der har vunden vor Hengivenhed, bliver helt vor Dør lukket op, og vor fulde Sympati faar aldrig Egenkærligheden, men kun den, vi føler, usagt har Hjerte i Livet, kun ham kan vi holde af. Og fra den, vi ikke holder af, og som maaske af vore Følelsers skjulte højeste Domstol er stemplet uren, fra ham modtager eller opbevarer vi aldrig mer end allerhøjest nødvendigt. Derfor: kun den Lærer, der ogsaa er afholdt, magter helt at sætte Krone paa sit Værk. — Vi kender alle, hvordan vi, uden at vide det, med Pietet bevarer hvert Minde, ja, hvert lille Ord, der er signeret med et elsket Navn.

Kærlighed til Gerningen: — Overalt møder vi dette sørgelige, at den enkelte føler sig forurettet. „De andre“ fik meget mer: flere Penge, mere Lykke, bedre Helbred, bedre Kone o. s. v. Men tænker vi alle de mange Klagetaler igennem, vil vi dog heldigvis finde et, et eneste Omraade, hvor ingen klager, men tværtimod indrømmer, at her fik de rigeligt, her er de andre at beklage, og dette ene Punkt er -- Forstand. — I alt Fald har jeg endnu ingen mødt, der her har klaget over for karrig Ration. De kan klage over for slet Hukommelse, at det aldrig saadan rigtig har ligget for dem med det „at regne eller med store eller med smaa Bogstaver eller med det her at hitte ud af Bindere, Hovedstaden i Sibirien eller Havnebyerne i Schweiz m. m.“. Mange Mangler vil de tilstaa, men Forstand, -- nej. Deres Udrustningsheld her er indisputabelt.

Denne særlige Tilfredshedsfølelse maa være gammel, for allerede Renaissance-Filosofen Descartes kom paa den Tanke, at vi vist i Grunden alle var akkurat lige kloge, men naar Begavelse (aandelig Ydeevne) dog faktisk var forskellig, laa dette i forskellig Fond af Følelse. — Jeg vogter mig vel for at dømme mellem Filosofer, men jeg tør slaa dette fast: „Begavelse“ har ogsaa Rod i Følelseslivet.

Kun den, der kan elske en Opgave saa højt, at han i alle ledige Stunder og med alle Hjernehallens Buelys i Brand følger en genstridig Tanke, maa have Haab om at faa den tænkt til Ende. Den, der bøjer af saa snart, det er strengt, naar aldrig her Det forjættede Land.

Det er Kærligheden, der er Skabelsernes Ophav. Det er den, der har faaet Menneskene til at løse de utalte smaa Opgaver, og det var den, der fik Thorvaldsen til nede i Rom at glemme alt, sig selv og sine Aar, Virak og alt i „Den evige Stad“ og Fyrstehuses Kalden for at leve i sit Arbejde, tænke sine Tanker og forme dem ud i de talløse Aabenbaringer, der for stedse bringer Bud fra ham og til os og til de kommende mange. Uden denne Kærlighed til Gerningen vilde dette Giganters Værk aldrig være endt.

Det var ogsaa den, der for Aarhundreder siden fik Kepler til at leve et Liv i Fattigdom og Foragt for dette ene: Time efter Time, Aar efter Aar, med sin Tanke at gennemtrawle Himmeldybene, indtil han endelig som Jordens første Søn evnede at betræde de Stier, vor og andres Kloder blev givet. Og det var Kærlighedens Løn: Skaberglæden, som, da han mødte Ringagt for de Opdagelser, ingen forstod, gav ham Styrke til at sige: „Gud! — Du har maattet vente seks Tusinde Aar paa en Beskuer af dit Værk, jeg kan vente andre seks paa den, der kan fatte mit“. ¹⁾

En lille stille Sjælens Glød maa ej heller en Faglærer savne, uden Kærlighed til sin Gerning naar han intet. Kun den bli'r rigtig Lærer, der lidt kan være det, Brandes har sagt om Hauch: „En af hine Præster for den hellige Ild i unge Sjæle“.

Menneskekundskab: — Menneskeandaen er Kærnen i Skabningens Værk. Intet er derfor saa tillokkende som Menneskebetragtninger, og for en Skolemand er dette mere end en personlig Glæde. Det er en Nødvendighed, at han lægger Mærke til den enkelte, saa han ved, hvad han rummer af Viden og Vilje, Forstand og Fantasi, Alvor og Humør, først da kan han finde ham og begynde, hvor han staar.

De, der har arbejdet ved flerlæret og vellede Skole, kender de smaa jævnlige Lærermøder, hvor bl. a. Elevungdommen tages frem til enkeltvis Drøftelse. Her kan da den interesserede Lærer faa sine Indtryk kritiseret, underbygget og udfyldt og saaledes efterhaanden faa fremkaldt et klart og sandt indre Billede af dem, han skal arbejde for. Og jo før dette Foto er færdig, og jo bedre det er taget, des bedre og mere virkningsfuldt vil hans Arbejde kunne sættes ind.

Den erfarne Lærer vil ogsaa vide, hvordan han her kan finde Kollegaer med høj og andre med saare ringe Værdi. Enkelte ved intet, fordi de saa ganske savner Føling for deres „Lyttere“, de er kun optaget af sig selv og deres „Pensa“. Et Møde med dem bliver ligesaa fattigt, som deres Gerning gold.

En anden Type er her ogsaa uden videre Værd, ikke fordi de er kolde mod dem, de arbejder for — tværtimod, men et vist „kvindeligt“ Tilsnit i deres aandelige Indretning gør, at de som en Del af disse uden smaalig Granskning deler Menneskene i 2 Grupper: gode og onde. — Sladderagtige Kvinder er Helvedes Hververe, de søger at sende saa mange som muligt i sidste Gruppe, og syntes Farven dem for usort, har de selv baade Sværte og „Pensel“ parat. De gode Kvinder bestræber sig for det modsatte, og det er godt, vi har disse sidste, de er Tilværelsens Forskønnere.

Det er ogsaa opbyggende at møde deres mandlige Slægtninge, men ved Skolearbejdet kan vi nu alligevel ikke undvære Mænd, der med Hakke og Bjergmandslygte gaar ned i Menneskenes Dybder efter baade Malm og Slagge til Analyse og Grundlag for retfærdige Mandsdomme.

Men en Lærers Evne til Menneskegranskning skal være mer end udadrettet, han skal ogsaa kunne holde Øje med sig selv.

Det er sundt jævnlgt at møde en jævnbyrdig, aggressiv Modstander, en der kan skyde lidt til Maals efter vore fremspirende Angribeligheder. Vel ingen kan helt være Eneluger i egen Urtegaard, men kommer den uselvkritiske ind i en Gerning, hvor han som Præst, Lærer, Læge e. l. altid arbejder med underlegen eller afvæbnet Modpart og derfor daglig vil vade i Virak, gaar det rent galt, der gaar „Prælat“ i ham. Der er vist i vore Dage flere „Prælater“ med Læge- end Præsteexamen¹⁾, men de kan ogsaa udvikle sig hos den, der Semester efter Semester og uden Opponering har hørt sig selv docere.

Hvad en Skoleleder skal kunne: — Vel ingen ejer alt af ønskede Evner, mange mangler mange, færre faa. Og en Skoleforstander skal have ikke blot Lære- men ogsaa Ledeevne, han skal være den energiske, forstaaende, aarvaagne og haandfaste Rektor og Økonom. Men her kommer en Mand i en ofte vanskelig Dobbeltstilling. Han skal være paa en Gang Skolens Vimpel og Ballast, være dens indtagende Topfigur og samtidig den Nødvendighedens pansrede Drabant, der med sit Hoved i Pant garanterer fuld Gulddækning i Skolens Kældere.

Og en Skole har mer end et Valutarum, hver ny ung Mand kommer sejlene med sit og ofte i den Tro, at han nu en Vinter lang kan ligge ledig og festklædt-flagsmykket i indiset Havn. Hans Rederi har maaske ikke givet ham rigtig Besked og han selv ikke før været paa de Kanter. Men den, der her maa give ham den første Skuffelse og fortælle, at i Havnen her fortøjes kun den, der straks faar Lugen op og sin Kran i Gang, saa han til Foraaret med fuld Last kan staa Havnen ud, det, ja, det er „Havnefogeden“. Og hver Gang, de unge Oceanfarere i deres Eventyrtrang vover sig lidt for længe eller langt „i Land“, er det ogsaa ham, der bliver det Spøgelse, de jævnlgt mener at møde og den, hvis Skikkelse, de synes at se, hver Gang de hører det letvakte indre Raab: Der Løwe kommt.

Som Økonom er en Skoleleders Gerning ej heller let. Han skal gøre sin Gerning af Kærlighed og uden Tanke om noget saa profant som pengelig Løn, men samles der ind til et eller andet smukt: Hvilehjem for Drukkenbolte, Tøj til nøgne Negerbørn e. l. maa han som den pæne Mand give først og give mest. Han skal være samtidig Tiggermunk og Krøsus, en Diogenes i Tønde og dog rustet til kongeligt at modtage sit Folk. Han skal være hævet over det at „samle Penge“, det maa han ikke, men ve ham, hvis han ikke gør det alligevel, for saa vil de ringeagte ham.

En Mand i slig Stilling har anden Vanskelighed: Han skal være „interessant at snakke med“. D. v. s. han skal uden at blive „lang i Ansigtet“ eller „kort for Hovedet“ kunne høre paa andres maaske lige saa lange som skyede Filosofier. Samtidig skal han passe sin Gerning og gennemtænke alt det, han skal, men begge Dele er ugørligt, Tiden er hertil for kort. Det er hans Pligt ret ofte at være „kort for Hovedet“ og passe sine Ting.

Mangen Skolemand har sat saavel sig selv som Skole til, fordi de var „for flinke“ eller for verdensfjerne i deres Økonomi. Den varmhjertede Lærers og den kolde Forretningsmands Egen-skaber findes hos saa faa forenet i samme Person.

En Skoleleder maa ikke være uden Interesse for sine Medmennesker og ej heller en simpel Gnier. Han maa ikke være en af dem, for hvem Bankbogens nederste Tal er Tilværelsens Tyngdepunkt, og som fik Holberg til at sige:

Man mer end fattig Folk de rige tit ser trælle,
for de ved Midnatstid maa op og Penge tælle.

Men han maa ej heller savne det Mod, der skal til for at være lidt eksklusiv mod Sludrehang og Selskabskrav. Og han maa frem for alt eje økonomisk Realisme, for kun da kan han rejse en anset-holdbar Borg paa vort Bondeland.

*

Ved Valg af Livsgerning, -ledsager, Fælle ved Manddomsgerning o. a. m. skal den unge nøje veje, hvad han søger, og hvad han ser. Jeg søgte her det samme, og da Terningen var kastet, mødte jeg hos de udvalgte med Fund og Forslag. Dette faldt her i tjenlig Jord. Forslaget blev vedtaget, og Fremgangsmaader planlagt. Skolen skulde jeg straks faa paa Haanden, og dette lykkedes.

Vort næste Maal var Jord, Skolen var jordløs, men ogsaa her var vi haabefulde. Dens Opland tilhørte Baroniet Brahetrolleborg, og „Grev Reventlow“ havde jo fra Barndommen været vor faderlige Ven. Vi kendte og beundrede ham fra vort Lands og Stands Historie, baade ham og Grevinde Sybille, til dem vilde vi op. De havde bygget vor Stand saa mange Virksomheder, nu vilde vi rejse en for dem og kun bede om lidt Jord at være og virke paa. Vi syntes os sikker paa god Modtagelse og næsten ogsaa paa der at møde Digteren Jens Baggesen¹⁾, og at han vilde støtte vor Plan og tilbyde os gratis at give vor Skole et Navn, ligesom han havde gjort ved Grevens gamle Gaarde.

Saadan musicerede vore Følelser for os, men Harmonien brødes ved, at vor Forstand erindrede os om, at vi skulde et helt Aarhundrede tilbage for at træffe disse Mennesker og patriakalske Tilstande. Vi maatte være forberedt paa et Personskifte, men fik dog Lov at haabe, at ogsaa gode Egenskaber kunde være Arvegods.

Vi udbad os Audiens og fik den hos Lensgrevens Stedfortræder, Godsinspektør Jansen, og her mødte vi en Mand, der vandt os: klog, klar, ligetil og fuld af Vigeur. Vi sagde ængsteligt vore unge, ringe Navne, og at vi havde Højskolen paa Haanden, og af den vilde vi skabe en Landbrugsskole, hvis han for gode Ord og dito Betaling med smaa Mønter vilde overlade os lidt Oplandsjord. Vilde han ikke det, maatte vi rejse hjem med næste Tog og strandede Planer.

Dette var ingen ringe Bøn, men vi bad ikke heller til nogen

ringe Magt. Vi saa paa Godsinspektøren, han saa paa os. Vi havde betænkt os, han gjorde det samme, og saa sa' han: „Ja, jeg kender endnu ikke rigtig Dem og slet ikke Landbrugsskolegerning. Jeg synes, jeg kan se og høre, at De endnu er mere rige paa Haab og paa Tro end paa maaske Penge m. m., men jeg føler ogsaa, at De ejer Varme for og Vilje til at sætte alt ind paa Deres Gerning og derfor mine unge Ansøgere: — Jorden skal De faa. Det er 2 Gaarde, Landlyst og Venskabsminde, der ligger bekvemt. — Lensgreven her, Chr. E. Reventlow, Sønesøns Søn af den Statsminister Reventlow hele vort Land og ikke mindst De og Deres Stand skylder saa meget, er en stille Mand. Han siger saa lidt, men tænker sit og saa des mere, og jeg kan hilse Dem og sige, at han alt har hørt om Deres Planer, og at det meget vil glæde ham, om Deres Gerning maa blive og lykkes her“.

Vi sagde Tak, men føjede til: „Gaardene kan vi kun tage, hvis det kan ske uden Skade for dem, der har dem. Vi er ikke ude paa Plyndring“.

„Ogsaa dette glæder mig at høre“, svarede han, „men De kender endnu ikke Brahetrolleborg, for vi fratager aldrig en virksom Mand hans Gaard“. (De 2 Forpagtere hjalp de ind i andre og større Gaarde). „Men“, føjede han til: „Afgiften bliver ikke lille, men sikkert lidt extra. De maa jo nu vise, om De duer, og kan da passende begynde med at overbevise os“.

„Dette sidste er ikke alene kønt, men ogsaa klogt sagt“, sluttede vi, — „Og saa vil vi haabe, vort Værk maa lykkes og blive ogsaa Dem til Glæde, og ikke mindst vilde vi ønske, at vi da kunne vist det til det Broderpar¹⁾ der for nu halvanden Aarhundrede siden her havde hjemme, og som satte alt ind for at hjælpe vor Stand op og ud af Mørket“.

Hermed var Grunden funden for „Korinth Landbrugsskole“¹⁾, og Aaret efter, 1907, kunde i de gamle Skolesale den Række af ny og rige Arbejdsaar begynde, der saa godt skulde følges af Lykke og Held.

SLUTNING

L andevejen mellem Faaborg og Korinth fører os op over en Bakke. Standser vi der en Aftenstund og ser ned mod den sidste lille By, ser vi i Mørket maaske slet ingen By, men en Alle af Lys. Hvormange kan vi ikke skelne, men der er mange, og de er ikke lige store. Lysalleen synes os lang, og den ender aldrig, men fører ind i et Lysdis, det er Brahetrolleborg.

Et saadant Syn kan godt binde sin Beskuer og minde ham om, hvordan den opdukkende Tilværelse ta'r sig ud for den unge. Ogsaa han ser sine Lys, Lysene er hans Haab om alt det, Livet gemmer til ham, og han er saa indtaget i dette Syn, at han kan glemme alt for at glæde sig derover. „Han staar og sover“, hvæser den aandelig øde og arrige ældre. „Han gaar i Tanker“, tænker den forstaaende og hjælper ham, saa godt han kan, at føre det smukke, han ser, ind i det Liv, han skal leve.

I Manddomsaarene synes Lysrækken ikke saa lang eller lige, han staar da mere midt i den og altid i Kamp for at naa det næste, men Rækken kommer atter frem. Som ældre ser han den igen, men fra modsat Side. Da er hans Haab gennem Oplevelser bleven Erindringer, og om Glæden, de da giver ham, er større eller mindre, eller han maaske maa se dem med Sorg, vil afhænge af, hvordan det er lykkedes ham at leve sit Liv.

Men det er denne Mindehøst, der er Livets Løn. Over den vil den gamle glædes som den unge over sine Haab. Og vel intet er for os alle en Aflomstring som det, at et Menneske, vi mente smukt, viser sig usselt, saa vi maa plyndre en Plads i Erindringens Haller. Og i den samvittighedsfuldes Sind rummes ikke en Sorg saa sugende dyb, som om han uvillet har ødt en Tillid for andre.

Nogle vil nu maaske mene, at af de Mennesker, jeg her har hentet ud af min Erindring, er de lyse lidt mange; min Ædruelighed vil kanske drages i Tvivl. Og jeg indrømmer: Alt set vil farves af Sindet, der ser, og Billederne er taget i min Ungdom. Men jeg ved ogsaa, at jeg kun har sagt, hvad jeg selv fandt sandt.

Men noget andet og alt antydet vil ogsaa spille ind: — Som Aarene gaar, vokser vor Tak for hvert Møde med Mennesker i hvem, vi saa noget smukt. Det var dem, der gav vor Tilværelse Værd, det er Mindet om dette og dem, der smykker vort Sind, og dette Smykke vil vi saa nødig slette ud. — Anderledes med Egenkærlighedens snævre Sjæle, dem og de, der har villet søle vore Veje, har vi en skjult Trang til atter at skylle ud, saa Tiden kan tjælde en Erindring, der er ren.

Og denne sjælelige Sundhedsstræben vil vel nok noget føre til, at de, vi mindes, lidt er Eliten af dem, vi har mødt.

*

Ogsaa Livet har sin Grundlov og den sine Paragraffer. Ingen aner dem alle, men alle en Del, og den ene siger, at hver lille Sjæl, der sejler ud paa Tilværelsens Flodnet, der maa tage sig en Tur, men ogsaa kun een.

Der er sikkert ikke een af de Milliarder, hvis Løb blev langt, men dog fik Ende, som ikke, da han ved Afmønstringshavnen skulde skilles fra sin Skude eller undervejs fra en Lagune eller vildsom Flodarm, har sendt Bøn paa Bøn til Himlens Rederier om Tilladelse til at sejle om igen eller i det mindste bakke lidt, men alle er afvist. — Tilbagesejladt er ganske ugørlig.

Turens Enkelthed er givet, dens Forløb ikke. Det bestemmes tildels af Sejleren selv, om det bliver en Tur med Udbytte eller Undergang. Dog — alt dette tænker den unge ikke paa, for til Held for ham synes Floden uden Ende, og hans Barometer staar paa stadig smukt.

Men de ældre ved, hvad det gælder, og det er derfor intet Under, at de, de søkendte Skippere, gør deres bedste for at signalisere til de nypaamønstrede, godtvejrsglade Sømænd, de øjner jollende oppe under Flodens Udspring eller i deres mere nære Kølvand. — Fuldgyltige Sejlerregler kan dog ingen faa eller give, for ikke to Fartøjer er nøjagtig ens, og ikke to faar helt samme Rute med samme Skær, samme Strøm og samme Storme.

En anden Ting tør de, der har set lidt paa Sejladsen, ogsaa slaa fast: Kun den, der under en eller anden eller flere Former faar Kærlighed om Bord, slipper vel til Ende. Faar han ikke det, driver han ud i et Øde, hvor han, trods den højeste Udrustning med Kløgt og med Kraft, sejler sig uhjælpelig vild eller træet, forbander sit og Flodens Udspring og haabløst driver Flodmunding og Afmønstring i Møde eller under et Sortsind sejler sig selv i Sænk.

Tilværelseslykkens almene menneskelige Kilder skal ikke her berøres, men et andet lille Væld, saa ligetil og nær og som dog, om det afdækkes, kan rinde saa rigt: Glæderne, der ligger gemt ved Hjemstavn og Hjem.

Hjemkærligheden bliver næppe hos nogen saa stedfæstet-stor som i vor Stand, hos os der hører Landet til. Den vil her være anderledes omfattende end i et Bur i Byen og omramme ogsaa et Stykke Natur.

Alle, der er runden af Landet og ikke ganske er golde, vil kende de mange og fine, men ubrydelige Bånd, der binder dem til det Eden, hvor deres Erindringer har Rod.

Som Børn har de her opdaget Verden, Markens Farvefylde, Dyrenes Komik og Menneskenes Godhed. Her gik i deres Ungdom Haabet ved deres Side, her saa de Tilværelsen i Foraarsdragt, og her vil de altid føle som Kaalund:

Vel græsser ikke Løve her ved Kid,
og Elefanten savnes med sin Snabel,
dog er her noget af den gyldne Tid,
af Verdens Uskyld, før den bygged Babel.

Landets Gaarde er Folkets Moder. Gennem Hundreder af Aar er fra disse Husene slynget ud som Kloderne fra Solen. Og Gaardenes uddragne Døtre og Sønner har bygget vore Byer, tømret vore Skibe og sejlet ud med disse.

Det, der drog dem ud, har sikkert været noget meget forskelligt, fra det simpleste simple til Æventyrtrang og den højeste Higen mod uselvsk Virke. — Men fra Landets Gaarde er de alle kommen. Hvert Byens Barn og hver Søens Søn har sin „Fødegaard“, en Landets Gaard, der har fostret hans Slægt, og hvorfra det drog ud. Maaske det nu kan være ligesaa umuligt at oplede denne som i Skandinaviens Bjergfold at finde det Fjæld og hitte Hullet, hvor hver enkelt lille dansk Sten engang er hentet. Men saavel Slægtens Gaard som Stenens Hul er eller var.

Der fordres anden og finere Form for Sjæleliv for at kunne finde Glæde ved landligt Virke end i Mekanik, der skal mere Hjertelag og Fantasi, Sans for Natur og lidt for Komik.

Hvert Aar gaar en Hær af Ungdom fra Land til By. De, der gaar, er maaske tit de „skrappeste Tænkere“, men ofte ogsaa de mest indre øde. — Men der er ogsaa en modsat Strøm, Strømmen er mindre, men den er der, og de Byens Sønner, der aarlig søger ud og i „landlig Lære“, er ofte de allerfineste Naturer, sjælssunde unge, der længes ud under en højere Himmel.

Saadanne modgaaende Strømme har sikkert gennem Seklerne fortsat deres Sortering og ført Mennesker hen, hvor de naturelt hørte hjemme, men dog er det ikke alle, der har faaet fulgt en indre Kalden. Vi kan hos mange, mange byfødte Folk glimtvis føle en uødelig Længsel mod det forladte Land og den glemte „Gaard“. Tal med dem om denne og dette, og der rejser sig et uødeligt-dunkelt Minde om det tabte Slægtens Eden.

Der mindes vi ved Mjødurtlugt,¹⁾
hvad Glemslens Hejre halvt har slugt.

En Duft fortættet mangefold
af Somre helt fra Hedenold.

Mand og Gaard.

Tone af Gundorph Jørgensen. (Se Side 214).

Du Landets Gaard af Stolper, Sten og Straa,
med Eng og Aa, med Mark og Muld og Mose,
du fostred Mø og Mand fra Oldtid graa,
du freder Fugl og Raa og vilden Rose.

Og Barnet her saa rigt et Eden fik,
en Have underfuld som Morgenrøde.
Her Dyr og Fugleflokke sære gik,
paa alle Tunger Kluk og Kalden løde.

Sig Venner mageløse Drengen vandt:
Ved Urtedammen Dus han drak med Anden,
en herlig Fælle han i Grisen fandt,
ej Kalv ham køs trods tvende Horn i Panden.

Med Ærefrygt han skued Gedens Skæg,
saa Tudsøn glo og hørte Hanen gale.
Med Lykke ledte han om Lærkens Æg,
men ej med Held om Harens tabte Hale.

Hver Høst han Haven gylden-tyngtet saa,
ved Jul i snehvid Nattedragt at drømme
for grønklædt dog ved Vaar igen at staa.
— Hans Sjæl ej mer sit Morgenland kan rømme.

Som Ung han ensom fulgte her sit Spand
Septemberdage, høstlig-lyse, lange,
i Hallen her af Skov og Sky og Strand
han tænkte Tanker egne, ny og mange.

Hans Tanke tømred da saa dristigt-fast
et Virke, simpelt-smukt som Høj paa Hede,
mens paa hans Veje Morgenklodens Kast
saa endeløst ham syntes Sol at sprede.

Og her kom Kirsten — kom med Krans om Hat,
med Vid i Øje, Tejne, Øl i Lejle,
da ved hans Græsbord alt ham syntes sat,
ham hendes Billed Bækken end kan spejle.

Som Mand har her i Livsløbs-Døgnets Dag
 med Haand og Aand det Manddomsvirke rejste
 med Tro og Tvivl og Tak og tunge Tag,
 hvis Kranse let ved Morgensol han hejste.

I Oldingaar her Aftenhvil han faar
 som rejseklædt ved Grænehavets Strande.
 De Haab, der lyste langs hans Vej i Vaar,
 som Minder rene nu ved Høst den rande.

* * *

Du Landets Gaard, du gør vor By saa tryg,
 for Aarets Retter alle rundt du hæfter.
 Du har til Kvinden Mjød, til Manden Bryg,
 du dier Tøsen trind, gi'r Knøsen Kræfter.

Som din er ingen Elsker øm og sand,
 saa tro, saa lutret under Tider trange:
 For dig at bedrø bringer Barn og Mand
 usete Ofre, Arbejdsdage lange.

Men og hos dig da gror det danske Guld,
 det gror paa Ager høj, i Enge bløde.
 Her spindes ud af Sol og Sky og Muld
 vor Stammes Guld, dens Kraft og Kinder røde.

Og Høsten din er ikke ydre alt,
 det sunde Sind her henter skjulte Sange,
 og mangen Tanke stor i Staden talt,
 tit tyst er tænkt ved tavse Landets Vange.

Du for den unge Brudekransen bær
 og har til Manden dulgt et Dyb af Goder,
 Han ved din Arne lærer Livets Værd,
 og du bli'r sunde Slægters elskte Moder.

Du Landets Gaard af Stolper, Sten og Straa,
 med Eng og Aa, med Mark og Muld og Mose,
 Naturens Hjerter frit hos dig kan slaa,
 ved Sti og Stænte gror den vilde Rose.

Bondestanden er en Nations Folkerod. Og enten det er en lille Bonde med et lille Hus og lidt Jord, eller det er den Fortidens Storbonde, der nu kaldes Godsejer, har de det til fælles, at de er bunden til deres Rige med menneskelige Baand. Og disse Baand, Bondestændens Hjemkærlighed, er noget af det værdifuldeste, et Folk ejer. Den faar dem til at bære ellers ubærelige Byrder, og den holder deres Hjerte sundt. Den er Grundlag for Nationens Styrke og et Led i den enkeltes Lykke.

Og det er et Tab for en Nation, hver Gang en Landets Gaard udleveres en Fremmed, der er uden Føling med dens Hundreder af Hemmeligheder, og som uden Skaansel kan bortsjakre alt.

Den unge, der duer, kender alt om sin Gaard, kender Skræntens Sangere, Kalvehavens Hare og Skovkantens Tjur, alle Lundens Bøge og hver Hegnets Busk, dens Reder og Udspringstid og alt. Og alt dette vil binde ham til Virke og Bo, og Baandene forfleres, og Virkelykken vokser med det, han her faar til at gro, og med alt, der smykker ud det Hjem, der blev hans. Og med denne Udsmykning kan paa saa mange Maader den ældre hjælpe den unge.

Enhver forstaaende Voksen ved, at intet underbygger et Landbohjem og sikrer dets Bestaaen som det, at det ret kan vinde sin Ungdom, saa den faar Kærlighed til det lille Rige, der blev deres. Den Gaard, Storgaard som Bol, der virkelig kan dette, er i gode Hænder, her vil altid Høsten lykkes og Glæder gro.

Og det, der mer end meget kan tænde Virkeglædens Glød hos den sjælssunde unge, er hans Samspil med Stedets Natur, med Livet, der leves og Livet, der var. — Hans Interesse vil øges ved Viden om Ting fra Tiden, da Gravene gav Mergel og Markerne Grøde, saa Staldene fik Stude, Købmanden Korn og Vaaningen Kældere med Godtøl og Grunker, mens Markerne blev blaa af blomstrende Hør og de græsgrønne Plæner bløstrende hvide af Brudelin paa Bleg til sommerbrune Døtre.

Og ikke mindre vil han vokse sig sammen med Hjemmet ved at ane dets Urtid, før Sumpene svandt, da Kilderne randt, og Bjørnene brødes, saa Ræve for at redde sig hullede Højen, mens Tiderne gik, og Tiden kom, da Stammerne faldt, og

Gaardene groede frem under Bønner og Bryden, Byggen og Brande. Og han vil føle med Menneskene ved at følge deres Færd under Ufred og Fare, i Lykke og Liden og ane om Elskov og Æventyr, der længe, længe før ham her har haft Stævne ved Stænten, huseret i Haven eller koglet i Kæret.

Men allermest vil han bygges op ved Møde med Mennesker, der rige paa Haab og stærke i Tro her og til mer end til eget Vel har sat deres Evner ind og med pietetfulde Sønner, der trofast har værnet om Fædrenes Virke eller frygtløst har kæmpet for det, de fik kær.

Og hvis den modne Mand, der har sin Gaard og sine Børn kær, vilde bruge sin Vinter til at udfinde ikke alene Slægtens¹⁾, men ogsaa „Vor Gaards Historie“¹⁾ og indvi sine Børn deri, vil han sikkert med dette afdække Kilder, der for dem som for ham kalder Hjemglæde, Ansvar og Højtid til.

En Fader saa, at hans Liv skulde slutes, og han kaldte sin Søn og sagde til ham:

„Min Dreng! — Nu maa jeg forlade dig, og jeg giver dig vor Gaard. Du maa ikke sige mig Tak, men du skal love, at du hver Helligdag vil søge en Hvilestund i Hjemmets Højtidsstue. Der blandt Minderne om din Barndom, din Mor og om dem før os, skal du gaa ind i Stilheden. Og da vil du se, hvor Mødet med dette, med deres Ofre, deres Arbejde og Om-sorg vil smykke dit Sind, saa du gaar derfra med Kræfter til din Gerning og Kærlighedens Ansvar mod Hjemmet, mod dine Børn og mod Evigheden“.

Og hvis en Far og Mor ikke alene selv gaar ind i Hjemmets „Højtidsstue“, men ogsaa kalder deres Børn derind, vil der, om end maaske umærkbart, i deres følsomme Sind knyttes fine Baand mellem dette og dem, Baand, der stille vil styrkes, som Aarene gaar, og borge lidt Lykke, Lykke der staar, mens Dagene falder.

MAND OG GAARD

Gundorph Jørgensen.

SANG.

Du Lan-dets Gaard af Stol-per, Sten og Straa, med

PIANO.

jævnt og fast

Eng og Aa, med Mark og Muld og Mo - se, du fostred Mø og Mand fra

stille og nænsomt

Old-tid graa, du fre-der Fugl og Raa og vil-den Ro - se.

Kr. Møller.

sindigt og vægtigt

ANMÆRKNINGER

Det, der nu under „Anmærkninger“ her skal nævnes, er dels udfyldende Oplysninger og dels Tilføjelser, der kun har Bud til mine mig mere nærstaaende Læsere.

I selve Boglegemet har jeg, saa godt jeg selv kunde se, kun medtaget Træk, der var betegnende for Alder, Egn, Tid eller Stand. Og de fremførte Tanker fra eller om en svunden Tid er kun saadanne, som jeg tror, mange af mine Fæller tilsvarende har tumlet med, selv om de er kommen til andre og kanske klogere Resultater.

Nogle vil nu maaske mene, at det her fremførte var saa altfor fattigt til at give Bogform, og jeg skal da tie og ikke sige imod.

Men jeg har bl. a. trøstet mig med, at det dog er endnu mere anmassende at træde frem som Foredragsholder. En Taler er en stakkels Tilhører saa næsten nødt til at høre til Ende. Han kan maaske skræmme Talen og Tone lidt ned ved bønligt-bedende at se paa sit Uhr eller ramle saa smaat med en Træsko, men andre Befrielsesmidler har en „dannet Herre“ ikke heller, han er paa Naade og Unaade Talerens Fange. — En kedelig Bog kan han dog slippe fra ved straks at lukke den i for saa selv at gabe og give sig dens Virkning: Søvn, i Vold.

Og her kan han kanske faa lidt Udlæg tilbage; men for færdighørte Taler gives intet Antikvariat.

En anden Grund til, at jeg gav den Bogform, er, at jeg fra min mangeaarige Gerning som Landbrugslærer har omved 3000 tidligere Elever strøet ud over vort Land. Mange af dem, samt min Ungdoms fjerne Venner, vilde jeg gerne sende en nu nogenlunde fyldig Hilsen, og til de fleste af disse, til dem, hvis Minde jeg skatter, og Værested jeg ved, vil Bogen gaa ud. Og det er med Tak til og Tanke om dem, om de Mennesker, der ved noget indre smukt har smykket min Vej, at dette om denne nu er skreven ned.

Og vil en Del af disse engang udarbejde og sende mig en tilsvarende lille „Rejseskildring“, skal den være hjertelig velkommen, selv om den ikke „litterært“ rækker højere end min. Jeg følger hellere et jævnt Menneske paa en stakket Runde i eget selvsete Rige end en litterær Storfremstiller paa leksika-farvede Veje. Flere saadanne har skadet sig selv og trættet andre ved ikke at tie, da de ikke havde mere at skulle have sagt. Ikke alle ligner Koen ved, at den fedeste Mælk kommer sidst.

Side

7. Manuskriptet har af indtrufne Grunde ligget hen siden Foraaret 1928.
15. Citatet er her stærkt forkortet og derfor omformet.
15. Min Bedstefader omtalte ofte Folkene paa Gaarden „Hallund Bjerg“. I min Ungdom førtes jeg tilfældig sammen med „Børnebørnene“ derfra, og i en af disse, Th. Sørensen, nu Lærer i Nødtofte, mødte jeg en af mine mest særprægede Ungdomskendinge, og jeg maatte da sande, at Egenskaber og Evner kan sidde saa fast i en Slægt.
18. Disse mine Minder knytter sig mest til Vrejlev Kloster-Kirke, hvor Aug. Christensen blev Præst i Tiaaret før 1900.

Vendsyssel har fra gl. Tid ejet 2 store og Danmarks eneste Klostre af denne Orden. I den gamle Kongsgaard „Børglum“ blev der med Kristendommens Komme Kloster for „De hvide Brødre“. 1215 sendte de en „Broder“ til Rom for at vinde Paven for et Søsterkloster, og antagelig blev da „Vrejlev Kloster's“ Bliven bestemt. I alt Fald var det der 1253 og har huset Nonner til Reformationen 1536.

Og Kirken var endnu ældre. Den havde Vinduer i Rundbue; Altertavle, Døbefont, Lysekroner m. m. fra lidt efter Aar 1600 og mellem alt dette Thorvaldsens linierene Kristus. Og fra Dagens Liv at komme ind i dette og ikke mindst at vide, at Nonnerne her i 300 Aar har haft deres stille Færd, Nonner, hvis Navne nu længst er glemte, men hvoraf sikkert flere har været sjælfulde Kvinder fra vore egne Egne, der længe, længe før os af Trofasthed mod noget indre fint her har levet og tænkt, kunde kun hos os unge gøre Tankerne mange, Hjerterne stille og Søndagen smuk.

20. Enhver ung Mand, der tænker selv, sætter sig sine egne Maal, og min Fader, Anders Møller, bestemte da, at han vilde ind paa Slægtens vante Vej. Nu havde 2 Slægtled haft Orlov og hærdet Haand og Aand, nu maatte den atter kunne du til fundamental Gerning: Landboliv. Hans Maal blev en Gaard, og Maalet naaede han; han begyndte paa rette Maade: i det smaa. Et Bolssted i Onsted ved Aarhus blev hans og vor første „Gaard“; mine Minder under „Drengbedrifter“ stammer derfra. Da jeg var 10 Aar (1889) solgte vi denne (14 Tdr. Ld. 14000 Kr.) rejste „hjem“ og købte Gaard i Vrejlev ved Vraa (36 Tdr. Ld. 20,000 Kr.) Andre Erindringer om Livet da, er hentet der. Byttet foretoges ikke for Vinding, men min Fader følte, at vi der vilde kunne leve et rigere Ungdomsliv end i den da mere materialistiske (bjørnbakske) Aarhusegn.

Side

20. Mine Brødre: Niels Anton M., nu Tømrerm. i Harlev. Bendix M., nu Højskolelærer og Gaardejer i Hadsten. Janus M., overtog Gaarden. Jakob M., dim. fra Silkeborg Sem. 1909. Lærer ved Ringe Efterskole og Langtved Friskole. Død 1918.
24. Her et Par typiske Mennesker jeg da mødte: Gaardejer Ras. Borgbjerg, Blegind, vandt min Respekt ved sin hele stoute og handlekraftige Personlighed. Han var Kriger fra 64 og nu gift med min Moster. I hans Rige var der Frodighed ude og inde. Med bjørnbaksk Dygtighed drev og opdrog han sin Gaard og 12 kraftfulde Børn. Her maatte der paa Arbejdspladsen svedes, men overalt var der fuld Valuta. Bl. a. husker jeg hans for Typen og Tiden typiske Bord: landlig Steg, røget Flæsk, omfangsrige Rugbrødsskiver, stærke Agurker, hollandsk Tobak og danske Drammer. Paa ham og hans Type af Bønder kunde et Ord af Rørdam passe:

Grublen ej, men Gerning raader
mange Livets Gaader.

Og hans Gerning blev ikke forgæves. Som Tiden kom, hjalp han sine Børn ind i hver en af Egnens gode Gaarde. Han erobrede Fæstningen, saa maatte de selv se at holde den, og de kunde det, de findes der endnu.

Ras. Borgbjerg blev for mig Billedet paa en Bjørnbaks sunde Søn.

Der er 3 Besøgssteder, jeg senere blev klar over, min Far søgte i Stilhed for ikke at saare Folkets „bedre Følelser“: Testrup Højskole, Bering og Odder Valgmenighed. — Mest Mindeværd fik herfra den myndig-friske Kaptajn Nørregaard og saa de milelange Køreture, der mulig var mere værd end Nutidsdrengenes fremmede Film. — Efter Kirkegangen i Odder sluttede Dagen gerne hos den ydre jævne, men indre fine og kloge Storbonde, Bendix Olsen, Fensholdt, gift med min Farfars Søster, Ida. Hun, der i sin Ungdom havde set mere end sine Standsfæller, var en sjælden Kvinde: stille og dog fornøjelig, jævn og dog saa ejendommelig myndig. Hun kunde som faa lærdes „med lige Værdighed i Borg og Hytte“ og uden Ord fylde sit Hjem med Højtid og Liv.

Deres smukke gl. Gaard blev Hjem for Svigersønnen, Mikkel Mikkelsen, mangeaarig Formand for Hads Herreds Landboforening, og nu for hans Svigersøn, Edv. Justesen, Elev paa Korinth 07-08.

Bendix og Ida er forlængst borte, men Mindet om dem vil leve ligesaa længe som vi, der engang har kendt dem. — Her levede der da, syntes jeg, en af de Kvinder, der kan plukke Blomster i Himlen og strø dem paa Jorden.

Side

29. Lupin „kommer op“ paa den Maade, at Rodspiren løfter Frøet op over Jorden, den vibægfårvede Skal revner, og Kimbladene folder sig ud.
34. „Bels“ er i Vendsyssel Navn for den konfirmerede Dreng.
34. Udtalelsen er formuleret af Franskmanden Cherbuliez.
41. Hyrdedrengen skal kunne orientere sig længe før, han faar „Klok“. Han maa derfor se at lære sig selv at „læse i Naturen“, tage Kending af Fugle og Frøer, Køernes Yver og Gæssenes Kro, men mer end andet er det Solens Stand og Stilling til Højderne. Vendsyssel har 3 højtliggende Kirker, alle dets Dreng kender: Vennebjerg, Børglum og Tise. Vi havde Børglum, Vendsyssels gamle Domkirke, som Aftenkompas.
44. Hoppentajer er et jydsk Almuenavn for en lille hoppefrisk Frø.
46. Knud Povlsen skriver ikke saa tit, men tit saa godt. Den friske unge Landbo vil give sig selv en Glæde ved at læse i alt Fald hans Bog „Breve fra det fjerne“ (Landboliv i Australien).
52. Vrejlev Klosters Jorder menes at være samlet i Klostertiden og maaske af en forsvunden Landsby. Jordene er flade og sunde, men magre. I min Ungdom gav de kun Korn og Græs. Af Gødning saa de kun lidt i Brakaaret, saa Kornhøsten særlig i „sidste Kjærv“ var lille, i min Erindring ligner de 6 Fold. Græsmarkerne var for tynde til, at der ret kunde tøjres og for store at indhegne. De ca. 100 Køer gik altid løse, vogtet af en Hyrde med Dreng og Hunde. V. K. har gennem Aarhundreder huset mange og fine adelige Ejere, men ingen har ret kunnet klare sig. Den menes at være den Gaard, der er Skueplads for Handlingen i Th. Olesen-Løkkens kendte Bog „Bonden Niels Hald“.
52. Madkasse og Øldunk af Træ.
55. Ja, saadan bli'r i et praktisk Folk let en Mands Navneskæbne, naar han som ukendt fremmed kommer ind og gaar i Spand med en kendt og betydende Egnens Kvinde.
56. Jeg indrømmer, at min Gengivelse af Mads's Tale er sproglig angribelig, hverken Jydsk eller Højdansk. Men bruger jeg det Sprog, der var hans, og som han lærte i en geografisk og social Afkrog for nu mere end 100 Aar siden, vil ingen forstaa os, og paa skarpkantet Rigsmaal vil hans „forstandige Enfold“ og fine Nænsomhed lægges øde, og jeg vil hellere her saare de skriftkloge end synde mod gamle Mads.
59. Martin Sørensen, nu Landbrugskandidat og Forsøgsassistent i Varde.

Side

60. Min Moder var af en mere søgn, men solid Slægt fra Egnen ved Skanderborg. Her holdt den sig til kun middelstore Gaarde, men hvor de kom, sad de fast. Hun var den nøgterne Hjemmets Syld, min Fader den ukuelige Idealist, der troede godt om alle. Han gav Vid og Hjærtelighed Husrum i Hjemmet, men det var godt, de var der begge.
72. Af hans Bog: „Minder fra min Barndom og Ungdom“.
78. „Plot“ er fynsk og Navn paa den Tale, der lyder, naar Munden gaar uden Tankens Styre.
80. „The cotters saturday night.“
81. Denne Vendelbobonde har jeg antydnet lidt udførligt, fordi han da og i ikke ringe Grad kunde staa som Standard og Fanemærke for vor førende Bønder. Jeppe Aakjær har i „Arbejdets Glæde“ tegnet en Bonde, saa han blev landskendt: Jørg. Tidselbjerg. L. M. var noget en „J. T.“ Han var støbt af samme stærke Stof, men han var stærk uden at være stædig. Og Billederne af J. T. og Stymperen Jakob Sjøllænder synes mig ikke sande, de er tegnet med Tendens. Min lille Skitse af L. M. har jeg søgt at gøre sand som ham og hans. — Og netop hvor Grundtvigske Sange og Religiositet som en Forsommervarme gik hen over vor gl. lidt kølig-øde nørre-rydske Bondekultur, satte ofte evnerige Slægter slige simple-sunde Skud.
82. For ikke eventuelt at saare nogen vil jeg give de, der her føres frem, andre Navne og lade Stedet være navnløs samt udskyde et Par helt tiltalende, men utypiske Personer og medtage et Par andre, jeg først senere har mødt.
98. Pladsen var en Sommerplads, og under mine ensomme „Aftenpromeneringer“ i Byens Parker mødte jeg meget da nyt og endnu husket, bl. a.: — En Aften, jeg gik ene om lidt syg i Sindet af min Alenehed og „fremmede Kost“, satte det i med et Øs af Sange og Spil.

Melodierne var mig ny, men dog „gammelkendte“. Vi var ikke før ført sammen, men dog alt i Kontakt. De skyllede Sindet rent og løste op for min hele indestængte Hjemlandslængsel. Følgelig maatte lede efter Lyden: — Lyden kom fra en lille Lund.

Og her saa jeg for første Gang det, jeg siden skulde se de utalte andre: En kampklar Skare, der drog ud paa Erobring med Toner og Tale. Det var Frelsens Hær.

Nogle vil vel nok nu le og kalde mig „Enfold fra Landet“, og dette kan godt være, men for mig var dette Første-Møde og netop da

Side

en Oplevelse. Jeg blev saa betaget af deres Spil og saa ved at føle mig forvisset om her at møde Mennesker, der var gennemglødet af Trang til at udrette noget uegennyttigt stort. — Uge efter Uge var jeg deres trofaste Tilhører, men var det skjult, for min Kommen her maatte endelig ikke komme ud. Og dette kunde det saa let, for her mødte ofte ogsaa en hel Del støjende unge og ældre, der efter at have tilskaaet sig Fussel-Vid nu skulde ud at vifte dette og deres Mod ved Grin og Gestus i Skarens Periferi.

Enkelte var mine Kendinge, lidt mig overlegen i Alder og saa aldeles i „Dannelse“, saa jeg skammede mig og var i Vildrede med, om jeg skulde le med dem, skynde mig bort eller blive og tone Flag, men jeg blev.

Og min Bliven blev ikke uden Løn. Tit iagttog jeg i Tilhørerteltet en ung Mand lidt yngre end jeg. Hans Ansigt viste Alvor og indre Liv. Jeg droges til ham, vi „præsenterede“ os, og dette gik saa let: „Hvor er du fra o. s. v.“ — Og nu vi var to, var jeg tryk.

Den Gang var, og maaske endnu er, det somme Steder Skik, at unge Døgenigte vilde vinde deres første Berømmelse ved at være Fredsforstyrre ved F. H.s Friluftsmøder. — Siden har jeg saa ofte iagttaget ogsaa den anden Side af Hærens Virke: Forsorg for Samfundets Bundfald. Ikke mindst i Storstaden har jeg tit betragtet de snavsede Bylter, der her stolpede op for at faa Del i dens Uddeling af Nattely, varme Retter, gode Menneske-Gaver m. m. Og naar jeg saa disse af Drik opdunstede og af et lastefuldt Liv tidligt ældede og vansirede Vrag, vidste jeg ogsaa, at det ofte og vel oftest var netop de samme Individuer, Hæren først har hørt som unge Skraalere.

Men min nyvundne Ven var klogere end jeg. Han var ganske vist ogsaa fremmed og kun Yngste-Kontorist paa et stort Kontor (nu Jurist og Embedsmand i København), men modsat mig var han „scenevant“. Og saa ejede han det, der er saa betagende for unge Sind: Sans for Komik. Med ham var det en Fryd at følges for at observere, karakterisere og maaske ogsaa lidt at karikere de „promenerende“. — Og han vidste ogsaa Vej til andet: Indre Missions Samlingssal. I. M. havde ikke da taget det mere forstaaende Ungdomsarbejde op, de nu har. Helt vinde os kunde de vel ikke, og deres Veje ikke fuldt være vore, men deres Hus blev alligevel en af Oacerne i Aarets Ørk. — De Venner, vi vinder, naar vi gaar mest alene, og de, der rækker os en Haand, naar noget, vi har kært, er i Fare for at gaa under, gaar ikke i Glem, og jeg maatte og maa ofte og tit sende ham og dem en Tak tilbage.

Side

99. Forbud er sikkert ikke sundt, det vil bl. a. vanskeliggøre det for de simpleste Slægter at bortluge sig selv. Den nuværende Ordning: Drikkesprit gøres dyrt. Resten udrikkeligt ved Iblanding af svage Gifte med „afskrækkende“ Lugt eller Smag, har sine Fordele. Det hindrer de unge i at sluge slet saa store Kvanta i Aarene, før deres Forstand kommer til Stede. Kun de mest svaghjernede opnaar nu at blive forfaldne. Disse tvinges af de høje Priser til at ty til uren Sprit, og dette har den Fordel, at de til eget og andres Vel hurtigere løber deres værdiløse Liv til Ende.

- De, der har set lidt bag Forhængen om en Samfunds-Mødding bl. a. i en Storby, vil kende disse moderne Spritdrikkere med de forvredne Træk og den afskrækkende Stank. Om Morgenen staa de sansesløve bag Baggaardens Plankeværker stønnende under deres resultatløse Morgenbræk for saa, saa snart det begynder at dages for dem, at liste ind til Høkeren efter „for 10 Øre Kogesprit til — til deres Primus“. — Om Aftenen kan vi møde dem igen, og da er de stygge at skue, men har den Fordel, at Stanken pr. passende Afstand varsler Ankomst af „en Herre“, der vil be' om en „Skilling til Natten“. De „lader sig melde“. — Ved Møde med disse Vrag faar vi Trang til at bede Staten iblande sin Sprit en lidt mere effektiv Gift. Dette vilde rense Samfundet, korte Pinen for dem, der alligevel har dødsdømt sig selv, og være en bedre Politik end at hjælpe den gode Ungdom til Kanada.
101. Gaarden ejes nu af Bertel Bjerre, gift med N. K.s Sønnedatter og bl. a. kendt som Medlem af „Kirkeligt Udvalg“.
104. „Gorri“ (Gaarden) er i Vendsyssel ofte Daglignavnet for Ejeren af Byens eller Sognets Hovedgaard.
106. Datidsmodens Kravebryst.
122. Gaarden, vi forlod, var paa 36 Tdr. Ld. Pris 25000. Den købte: 65 Tdr. Ld. Pris 21000. Den første var i fin, den sidste i forfalden Stand, men Jorden var bedre, saa Byttet var godt, og der var nu bedre Brug for vore unge Kræfter.
127. Erling Kristensen udsendte i Fjor en Bog, „Støtten“, der i mange landbointeresserede, men — ukyndige Kredse vakte Opsigt og ikke saa sært. Bogen, der har højtlærd Undertittel: „Bondepsykologiske Studier“, er rig paa genialt sete og fixt serverede smaa Situationer fra landlig Færd og Tænkemaade. Den opfattes derfor ogsaa af mange som en „videnskabelig“ Skildring, og da Handlingen er henlagt til Vendsyssel, har mange ment her at se Virkelighedens Vendelbobønder træde ind i vor Litteratur. — De antydende Træk

Side

fra det samme Folk, jeg her agter at give, vil meget afvige fra „Støttens“ Personer, og da dennes er de styggeste, vil de mulig af mange blive opfattede som de mest sandt sete. Denne Tro være Læseren tilgivet, den ligger saa nær, men derfor kan den dog godt være gal, og den er det.

Bogen, der behandler Begrebet „Bonde kontra Begærlighed“, viser, hvordan Havesygens Gøgeunge kan gro i Sindet og æde alt andet der, saa dens Udruger hurtigt bli'r Egenkærlighedens hæslelige Hylster. — Der er her indsat i vor Litteratur en Samling saa vindesyge-vansirede Bønder, at de for mig var helt ukendelige. Jeg kender ej heller Forf., saa jeg ved ikke, om han her med Vilje har bortluget alt smukt af Menneskenes Sind, eller om han selv mangler Evne til at se det, men noget tyder paa det sidste: at Forf. er et stakkels enøjet Væsen, og at det beklageligvis er hans uskønne Øje, der er i Behold.

En fin Fremstilling af Havesygens Dæmon kan for alle være orienterende Læsning, men at iklæde denne Dæmon netop nordenfjordsk Bondedragt er falsk Etikettering. — Maaske nok Bonden er lidt særlig udsat for netop denne Sot, men jeg ved ogsaa, at der her særlig let over for ham af fremmede Medicinmænd stilles gal Diagnose. Ingen ejer som Bonden en stedbunden Hjemkærlighed. Hans Gaard er hans Rige, og dette Riges Vækst og Vel, Udsmykning og Underbygning, var fra den tidligste Ungdom hans Livs helligste Haab, og for dette Haab lever han, og ofte mer end andre aner, et ensomt Liv i Slid og Savn, og denne Bondens Værnen sit Bo er en Lykke for vort Land.

„Støtten“ skildrer bl. a. en Bonde, der maa sælge sin Eng og som i Dagene, da Handelen truede med sin Uundgaelighed, ensomt gik rundt paa den dødsdømte Jord „krumbøjet som Næet og med jordbunden Blik som en Dreng, der har tabt sin første Lommekniv“, og den Dag, Skødet skal skrives, møder han „haltende og med en Mine, som om han skulde have et Ben savet af“. — Lignelserne er jo malende, og de er mer end det, de er sande og mere sande end det sikkert anes af den, hvis Moro de har vakt. Men mangen Bonde lod hellere Doktoren og uden Bedøvelse afsave sit Ben end Prokuratøren afklippe den Eng, hvor som ung hans Haab stod i Blomst. Men dette er aldeles ikke Begær, det er Hjemkærlighed. Hellere end at prisgive Gaardens Eng gav den samme Mand mulig alle sine møjsomt samlede Sparepenge til et nyt Kirkeorgel.

Side

- Til de, der ud fra andres Ord og egen tilfældig Erfaring vil underkende det her om nordjydsk Landbostand fremførte, vil jeg p. F. sige: Den solide Seddelbank har ikke alene Guld i sit Dyb, men ogsaa Gitter for sin Dør, og de Mennesker, der gror i Ensomhed og barsk Natur, er tit rigere paa begge disse Dele end den, der bor i By eller ved Alfarvej, hos ham bli'r let det Indre lidt a la Restaurant. Den nordjyske Bonde har om sig selv og sit Bo sit lidt piggede Gitter, der holder Tingene inde og uvedkommende ude, dette er sandt og let at se, men derfor er ikke Værdierne i hans Dyb en mindre Virkelighed — tværtimod.
128. Citatet her er efter Hukommelse forkortet og Gengivelsen ikke derfor helt ordret hans. Det er vist hentet i „Stadier paa Livets Vej“.
129. Efter Sidens Sætning kom jeg i Tanker om, at „Drengen med Damerne“ egentlig var en Pige, og at hun hed Solvej og nu er Frue i Gylding Skole.
129. Indisk Ordsprog (Tagores).
131. Det her anførte er ikke Citat, men et momentvis Resumé af „H. D.“ Sprog o. l. maa derfor ikke lægges Forf. til Last. — Til dette Uddrag fik jeg hans Tilladelse, mens han i Sommer levede i sit Hjem i Hellerup. Til Gengæld skulde jeg saa sige det her og til Jul sende ham min Bog. — Det første har jeg hermed holdt, men mit sidste Løfte maa jeg bryde, fordi han, den interesserede Pædagog, Dr. Starckes gl Hjælper, uventet maatte afslutte sin Tilværelse. Min Bog kan ikke nu naa ham, men jeg vil her sætte ham en Tak for talte smukke Tanker.
136. Den, der kender Jeppe Aakjærs Digt „Den store Povl“, vil her have mødt et af disse om end her „naturgroede“ Mennesker, og den, der kender dem, kan læse Digtet atter og atter.
137. Af hans pompøse Hjemstavnsdigt: „My heart's in the Highlands“ Engang som ung fandt jeg i dansk Gengivelse en Del af Rob. Burns Digte. Disse optog mig saa stærkt, at jeg fra da har ejet dem som smukke omend uhele Erindringer. Hos hans danske Tolkere: Blicher og Aakjær, Rørdam og Thor Lange, har jeg senere søgt dem, men forgæves. Og naar jeg nu her, efter selv at have levet mig ind i den geniale, højskotske Bondes Værker, har gengivet et Par Udtog (S. 80 137) er der i disse mine smaa Oversættelser ogsaa enkelte Ord, jeg har husket fra ham, hvis Navn jeg ikke ved. Men jeg sætter ham her min Tak fordi han saa fint har fattet det bedste hos Burns og mig i min Ungdom vist Veje dertil.

Side

141. Hvis nogen en Dag til „nem Middag“ vil forsøge med denne virkelig velsmagende og sikkert sunde „Ret“, bør de mulig tage lidt mere Sukker og absolut kun finest smagende Havregryn (f. Ex. Ota). Og Maden maa nydes med den Langsomhed og „Andagt“ en Hædersret kan kræve og saaledes, at det aromarige Havremel og Stivelsens begyndende Forsukring ret kan tungeføles.
168. „En af os“ hentede da den højeste Examen, Skolen hidtil havde maattet afgive. Ganske vist var den kun kapret af og til een (Th. Madsen-Mygdal), men vi følte dog alle ligesom lidt Andel deri. Yderligere 2 opnaaede da deres Udmærkelse: Povl Fenger, nu Først. i Korinth og A. P. Jakobsen, nu Statskonsulent i Berlin. (Forp. Sonne og Prof. O. H. Larsen var, saa vidt jeg ved, før Indehavere af Skolens højeste og lige høje Examinere).
172. Af hans mesterlige Menneskekærlighedens Skildring: „Les miserables“ oversat ca. 1860 som „Galejsslaven“ og senere som: „De elendige“.
175. Vel ingen har fremstillet dette saa fint som Selma Lagerlöf i „Gösta Berlings Saga“ (Kap. „Brobypræsten“) om end med Ombytning af Kvinde og Mand.
180. Sandheden tro maa jeg oplyse, at S.-P.s Analyse senere viste sig rigtig nok, saa Udtalelsen var Udslag af saavel Vid som Trøstertrang.
200. Kepler (ca. 1600) delte jo sin Tids Tro paa, at den smukke østerlandske Skabelsemythe var ordret historisk rigtig, og at denne guddommelige Skabergerning laa smaa 6000 Aar tilbage.
202. Lægerne er nu i ret høj Grad bleven Genstand for den Folke dyrkelse, der før faldt paa Præsterne. Grunden til dette Omslag er flere: Lægevidenskabens mægtige, heldkronede Arbejde har lagt en lille Glorie om hver enkelt Læges Pande, dette gør sit, men der spiller vist ogsaa lidt andet ind. — Ikke alene den gamle Ægypters, men ogsaa den moderne Evropæers Afgudsvalg var og er ubevidst dikteret af frygtblandet Kærlighed. Før var Præsten ikke alene Godhedens Udsending, men mange følte vel lige saa ubevidst sikkert, at det ogsaa var ham, der gemte Nøglerne til næste Tilværelses rette og urette Indgangsporte som nu, at det er Lægen, der raader for Udgangsdøren fra denne. — I alt Fald: Mange nævner nu deres Læges Navn med samme sideblik-ledsagende Lovprisning som den, hvormed Jordemoderens tit høres fremhvisket i Konekreds.

Denne Dyrkelse og Magt over Masserne har de fleste Læger været store nok til at kunne taale, men ikke alle, og i disse sidste gik der „Prælat“.

Side

204. I de store Landboreformers Tid ved 1800, da de gamle Fælleskabets Bondebyer faldt, og det ny og nuværende stod frem, var Brahetrolleborg i Spidsen. Paa faa Aar blev Baroniets omved 100 Gaarde udskiftet og flyttet fra Byerne og ud til deres ny og samlede Marker ved Veje, Vandløb eller skærmende Skove.

Sjælen og Banebryder i dette var Baroniets uegennyttige Ejer, Greve Joh. Ludv. Reventlow. Men han var ikke alene, for ogsaa her stod hans udmærkede Hustru, Sybille, impulsiv og offervillig ved hans Side. Hun tog med Glæde de mere kvindelige Opgaver op og ogsaa den at sørge for, at de nyfødte Gaarde fik værdige Navne.

Digteren Jens Baggesen, ham, som saa mange kender og har kær for bl. a. hans barnlig-smukke Sang: „Der var en Tid, da jeg var meget lille“, var da her en hyppig og velset Gæst. Han og det hjerte- og initiativrige Grevepar var sjælelig set i Slægt. De kunde være fælles om Glæde og fælles om Gerning, og han og Sybille paatog sig nu Udskiftningens „digeriske Del“. De gav de nyrejste Gaarde Navne, Navne, der var i Kontakt med Tid og Natur, og som siden da her har været værdsat og værnet og gjort Gaardene kendt, saa alle nu ved om „Sognet med de sære-smukke Navne“.

Her enkelte hidført i Flæng: Agerspris, Axglæde, Bondebo, Høsthaab, Hædersdal, Rislebæk, Sædefylde, Flidsager, Stilledal, Søkilde, Plovheld, Kløverpris, Yndevel, Engesyn og Æresæde.

Men ogsaa Brahetrolleborgs henved 100 Huse fik hver sit Navn, og store Navne, det var geografiske. Den hele Klode maatte her træde til og yde Tribut. Himlen herover blev som en Samlelinse, der optog og paa Jorden atter gengav nære og fjerne Byer, saa Sognet blev et Eventyrets Lilleputteland, hvor rejselystne Børn eller forbavsede Besøgende kun fik 5 Min. Gang fra „Silkeborg“ til „Zürich“ og paa 3 Kvarter kunde naa fra „Trondhjem“ til „Tripolis“ m. m. Men af denne udsøgte Samling Stæder skal her kun nævnes een, en der fra at være et Hus paa 3 Tdr. Ld. har vokset sig saa omfattende, at den nu 140 Aar efter, for vel de fleste danske, saa helt har skyggestillet sin ældgamle græske Søster: Korinth.

205. 1722 drog den sidste Trolle ud og den første Reventlow ind paa det gamle „Holmekloster“ (Brahetrolleborg). Dette var en Broder til den Anna Sofie Reventlow, der først blev viet til Kongens (Fr. IV) venstre og siden til hans højre Haand, og som da blev sit Land en duelig Dronning og sin Mand i Ordets bedste Forstand en fulgdog Følgerinde.

Side

8 Reventlower har nu fulgt efter hinanden her, og flere af disse har været saa alt villende og indre fine Naturer, at deres Færd satte Frugt og lyste Fred over ikke alene Eggen her, men hele vort Land.

Omkring 1750 fødtes her 2 Brødre: Chr. D. Fr. og Joh. Ludvig Reventlow. Som unge drog de Evropa rundt, og da dette just da stod i Brand af nytændte Tanker, og de mødte med modtagelige Sind, kom de ej heller tomhændet hjem, men med Vilje og Varme til at yde deres alt for at gavne deres Gods og højne dets Folk. — Men deres Manddomsværk skulde række videre end saa. En hel Nation skulde følge dem efter og Broderparret faa Plads blandt Historiens bedste.

Joh. Ludvig overtog Brahetrolleborg 1775, og fra da kom dette i Spidsen for det mægtige Reformarbejde, der i de følgende Aartier saa helt skulde omskabe vort Land. — Med en Uegennytte og Nidkærlighed, der søger sin Lige, lod han sine Gaarde udstykke og ordne og ved en Festlighed paa Slottet i September 1788 tilskøde sine Fæstere.

Og mange ny Virksomheder sattes da her i Gang: Garveri Hammerværk, Hør dyrkning, Væveri, Spindeskole m. m.

Men det, der mer end andet blev os alle til Vel, laa udenfor og over det materielle: De Reventlowske Skoler.

Den unge Joh. Ludvigs Kongstanke blev blandt sine Bønder at sprede lidt af den Oplysning og Lykke, han havde mødt ude, hvor Rousseau's Skoletanker var taget op.

For egen Regning rejste han da Nordens første Skoler af sin Art, og 1814 blev de Forbillede for Børneskolerne over hele vort Land. — Hans første Skole indviedes 1783, og denne, vore Børneskole's Ældste, der fik Navn efter Giverens Hustru: „Sybillesminde“, staar her endnu sund og smuk trods sine 145 sete Somre.

Men var den hjerterige Joh. L. mest en Hjemmets, blev hans kraftfulde Broder en hele Folkets Mand.

Paa sit Gods, Christianssæde, indførte han samme Reformere som sin Broder her. Men helt kunde han ikke blive hjemme, han kaldtes ud og ind i Statens Styre, og hvor han kom, blev han, den sjælfulde Mand, oftest den reelle Leder. Det var ham, der blev Hovedmanden for Bondestandens hele Frigørelse, Ophjælpning m. m. og fra 1797 vor Statsminister.

Joh. Ludvigs og Sybilles eneste Søn, Ditlev R., der efter sin Faders Død 1801 blev den omsorgsfulde Værner om Faderens Virke, døde barnløs 1854. Baroniet gik da over til Statsministerens

Side

Sønnesøn, Ferdinand R., og 1875 til dennes eneste Søn, Chr. Einar R., der nu 1929 døde sønneløs. — Men 1906, da Korinth Landbrugsskole grov sin Grund, var det altsaa ham, der var Brahetrolleborgs Besidder.

205. Skolen købte vi først i Fællesskab, men ordnede det, efter Forslag af Povl Fenger, hurtigt saa, at han formelt blev dens Eneejer, mens vi efter Aftale skulde dele Arbejde og muligt Udbytte. Dette var en fornuftig økonomisk Simplificering. — Til Skolen blev der henlagt 22 Tdr. Ld., mens H. S. og jeg overtog hver sin af nævnte Gaarde, jeg Venskabsminde.

Tilværelsen har sine Højtider og har dem for alle Aldere. Barneaarene paa sine: Køerne skal paa Græs, Katten faar Killinger, Følfoden kommer op og Æblerne falder ned, og hvert Aar er der Fødselsdag og Høstgilde, Mikkelsmarked og Juleaften m. m. m. — Og Ungdomsaarene har andre: For den unge Mand begynder de med et Konfirmationsuhr og kulminerer den Sommer-Søndag Aften, da det ufattelige hænder, at Jordens mest vidunderlige Pige med Haand og Mund og uden Ord faar sagt, at hun vil følges med ham hele hans lange og herlige Liv.

Men den unge Mand har ogsaa en anden Højtid: naar hans Ungdomsmaal, hans Manddomsgerning, er naaet og skal tages i Eje. Denne Tid oprandt nu for os, og det blev en travl, men lykkelig Tid. Der var Hundreder af smaa og store Ting at tænke igennem, bestemme om og ordne: Skolens Omændring, Fagenes Fordeling, Skoleplan, Avlsbygninger, Hjælpere ude og inde, oppe og nede m. m. Vi var heldigvis ikke altid enige, men enedes heldigvis altid alligevel. Arbejdet var mægtigt, men vi gjorde det gerne og gjorde det let. — „Glæden er den bedste og billigste Drivkraft“, siger Filosofien.

Men midt i disse Hvedebrødsdage laa der ved mine Glæders Rod en Orm og aad. Ormen var Tanken om Misforholdet mellem min efter Indskud gabende sydfynske Gaard og mine alt villende, men saa hedebosparsomme nørrejydske Midler. Venskabsminde var paa ca. 80 Tdr. Ld., men savnede Kalk, Kraft og Kultur. Køerne var faa, smaa og sølle, Svinene kun 3 til Tal, Hestene gl. og Gaarden ganske tømt for Ind- og Udbo. At overtage sliig en Gaard pr. Foraar kræver en ikke ringe Start- og Driftskapital, men min var kun det, der var sammensparet efter at Tøj, Huld og Humør var bragt lidt paa Fode efter Studietidens Faste.

Side

Og da Omkostninger o. l. var dækket, var der ved Gaardens Overtagelse 1. April 07, kun (ja nu tør jeg røbe det, der da var min tunge Hemmelighed) kun 14 (fjorten) Kr. tilbage. Alt Ind- og Udbo var købt til Afdrag paa 2 Aar, og hertil kom et andet samtidigt Offer: i disse Startaar vilde Skolen tage vort Hovedarbejde og som uanerkendt tage det vederlagsfrit.

At gaa ind til sligt er et Vovestykke, som man maaske kan gøre en Gang, men ogsaa kun een og kun som ung og rig paa den Tro, der kan flytte Bjerger. En ung Mand har ogsaa i sin Manddomsgerning noget, der hedder „den første Kærlighed“, og som gør ham baade blind og seende. Og der var for mig, som vel for de fleste Begyndere, ogsaa andet, der gav Kampen Alvor: Ansvarer mod andre. Min Far og Onkel var i Borg for min Gaard, og jeg havde taget det ubrydelige Løfte af mig selv intet Offer at gaa udenom for at hindre dem i at høste Tab som Tak og Tilidens Løn.

Den Højtidsfølelse, der kan stemme et Menneskes Sind, naar han en Søndag Morgen gaar ind i en Kirke eller en ny-udsprungne Bøgeskov, vil han ogsaa føle ved Indgangen til sin Manddomsgerning, og naar Sindet er stemt, vil det føle finest og fatte bedst. — Før jeg dristede mig ind til min med Haab og Kampe kaldende Gerning, overværede jeg sammen med en af mine mest skattede Ungdomskendinge en Opførelse af „Søstrene paa Kinnakullen“. Og jeg følte da som ikke før Sandheden af dette fint fremstillede Stykke Menneskeliv. — Der er jo der paa mesterlig Maade vist, hvordan et Menneske kan bjergtages af Kampen for Guldvinding, saa han glemmer sig selv og alt og ikke sanser at se de Goder, der er lagt paa hans Vej. Og den Dag, Guldet er hans, er det uden Værd, fordi Livet imens er brugt op.

Og om denne Lod er Kinnakullens Datter ikke ene. Der er en stadig Skare af unge Sind, der haabefulde gaar ned i Bjerget og mange, der med fladslidte Sjæle kommer op derfra for at se, hvad de har vunden og — opdage, hvad de har tabt. Og jeg følte, at jeg nu stod ved noget, der let kunde, ja næsten skulde, faa mig til at glemme alt for dette ene: Guld. Og jeg tøvede. Troen og Tvivlen stredes i mit Sind, men Haabet stod ved Troens Side, og jeg gik ind, ind i min smukke, men fattige Gaard og i den Skole, der endnu kun husede vore Haab. Og jeg saa, at det var her, vi var bjergtagne og skulde spinde ud af Tidens og Mulighedernes Fjeld: Taver af Malm til vort Manddomsværk og som Løn for vort Virke Tilværelsens af Glæde og Sorger totvundne Traad.

Side

209. Af K. L. Kristensens Digt: „Mjødurt“.

213. Hvis den jævne Mand eller Kvinde i ellers ledige Stunder vilde nedskrive lidt af egne Erindringer, gør han sikkert med dette en Gerning bedre, end han selv nu ser. Kommer der engang den, der vil udarbejde Slægtens Historie, vil han ved Fund af sligt sende en ærlig Tak til den, der her har bevaret lidt af det, der var. Og selv om „Erindringerne“ kun kommer til at ligge hen som skrevne Ark, skal der nok komme dem, der for dette sender Tanke og Tak.

Men let kan det ogsaa faa videre Værd. Mange er de Læsere, der gerne følger den jævne Fører paa kendte Veje. — Just nu, dette gaar i Tryk, har And. Uhrskov udsendt 1. Bind af „Friskolefolk“. Og her er det netop saadanne ydre jævne, Menneskers Erindringer, der ledes ind i vor Litteratur. — Første Bind er mest Minder, der uden Tanke om Trykning, er nedskreven af sydfynske Bønder, og jeg tror, at ogsaa disse, ved at indgaa i vore gode Hjems Bogsamlinger, vil glæde og gavne ældre og ung.

213. Tanken: „Vor Gaards Historie“ er ikke for mig noget uprøvet Nyt. I de 20 Aar, jeg var Lærer ved Korinth Landbrugsskole og Forpagter af den gl. Brahetrolleborg-Gaard „Venskabsminde“, blev jeg til denne bunden med stedse flere og finere Baand. Økonomisk gennem Indsats i Gaard og Grund og ogsaa af Baand af anden og ikke i Tal udtrykkelig Art. Min „hjertelige Høst“ hentede jeg i dens smukke Natur og ved i ledige Stunder at „korrespondere“ med dens Fortid, og Fortiden var rig.

Min første Vejviser her blev vor gl. Brahetrolleborg-Læge, Dr. Schroll (Søn af den i Landbokredse kendte „Kaptajn S., Lykkenssæde“). Dr. S. sagde saa lidt, men vidste saa meget og Vej til mere.

Og Brahetrolleborg Sogn har haft den Lykke at eje en sig selv ikke skaanende Skattegraver, en Mand, der opgrov og gav os saa meget fra vor Egns paa Begivenheder saa rige Før. Det var den da velkendte Foregangsmand, Forsker og Forfatter, Bonden N. R. Søkilde (1837—1905). I hans Værker fandt jeg meget, noget opledtes i nære og fjerne Arkiver og andet ved Besøg hos gamle, stedefødte Folk.

Saaledes fremfandt jeg indtil 18 af dem, der her havde afløst hinanden som Gaardens Besiddere gennem et kvart Tusind Aar, og jeg saa, at dens „Pris“ havde svinget mellem 40.000 Kr. og — 14 Rd. Den første Sum maatte Baroniet betale, da det 1899 tilbagekøbte sin gl. Fæstegaard, og for den sidste overlodes den en lykkelig ung Ø.-Skerninge-Mand i 1739.

Side

Og dens Dyrkere var kommen saavel socialt som geografisk fra de yderste Grænser. En Fæster var saa langt nede, at han blev den fradømt for „Gaardfæld“ (1721), og i Tiden ved 1800 var Gaarden Sæde for selveste Oplandets Overhoved, Godsforvalter Plambeck.

Somme Tider var den kun gaaet fra Far til Søn eller med Gaardens „Grethe“ til Naboens „Hans“, men engang fik den endog en saa fremmed som fransk Besidder.

En fransk Flygtning fra Revolutionstiden, Oberst Bretteville, der var Ungdomsven med Greve Joh. Ludvig R, fik den overladt lidt efter Aar 1800. Og som Minde om Vennen, der ca. samtidig døde, lod den franske Oberst sin danske Gaard kalde „Souvenir de amitie“ („Venskabsminde“).

Jeg kendte nu Navnene paa Vandløb og Vange, Løkker og Kroge og, hvorfra de kom. Jeg vidste hvem, der havde bygget Gaarden, anlagt dens Have og plantet dens Hegn, og i Sporene kunde jeg kende deres Kultur og Naturel. I Haven var fra den franske Tid endnu lidt „le Notres Havekunst“, og i Gaarden ogsaa da dannet dennes mægtige Lind, nu Sognets smukkeste, ved Sammenvoksning af 4 sideflaaede Smaa. Og da var ogsaa det Havens Vandanlæg lagt an, en „toptør“ Efterfølger fik fyldt, men som nu jeg fandt min Glæde i atter at aabne for „Sejlsads og Fiskeri“.

Alt dette m. m., som her stykkevis steg frem, levendegjorde meget vor gl. Gaard. Vi følte os lidt paa hellig Grund ved at færdes her, hvor der før havde boet bundløse Sorger eller endeløs Lykke. Her saa vi, hvordan haabefulde Unge, Par efter Par, var gaaet ind til et Liv paa faa eller faa Snese Aar, et Aaretal, der nu syntes os saa sporløse faa, men som sikkert dog da for dem har aabnet sig som en Evighed.

Han, der her 1701 ejede 8 Øg, 4 foraarskælvende Køer, en hel Gris og en halv Tyr (den anden Halvdel havde Genbogaarden) foruden 15 Faar, 16 Gæs og 7 gravide Geder, har sikkert syntes sine Rækker ligesaa uoverrækkelige som den Marie, der her 1535 saa sin Mand og eneste Barn blive brændt, har følt sig forvisset om, at der nu aldrig, aldrig mere vilde kunne blive leet paa Venskabsminde.

Og saa hændte der mig noget:

En ellers uhusket Sommerdag saa jeg en underlig En gaa ensom rundt ved Have og Hegn, Grøfter og Skovkant. Og da han vedblev „at lede“ til ind under Aften, vidste jeg ikke, hvad jeg

Side

skulde tro, han kunde jo have tabt noget om ikke andet saa sin Forstand, og jeg gik da til ham.

Manden var gammel, meget gammel, Dragten dyr, men simpel og smagfuld. Hans Optræden viste Omtanke og Kultur, Øjnene røbede rigt indre Liv, og de mødte mine med et samtidigt: „Bliv! og Forsvind!“ men jeg blev.

Og Forklaringen kom: — Jeg sagde, at dette var min Gaard og han, at det var hans Barndomshjem. Og efter dette bøjede jeg mig og sagde, at saa var jeg Fremmed her, og at det da var ham, der her var hjemme. Ganske vist var dette nu mit lille time-lige Rige, men det var hans Paradis, hans Ret var størst.

Den fremmede hed Fr. Lagoni, havde været en dygtig Mand, faret viden om og i mange Aar ejet et fjerntværende Gods.

Han havde først med Uvilje modtaget mig, en Fremmed, der trængte ind i hans Eden, men da han følte min udtalte Forstaelse af og min Bøjen mig for hans saa selvfølkelige Første-Ret, aabnede han lidt efter lidt sit lukkede Væsen. Og nu blev der Spørgen, Spørgen og Svaren.

Han spurgte først og med Bebrejden i Stemmen: „Hvor er Sortemose?“ „Hvor er Brunbækken“ -- og „hvor er min Moders herlige Hæk?“

Jeg kunde jo ikke gøre Rede for det alt, men jeg saa nu, at „Sortemose“ var jævnet til Ager, og jeg maatte, og med virkelig Skamfølelse, indrømme, hvad jeg før havde været stolt af, at det var mig, der havde rørlagt en savnet Grøft.

Da han tav, tog jeg fat. Jeg havde meget at spørge om, og han kunde svare, svare paa det alt, som det var for nu snart et Aarhundrede siden.

Den Fremmede var født i Faaborg som Søn af et ungt Par, der siden svang sig op og blev Første-Folk i Byen. Det var den unge Skolelærersøn, Peter Lagoni, der fik sig oparbejdet Byens største Handelshus, blev Etatsraad og Æresborger i Byen og endnu har sit Navn i Bevaring der („Logonis Minde“).

Men deres lille Søn var mere glad for Land end By og levede derfor sine Somre hos sin Bedstemor, Madam Feldthusen, der da var Venskabsmindes Ejerinde.

Og hans ene Besøg blev ikke hans eneste. Hver Sommer var „Gamle Lagoni“ min nogen Tids kærkomne Gæst. Saa godt gørlygt lod jeg ham da føle, at hans Bedstemor boede her, at han var Barn, „Haven“ hans og jeg et Intet. Og han delte da disse sine

Side

„Barnedage“ mellem at gaa rundt at se og mindes og saa for mig være en ukendt Fortids kærkomne Røst.

Og gennem ham øgedes meget mit Stof til „Vor Gaards Historie“. Han brugte en Vinter til at nedskrive sine Minder om „vor fælles Gaard“ og sendte mig det alt til nærmere Bearbejdning, der var 68 tætskrevne Sider om Livet paa Gaard og Egn i Tiden omkring 1850. Det var og er mig meget en Sorg, at jeg ikke som Tak og til Glæde i hans Aften fik udarbejdet og sendt ham „Venskabsminde Historie“, før hans Dage var endt. Og jeg vilde meget ønske, jeg nu kunde sende ham dette Lidet, jeg her fører frem.

Af mine Fund hos ham skal jeg her nævne et og kun eet:

„Fagstedgyden“ er Sognets smukkeste Vej. Den har endnu sine sære Snoninger, sine levende Hegn og Stensætning med Mos og Mangeløv m. m. — Ved Nedkørslen fra denne til Venskabsminde staar der en Lind. De mange af mine Læsere, der har besøgt Korinth, vil kende den. Ingen, der har Øjne og Omløb bag disse, kan gaa den forbi uden at se og uden at sanse. Den var halv-voksen med Krone kuplet og køn. For mig var den en af Perlerne om min Gaard og en — Gaade. Jeg kunde ikke kortlægge dens Komme.

Den stod her som en forlovelsesfærdig Landsbypige paa 23 (= en Lind paa 69), men dette var en Gaade, for netop da havde Gaarden været havelig gold, intet var plantet, saa den stod her saa søskendeløs-alene. Til sine mægtige Søstre nede ved Gaarden, der forlængst havde fyldt de 100 Aar, stod den nu her som en Mø blandt Matroner.

Var den som Frø kommen sejlende paa sit Højblad, var den næppe havnet saa heldigt som her. Det saa næsten ud, som om den som nyfødt af et vejfarende Par var givet eller glemt.

Men med „Gl. Lagoni“ kom dens Historie, den var godt nok noget for sig. — Den var et Kærlighedsbarn.

For nu snart 100 Aar siden var to bleven Kærester. Hun hed Maren og var fra Gaarden her, han hed Peter og var Søn fra den historisk kendte „Sybillesminde Skole“.

Og da endelig Dagen kom, at de maatte „faa hinanden“, plantede de i Fællig en Lind, der kunde vokse med dem og altid fortælle om dette og denne „Tidernes Mærkedag“: 20. Maj 1843. — Den Dag var Træet plantet og det Hjem bleven til, hvor den lille Dreng kom frem, der nu her fire Snese Aar efter var ene om at vide, hvad der var hændt.

Side

Men nu vidste ogsaa jeg det, og jeg lovede da mig selv, at dette ikke skulde gaa i Glemme med mig, som det nu ved kun et Under ikke gik under med ham. Jeg vilde her lade sætte, ikke en Porcellænsplade paa Træet, som „en klog En“ foreslog og ej heller en Cementstolpe, som en anden dito mente, men en Markens Sten vilde jeg hitte og delvis grave ned ved dets Fod, og den skulde saa stedse forskønne vor Vej ved beskedent at berette om Træets Bliven til.

Og her skulde der ikke staa: „Hr. Etatsraad og Etatsraadinde P. P.“, men kun:

Bryllupslind.

MAREN OG PETER LAGONI

20. Maj 1843,

for den Gang var de endnu mere, end da de blev Æresborgere i Byen. Da var han Kongesøn i Ideernes Rige og hun Herskerinde i et underfuldt, opdukkende Elskovsland.

I Oldtiden var Linden et helligt Træ, mine Linde var ogsaa dette for mig og nu denne ikke mindst; den skulde skaanes. — Jeg fik ogsaa godt nok Stenen funden, men før jeg fik den paa Plads og givet Mæle, maatte jeg selv tage et Hvil. Da dette var endt, var andet ødt, og nu vil vel ogsaa dette Stykke Historie slettes ud, som alt dens smukke Digeramme fra 1793.

„Men hva' er de' vel heller te' novve Nøt“, vil vel nok nu nogen sige, og jeg maa da bøje mig, det er det ikke heller. Gulerødderne gror ikke bedre for det. Og selv om ingen mere ved, at dette er et Bryllupstræ, eller om det bliver „gjort i Brænde“, og der i Stedet kommer en Reklamepæl, kan der blive grinet lige godt ved Pøsegilderne for det og hvasket lige interessant-pikant i „den anden Stue“. Den døde Gris kan fortsat smage lige fedt, og de levende producere samme Antal kg Flæsk pr. 100 F. E.

Dette er sandt, men det er ogsaa sandt, at vort lille Land ejer dem, der lever deres Liv paa et andet, højere og rigere Plan.

Dette her var kun en lille Ting, men saadant Lidet gør sammenlagt sit til at levendegøre vort Land. Jeg fandt af sligt meget paa min lille skovskjulte Gaard, andre kan finde andet og maaske mere paa deres, og alt dette, smaat som stort, hjælper til at højne Hjemglæden for den ene og dermed for de mange og at øge de Kranse, der smykker vore Gaarde. — En Gaard uden Fortid, Fauna og Flora er ingen Gaard.

Side

En af mine mest værdsatte Venner, der besidder en større Gaard og driver denne med opvakt Ungdom (Elever), har i Gaardens Fællestue ophængt Billeder af dens Folk fra hvert Halvaar og af Dagliglivet (Høstscener m. m.) Og ogsaa dette bliver med Aarene et Stykke „Gaardens Historie“, og alt Aaret efter vækker det de unges Interesse, Føling med Hjemmet og Ansvar mod dette, eget Eftermæle og hele Færd.

Men Baand, der hjerteligt binder Landbo og Børn til Gaard eller Bol, kan ogsaa saa stærkt forstørre deres Sorger. — Jo flere og finere Baandene er, des mer indgribende vil det være, om de rives over. Og den, der har kendt dette af egen Prøve (jeg selv efter et langt Hospitalsophold) eller anet det hos andre, kan kun paa det dybeste føle med de mange, mange, der paa overbebyrdede Gaarde kæmper deres Kampe.

Som unge var dette Hjem deres Haab, med Aarene blev det deres alt. Stk. for Stk. er det tit tjent ind, og for de bedste, de hjerteligt stavnsbundne, er Baandene flest. Her har hvert Træ sin Historie og Dyrene deres Fortrolighed. Her arbejdes der ude og vaages inde, og Børnene hjælper til, og ofte over Evne, for at bevare det, der for dem synes alt, og hvor deres Minder er fælles om Udspring og Møde.

Ydre kan Landboen miste sit Hjem, men indre ej. Sønnen kan rejse ud og leve sine Aar, lange og mange, paa anden Klodens Side, men Bunden under hans Sind er Landet, han saa, da hans Sol gik op.

Mange kan paa deres Gaard engang maaske som jeg paa min møde en krumbøjet Gamling, der leder om sit Eden, og da maa vi „drage vore Sko af“, for det har han gjort. Og dette, den Ensommes Søgen sit Morgenland, før Mørket falder, har vel ingen som Aakjær antydet saa for os saa forstaaeligt:

Hvad var vel i Verden det fattige Liv
 med al dets fortærende Tant,
 om ikke en Plet med en Dal og lidt Siv
 vort Hjerte i Skælvinger bandt.
 Om ikke vi drog fra det yderste Hav
 for bøjet og rynket at staa
 og høre de Kluk,
 de Mindernes Suk
 fra Bækken, vi kyssed som smaa.

Citater. — En højtstaaende Landøkonom har gjort mig den Tjeneste kritisk at genneingaa Dele af mit Manuskript. Hans fleste Hensstillinger tog jeg med Tak til Følge, men mod een til Genmæle: Citater. — Han fandt disse lidt rigelige. Rigeligheden være ogsaa indrømmet, der er vist ikke faa; men deres rigtige Brug forudsat, finder jeg dette et Gode og af tvende Grunde:

1. Naar en anden har udtalt netop det, vi selv ønsker at sige, og sagt det paa finere Maade, end vi evner, finder jeg det rigtigt at tie og lade ham tale. Det modsatte vilde være Uret mod ham og Ran fra Læseren, der da bødes Stene for Brød.

Enkelte af mine Citater er mulig ikke helt ordret rigtige. Har Kilden ikke været nogenlunde let hittelig, har jeg gengivet Meningene, som den levede i min Erindring. Men for en Forfatter er det vel egentlig ogsaa mest tilfredsstillende at blive hukommelses-citeret, selv om det knap er helt pergamentmæssigt korrekt, for da ved han, hans udtalte Tanke er mere end boghylde-havnet, den er bleven levende Del af den citerende selv.

Ved Gengivelse har jeg, hvor jeg kunde, nævnt Tankeformerens Navn, men der er dog enkelte andre, jeg skylder takkende at nævne, og det er dem, hos hvem jeg har hentet en Ide, men hidsat den her iklædt andre og egne Ord eller omvendt. Herunder bl. a.: Johs. V. Jensen, C. Lambæk, Dr. Carl Jørgensen og Helge Rode. — Paa sidste Side er hidført en Faders Ord til sin Søn. Hvem, der har hentet dette ind i vor Litteratur, ved jeg ikke. Jeg mente, det var Gravlund, men han selv siger Nej. Det er paa uhusket Maade traadt ind i min Erindring for Aar tilbage; og den, der først har formet dette lille Fund fra vor Folkeager, bedes, om han ser det her, tilgive, at jeg ikke nu har nævnet hans Navn ved hans Ord.

2. Citering kan være af ogsaa anden Grund et Gode: Det er en Lykke for et Menneske tidligt at finde ind i det bedste Følge, og dette gælder ikke mindst, naar han i Ensomhed lader sin Tanke træde de lange Veje. — Mange af mine Læsere vil, ved jeg, være unge eller yngre Mennesker, der ret naturligt ikke som vi, der er naaet længere hen paa Tilværelsesdagen, kan være fortrolige med det, der er nedlagt i vor Litteratur. For disse unge kan smaa Citater være maaske tilsvarende Budbringere fra de for dem usete Egne. I alt Fald mindes jeg, hvordan jeg selv som ung af slige smaa fremmede Ifletninger mere end en Gang blev ledet ind i Lande, jeg beriget forlod.

LANDBOENS BOGSAMLING

Naar det unge Par vil hjælpe hinanden at grunde et Hjem, har de, om de duer og nogensinde skal naa noget, Planer om saa meget, der med Aarene skal gro og omramme deres Liv. — Mennesker, der lever sjælelig rigt, har bl. a. til Maal med Tiden at lade fremgro en værdifuld lille Bogsamling, og det, saadanne attraaer, er ikke et luksuøst Bogskab med en Række farvestærke Bøger i ulasteligt Geled, men en omfattende Samling af de Værdier, der gennem Tiderne er nedlagt i vor Litteratur. — Det kan være udbyttebringende Gang paa Gang at lade Tanken følge den værdifulde Fører, og her kan da de selv eller Hjemmets Unge søge hen, naar de ønsker en opmuntrende, belærende eller opbyggende Ensomhedens Stund, og saadanne Stunder er ikke da levet forgæves.

Det glæder mig altid — og denne Glæde har jeg ofte hos de mange Landbokendinge, jeg lejlighedsvis gæster — at finde en saadan lille broget Bogsamling, for da ved jeg, at der her bor et Menneske, der er for rig en Natur til helt at kunne mættes af faglig Føde eller af det, der bydes i en simpel Sladrestue. — Og intet Steds kan vi som her faa Indblik i Ejerens eget Indre, se hvilke Tinder, hans Tanke kan tage, og hvilke Veje, de gerne gaar.

Et Forlag, der gaar op i sin Gerning, har jo ret naturligt intet imod gennem sine Forbindelser at nævne lidt om, hvad det af Litteratur har ført frem. Naar det gælder et Forlag, jeg ved er sundt og Formidler af kun gode Ting, har ej heller jeg noget imod saaledes at være Budbringer, tværtimod. Og blandt de Forfattere, Forlaget nu nedenfor vil nævne, er der et Par, jeg Gang paa Gang med Glæde har fulgt: Byskov og Carl Koch.

Minister Byskov er ikke den behageligt bukkende, ulasteligt smilende Skribent, ham, der siger det og kun det og siet og sødet, vi allerhelst vil høre, tværtimod. — Ministeren kan

godt være „ubehagelig“, lidt næsten nærgaaende spydig, saa vi ængstet ser os om, at han da vel ikke skulde være „kommen ind“ og nu skjult i en Krog staar og udser os som Maal for næste Fuldræffer.

Og saa har han fra sine Landbofædre lidt Levning af det „Lune“, der gror saa godt paa vidgrænsede jyske Gaarde, at han somme Tider kan „komme til“ at sige noget saaledes, at vi ikke altid lige straks rigtig ved, om det er en meget klog eller lidt enfoldig Mand, vi har for os.

Men alt dette, der maaske kan kyse nogle, vil friske andre, og alle vil vi trygges ved Følelsen af at følges med en Fører, hvis Viden er sikker, Tanke sund og Dømmen ædruelig. Og saa er det her saa herligt velgørende at mærke os ude med en Mand, der ikke snakker efter, men tænker selv sine Tanker og tænker dem til Ende, har sin egen enkle Stil og frygtløst gaar ad egne Veje.

Carl Koch, den nu afdøde Ubberup Valgmenighedspræst, var ikke kun Theologen, der „kunde sine Ting“ og endnu mindre Bogstav-Bøddelen, der stenede med sine afsjælede Skriftens Paragraffer. I ham mødte vi Mennesket med den klare Tanke, det gode Hjerte og den rige Aand. Og da han, som kun faa, var fortrolig med det, som vor og andres Litteratur kunde genspejle af, hvad der var tænkt nu og før, fik vi i ham en Fører, der baade forstands- og hjerteligt byggede os op.

* * *

Den bedste Gave til Gammel og Ung, og ikke mindst til Ung, er en værdifuld Bog. — Gaver, der kan spises, er hurtigt glemte. Tøj bliver slidt, og Nips, selv det dyreste, bliver ødt eller ender i en Krog, men en god Bog ældes aldrig. Er dens Ydre smukt, vil den stedse pryde Modtagerens Reoler, og er dens Indre godt, vil den tit tages frem og gøre sit Vel. Og Giverens Haand og Hilsen paa dens Titelblad vil for altid fortælle: fra hvem, hvornaar og hvorfor den kom. Og dens gode Tanker vil gøre Vejene smukke mellem ham, der gav, og dem, der fik.

Kr. M.

DET SCHØNBERGSKE FORLAG

Et Udvalg af dets bedste Bøger.

J. BYSKOV: »Talt og skrevet«, 17 Ark 5,50

CARL KOCH: »Undervejs — Fra Bakkens Top«. — 7. Udgave 4,00
»Jesu Lignelser«. — Udlagte og belyste. Ny samlet Udg. 6,50

Carl Koch gengiver Lignelserne, som de lyder, og saa fremdrager han Kærnen i dem, den egentlige Perle, og tegner med stor Sans for Smaa-trækkene et fint Billede af Jesu Personlighed

Bogen — »Jesu Lignelser« er en af Carl Kochs betydeligste og vil bliv staaende i den religiøse Litteratur som et Standardværk.

AND. NØRGAARD: »Udsyn over den kristne Menigheds Levnedsløb«.

I. »Kirkens Historie gennem Oldtid og Middelalder«.

II. »Fra Reformationen til Nutiden«. — 612 Sider a 6.75

Det er vist sjældent, at en Kirkehistorie af den Karakter som Nørgaards er bleven mødt med saa stor Anerkendelse — og endda fra meget forskellig Side. Man har dyb Respekt for det betydningsfulde Arbejde, der her er gjort, skrevet som den er ud fra Forfatterens personlige Syn paa Kirkehistorie og Kendsgerninger, den bør læses, dette giver stort Udbytte.

A sger B. Eskesen.

»Kirkemarken«. — 137 Sider. 3.75

»Mellem Drøm og Dag«. — 140 Sider. 3.75

Valgmenighedspræsten i Vejstrup fortsætter i denne fortræffelige Bog de kirkelige Overvejelser, som han i Fjor begyndte at anstille i »Kirkemarken«. Endnu mere end stidst drager han sig til Nytte sit solide Kendskab til den kristne Menigheds Historie, og det lykkes ham at kaste det rette Lys over nutidige Fænomener og Problemer — Om dette og meget andet taler N. i denne Bog. Han har sit eget tunge og langsomme Mæle, som mere ilfærdige skal vænne sig til, men giver man sig Tid, bliver Udbyttet ogsaa rigt. I vore Gæringsliden vil mange Kristne have godt af at læse denne rolige og haabefulde Bog.

Oscar Geismar, »Fyns Venstreblad«.

AXEL ROSENDAL: »De gamle Veje«. — 1927. 4.00

— — Jeg indlemmer med Glæde »De gamle Veje« blandt mine bedste Andagtsbøger — . Og jeg føler, jeg ikke saa sjældent vil faa Brug for et eller andet deri.

E. Bjørnbak, »Randers Dagblad«.

»Stenbro og Paaskelilje«. — 1928. 4.50

Hans Virke naar udenfor Bygrænsen. — Det giver hans 2 Bøger: »De gamle Veje« og »Stenbro og Paaskelilje« sin særlige Betydning. Han konfronterer her københavnsk og landlig Grundtvigianisme. — Det har været mig en Glæde at læse Rosendals Bøger, og han skal fra Bondelandet have Tak for dem.

Højskolebladet (Joh. Monrad).

»Giv Agt«. — 1930. 3.50

— — Derfor bør man være taknemmelig for Rosendals velskrevne og opbyggelige Smaastykker. —

Th. L. i »Dansk Ungdom«.

MORTEN LARSEN »En Opvaagnen«. — 2. Udgave. 6.50

— — uden Overdrivelse tør vi sige, at vi her har en af de betydeligste Prædikensamlinger. — Gennem den lyser mildt og varmt Evangeliet om Guds Faderkærlighed — —

Georg Thaning.

»Vejen ind, hvor Dagen gryr«. — 1928. 4.00

Denne Samling bærer samme velsignede, ærlige Præg, som alt hvad M. L. før har skrevet og talt. Ordene gaar lige ind paa Oplevelserne.

(»Fyns Venstreblad«.)

»Kristus i os«. — 1930. 3.00

— — Paa Hølstebro-Præsten passer Ordet om Træet, som er plantet ved Vandbækken, thi skønt M. L. forlængst er passeret Støvets Aar, er hans Budskab kildefriske som nogensinde.

ANDR. TH. GRØNBORG: »Herlige Dage«. 4.50

»H. D.« er en livfuld Bog om en Ungs Højskoleophold.

»Skumring eller Gry«. — Nutidsskildring. 4.50

— — Venner af Højskolen og de, der ønsker at kende den, vil læse denne ærlige Bog dels med Genkendelsens Glæde og dels med Interesse for de Billeder, den ruller op. — —

»Den, der vil —«. 2. Oplag. 7.50

»Den, der vil —« er en fin og varmt følt Hymne til Fremdrift og Arbejdsmod — —. Det er en i bedste Forstand løftende Bog, der har Bud til de brede Læg, og sikkert vil blive paaskønnet efter Fortjeneste af den Kreds, den henvender sig til. — —

(N. P. J. i en Hovedstadskorresp.)

Bogen er en Hymne til de Livsværdier, der rummes i Arbejdslyst og den Arbejdsglæde, der strømmer deraf. Paa dens Blade er prentet et usynligt: »Giv aldrig tabt«. En Bog, der rummer saa frisk og sund Optimisme, har foruden litterær Værdi en opdragende Værdi, der ikke maa undervurderes. — —
H. L. i »Social-Demokraten«.

»MENNESKER«.

Det Schönbergske Forlags Serie Biografier.

Samlingen omfatter: Viggo Hørup. — I. P. Jacobsen. — Niels Finsen. — Emil Poulsen. — Herman Bang. — J. C. Jacobsen. — Ludv. Schrøder. — Red. J. Jessen. — Thor Lange. — Bjørnstjerne Bjørnson. — G. A. Hagemann. — Niels W. Gade. — Natalie Zahle. — H. A. Brorson. — Troels-Lund. — Olaf Poulsen. — Thomas Kingo. — Ludv. Holberg. — H. C. Andersen.

Bøgerne er smaa, smukke og i smukke Bind (Gavebøger) 2.00

Mindet om betydelige Mennesker er en kostbar Del af en Nations Arvegods. — Intet kan glæde alle og gavne den unge som det at følge disses Færd, »være med« i deres Kampe, dele deres Sorger og se deres Sejr. — Dette erkender alle, der forstaar, og derfor udsender Forlaget denne sin Samling Biografier.

ANDELSBOGTRYKKERIET I ODENSE

har af Bøger i Kommission bl. a.:

- NIELS ESBJERG, L. P. JENSEN, KR. KRISTENSEN, JOHAN AA. NILSSON.
Jordbunden. Med 16 farvelagte Tavler. 340 Sider. 8.00 Kr.
- KARSTEN IVERSEN, H. LAND JENSEN, H. KRYGER LARSEN, H. SLOTH:
Landøkonomisk Plantelære og Gødningslære. 292 Sider. 5.00 Kr.
- NIELS JØRGENSEN: Frøavl. 220 Sider. 3.50 Kr.
- P. CHRISTENSEN: Danske Landbrugsplanter Indhold af Mineral-
stoffer. 72 Sider. 4.00 Kr.
- N. BREDKJÆR, H. CLAUSAGER, POUL FENGER, LARS FREDERIKSEN,
CHR. KJÆR-NIELSEN, JØRG. FR. PEDERSEN, JOHS. PETERSEN-DALUM:
Kvægavl og Kvægopdræt. 358 Sider. 6.00 Kr.
- L. EVALD TOFTMARK: Hesteholdet. 128 Sider. 3.00 Kr. — Jord-
bundslære. 108 Sider. 3.00 Kr. — Kvægholdet. 144 Sider.
3.00 Kr. — Svineholdet. 32 Sider. 0.75 Kr.
- N. BECK: Svinet. 114 Sider. 2.00 Kr.
- HARALD NIELSEN: Arvelighedslære. 82 Sider. 2.50 Kr.
- R. JØRGENSEN: Husdyrhygiejne. 160 Sider. 3.50 Kr. — Forebyggelse
af Sygdomme i Svinebestanden. 88 Sider. 2.00 Kr.
- HARALD JENSEN: Mejeriets Maskiner. 2 Bind. 374 Sider. 10,00 Kr.
- TH. KIRKEGAARD: Driftsøkonomi for Mejerier. 132 Sider. 4.50 Kr. --
Landbrugs-Bakteriologi. 104 Sider. 3.00 Kr.
- DANIEL RASMUSSEN: Husbygning. 366 Sider. 12.00 Kr.
- LAUR. NIELSEN: De fynske Alper. Med Illustrationer af Kunstmaler
Holger Havrehed. 80 Sider. 2.00 Kr.
- OLAF GYNT: I Purpur og Pjalter. Digtsamling. 32 Sider. 2.00 Kr.
- O. ANDERSEN OG N.M. ELLING: Fyn. Hjemstavnsbog. 286 Sider. 5.00 Kr.
- HANS KNUDSEN: Lundegaards Stiftelse. 1754—1929. 210 Sider. 5.00 Kr.
- HANS RASMUSSEN: Troldkæppen. Eventyrsamling. 96 Sider. 1.60 Kr.
- FORENINGEN FOR HØJ- OG LANDBRUGSSKOLER:
Dansk Læsebog I. 348 Sider. 4.00 Kr. — Dansk Læsebog II.
330 Sider. 3.50 Kr. — Dansk Læsebog III. 320 Sider. 3.50 Kr.
Højskolesangbogen. 882 Sider. 3.00 Kr.

Faas her eller i Bogladen.

ANDELSBOGTRYKKERIET I ODENSE.

